Sfântul Nectarie Kefalas din Eghina

Istoria schismei

De ce Papa și supușii lui s-au despărțit de Biserica lui Hristos

Editura Evanghelismos

2011

Studiu istoric despre cauzele schismei, despre perpetuarea acesteia și despre posibilitatea sau imposibilitatea unirii celor două biserici, Răsăritene și Apusene

✦✧✦✧✦✧✦✧✦✧✦✧✦✧✦✧✦✧✦✧✦✧✦✧✦✧✦✧✦
SĂ NU UITĂM DE SFINȚII NOI MUCENICI MĂRTURISITORI AI ÎNCHISORILOR COMUNISTE ROMÂNE
✦✧✦✧✦✧✦✧✦✧✦✧✦✧✦✧✦✧✦✧✦✧✦✧✦✧✦✧✦

Traducere din limba greacă de Caliopie Papacioc

Traducere după originalul:
Ἁγίου Νεκταρίου, ΜΕΛΕΤΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΙΤΙΩΝ ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ, ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΙΑΙΩΝΙΣΕΩΣ ΑΥΤΟΥ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΥΝΑΤΟΥ Ἢ ΑΔΥΝΑΤΟΥ ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΥΤΙΚΗΣ, Τόμος Α', Β' ἔκδοσις, Ἀθήνα 1998.

Cuprins

Evenimentele secolelor IV-VII

Cuvântul traducătorului

După cea dintâi editare, în anul 1911, studiul Sfântului Nectarie despre cauzele schismei (ruperii) Bisericii Apusene de Biserica lui Hristos cea Una nu a mai văzut lumina tiparului timp de 87 de ani. Este o perioadă neaşteptat de lungă - socotind calităţile expunerii şi temeinicia analizei autorului - perioadă în care Biserica Ortodoxă a străbătut robia comunismului ateu și împinsă într-un proces lent, dar constant, numit de refacere a unităţii bisericeşti, din care Apusenii s-au rupt la începutul celui de-al doilea mileniu creştin. În paralel, Confesiunea catolică a trecut prin transformările Conciliului Vatican II (1962-1965), în urma căruia şi-a deschis, încă mai mult, frontul refacerii împărtăşirii comune bisericeşti, în sensul în care aceasta este înţeleasă şi stabilită de cercurile conducătoare ale catolicismului.

Intenţiile sincere de apropiere şi punerea lor în faptă nu pot aduce rezultatul dorit - „ca toţi să fie una” - decât dacă se zidesc pe învăţătura descoperită oamenilor de Mântuitorul Iisus Hristos şi drept înţeleasă în şi de Biserica cea Una a Apostolilor şi a Sinoadelor Ecumenice. Şi în numeroasele cazuri în care s-a urmat această cale, cu luminarea şi lucrarea Duhului Sfânt, cei rătăciţi s-au reîntors în staulul autentic şi unul al Arhipăstorului Bisericii – Dumnezeu Iisus Hristos.

Însă, la nivelul dialogurilor oficiale de unire, se vede că cei aproape o sută de ani scurşi de la iniţierea lor prin enciclicele Patriarhului Ioachim al III-lea (1902, 1920) şi acumularea unei uriaşe literaturi teologice conexe, n-au putut produce acele corecturi esenţiale ale învăţăturii dogmatice care separă creştinismul apusean de Adevăr. Temele supuse discuţiilor au fost interpretate şi decantate de-a lungul timpului în multiple feluri, mai mult sau mai puţin apropiate de teologia Sfinţilor Părinţi şi a Sinoadelor Ecumenice, dând naştere uneori unor viziuni valoroase din perspectivă Ortodoxă, în duhul căreia dacă s-ar înainta, scopul declarat al dialogurilor - revenirea celor rătăciţi la Dreapta Credinţă -

ar deveni mai apropiat.

Pe de altă parte, au fost construite concepţii noi şi revizuite altele mai vechi: „Biserici surori"; „moştenirea apostolică comună" înţeleasă în mod diferit şi manifestată în forme diferite, dar deopotrivă de autentice şi de evanghelice [Vezi Enciclica Unitatis redintegratio 14 în Acta Synodalia Sacrosancti Concilii oecumenici Vaticani II, Periodus I]; un „nou mod de exercitare a primatului papal" [Vezi Enciclica „Ut unum sint" a Papei Ioan Paul al II-lea şi cuvântarea Papei Benedict al XVI-lea din 30 noiembrie 2006 de la Constantinopol]; revizuirea antitezei tradiţionale dintre învăţătura triadologică augustinian-apuseană şi cea răsăritean-capadociană ca substrat al lui Filioque; acceptarea de către pleroma Bisericii, ca bază teologică a unirii, a textelor comune elaborate la întrunirile comune ş.a.

În lumina acestor noi evoluţii, iniţiativa traducerii studiului vechi de o sută de ani al Sfântului Nectarie apare oare ca anacronică? Traducătorii au trecut prin această îngrijorare care, însă, le-a fost risipită în mod „oficial" la una din recentele întâlniri de evaluare a dialogului ortodoxo-catolic desfăşurată la Tesalonic în data de 20 mai 2009. Dintre înalţii participanţi, Cardinalul Walter Kasper, însărcinatul, la acea vreme, din partea Vaticanului pentru dialogul cu Biserica Ortodoxă, evaluând mersul dialogului, reafirma vechile concepţii de întâietate ale episcopului Romei, spunând: „Partea ortodoxă recunoaşte faptul că Biserica este o realitate la nivel local, regional şi mondial, iar potrivit canonului 34 Apostolic, la fiecare dintre aceste niveluri este necesară existenţa unui primat, prin urmare şi la nivel mondial, nivel la care, potrivit atât tradiţiei răsăritene, cât şi celei apusene a primului mileniu, primul nu poate fi decât episcopul Romei" [conform discursului încă nepublicat al Cardinalului Kasper la întrunirea menţionată. Cuvintele Cardinalului citate în continuare sunt preluate din acelaşi discurs].

Ca argumentaţie de sprijin, oferă un rezumat retrospectiv al unor momente din istoria Bisericii, care subliniază, în opinia lui, rolul hotărâtor al Scaunului Roman în

păstrarea dreptei credinţe şi, deopotrivă, recunoaşterea întâietăţii lui în lumea creştină: Sinodul de la Constantinopol din 381 (al II-lea Ecumenic), cel de-al IV-lea Ecumenic de la Calcedon (451), scrierile Sfântului Clement Romanul, ale Sfinţilor Ignatie de Antiohia şi Irineu de Lugdunum, înfrângerea iconomahiei, sinodul local de la Sardica (343-344) cu aşa-zisa recunoaştere a dreptului de recurs al Papei Romei, intervenţiile Papei Iulius în Răsărit (341) în contextul disputelor legate de soarta Sfântului Atanasie care recursese la sprijinul episcopului Romei. Cu o nuanţă de concesie, primatul este alăturat de Kasper ideii de păstrare a unei oarecare legături cu sinodalitatea, legătură care „este important a fi supusă cercetării”, întrucât face parte din Tradiţia Bisericii. Tradiţia aceasta, continuă Cardinalul, „constituie fundamentul celui de-al II-lea Sinod de la Niceea” (al 7-lea Ecumenic, 787) unde „s-a constatat cu claritate că pentru recunoaşterea ecumenicităţii unui Sinod este determinantă conlucrarea episcopului Romei, pe când în ceea ce-i priveşte pe ceilalţi Patriarhi, se vorbeşte doar despre acordul lor”. Ne îndeamnă apoi să urmăm chemarea Papei Ioan Paul al II-lea, care ne cere „să căutăm un tip nou de exercitare a primatului, care să fie acceptat de către ambele părţi, cu păstrarea esenţei dogmei” [Enciclica Ut unum sint, 1995].

Încrezător în legitimitatea modului apusean de înţelegere a primatului, Cardinalul îl citează pe profesorul Joseph Ratzinger, actualul Papă (care a demisionat în februarie 2013), care afirma în 1976 la Graz că „Roma nu trebuie să pretindă nimic mai mult de la Răsăriteni decât ceea ce era în vigoare şi era trăit în primul mileniu”, cu actualizarea din 1987, potrivit căreia „simpla întoarcere la Biserica primară după sfârşitul Bisericii de tip imperial şi decăderea figurii Cezarului nu este o soluţie nici din punct de vedere teologic. Este necesar să existe un mers înainte” [vezi J. Ratzinger, Theologische Prinzipienlehre, München, 1982, 20 şi Kirche, Ökumene und Politik, Eisiedeln, 1987, 76 şi următoarea]. Subînţelege aici strategia permiterii unui grad de sinodalitate care să facă primatul mai atrăgător pentru lumea ortodoxă „astfel încât să ajute la restaurarea comuniunii depline în noile condiţii istorice ale mileniului al treilea”. Modelul îl oferă

chiar Cardinalul în continuarea discursului: o Biserică hibrid, de vreme ce „ţinta nu este aceea de a exista o Biserică unită (Einheitskirche), însă nici adoptarea de către Răsărit a sistemului legal apusean”. Exemplul de urmat este cel oferit de Conciliul Vatican II prin recunoaşterea „dreptului Bisericilor Răsăritene de a se guverna potrivit propriilor lor reguli” [Enciclica Unitatis redintegratio 16] şi permisiunea acordată „bisericilor catolice răsăritene” (uniate) de a-şi alege în sinoade particulare episcopii, cărora ulterior Papa „le acordă comuniunea”, formulă care, concluzionează Cardinalul, „conciliază în foarte mare măsură autonomia patriarhală cu primatul Romei”. Acest hibrid nu este altceva decât readucerea în actualitate a formulei de unire a sinodului de la Ferrara-Florenţa (1439-1445), faţă de care Cardinalul Kasper nu-şi ascunde admiraţia, formulă care adăugase la definiţia primatului anumite elemente care întăreau privilegiile tradiţionale ale „celorlalte Patriarhii” (Constantinopol, Alexandria, Antiohia şi Ierusalim) fără a soluţiona însă fondul problemei - inovaţiile în dogme.

Tocmai aceste argumente istorice în favoarea primatului ale oficialului Vaticanului sunt analizate şi demontate unul câte unul de Sfântul Nectarie în studiul de faţă, sugestivă fiind pentru cititor, deşi deloc surprinzătoare, constatarea continuităţii aceleiaşi argumentaţii la teologii de azi ai Vaticanului cu cea a celor din vechime, în ciuda declaraţiilor repetate de reconsiderare în lumină patristică a bazei teologice a Catolicismului.

Sfântul Nectarie adoptă, ca metodă de lucru, înfăţişarea evenimentelor aşa cum reies ele din documentele istorice şi patristice, limitând propriul comentariu la măsura necesarului şi lăsând cititorului libertatea de a le evalua şi de a înţelege mersul real al lucrurilor. În acest sens, urmărind de-a lungul istoriei bisericeşti substratul pe care se construia structura care avea să constituie în mileniul al doilea creştin formaţiunea de tip eclesial numită biserica romano-catolică, studiul localizează, în literatura istoriografică şi patristică, verigile principale ale şirului de argumente pe care teologii apuseni le invocă

în favoarea eclesiologiei catolice, verigi pe care le desface şi analizează folosindu-se de critica istorică şi de critica de texte accesibilă în vremea sa.

La traducerea în limba română a acestui prim volum al Studiului, am căutat să redăm documentele patristice şi istoriografice inserate de Sfântul Nectarie, folosind textele critice existente astăzi. De asemenea, ne-am străduit să depistăm cât mai precis şi deplin sursele bibliografice ale autorului, surse pe care de cele mai multe ori le prezintă sumar, prin prescurtări pe alocuri dificil de înţeles şi de localizat, situaţie datorată desigur folosirii de către Sfânt a unor reguli de citare mai puţin stricte. Aceste neajunsuri tehnice nu diminuează însă cu nimic substanţa expunerii şi estetica limbajului folosit. În anumite puncte, traducătorul a adăugat unele lămuriri referitoare la noţiuni teologice, evenimente istorice şi persoane, în scopul informării suplimentare a cititorilor. Deşi am socotit că multe din fragmentele istorico-patristice mai restrânse, citate de Sfântul Nectarie, necesitau o redare mai extinsă a respectivelor contexte, nu am făcut-o, din cauza iconomiei spaţiului.

Textul studiului a fost tradus după a doua sa ediţie, realizată şi tipărită la Atena, în 1998, de Nectarie D. Panagopoulos, căruia îi mulţumim în numele credincioşilor ortodocşi din România pentru îngăduirea folosirii acestei ediţii, nădăjduind să dobândim ajutorul lui Dumnezeu pentru continuarea tălmăcirii în limba română a celorlalte scrieri ale Sfântului Nectarie, care sunt autentice izvoare contemporane de dreaptă teologhisire.

Caliopie Papacioc
La Sărbătoarea Sfinţilor Apostoli Petru şi Pavel,
29 iunie 2011

Către cititori (Prefață la ediția întâi)

Avem cinstea să vestim obştii credincioşilor ortodocşi ai Bisericii celei Una, Sfinte, Soborniceşti şi Apostoleşti, editarea lucrării noastre despre schisma care există între fostele Biserici surori, cea Răsăriteană şi cea Apuseană, în care examinăm cauzele care au provocat schisma, cauzele perpetuării acesteia, posibilitatea sau imposibilitatea ridicării acesteia şi care sunt motivele care împiedică unirea.

Această lucrare a noastră poate fi numită *Istoria Schismei*, fiindcă a fost scrisă pe baza faptelor istorice, cu precizie istorică şi fără părtinire.

Scopul, pe care l-am avut în vedere, a fost căutarea adevărului şi numai a adevărului şi proclamarea acestuia în vederea apărării drepturilor Bisericii Răsăritene, în baza cărora teologii legalişti ai Bisericii Apusene, tratând în mod juridic această chestiune, impută Bisericii Răsăritene cauzele schismei şi motivele perpetuării ei.

Studiul acesta, pe care l-am scris începând de pe la anul 1895, este alcătuit din două volume. Pornind de la punerea bazelor celor două Biserici, examinăm dezvoltarea lor istorică, regimul de guvernare al fiecăreia, relaţiile, acordurile, dezacordurile, disputele dintre ele, schismele şi cauzele lor; judecăm cauzele şi ne pronunţăm opinia ca o concluzie a celor spuse, încheind cu evenimentele de după sinodul desfăşurat la Florenţa, cărora le-a pus capăt căderea Constantinopolului.

Ne-am împărţit studiul în două părţi, cuprinse fiecare în volume separate. Volumul întâi începe cu primele veacuri, adică de la întemeierea Bisericii, şi se încheie cu moartea lui Fotie; volumul al doilea, de la moartea lui Fotie până la căderea Constantinopolului sub turci.

O mare parte a studiului cuprins în primul volum, a fost publicat deja în anul 1895 în revista Ligii Sfinte. Ulterior, această primă parte a fost dezvoltată încă mai mult în cadrul unei noi prelucrări, la care vom adăuga şi o a treia parte care începe de la căderea Constantinopolului sub turci şi ajunge până în zilele noastre şi pe care o vom publica mai târziu.

Nectarie, Episcopul Pentapolei
Eghina, la 15 februarie 1911

Schisma

Schisma, cuvânt ce mâhneşte auzul, cuvânt ce arată lepădarea unei Biserici surori, separarea fraţilor unei Biserici şi şirul consecinţelor neplăcute care-i urmează.

Care să fie oare cauzele care au provocat schisma dintre cele două Biserici, cea Răsăriteană şi cea Apuseană, şi care, de douăsprezece veacuri, îi ţin departe unul de altul pe fraţii cei de un Sânge?

Cât de mare să fie oare însemnătatea lor încât veacuri întregi aceştia să rămână neînduplecaţi?

Nu e oare posibilă împăcarea şi unirea lor?

La aceste trei întrebări, venite dinspre toate părţile, ne vom sili să răspundem prin acest studiu, examinând chestiunea în mod istoric.

Cauzele schismei

Cauzele schismei, evidenţiate de fiecare dintre Biserici, sunt negate de cealaltă: pe de o parte, Biserica Apuseană prezintă drept cauză a schismei aroganţa Bisericii Răsăritene prin care aceasta îi neagă Papei de la Roma primatul în Biserică, în modul în care ea (biserica apuseana) îl înţelege, adică:

a) Instituirea primatului apostolic în persoana fericitului Petru (de apostolici primatus in beato Petro institutione).

b) Continuitatea primatului la Pontificii romani (de perpetuitate primatus Petri Romani Pontificis).

c) Natura şi esenţa primatului Pontificului roman (de vi et ratione primatus Romani Pontificis).

d) Principiul infailibilităţii Pontificului roman (de Romani Pontificis infailibili magisterio).

Concepţiile acestea despre primatul lui Petru s-au dezvoltat şi au fost formulate şi proclamate în mod oficial. Comisia dogmatică de la Roma, constituită de către Papă înaintea convocării a ceea ce apusenii numeau sinodul ecumenic de la 1870, a distribuit clericilor sinodali, la 12 iulie 1870, un material schematic care purta titlul: «Prima constituţie dogmatică despre Biserica lui Hristos» (Constitutio dogmatica prima de ecclesia Christi), în care erau cuprinse cele patru puncte menţionate mai sus.

Pe de altă parte, Biserica Răsăriteană evidenţiază drept cauze deosebit de importante ale schismei: **a)** pretenţiile arogante şi anticanonice privitoare la primatul

Papilor Romei care contravin duhului Bisericii celei Una, Sfinte, Soborniceşti şi Apostoleşti, aşa cum este el formulat în Sfânta Scriptură, apărat şi păstrat de cele şapte Sfinte Sinoade Ecumenice; **b)** inovaţiile introduse, prin care Biserica romană s-a îndepărtat atât de mult de Biserica Ortodoxă Sobornicească şi Apostolească şi **c)** încălcarea autorităţii Sfintelor Sinoade, singurele care pot deţine adevărul în Biserică.

Aşadar, cauzele despărţirii evidenţiate de către Biserica Apuseană sunt în număr de patru, iar cele evidenţiate de Biserica Răsăriteană sunt în număr de trei. În vederea împăcării şi a unirii este necesară eliminarea cauzelor, însă în aceasta stă importanța problemei, fiindcă fiecare din cele două Biserici consideră că adevărul se află de partea ei, pretinzând celeilalte supunerea şi propunând drept condiţie a unirii, Biserica Apuseană celei Răsăritene, pe de o parte, acceptarea primatului Papei aşa cum este formulat în cele patru puncte, iar Biserica Răsăriteană celei Apusene, pe de alta, egalitatea frăţească „Primus inter pares" şi dreapta credinţă în acord cu canoanele Sinoadelor Ecumenice, cărora le aparţine infailibilitatea.

Termenii unirii sunt de aşa natură încât fac imposibilă unirea dorită, fiindcă nu există nici un punct de întâlnire între aceştia, fiecare cerând de la cealaltă parte nici mai mult, nici mai puţin, decât negarea propriei identităţi, negarea principiilor fundamentale pe care se sprijină întreg edificiul Bisericii: fiindcă, potrivit propriei concepţii, Biserica Apuseană, pe de o parte, se fundează pe primatul Papei, iar Biserica Răsăriteană, pe de alta, pe Sinoadele Ecumenice. De aceea, termenii propuşi de ambele părţi în vederea unirii devin imposibil de acceptat întrucât dărâmă din temelii fiecare Biserică în parte, de unde şi concesiile făcute de ambele părţi, care nu duc la nici un rezultat. Primatul de onoare, acordat Papei de către Biserica Răsăriteană, este o concesie fără folos, fiindcă este lipsit de puterea care poate menţine edificiul Bisericii Apusene. Concesiile acordate de Papă Bisericii Răsăritene, adică de a rămâne credincioasă propriilor dogme, obiceiuri şi rânduieli, sunt considerate de aceasta din urmă ca fiind legitime şi fundamentate pe

canoanele Bisericii, fapt pentru care nu numai că stăruie întru-însele, ci cere ca şi Papa dimpreună cu întreaga Biserică apuseană să cugete precum cugetă ea şi pretinde ca şi acesta dimpreună cu întreaga Biserică apuseană să revină în Sânurile ei, lepădând viaţa de mai înainte şi apropiindu-se de ea cu pocăinţă.

Aşa încât aceste concesii aparente nu au nici o semnificaţie, sunt ca şi cum nu ar fi; iar pentru ca unirea să se poată săvârşi, este nevoie ca aceste concesii să suprime cauzele principale ale despărţirii: aceste concesii vor fi adevărate atunci când Papa renunţă la cele ale sale şi nu atunci când tolerează rânduielile cele bune din Biserică. Atâta timp cât principalele cauze ale despărţirii vor rămâne aşa cum sunt, iar Bisericile rămân fiecare în cele ale ei, unirea este imposibilă; pentru ca unirea să se poată fundamenta, ea trebuie să se sprijine pe aceleaşi principii, altminteri orice efort rămâne zadarnic.

Principiile care stau la temelia celor două Biserici

1. Biserica Apuseană. Primatul Papei

Principiul fundamental care a fost aşezat la temelia Bisericii Apusene este „primatul" Papei. Acesta a primit o formulare definitivă la ceea ce apusenii consideră a fi sinodul ecumenic de la Roma din anul 1870. După cum se laudă în orgoliul lor, primatul ar fi fost moştenit succesiv din primatul apostolic al Căpeteniei Apostolilor, cum le place apusenilor să-l numească pe Petru, ai cărui urmaşi sunt episcopii Romei care-şi au succesiunea de la Papa Clement al Romei, ca urmaş direct al Apostolului Petru.

Ideea primatului Papilor Romei şi-a făcut apariţia din timpuri foarte vechi: după cum mărturisesc documentele păstrate, pretenţiile episcopilor Romei asupra primatului sunt de o vârstă cu bătrâna Biserică a Romanilor. Specificul caracterului roman se pare că a acţionat asupra duhului conducătorilor eclesiastici ai Bisericii romane, contribuind la formarea unui sistem bisericesc după care Biserica romană urma să fie guvernată şi condusă şi care a determinat liniile programatice care urmau să fie aplicate şi în conformitate cu care aceasta va merge de-a lungul veacurilor. În fruntea liniilor programatice stătea scris: „Un Dumnezeu, o credinţă, un botez, o Biserică, Biserica Romei". De aici îşi are începutul îndepărtarea Bisericii romane de Biserica cea Una, Sfântă, Sobornicească şi Apostolească, căscând încă din începuturi prăpastia separării şi înlocuind rânduiala Bisericii celei Una, Sfinte, Soborniceşti şi Apostoleşti. De aici îşi are începutul separarea Bisericilor care s-a desăvârşit în vremea lui Fotie, când Biserica era în pericol de a se transforma din cea „Una, Sobornicească şi Apostolească" în Biserică romană sau mai bine zis papală, de a nu mai propovădui învăţătura Sfinţilor Apostoli, ci

dogmele Papilor, după cum cu dreptate spune I.N. Valettas, editorul epistolelor Sfântului Fotie:

„Căci vrând atunci să se înalţe pe ei înşişi, au pus în legături multe din învăţăturile evanghelice şi apostolice şi, mai ales, au îndrăznit să falsifice Sfântul Simbol de Credinţă şi să amestece laolaltă, cu de la sine putere, cinstirile cele dumnezeieşti cu cele omeneşti. Atunci aşadar, au cugetat a face cele omeneşte de neîngăduit, fiind pe drept consideraţi ca rupţi şi îndepărtaţi de Biserica cea Una, Sfântă, Sobornicească şi Apostolească a lui Hristos. Şi s-au rupt cu toţii, părăsind restul trupului Bisericii cel rămas unit în Ortodoxie" [vezi *Istoria bisericească* a lui Meletie al Atenei, Constantinopol, 1853, vol. II, p. 400 şi următoarele].

Această alunecare a episcopilor romani, respinsă de Sfintele Scripturi, a fost favorizată în principal de trei cauze:

a) de calitatea particulară a episcopului Romei ca episcop al capitalei statului roman, adică al capitalei cetăţilor romane;

b) de întemeierea Bisericii Romei de către verhovnicul Apostol al neamurilor, Pavel, după cum se mărturiseşte în Sfintele Scripturi, fiindcă Bisericilor întemeiate de Apostoli li se acorda o cinste deosebită ca unele care erau considerate Scaune Apostolice [după Tertulian, „Scaune ale Apostolilor" sunt numite în primul rând toate Bisericile Apostolice, adică acelea care avuseseră ca prim episcop un Apostol ori un ucenic de Apostol. Tertulian, *De praescriptione haereticorum*, XXXVI, PL II]

c) de faptul că Biserica romană era singura Biserică din Apus care avea ca întemeietor şi organizator un Apostol. Pentru cele trei motive enumerate, Bisericii romane i se acorda, din primele veacuri, primatul de onoare „primus inter pares". Irineu îl numeşte *potentionem principalitatem*, formulă care nu poate avea semnificaţia pe care

teologii Bisericii Apusene i-o dau acesteia ca şi întregului fragment din care este luată, şi nici nu sprijină pretenţiile papale, după cum mărturiseşte catolicul Pihler [Geschichte der kirchlichen Trennung zwischen dem Orient und Occident: von den ersten Anfängen bis zur jüngsten Gegenwart, München, 1864, vol. I, p. 106]; Tertulian acordă şi el cinste Bisericii Romei, dar numai pentru motivul că era singura Biserică apostolică din Apus, fapt pentru care o şi aşează în urma Bisericilor apostolice din Corint, Filipi, Tesalonic şi Efes [Tertulian, De praescriptione haereticorum, XXXVI].

2. Apostolul Petru, întemeietor, în viziunea apusenilor, al Bisericii Apusene

Dorind să-şi sporească propria cinste şi slavă, măreţie şi strălucire, şi să-şi impună prin acestea stăpânirea asupra celorlalte Biserici, Biserica romană a considerat în interesul ei să-şi stabilească singură propriul întemeietor, alegându-l astfel pe Apostolul Petru, cel care nu este mărturisit nicăieri ca Apostol al neamurilor ori ca Apostol şi întemeietor al Bisericii Romanilor, şi lepădându-l pe Apostolul Pavel cel mărturisit de Sfintele Scripturi ca apostol al neamurilor şi întemeietor al Bisericii romane. Această substituire era impusă Bisericii romane de către ambiţioşii ei conducători, iar Apostolul Pavel era respins, fiindcă în persoana lui nu era posibilă edificarea primatului. Îi era substituit Petru, fiindcă episcopii romani găseau într-însul, în opinia lor, temelia puternică

şi de nezdruncinat pe care să-şi sprijine propriul primat şi să-şi dezvolte programul ambiţios. După teologii romani, în Sfintele Evanghelii, Apostolul Petru are o poziţie predominantă, iar stăpânirea acestuia asupra restului Apostolilor o sprijină pe trei versete ale evangheliştilor Matei, Ioan şi Luca.

La Evanghelia după Matei (16, 18-19) sunt scrise următoarele: „Tu eşti Petru şi pe această piatră voi zidi Biserica Mea şi porţile iadului nu o vor birui. Şi îţi voi da cheile Împărăţiei cerurilor şi orice vei lega pe pământ va fi legat şi în ceruri, şi orice vei dezlega pe pământ va fi dezlegat şi în ceruri”.

În Evanghelia de la Ioan (21, 15-17) sunt scrise următoarele: „Zis-a lui: Paşte mieluşeii Mei. Iisus i-a zis iarăşi, a doua oară: „Simone, fiul lui Iona, Mă iubeşti?”. El I-a zis: „Da, Doamne, Tu ştii că Te iubesc”. Zis-a Iisus lui: „Păstoreşte oile Mele”. Iisus i-a zis a treia oară: „Simone, fiul lui Iona, Mă iubeşti?”. Petru s-a întristat, pentrucă i-a zis a treia oară *Mă iubeşti?* şi I-a zis: „Doamne, Tu ştii toate. Tu ştii că Te iubesc”. Iisus i-a zis: „Paşte oile Mele”.

Iar în Evanghelia de la Luca (22, 31-32) sunt scrise următoarele cuvinte pe care apusenii le aduc îndeosebi ca argument: „Şi a zis Domnul: Simone, Simone, iată satana v-a cerut să vă cearnă ca pe grâu; Iar Eu M-am rugat pentru tine să nu piară credinţa ta. Şi tu, oarecând, întorcându-te, întăreşte pe fraţii tăi”.

Acestea îi puteau asigura episcopului Romei, ca succesor al căpeteniei Apostolilor, Petru, primatul, supremaţia şi stăpânirea. A fost deci înlăturat Apostolul Pavel, cel care timp de doi ani s-a trudit la Roma şi a fost legat în lanţuri pentru ea, şi a fost adoptat Apostolul Petru, pentru primatul şi poziţia lui predominantă din Sfintele Evanghelii - potrivit concepţiei apusenilor.

Dar poziţia predominantă de verhovnic al Apostolilor a lui Petru a onorat nu numai Biserica romană cea avidă de întâietăţi, stăpâniri şi monarhie, ci şi alte Biserici vechi, precum Antiohia, Alexandria, Cezareea Palestinei, Tripoli, Laodiceea şi Corint

care, deşi se lăudau cu faptul că-şi datorau întemeierea Apostolului Petru şi se mândreau cu faptul că au fost fondate de el, cu toate acestea nu s-au gândit deloc să revendice primate şi stăpâniri, înţelegând corect cuvintele relatate în Sfintele Evanghelii despre întâietatea lui Petru şi neridicând niciodată chestiunea vreunei pretenţii, ci având în vedere doar onoarea de a fi întemeiate de el. De cinstea aceasta nu a fost lipsită nici maica Bisericilor, Biserica din Ierusalim care şi ea, deşi onorată mai mult decât toate celelalte, nu s-a supus ispitei de a-l considera pe Petru ca întemeietor al ei.

În cronica pascală a acestei din urmă Biserici (cea din Ierusalim), cuprinsă în Hronograful de la Alexandria, se scriu următoarele:

Indictionul 11, 1 de la Galva şi Titus Rufinus

„În anul acesta, Sfântul Iacob Apostolul şi Patriarhul Ierusalimului, pe care l-a întronizat Sfântul Petru în locul lui pe când se urca la Roma, s-a săvârşit şi a preluat schima episcopiei Ierusalimului Simeon cel numit şi Simon, şi a devenit Patriarh” [Ediţia de la Bonn, I, 460].

Din aceste însemnări hronografe falsificate, nu se vede nimic altceva decât dorinţa Bisericilor, venită din fală, de a-l avea pe Petru ca întemeietor al lor.

Primele urme ale revendicării întâietăţii pe seama episcopului Romei se regăsesc formulate în epistola lui Clement, episcopul Romei, adresată lui Iacob, episcopul Ierusalimului şi al cărei conţinut este deosebit de important, fiindcă face referire la primatul lui Petru, la venirea lui la Roma şi la moartea mucenicească a acestuia suferită aici. Iată ce scrie Clement către Iacob:

„Să-ţi fie cunoscut, domnul meu, că Simon, cel care pentru credinţa adevărată

şi cuvântul cel prea-statornic al învăţăturii a fost aşezat ca piatră de temelie a Bisericii şi pentru aceasta, prin gura cea nemincinoasă a lui Iisus Însuşi, i s-a schimbat numele în Petru, pârgă a Domnului nostru, întâiul între Apostoli, căruia cel dintâi Tatăl I l-a descoperit pe Fiul... cel chemat să lumineze partea lumii cea prea întunecată a Apusului, ca unul care era cel mai destoinic să reuşească... pentru dragostea părintească nemăsurată faţă de oameni, i s-a dat a vesti obşteşte şi desluşit pe Împăratul cel bun care va să vină să biruiască răul cel de acum, şi împlinind aceasta până aici la Roma, mântuind oameni cu învăţătura cea din voia lui Dumnezeu, acesta prin suferinţă a schimbat traiul vieţii celei de acum" [Epistola lui Clement către Iacob, ed. Dressel, Gottingen, 1853, cap. 1].

Această epistolă, care a fost scrisă pe la sfârşitul secolului al doilea, mai relatează şi faptul că papii sunt succesorii direcţi ai Apostolului Petru, fiindcă Petru, cu puţin înainte de moartea lui, l-a hirotonit ca succesor al său pe Clement pe care-l şi roagă să şadă pe tronul Romei. Iată ce scrie Clement către Iacob:

„Şi apropiindu-se zilele în care (Petru) urma a se săvârşi, adunându-se fraţii, luându-mă deodată de mână şi ridicându-se înaintea Adunării, a zis: „Fraţi şi dimpreună slujitori cu mine, ascultaţi-mă!" după care (a zis): „Aşa cum am fost învăţat de către Domnul şi învăţătorul Iisus Hristos care m-a trimis, apropiindu-se zilele morţii, îl hirotonesc pe Clement ca episcop al vostru, căruia îi şi încredinţez scaunul propovăduirii mele"; şi acestea zicând, căzând eu înaintea lui, îl rugam refuzând cinstea şi stăpânirea scaunului acestuia; iar Apostolul Petru, respingând rugămintea aceasta a spus înaintea mulţimii: „Episcopului Romei (adică lui Clement), întâistătător al adevărului, să-i fiţi supuşi în toate, aceasta ştiind că întristându-l pe el, pe Hristos Îl întristaţi, căci lui i s-a încredinţat tronul acesta pe care nu a voit a-l primi...". Şi spunând acestea în mijlocul tuturor şi-a pus mâinile peste mine înduplecându-mă a mă aşeza pe scaunul său" [Vezi lucrarea lui G. Dervou, *Despre mitologica trecere a apostolului Petru prin Roma*, Atena,

1881].

Dacă această vestită epistolă nu era condamnată să fie înscrisă în catalogul operelor pseudo-clementine, şi dacă nu contravenea adevărului propovăduit de Noul Testament şi de Tradiţie, şi dacă nu era dovedită de către critici şi de către istorie ca fiind falsă, ea i-ar asigura Papei: **a)** cinstea succesiunii lui Petru la episcopia Romei; **b)** cinstea reprezentării lui Iisus Hristos pe pământ; **c)** privilegiul infailibilităţii şi **d)** respectul şi evlavia întregii lumi creştine sub pedeapsa excluderii celui care-l supără de la mântuirea cea din credinţă, ca unul care nu-l acceptă pe Hristos care i-a încredinţat scaunul (prin Clement). Din nefericire, însă, sau din fericire, epistola aceasta nu-i asigură nici un privilegiu şi nici o nenorocire nu-l ameninţă pe cel care-l supără, fiindcă examenul controlului critic a dovedit toate acestea ca fiind basme de scrieri apocrife şi le-a condamnat ca lipsite de cea mai mică valoare istorică.

Singura valoare pe care o are această epistolă este aceea că ne face cunoscute maşinaţiile variate ale episcopilor Bisericii romane în vederea obţinerii părutului primat al lui Petru, care ar decurge din cinstea întemeierii Bisericii lor de către acesta şi din rangul apostolic. Pretenţia Papilor referitoare la întemeierea episcopiei Romei de către Petru şi afirmaţia succesiunii directe a lui Clement din Petru este respinsă mai întâi de către Apostolul Petru însuşi şi apoi de către istorie.

Eusebiu, în capitolul 38 al celei de-a 3-a cărţi a *Istoriei bisericeşti*, spune despre autenticitatea scrierilor lui Clement: „trebuie ştiut că se vorbeşte şi despre o a doua epistolă a lui Clement, care nici ea nu este asemănătoare celei dintâi, lucru pe care vi-l şi aducem la cunoştinţă, cum că nici cei din vechime n-o considerau de folos, dar pe care unii o răspândeau mai ieri, deoarece cuprinde nişte dialoguri ale lui Petru şi Apion, despre care nimeni din cei vechi nu face vreo amintire şi care nici nu păstrează caracterul curat al Ortodoxiei apostolice; este vădit că scrierea însăşi dă mărturie că nu este a lui Clement”.

În epistola despre eresul Ebioniților a lui Epifanie, în capitolul 15, se vorbeşte despre o scriere a lui Clement al Romei, care poartă titlul „Perioada lui Petru”, dar care a fost măsluită de Ebioniţi. Epifanie nu menţionează pe ce-şi sprijină opinia despre faptul că „Perioada lui Petru” este operă a lui Clement. Se pare că Epifanie se mulţumeşte să amintească doar titlul, aşadar opinia lui Eusebiu este cea mai corectă.

În prima sa epistolă sobornicească, Apostolul Petru scrie: „Petru, apostol al lui Iisus Hristos, către cei ce trăiesc împrăştiaţi printre străini, în Pont, în Galatia, în Capadocia, în Asia şi în Bitinia, aleşi după cea mai dinainte ştiinţă a lui Dumnezeu-Tatăl, şi prin sfinţirea de către Duhul, spre ascultare şi stropirea cu Sângele lui Iisus Hristos: har vouă şi pacea să se înmulţească!” (Petru 1, 1-2)

Cu toate că este numită sobornicească (universală), în această epistolă numele Romei este trecut sub tăcere, iar această tăcere poate fi explicată prin două ipoteze: fie fiindcă Apostolul a scris de la Roma, fie fiindcă nu a propovăduit la Roma. Epistola nu pare a sprijini prima ipoteză, fiindcă din ea rezultă Babilonul ca loc al scrierii; iar oraşele care purtau numele de Babilon erau două: vechiul şi marele Babilon şi Babilonul cel din Egipt, aşezat la sud de Helipoli, construit de colonişti babilonieni sau de colonişti iudei veniţi din Babilon, încât se formase acolo o numeroasă comunitate iudaică, având templu iudaic care se păstrează până astăzi şi în care se află şi mormântul proorocului Ieremia, care poate fi văzut de vizitatori. Acest al doilea Babilon îl consider eu ca loc al scrierii epistolei lui Petru, fapt care este şi în acord cu pretenţia creştinilor din Egipt, care revendică ca întemeietor al Bisericii din Alexandria pe Apostolul Petru şi care i-a încredinţat ulterior această Biserică Apostolului şi Evanghelistului Marcu despre care istoria mărturiseşte că a condus Biserica Alexandrină. Aşadar, locul scrierii este micul Babilon. Acceptată fiind această ipoteză, ipoteza cum că epistola a fost scrisă de la Roma cade de la sine, de unde şi mărturia lui Petru că nu s-a dus la Roma.

Despre faptul că nici ulterior Petru nu s-a dus la Roma, dă mărturie şi cea de-a

doua epistolă sobornicească a acestuia, în care numele Romei nu este pomenit deloc, cu toate că se pare că această epistolă a fost scrisă pentru creştinii cei dintre neamuri, pe când cea dintâi fusese scrisă pentru creştinii proveniţi dintre evrei. Având o destinaţie sobornicească, nu era posibil ca aceste epistole provenite de la Petru să omită numele Romei, capitala cetăţilor, de vreme ce au fost scrise pentru cei hărăziţi în mod egal a primi credinţa, evrei şi neamuri. Iar despre faptul că nici către sfârşitul vieţii lui Apostolul Petru nu s-a dus la Roma, mărturiseşte Apostolul Pavel care, scriind de la Roma cea de-a doua epistolă a sa către Timotei, spune că la Roma n-a avut pe nimeni care să rămână împreună cu el. Iată cuvintele Apostolului:

„La întâia mea apărare, nimeni nu mi-a venit într-ajutor, ci toţi m-au părăsit. Să nu li se ţină în socoteală! Dar Domnul mi-a stat într-ajutor şi m-a întărit, pentru ca, prin mine, Evanghelia să fie pe deplin vestită şi s-o audă toate neamurile" (2 Timotei 4, 16-17).

Cuvintele acestea ale lui Pavel sunt limpezi şi lămuritoare şi nu permit nici cea mai mică îndoială asupra faptului că Petru nu s-a deplasat niciodată la Roma, de vreme ce el spune despre sine că era singur, că a fost părăsit singur şi că a fost întărit de Domnul în singurătatea în care se afla, pentru ca, prin el, învăţătura să fie propovăduită şi ascultată de toate neamurile. Dacă ar fi cedat o parte a acestei misiuni lui Petru ca împreună lucrător, ar fi şi menţionat aflarea lui la Roma şi propovăduirea lui.

Opinia despre eventuala deplasare a lui Petru la Roma după scrierea acestei epistole, pe care o exprimă unii cercetători, este arbitrară şi nu se sprijină pe nici o mărturie istorică, fiindcă nu mai exista nici timpul şi nici motivul deplasării lui Petru la Roma, ştiut fiind faptul că, nu după multă vreme, a fost declanşată de către Nero prigonirea sistematică a creştinilor, acuzaţi de incendierea Romei. Pe durata prigoanei nu mai era posibilă deplasarea lui Petru la Roma, fapt care ar fi fost cu totul de prisos odată ce la Roma creştinii erau întăriţi şi foarte numeroşi, numărând deja şi o mulţime de mucenici. Probabil că Petru şi Pavel au mucenicit până la urmă în această prigoană, însă

nici unul din ei la Roma, fiindcă nu există nici o mărturie istorică despre moartea la Roma a celor doi Apostoli. Mărturiile istorice găsite s-au sprijinit în baza bunei credinţe pe tradiţia veche, care-şi are însă izvoarele în cărţile apocrife care, falsificate fiind, nu deţin nici o autoritate istorică. În afară de aceasta, avem mărturii istorice oficiale care afirmă contrariul, provenite chiar de la un bărbat cu o credibilitate deosebită, de la Clement, episcopul Romei. Iată ce spune el referitor la această chestiune:

„Şi ca să punem capăt pildelor celor din vechime, să venim spre cei ce s-au arătat luptători mai aproape de noi. Să luăm pildele cele alese ale generaţiei noastre. Din pizmă şi invidie, stâlpii cei mai mari şi mai drepţi au fost prigoniţi şi până la moarte groaznică au ajuns. Să punem înaintea ochilor noştri pe cei dintâi apostoli. Petru, din pizmă nedreaptă nu o dată, nici de două ori, ci de multe ori a suferit dureri şi, astfel mucenicind, a plecat spre locul slavei cel datorat lui. Din pizmă şi Pavel, pentru răbdarea cununii, a suferit purtând de şapte ori legături, gonit fiind, împroşcat cu pietre. Propovăduitor făcându-se în Răsărit şi în Apus, şi primind slava credinţei celei alese, a învăţat lumea toată dreptatea şi până la capătul Apusului ajungând şi mucenicind înaintea stăpânitorilor, a părăsit în acest fel lumea şi s-a dus către locul cel sfânt, pildă măreaţă de răbdare făcându-se” [vezi Epistola I către Corinteni 5, 1-7].

Cred că Sfântul părinte vorbeşte foarte clar. Din cuvintele acestea ale Sfântului părinte, tragem concluzia că aceşti aleşi Apostoli nu au murit la Roma şi nici împreună - fiindcă în cazul acesta Clement ar fi menţionat faptul -; nu au murit din cauza acuzaţiei de incendiatori ai Romei aduse creştinilor, ci din cauza „râvnei nedrepte şi a invidiei”; Petru a devenit „propovăduitor doar în Răsărit”, fapt care iese în evidenţă din adaosul făcut cu scopul de a arăta acţiunea apostolică a lui Pavel: „Propovăduitor făcându-se unul în Răsărit, iar în Apus...”, expresia că Pavel „până la marginea Apusului ajungând şi, mucenicind înaintea stăpânitorilor, a părăsit în acest fel lumea” nu poate fi

deloc înţeleasă ca referindu-se la Roma, care se găseşte la începutul Apusului, după ţinutul răsăritean al statului roman, astfel încât suntem de părere că Petru nici măcar de departe n-a respirat vreodată aerul Romei.

Mărturia aceasta a lui Clement este deosebit de importantă şi dintr-un alt motiv, acela că rezolvă alte două chestiuni: cea privitoare la mucenicia lui Pavel şi la timpul deplasării lui în Spania care, după cum se ştie, potrivit exprimării celor din vechime, este capătul Apusului spre care Pavel îşi propunea să plece, după cum scrie în Epistola către Romani (15, 24). Prima chestiune se rezolvă prin informaţia oferită: „şi până la capătul Apusului ajungând şi, mucenicind înaintea stăpânitorilor, a părăsit în acest fel lumea şi s-a dus către locul cel sfânt".

Aşadar, a mucenicit la capătul Apusului, informaţie care rezolvă şi cea de-a doua chestiune datorită următorului motiv: deoarece din călătoriile apostolice, aşa cum sunt ele înfăţişate în Faptele Apostolilor şi în Epistole, nu reiese timpul călătoriei lui Pavel în Spania, el se descoperă prin această epistolă a lui Clement. Din ea reiese că s-a deplasat în Spania după scrierea ultimelor două epistole ale sale, cea de-a doua către Timotei şi poate şi aceea către Evrei, pe care le-a scris la Roma, fiind evident faptul că Epistola către Timotei a scris-o după cea de-a doua înfăţişare a lui înaintea tribunalului lui Nero, după cum se arată din chiar textul Epistolei şi din referinţa din final: „când s-a înfăţişat Pavel a doua oară înaintea cezarului Nero".

Epistola către Evrei e posibil să fi fost scrisă după sosirea la Roma a lui Timotei, pe care-l cheamă prin cea de-a doua sa Epistolă în care-i spune: „Sileşte-te să vii curând la mine, că Dimas m-a părăsit" etc. Reiese din acestea mărturia că Pavel, prin harul lui Dumnezeu, a fost salvat atunci de primejdie, fiindcă Domnul l-a destinat a propovădui neamurilor şi căruia, arătându-i-Se, i-a vestit că urma printr-însul ca învăţătura să fie adusă la cunoştinţă şi să fie auzită de „toate neamurile" (2 Timotei 4, 17). Reiese de asemenea că Pavel a fost eliberat şi că exista o perioadă de linişte, fapt pentru care a şi

îndrăznit să-l cheme pe Timotei la el. Că aşa stau lucrurile, se arată şi din rămânerea lui Timotei la Roma pentru câţiva ani şi din plecarea lui de la Roma nu din cauza vreunei situaţii neplăcute, ci pentru că a fost trimis în episcopia sa de la Efes. Deplasarea lui Timotei şi plecarea lui după cea de-a doua înfăţişare a lui Pavel înaintea tribunalului lui Nero arată faptul că Pavel, fiind supus judecăţii, a fost salvat din primejdie de puterea dumnezeiască şi că, rămânând apoi pentru un oarecare timp la Roma, l-a trimis pe Timotei la Efes, iar el a plecat de la Roma, mergând probabil direct în Spania, către care îşi propusese să meargă, după cum vedem din Epistola sa către Romani, în care scria (15, 24):

„căci de mulţi ani am mare dorinţă să vin la voi. Când mă voi duce în Spania, voi veni la voi. Căci nădăjduiesc să vă văd în trecere şi, de către voi, să fiu însoţit până acolo, după ce mă voi bucura întâi, în parte, de voi”.

Este deci foarte probabil că, după ce s-a bucurat de întâlnirea cu romanii, a fost însoţit de aceştia în Spania, la capătul Apusului, după cum este numit până astăzi de francezi, unde a mucenicit. Aceasta este singura concluzie adevărată care poate fi extrasă din mărturiile oficiale păstrate; tradiţiile care nu sunt în acord cu această concluzie sunt extrase din izvoare tulburi. Lămurindu-ne deci din studiul critic al izvoarelor, să vedem ce spune şi istoria.

Mărturii istorice

Eusebiu consemnează:

„Şi predicând deci Pavel celor dintre neamuri care erau în Ierusalim şi împrejur, până în Iliria a pus temeliile Bisericilor, învederându-se aceasta din chiar mărturiile pe care acestea (Bisericile) le pot da şi din care Luca a istorisit în Faptele Apostolilor; dar şi Petru, ale cărui cuvinte au vestit pe Hristos în atâtea eparhii, celor din tăierea împrejur le-a predanisit cuvântul Noului Testament, lucru care reiese limpede din epistola dovedită a fi a lui, despre care am vorbit, pe care o scrie către cei proveniţi dintre evrei aflaţi în diaspora Pontului şi a Galatiei, a Capadociei şi a Asiei şi a Bitiniei. Şi dintre aceştia, câţi s-au dovedit cu adevărat zeloşi, au fost socotiţi destoinici să păstorească Bisericile întemeiate pentru ei. Şi nu spunem acestea cu uşurătate, căci din spusele lui Pavel sunt adunate" [Istoria bisericească, cartea a 3-a, cap. 4].

Din cele istorisite de Eusebiu, se vede că şi el admite interpretarea dată de noi locurilor din epistolele lui Petru şi faptul că era greu de spus cine şi câţi erau consideraţi destoinici spre a li se încredinţa păstorirea Bisericilor - pe lângă cei al căror nume pot fi culese din cele spuse de Pavel, adică din Faptele Apostolilor şi din epistolele lui Pavel. Şi spune aceasta, deoarece îşi propune, aşa cum arată la începutul capitolului, să istorisească cele „referitoare la cea dintâi succesiune a apostolilor". Legat de aceasta, deci, la sfârşitul acestui capitol, scrie următoarele cuvinte contradictorii:

„Iar Linos, cel amintit ca fiind împreună cu Pavel la Roma, după epistola a doua către Timotei, primul după Petru (deşi Pavel era cel ce scria epistola) e arătat atunci prin sorţi (ca succesor) la episcopia Bisericii Romanilor; dar şi Clement, aşezat fiind şi acesta ca al treilea episcop al Bisericii Romanilor, ca unul ce este mărturisit de către

acesta ca fiind împreună lucrător şi împreună luptător cu Pavel" [Istoria bisericească, cartea a 3-a. cap. 4, 9].

E surprinzător cum în acelaşi capitol Eusebiu afirmă şi contrazice; contradicţia rezultă din alternarea doar a unui singur nume, acela al lui Petru în locul celui al lui Pavel. Substituirea numelui este evidentă, fapt pe care-l vom proba prin dovezi foarte convingătoare ale criticilor şi ale istoricilor.

a) Indiciu: Că numele lui Petru a fost pus în locul celui al lui Pavel se vede mai întâi din faptul că nu era posibil ca Eusebiu să se contrazică pe sine, anulând cele spuse de el cu puţin mai înainte în acelaşi capitol, unde afirmă că-l admite pe Petru ca apostol al celor proveniţi din tăierea împrejur (iudeii) şi propovăduitor al Evangheliei în ţinuturile menţionate de el în epistola sa sobornicească.

b) Indiciu: Că numele lui Petru a fost pus în locul celui al lui Pavel se vede din aceea că Linos, primul succesor al Apostolului, nu era ucenic al lui Petru, ci al lui Pavel, care-l şi menţionează în epistola a doua către Timotei ca fiind împreună cu el la Roma. Acesta este al treilea în şirul persoanelor menţionate că-l îmbrăţişează pe Timotei, fără nici o caracteristică distinctivă care să-i arate vreun rang. „Te îmbrăţişează Evsevul şi Prudenţiu şi Linos şi Claudia şi fraţii toţi". Cum de-l enumeră în rândul însoţitorilor săi pe episcopul Romei, pe care Petru l-ar fi întronizat ca succesor al său?

Şi cum de nu-i acordă acestuia cinstea cuvenită ca reprezentant al celui dintâi verhovnic al Apostolilor, singurului de pe pământ căruia i-ar fi fost încredinţat scaunul lui Petru, scaunul lui Hristos? Dacă opiniile privitoare la Petru ale Bisericii papale erau adevărate, Pavel era dator să se supună lui Linos fiindcă, potrivit epistolei pseudo-clementine, toţi sunt datori să se supună acestuia în toate: „să-i fiţi supuşi în toate, aceasta

ştiind că întristându-l pe el, pe Hristos Îl întristaţi, căci lui i s-a încredinţat tronul acesta pe care nu a voit a-l primi...”, indiferent dacă acesta se întâmplă a fi Apostolul Pavel. Întrucât Linos a fost aşezat pe scaunul lui Petru (= al lui Hristos), dator era şi Pavel să se supună acestuia. Cum, deci, îl consideră pe acesta ca pe o simplă persoană a anturajului său?

Cum de nu-i acordă cinstea şi respectul cuvenite celui care şade pe scaunul lui Hristos, ci îl aşează al treilea în şirul celor care-l îmbrăţişează pe Timotei, mai ales că Linos trebuia, prin rangul său, să ureze şi să binecuvânteze, aşa cum fac Papii? Aşa ceva este de neînţeles şi nu poate fi explicat în alt fel decât prin acceptarea adevărului mărturisit de faptele însele: adică de faptul că Linos, până în epoca în care Pavel a scris epistola a doua către Timotei, nu era altceva decât un ucenic al acestuia. Dacă ulterior Linos, odată cu ipotetica venire a lui Petru la Roma, a dobândit vreun rang şi când s-a petrecut aceasta, după cum presupun unii, ne propunem să cercetăm şi să stabilim din punct de vedere istoric timpul în care Linos a fost hirotonit episcop al Romei. Evident, însă, Linos nu a fost episcop al Romei, după cum pare a spune Eusebiu prin cuvintele: „primul după Petru e arătat atunci prin sorţi ca succesor la episcopia Bisericii Romanilor” [Eusebiu, Istoria bisericească, cartea a 3-a, cap. 4].

c) O altă mână este cea care a pus numele lui Petru în locul celui al lui Pavel, fiindcă nu există mărturii istorice despre deplasarea lui Petru la Roma. Dimpotrivă, această idee este respinsă: vechile mărturii păstrate de la Proclu şi de la Dionisie al Corintului şi-au pierdut deja autoritatea, fiind dovedit de acum faptul că şi-au extras informaţiile, pe baza bunei credinţe, din izvoare tulburi. Această concluzie reiese şi din dezacordul lor cu adevărul istoric care reiese din Sfintele Scripturi şi din istoria bisericească.

d) Faptul că Petru nu s-a deplasat la Roma, şi cu atât mai puţin înaintea lui

Pavel, se vădeşte şi din cele istorisite de Luca în Faptele Apostolilor, relatări pline de semnificaţie. Istorisind primirea lui Pavel de către cei din Roma, Luca povesteşte dialogul care a avut loc şi din care reiese cu totul altceva decât deplasarea la Roma a lui Petru. Iată ce se spune în acest dialog:

„Noi n-am primit din Iudeea nici scrisori despre tine, nici nu a venit cineva dintre fraţi, ca să ne vestească sau să ne vorbească ceva rău despre tine. Dar dorim să auzim de la tine cele ce gândeşti; căci despre eresul acesta ne este cunoscut că pretutindeni i se stă împotrivă" (Faptele Apostolilor 28, 21-22)

Aceste cuvinte au o mare însemnătate pentru că limpezesc cele legate de chestiunea deplasării lui Petru la Roma, înlăturând şi cea mai mică îndoială asupra faptului nedeplasării acestuia la Roma. Căci cum era posibil ca aceia să nu cunoască nimic despre Pavel, dacă Petru le-ar fi propovăduit creştinismul înaintea lui Pavel? Cum ar mai fi caracterizat ei creştinismul ca o erezie iudaică, dacă ar fi fost în prealabil învăţaţi de către verhovnicul Apostolilor? Cum ar mai fi spus că „pretutindeni i se stă împotrivă?". Nu şi-ar fi disimulat romanii împotrivirea? Cum ar mai fi întrebat ei despre această erezie căreia pretutindeni i se stă împotrivă? Unde era Petru? Unde era Clement ca succesor al acestuia? Unde era comunitatea creştină? Unde era Biserica oficială pentru a se înfăţişa spre a-l primi pe Pavel? Cum de iudeii au alergat până la Forul lui Apius şi la Trei Taverne în întâmpinarea lui Pavel, iar Biserica creştinilor, întâistătătorii acesteia, n-au ieşit să-l întâmpine şi să-l primească?

Din aceste întrebări cărora nu li s-a dat răspuns, şi care se lămuresc doar prin aceea că adevărul evanghelic nu fusese până atunci răspândit la Roma de vreun Apostol, deducem faptul nedeplasării lui Petru la Roma.

e) La aceeaşi concluzie ne trimite şi faptul trecerii sub tăcere a numelui lui Petru în epistolele lui Pavel scrise la Roma şi în care nu se face nici o menţiune a numelui lui Petru ca trecând prin Roma. După mărturiile păstrate, al căror adevăr îl validează şi cercetarea critică, Pavel, mergând la Roma, a scris următoarele epistole: Epistola către Efeseni, trimisă prin Tihic; cea către Filipeni, trimisă prin Epafrodit; cea către Coloseni, trimisă prin Tihic şi Onisim; cea de-a doua către Timotei, cea către Evrei şi cea către Tit, deşi aceasta din urmă, potrivit cercetătorilor, poartă subînsemnarea că a fost scrisă de la Nicopole şi din Macedonia. Dacă Petru era la Roma, Pavel era dator să relateze acest fapt în vreuna din epistolele lui: tăcerea, însă, e o mărturie despre absenţa lui Petru.

Faptul că fragmentul din Istoria lui Eusebiu este falsificat, se vede din capitolul al 13-lea al cărţii a 3-a, loc la care vom reveni în cele ce urmează, aducând istoria ca mărturie, după ce mai întâi ne propunem să epuizăm mărturiile cele din Scripturi.

Dovezi despre nedeplasarea lui Petru la Roma de la anul 41 până la anul 66, perioadă de timp în care teologii apuseni susțin că Petru a slujit ca episcop la Roma, adică 25 de ani

Teologii romani aşează deplasarea Apostolului Petru la Roma pe la anul 41 după Hristos, adică în al doilea an al domniei împăratului Claudiu, susţinând că a rămas la Roma 25 de ani, adică până la anul 66, când a suferit moartea mucenicească sub Nero. Să vedem mai întâi dacă aşa stau lucrurile şi dacă cele afirmate sunt în acord cu cele istorisite de Sfânta Scriptură. Pentru a dovedi adevărul, vom recurge la naraţiunea istorică a Evanghelistului Luca despre călătoriile misionare ale Apostolului Pavel, în care facem cunoştinţă cu cei doi Apostoli, precum şi cu epistolele lor. Din acestea va ieşi la iveală timpul când s-au întâlnit cei doi Apostoli unul cu celălalt, unde au avut loc întâlnirile, în ce an, şi cine s-a deplasat cel dintâi la Roma şi dacă Petru însuşi s-a deplasat sau nu la Roma în această perioadă de timp.

Apostolul Pavel s-a întors la Hristos pe la anul 37, după trei ani (Galateni 1, 18) s-a urcat la Ierusalim pentru a-l cunoaşte pe Petru şi a rămas la el cincisprezece zile; aşadar, prima întâlnire dintre cei doi Apostoli s-a petrecut la Ierusalim în anul 39. O a doua călătorie la Ierusalim o face Apostolul Pavel plecând din Antiohia împreună cu Varnava pentru a aduce milosteniile creştinilor dăruite săracilor din Iudeea „ceea ce au şi făcut, trimiţând preoţilor prin mâna lui Varnava şi a lui Saul” (Faptele Apostolilor 11, 30; 12, 25).

Această perioadă coincide cu foametea care a avut loc sub cezarul Claudiu, pe vremea guvernatorilor Iudeii, Cusios Fados şi Tiberiu Alexandru, adică pe la 44-45.

În continuare, în Faptelor Apostolilor se istorisesc următoarele (12, 1-3): „Şi în vremea aceea, regele Irod (Agripa) a pus mâna pe unii din Biserică, ca să-i piardă. Şi a ucis cu sabia pe Iacov, fratele lui Ioan. Şi văzând că este pe placul iudeilor, a mai luat şi pe

Petru”.

Deci, pe la anul 45, Petru se afla tot în Iudeea.

Spune Pavel în Epistola către Galateni (2, 1-2):

„Apoi, după 14 ani (de la prima cercetare împreună cu Apostolii a celor privitoare la credinţă) m-am suit iarăşi la Ierusalim cu Varnava, luând cu mine şi pe Tit. M-am suit, potrivit unei descoperiri, şi le-am arătat (Apostolilor) Evanghelia pe care o propovăduiesc la neamuri”.

Şi în Faptele Apostolilor se istoriseşte despre această urcare a lui Pavel la Ierusalim, istorisire în care se face referire şi la al doilea motiv al urcării lui Pavel: chestiunea primirii la credinţă prin prealabila tăiere împrejur. „Şi făcându-se multă vorbire, s-a sculat Petru şi le-a zis: Bărbaţi fraţi...” (15, 7-21). Aşadar, Petru se găsea în Iudeea şi după 14 ani de la prima întâlnire dintre Pavel şi Petru, când rămăsese la el 15 zile, adică din anul 39 + 14 = anul 53. Şi după aceasta a venit în Antiohia, unde a fost mustrat de Pavel.

Potrivit celor relatate în Faptele Apostolilor (capitolul 18-21), Pavel s-a urcat iarăşi la Ierusalim şi a îmbrăţişat Biserica, însă versetul nu nominalizează vreun Apostol pe care l-a întâlnit, ci la modul general: a întâlnit întreaga Biserică. Şi fiindcă cercetători cu credibilitate consideră călătoria relatată la Galateni (2, 1) identică cu aceea de la Faptele Apostolilor (18, 21), iar la Galateni 2, 9 se spune: „Şi cunoscând harul ce mi-a fost dat mie, Iacov şi Chefa şi Ioan, cei socotiţi a fi stâlpi, mi-au dat mie şi lui Varnava dreapta spre părtăşie cu ei”, rezultă faptul că Petru era la Ierusalim şi după 14 ani de la prima întâlnire cu Pavel. Aşadar, potrivit atât celei dintâi, cât şi celei de-a doua relatări, Petru se afla la Ierusalim pe la anul 53. În plus, prin ce-a de-a doua variantă, a întâlnirii anterioare de la Faptele Apostolilor 11, 30; 12, 25, se dă mărturie despre faptul că Petru a rămas permanent la Ierusalim şi în ţinuturile dimprejurul Iudeii.

În anul 58 este scrisă Epistola către Romani, în care Petru nu este amintit deloc, lucru inacceptabil dacă presupunem că Petru se afla la Roma. Dar s-a dovedit deja că nu a fost.

În anul 60, Pavel a urcat la Ierusalim pentru ultima oară, unde a rămas de la Cincizecimea anului 60 până în primăvara celui de-al treilea an: 62-63. Iată ce scrie Luca despre aceasta, în Faptele Apostolilor: „Şi sosind la Ierusalim, fraţii ne-au primit cu bucurie. Iar, a doua zi, Pavel a mers cu noi la Iacov şi au venit acolo toţi preoţii” (Faptele Apostolilor 21, 17-18).

Nu se relatează aici dacă, în afară de Iacov, vreun altul dintre Apostoli se găsea la Ierusalim. De aici se pot face două supoziţii: fie că Apostolii erau în diaspora, fie că nu au fost menţionaţi din lipsa unui motiv important. O a treia ipoteză, a probabilităţii de a se fi deplasat Petru la Roma, nu se sprijină pe nimic, deplasarea la Roma fiind respinsă de Faptele Apostolilor (28, 20-31), astfel încât Petru nu era la Roma nici pe la anul 60.

Pe la anii 61-63, pe când se afla în închisoare, Pavel scrie Epistola către Efeseni [am scris anterior că epistola către Efeseni a fost scrisă de la Roma, fiindcă mărturia spune că a fost scrisă din închisoare, dar Pavel a fost în legături şi în Iudeea. Dacă însă considerăm Roma drept loc al scrierii, atunci datarea se avansează]. Prima epistolă sobornicească a lui Petru adresată iudeilor din diaspora Pontului, Galatiei, Capadociei, Asiei şi Bitiniei, a fost scrisă în urma celei către Efeseni a lui Pavel, după cum indică numeroasele asemănări şi identităţi lexicale dintre ele, ceea ce indică faptul că Petru a avut cunoştinţă de ea şi că era primită de toţi. Epistola lui Petru indică drept loc al scrierii ei Babilonul, fapt care arată că Petru se afla în Babilon pe durata ținerii în închisoare a lui Pavel.

Teologii Apusului, dorind să unească cele separate şi să anuleze distanţele dintre Roma şi Babilon, au înţeles Babilonul ca fiind Roma şi, printr-o modificare

inovatoare, au vorbit de Roma în loc de Babilon. Este, într-adevăr, o mare reuşită şi o născocire înţeleaptă, însă totodată o zadarnică risipă de inteligenţă, fiindcă nepotrivirile care reies din textul epistolei concurează cu dificultăţile pe care le presupune anularea distanţelor dintre cele două ţinuturi. Este adevărat că Eusebiu face referire la o anume variantă amendată a denumirii Babilonului, şi aceasta din cauză că a urmat de bună credinţă referinţele anumitor teologi răsăriteni. Însă, aşa cum vrem să dovedim, Eusebiu, în calitate de cronicar, iar nu de interpret al Scripturilor, istoriseşte tradiţiile. Babilonul este Babilonul şi nu Roma; iar faptul că este vorba despre Babilon se vede din conţinutul însuşi al epistolei.

Apostolul, scriind iudeilor din diaspora, spune la sfârşit că îmbrăţişează Bisericile: „Biserica cea aleasă din Babilon și Marcu, fiul său”. Iar Marcu era episcopul Bisericii din Egipt. Dar şi dacă nu era pe atunci episcopul Egiptului, acest fapt nu justifică deloc schimbarea Babilonului în Roma; aşadar, în anul 63, Petru se afla în Babilon. Iar faptul că Babilonul era Babilon şi nu Roma, aşa cum spun unii, este atestat şi în epistola a doua către Timotei a lui Pavel, în care Pavel îi scrie lui Timotei, zicând: „Ia pe Marcu şi adu-l cu tine, căci îmi este de folos în slujire” (4, 11). Epistola aceasta a fost scrisă de la Roma - dacă acceptăm că Babilonul este Roma şi dacă acceptăm că Petru era la Roma, atunci Marcu ar fi fost împreună cu el. Dar atunci cum de-i scrie Pavel lui Timotei să-l aducă cu sine pe Marcu? Aşadar, de vreme ce acolo unde era Marcu era şi Petru, rezultă că Petru nu era la Roma, ci în Babilon.

Nu este de mirare faptul că Marcu este invitat de Pavel, de vreme ce Apostolii nu erau episcopii unei cetăţi anume, iar această epistolă a fost scrisă aproximativ pe la anul 66, perioadă de timp în care lui Marcu îi era imposibil să pornească din Babilon şi să vină către Timotei, chiar dacă socotim că era vorba despre Babilonul cel mare. Aşadar Petru nu era la Roma nici pe la anul 66. S-au împlinit astfel cei 25 de ani fără ca Petru să se fi deplasat la Roma. Dacă sfintele moaşte ale Apostolului Petru au fost mutate la Roma

sau dacă Petru a fost adus şi a mucenicit la Roma, nu cunoaştem, deoarece istoria tace, iar din fragmentul lui Clement nu reiese că a mucenicit la Roma. Dar chiar dacă a mucenicit acolo, a fost adus pentru a mucenici şi nu s-a deplasat ca propovăduitor al cuvântului dumnezeiesc, nici nu a fost întemeietor al Bisericii Romei.

Mărturii culese din istorie şi din Scripturi

În Cronica pascală a Alexandriei (volumul 1, pagina 432) este înfăţişată următoarea tradiţie: în anul acesta (indict. 11, 3) Marcu Evanghelistul a plecat pentru a vesti cuvântul lui Hristos egiptenilor şi alexandrinilor, întemeind mai întâi Bisericile Alexandriei, în fruntea cărora a stat timp de 22 de ani. Deşi nu este întru totul exactă, această tradiţie indică totuşi faptul că Marcu a petrecut destui ani în Egipt.

Potrivit lui Eusebiu, Marcu a murit în Egipt în anul al 8-lea al domniei lui Nero, care a împărăţit de la anul 54 până la anul 68. Deci anul al 8-lea coincide cu anul 62. Iată cuvintele lui Eusebiu: „Iar în anul al optulea al împărăţiei lui Nero, Anianos îi urmează primul la slujirea comunităţii din Alexandria lui Marcu Apostolul şi Evanghelistul; şi era acesta bărbat iubitor de Dumnezeu şi minunat întru toate” [Eusebiu, Istoria bisericească, cartea a II-a, cap. 24].

Aşadar, moartea Apostolului Marcu s-a petrecut în anul 62. Şi fiindcă epistola

lui Petru îl menţionează pe Marcu, rezultă că ea este ulterioară primei epistole scrise de Pavel din închisoare, cea către Efeseni, scrisă pe la anii 60-61. Rezultă faptul că epistola lui Petru a fost scrisă puţin după cea a lui Pavel către Efeseni, pe care Petru a văzut-o, şi, prin urmare, cu puţin înainte de moartea lui Marcu.

Aşadar, Petru se afla în anul acela alături de Marcu în Egipt, iar Babilonul este Babilonul Egiptului, cel aflat la sud de Helipoli. De aici şi tăcerea lui Petru asupra Babilonului celui din Siria, care este ascuns sub numele de Asia. Deci în zadar se zbat inventatorii Babilonului imaginar, în locul căruia aşează Roma pentru ca Petru să se deplaseze acolo. Petru a rămas nemişcat în Babilon. Mărturiile aduse de teologii apuseni, pentru a dovedi vechimea Babilonului imaginar la care ne-am referit (şi căruia îi substituie Roma), nu au nici o valoare, fiindcă îl interpretează greşit pe Eusebiu şi fiindcă Eusebiu şi-a extras informaţiile din izvoare tulburi. Acesta prezintă ca adevăr istoric şi povestea despre Simon Magul pe baza căreia e sprijinită opinia scrierii la Roma a Sfintei Evanghelii după Marcu, lucru pe care-l relatează şi Clement Alexandrinul [Eusebiu, Istoria bisericească, cartea a II-a, cap. 14-15]. Aşadar Babilonul este Babilonul, iar nu Roma, iar în primii ani ai prizonieratului lui Pavel, Petru se afla alături de Marcu în Babilon.

Perioada de timp a şederii lui Petru în Egipt este stabilită din două informaţii istorice care certifică datele deja prezentate. Informaţiile acestea, deşi nu întru totul exacte, susţin totuşi faptul că Petru se afla în Egipt de la anul 62, an în care a scris cea dintâi epistolă sobornicească din Babilonul Egiptului.

Însă, informaţia istorică a lui Eusebiu despre data morţii lui Marcu pare inexactă, deoarece, potrivit epistolei lui Pavel către Coloseni (4, 10) şi a celei către Filimon (versetul 24), ambele scrise de la Roma, Marcu se afla alături de Pavel, iar în epistola a doua către Timotei îl cheamă pe acesta la Roma. Cea dintâi dintre aceste epistole a fost scrisă în anul 63 sau 64, iar cea de-a doua pe la anul 65-66. Aşadar,

informaţia istorică a lui Eusebiu despre timpul morţii lui Marcu nu poate fi exactă. Ceea ce este indicat cu precizie atât de istorie, cât şi de epistole, este faptul nedeplasării lui Petru la Roma şi slujirea lui Marcu alături de Pavel de la anul 62-63 până la anul 66, poate şi mai mult.

Nu poate fi corectă nici ipoteza deplasării lui Petru la Roma pe durata şederii vreme de doi ani a lui Pavel acolo, deoarece Faptele Apostolilor şi Epistola a doua către Timotei şi cea către Evrei neagă acest lucru. Faptele Apostolilor spun (28, 30-31): „Iar Pavel a rămas doi ani întregi în casa luată de el cu chirie, şi primea pe toţi care veneau la el, propovăduind Împărăţia lui Dumnezeu şi învăţând cele despre Domnul Iisus Hristos, cu toată îndrăzneala şi fără nici o piedică”.

Cu aceste cuvinte se încheie Faptele Apostolilor. Ce rezultă deci din cuvintele lui Luca? Rezultă oare că Petru s-a deplasat la Roma? Rezultă oare că Pavel a mărturisit la Roma? Desigur nu. Ce rezultă aşadar? Rezultă faptul că pe la anii 65-66 Petru nu era la Roma şi faptul că Pavel nu mucenicise încă şi că el singur, timp de doi ani, a propovăduit la Roma Împărăţia lui Dumnezeu. Această mărturie o sprijină şi Epistola a doua către Timotei (4, 9-22), în care Pavel scrie către Timotei:

„Sileşte-te să vii curând la mine. Că Dimas, iubind veacul de acum, m-a lăsat... Numai Luca este cu mine... La întâia mea apărare, nimeni nu mi-a venit în ajutor, ci toţi m-au părăsit. Să nu li se ţină lor în socoteală! Dar Domnul mi-a stat într-ajutor şi m-a întărit, pentru ca, prin mine, Evanghelia să fie pe deplin vestită şi s-o audă toate neamurile; iar eu am fost izbăvit din gura leului”.

Ce reiese din cuvintele lui Pavel? **a)** Faptul că era singur; **b)** că cei din jurul lui l-au părăsit, cu excepţia lui Luca; **c)** că s-a apărat; **d)** că Domnul S-a arătat şi l-a întărit, pentru ca prin el propovăduirea să ajungă la urechile şi la cunoştinţa tuturor neamurilor şi că a fost izbăvit din gura leului. Din primul punct reiese faptul că Petru nu era la Roma;

din al doilea, faptul că Luca este martorul credincios; din al treilea, faptul că s-a apărat de două ori înaintea cezarului Nero (lucru indicat de subînsemnarea de la sfârşitul epistolei) în legătură cu acuzaţia pentru care a fost adus legat la Roma, iar nu pentru acuzaţia de incendiere a Romei; din al patrulea, faptul că l-a întărit pe el Domnul, pentru ca prin el vestea cea bună să ajungă la cunoştinţa şi auzul tuturor neamurilor, ceea ce arată că misiunea lui apostolică nu s-a terminat, ci că se deschide înaintea lui un nou stadiu al luptei; iar din al cincilea, faptul că a fost salvat din primejdia abătută asupra lui, fiind dezlegat şi lăsat liber; faptul că a fost declarat nevinovat şi disculpat de acuzaţiile aduse împotriva lui.

Felonul şi pergamentele pe care cere să i le aducă Timotei indică o dorinţă a unui om liber şi nu a unuia aflat în legături. Aşadar Pavel, pe la anii 65 - 66 petrece liber la Roma, lucru acceptat de mulţi dintre cercetătorii care vorbesc şi despre o a doua deplasare a lui Pavel la Roma, când se spune că a suferit moartea mucenicească. Lucrul acesta, însă, nu este mărturisit de Sfintele Scripturi.

Deci, de vreme ce Pavel nu a murit în anul 66, ci a realizat şi o nouă călătorie misionară, cum se face că a mucenicit împreună cu Petru în anul 66 pe când s-ar fi aflat la Roma?

Mărturii istorice

După ce am văzut deja că, pe la sfârşitul anului 66, Pavel era la Roma în viaţă şi liber, iar Petru nu se afla la Roma, nerelatându-se nicăieri prezenţa lui acolo, vrem să dovedim adevărul acestui din urmă fapt.

Petru nu s-a deplasat la Roma nici după această dată, cel puţin până în anul 81, în pofida celor istorisite de Eusebiu, care se contrazice pe sine.

În cartea a 3-a, capitolele 1-4 şi în cartea a IV-a, capitolul 1, precum şi în alte locuri, Eusebiu spune că Petru s-a dus la Roma şi că l-a hirotonit ca prim episcop al Romei pe Linos, iar în cartea a II-a, cap. 13 spune că a fost omorât sub Nero la Roma. Tot el spune, însă, în cartea a III-a, cap. 13: „În al doilea an al domniei lui Titus, Linos - episcopul Bisericii romane -, după ce a slujit-o timp de doisprezece ani, retrăgându-se, i-a predat episcopia lui Anacletus" [Anacletus, Episcop al Romei între 76/79-88, sărbătorit la 26 aprilie].

Am văzut deja cărui an îi corespunde cel de-al doilea an al domniei lui Titus, an în care Anacletus a preluat tronul.

Claudiu a domnit din anul 40 până în 54.

Nero din 54 până în 68.

Vespasian din 69 până în 79.

Titus din 79 până în 81 plus încă o treime de an, adică doi ani şi patru luni.

Aşadar, scăzând din 81 cei 12 ani ai episcopiei lui Linos rămân 69 (81-12=69). Deci, potrivit cronologiei exacte şi mărturiei lui Eusebiu, Linos a fost hirotonit pe la anii 69-70. Şi ne întrebăm atunci, cum a fost hirotonit de către Petru dacă, potrivit apusenilor, acesta a mucenicit în anul 66?

Cum de scrie Eusebiu în cartea a 3-a, cap. 4, aceste cuvinte contradictorii: „Iar Linos, cel menţionat ca fiind împreună (cu Pavel n.n.) la Roma, primul după Petru e arătat atunci prin sorţi (ca succesor) la episcopia Bisericii Romanilor”? Cum se împacă „primul după Petru e arătat atunci prin sorţi” cu informaţia pe care ne-o oferă peste nouă capitole în cartea sa? Cum de cel dintâi tras la sorţi de către Petru (la anul 66) este hirotonit abia pe la anul 69? Prin urmare este corectă afirmaţia pe care am susţinut-o că „după Petru” era de fapt „după Pavel”. Susţinem de asemenea că intervenţia în text a fost făcută alterând şi sensul - întrucât Apostolii nu au avut succesori [în sensul că Apostolii au primit misiunea de a propovădui neamurilor. Aceasta presupune deplasarea permanentă dintr-un loc în altul, iar nu instalarea într-un loc anume - episcopie - pe care să-l lase apoi succesiune. Apostolii sunt întemeietori de Biserici, iar nu păstori ale acestora. Odată cu hirotonia lui, episcopul se «nunteşte» cu propria episcopie, pe care n-o poate părăsi până la sfârşit. Pe acest principiu au fost aşezate mai apoi canoanele sinodale care interzic mutarea episcopului dintr-o eparhie în alta].

Această informaţie despre hirotonia lui Linos pe la anii 69-70 certifică cea de-a doua călătorie a lui Pavel la Roma, posibil după deplasarea acestuia în Spania. În plus, ea dă mărturie despre faptul că era încă în viaţă, iar afirmaţiile despre mucenicia acestuia împreună cu Petru de pe la anul 66 se demonstrează a fi neadevărate. Faptul că era vorba despre Pavel şi nu despre Petru, este atestat şi de Constituţiile Apostolice, cartea 60, cap. 40, unde se vorbeşte doar de Apostolul Pavel şi nimic de Apostolul Petru.

Potrivit lui Eusebiu, Anacletus a slujit 12 ani ca episcop „în al doisprezecelea an al domniei acesteia (a lui Domiţian), lui Anacletus, care a slujit ca episcop al Bisericii romanilor timp de doisprezece ani, i-a urmat Clement” (cartea a 3-a, 15).

Potrivit cronologiei exacte, după cum am văzut, Titus a murit în anul 81, iar stăpânirea a fost preluată de Domiţian, fratele lui Titus. Adunând aşadar 12 cu 81 avem 93, anul în care a fost hirotonit Clement, al treilea succesor al scaunului episcopal roman.

În ciuda acestor date, după apuseni, şi acesta a fost hirotonit de către Petru. Acestea sunt bazele pe care se sprijină primatul papal – măsluirile (falsificările).

La Eusebiu întâlnim şi următorul fragment de la Irineu: „Punând aşadar temeliile şi clădind fericiţii Apostoli Biserica, i-au înmânat lui Linos slujirea episcopală" [Eusebiu, Istoria bisericească, cartea a 6-a, cap. 6].

De asemenea, în capitolul al 8-lea al aceleiaşi cărţi se întâlneşte un alt fragment de la Irineu: „Şi Matei a răspândit Evanghelia între evrei în dialectul şi scrierea lor, iar Petru şi Pavel la Roma au propovăduit Evanghelia şi au întemeiat Biserica. Iar după moartea lor, Marcu, ucenicul şi tălmaciul lui Petru, ne-a lăsat în scris cele propovăduite de Petru".

Şapte lucruri aflăm din aceste fragmente luate din *Istoria* lui Irineu: **a)** faptul că Petru şi Pavel au pus împreună bazele şi au edificat Biserica Romei; **b)** faptul că amândoi i-au înmânat lui Linos slujirea episcopiei Romei; **c)** faptul că Evanghelistul Matei şi-a scris Evanghelia în dialectul ebraic; **d)** faptul că a scris-o în timpul în care Petru şi Pavel propovăduiau Evanghelia şi edificau Biserica Romei; **e)** faptul că Petru şi Pavel au murit în acelaşi timp; **f)** faptul că Marcu a devenit interpretul lui Petru la Roma şi faptul că şi-a scris Sfânta sa Evanghelie după moartea Apostolilor. Să vedem dacă aşa stau lucrurile.

Mai întâi, Irineu, care a activat în secolul al II-lea (140-202), spune că Petru şi Pavel au pus temeliile şi au edificat împreună Biserica Romei. El a primit această informaţie la Roma, crezând adevărată povestea despre Simon Magul, deoarece scrie că, într-adevăr, la Roma s-a ridicat în cinstea lui Simon Magul o statuie care să amintească de măiestria vrăjitorească a acestuia; scrie Irineu: „Quippe quum est sub Claudio Caesare a quo etiam statue honoratus esse dicitur propter magicam". Acceptarea acestui mit drept

adevăr istoric explică şi admiterea deplasării lui Petru la Roma sub cezarul Claudiu, fiindcă în această poveste este istorisită întreaga acţiune a lui Petru şi a lui Pavel împotriva lui Simon Magul precum şi deplasarea lui Petru la Roma.

Mai înainte de Irineu, Iustin Martirul şi Filozoful, care a trăit în prima jumătate a secolului al II-lea (+165), a crezut şi el povestea, convins de încredinţările date de creştinii din Roma. Iată cuvintele lui Iustin:

„Un anume Simon Samarea, din satul ce se zice Titton, sub Cezarul Claudiu, prin meşteşugul lucrărilor diavolilor făcea vrăji puternice încât în cetatea noastră împărătească a Romei era considerat zeu şi era cinstit ca zeu printr-o statuie ridicată la noi. Această statuie a fost ridicată pe râul Tibru, între cele două poduri, având pe ea această inscripţie romană: „Simoni Deo sancto” [Iustin, Opere, edit. Otto, Jena 1849, Apologia I, cap. 26 şi 56. Pe la anul 1574 a fost descoperită la Roma această inscripţie: „Semoni Sanco Deo Fidium...”, adică *Simon Sanco zeul Savinilor.* Inscripţia aceasta indică faptul că statuia era dedicată nu lui Simon Magul, ci lui Simon Sanco, zeul Savinilor. Creştinii din Roma, din cauza pronunţării strânse a lui «Simon» şi «Sanco», care era pronunţat şi Simoni Sancto, au ajuns să susţină mitul şi pe baza mitului au susţinut călătoria lui Petru la Roma, arătând statuia drept dovadă. Dar pentru că sprijinul (statuia) căzuse cu vremea, au căzut împreună cu el şi povestea şi tradiţia].

Potrivit scrierilor pseudo-clementine, Simon Magul a prezis că urma a fi cinstit ca zeu la Roma şi că i se va ridica aici o statuie.

Cu toate că scrierile pseudo-clementine îşi făcuseră apariţia în acea epocă, mitul lui Simon Magul şi înfruntarea lui de către Petru sunt mult anterioare - el a apărut pe la începutul secolului al II-lea. „Faptele Apostolilor Petru şi Pavel” şi „Predica” pierdută a lui Petru sunt opere care îşi au originea în primul secol. Acestea au fost alcătuite de creştinii proveniţi dintre iudei care nu se desprinseseră de închinarea Legii Vechi şi care îl atacau pe Pavel pentru învăţătura lui îndreptată împotriva cultului Legii Vechi. Aceştia,

din ataşamentul lor faţă de închinarea iudaică, au pus bazele eresurilor Ebioniţilor şi Eseenilor. În acest fel, nu mai rămâne nici o îndoială asupra sursei din care amândoi aceşti părinţi, Iustin şi Irineu, şi-au extras datele. Deci informaţia lui Irineu despre întemeierea şi edificarea Bisericii Romei de către Petru şi Pavel este lipsită de autoritate istorică. Să cercetăm acum cât de adevărată este din punct de vedere istoric şi cea de-a doua părere.

În cea de-a doua relatare se spune că amândoi Apostolii, Petru şi Pavel, i-au înmânat lui Linos slujirea episcopiei Romei [în cartea a 3-a, cap. 4 spune că doar de către Petru singur]. În această informaţie se pot distinge două părţi: o concluzie greşită extrasă dintr-o tradiţie greşită şi un adevăr istoric. Concluzia este cea trasă din tradiţia falsă a mitului despre Simon Magul, iar adevărul istoric este înmânarea slujirii lui Linos de către Pavel.

A treia informaţie, aceea că Evanghelistul Matei a scris în dialectul ebraic, ne este folositoare în măsura în care se leagă de cea de-a patra informaţie care spune că „Matei a scris (Evanghelia sa) în vremea în care Petru şi Pavel propovăduiau Evanghelia şi întemeiau Biserica (Romei)”.

Am văzut deja că Irineu, din bună credinţă, admite povestea despre Simon Magul ca fiind un adevăr istoric. Prin aceasta acceptă şi împreuna lucrare a lui Petru cu Pavel la Roma, petrecută în acelaşi timp, fapt dovedit deja ca fiind lipsit de fundament istoric.

Dar de unde se vede simultaneitatea cu scrierea Evangheliei după Matei? Cum sunt simultane două lucruri, dintre care unul se petrece în alt timp?

Însăşi Evanghelia după Matei demonstrează că mărturia lui Irineu este inexactă, care dă mărturie despre faptul că a fost scrisă pe la începutul războiului iudaic, aşa cum se vede din cap. 24, v. 15, adică pe la anul 67, deci după mucenicia celor doi Apostoli.

Aceasta ne încredinţează de faptul că informaţia lui Irineu este inexactă, deoarece cercetarea critică o dovedeşte ca atare şi, deci, nu ne putem baza pe această mărturie a lui Irineu, pe care el a preluat-o de bună credinţă.

Iar a cincea informaţie, cum că Petru şi Pavel şi-au aflat sfârşitul la Roma în acelaşi timp, nu este atestată de nicăieri altundeva decât din izvoarele apocrife lipsite de autoritate. Alături de acestea din urmă stă şi mărturia lui Dionisie al Corintului, care a activat pe la anul 170 şi care scrie către episcopul Romei: „căci cele sădite de Petru şi Pavel, spre a lua naştere la Romani şi la Corinteni, s-au adunat într-una (adică Bisericile n.n.); căci amândoi au sădit şi la noi în Corint, la fel învăţându-ne pe noi, la fel învăţând şi în Italia, împreună mergând, au mucenicit în acelaşi timp".

Şi relatarea aceasta este lipsită de tărie, deoarece este extrasă din aceleaşi surse.

Dacă este vreun adevăr aici, acesta constă în informaţia că Petru, ca şi Pavel, a propovăduit în Corint, fapt care reiese din mărturia din epistola întâi către Corinteni a lui Pavel, în care îi mustră pe corinteni pentru certurile dintre ei, căci fiecare spunea: „Eu sunt al lui Pavel, iar eu sunt al lui Apollo, iar eu sunt al lui Chefa" (1 Corinteni 1-12). Despre propovăduirea lui Petru la Roma nu adaugă însă nimic; iar dacă teologii Romei gândesc contrariul, atunci să acorde primatul şi întâietatea Bisericii Corintului, deoarece ar fi de neînţeles ca Biserica mai veche să fie lipsită, iar cea mai nouă să se laude în defavoarea celei mai vechi.

De asemenea, mărturia preotului Gaius, care a activat pe la anul 200 [vezi la Eusebiu, Istoria bisericească, cartea a 2-a, cap. 25] şi care-i scrie lui Proclu despre „însemnele de biruinţă" ale Apostolilor de la Roma, întrucât vine în urma mărturiei lui Irineu şi a lui Iustin, care nu istorisesc nimic despre însemne, şi în urma epistolelor pseudo-clementine, scrise pentru a sprijini principiile doritoare de slavă ale Papilor, nu poate avea autoritate - fiindcă nu le-a fost cu putinţă să inventeze însemne ale Apostolilor

nici celor care au scris epistolele pseudo-clementine. De altfel, există însemnele lui Pavel (adică lanţurile cu care a fost legat), care însă nu pot fi atribuite celor doi Apostoli împreună, astfel încât, prin menţionarea acestora, mărturia lui Gaius nu adaugă nimic în plus.

Unde arată Gaius că-l subînţelege pe Petru atunci când vorbeşte despre însemnele muceniciei întemeietorilor Bisericii din Roma? Aceasta urmează logica a ceea ce se numeşte *petitio principii*. Era nevoie să se dovedească mai întâi că între întemeietorii Bisericii din Roma s-a numărat şi Petru, pentru a accepta apoi faptul că Gaius face referire la existenţa la Roma a însemnului muceniciei, adică mormântul lui Petru. Pe cine-i subînţelege el ca întemeietori ai Bisericii din Roma? Pe Pavel şi pe ucenicii acestuia. Fiindcă Apostoli erau numiţi nu numai ucenicii lui Hristos, ci şi colaboratorii şi ucenicii acestora. În acest sens, Luca îl numeşte pe Varnava apostol; Pavel îi numeşte de multe ori Apostoli pe Tit, Timotei şi Sila. Tot astfel, Clement Alexandrinul îl numeşte apostol pe Clement al Romei, contemporan cu Gaius.

Dar argumentul cel mai important, împotriva opiniei celor care gândesc contrariul, sunt afirmaţiile lui Gaius despre însemnele muceniceşti ale Apostolilor din Roma, care este imposibil să fie adevărate întrucât sunt cu totul opuse realităţii lucrurilor. Gaius aminteşte de „însemnele Apostolilor”, pe care le poate vedea oricine la Vatican sau pe via Ostia, adică în locuri aflate în văzul tuturor. Dar era oare posibil acest fapt în timpurile acelea în care creştinii, pentru a se salva, trebuiau să rămână ascunşi? Dacă mormintele existau într-adevăr, aşa cum aminteşte Gaius, ele ar fi fost construite în secolul al II-lea, adică în vremea lui Traian sau a lui Adrian, deoarece numai atunci s-au bucurat creştinii de o oarecare libertate. În acest caz însă, de ce Pavel de Samosata, episcopul Antiohiei, scriind pe la anul 260, nu relatează nimic despre acestea? De ce Amoniu Alexandrinul, scriind Erminia sa la Evanghelii pe la anul 250, nu aminteşte nimic? De ce Minucius (218) şi Felix nu au scris nimic despre acestea în dialogul lor

despre felul închinării? De asemenea, Lucian, preotul din Antiohia şi Dionisie, episcopul Antiohiei, scriind pe la anul 240, nu pomenesc nimic.

Mărturia lui Origen despre moartea lui Pavel la Roma sub Nero este anulată de Clement al Romei, care istoriseşte că Pavel „până la capătul Apusului ajungând şi mucenicind înaintea stăpânitorilor a părăsit în acest fel lumea”, informaţie care, chiar dacă ar fi considerată nedefinită şi imprecisă în ceea ce priveşte Spania ca loc al muceniciei lui, cu toate acestea nu subînţelege Roma prin această lipsă de localizare.

Nici mărturia lui Eusebiu, care istoriseşte moartea celor doi Apostoli la Roma, nu are vreo tărie atâta timp cât el se contrazice, în multe locuri extrăgându-şi informaţiile din izvoare tulburi. Dovada este faptul că relatează ca adevăr istoric povestea cu Simon Magul, în care face referire şi la moartea celor doi Apostoli, admiţând, fără să reflecteze, orice tradiţie sau informaţie ca adevăr istoric. Prin urmare, ştirea despre moartea în acelaşi timp a verhovnicilor Apostolilor este lipsită de autoritate istorică.

Cea de-a şasea informaţie, aceea că Marcu a slujit ca tălmaci al lui Petru la Roma este respinsă de înseşi Sfintele Scripturi. Este posibil ca Marcu să fi fost tălmaci al lui Petru, nu însă la Roma, ci cel mai probabil în Egipt, deoarece în Egipt se vorbea limba coptă, greaca şi latina. Nu era posibil să fi fost la Roma, deoarece Petru nu s-a deplasat la Roma şi, precum am văzut, până pe la anii 62 - 63, Marcu se afla împreună cu Petru în Egipt şi abia după această dată este amintit în epistolele lui Pavel ca împreună-lucrător cu el, epistole în care nu se face nici o referire la numele lui Petru. Aşadar, şi această informaţie a lui Irineu este lipsită de autoritatea care decurge din mărturiile Scripturilor şi cade ca una care este contrazisă de ele. Singurul element de adevăr din această informaţie este acela că Marcu a fost tălmaci al lui Petru. Şi fiindcă acest lucru nu s-a petrecut la Roma, e posibil că s-a petrecut în Egipt, situaţie care susţine părerea noastră privitoare la locul scrierii primei epistole soborniceşti a lui Petru.

Cea de-a şaptea informaţie, aceea că, după moartea Apostolilor, Marcu a

transpus în scris Evanghelia care-i poartă numele, nu sprijină deloc informaţia cum că a scris-o la Roma şi, mai ales, că „Apostolul Petru a pecetluit cele scrise”, după cum istoriseşte Eusebiu (cartea a 2-a, cap. 15). Şi aceste afirmaţii sunt lipsite de autoritate, deoarece studiul critic le demonstrează a fi inexacte şi contrare adevărului. Iată şi dovada:

Evanghelia după Matei a fost tradusă în limba greacă, iar din compararea celor trei Evanghelii, adică a traducerii Evangheliei după Matei, a celei după Luca şi a celei după Marcu, reiese faptul că Luca şi Marcu, scriindu-şi Evangheliile, au avut-o în vedere pe cea dintâi: fiindcă 42 de pericope ale Evangheliilor lui Marcu şi Luca sunt întru totul asemănătoare cu cele corespondente din Evanghelia după Matei. Prin urmare, Marcu a scris mult mai târziu. Mult mai probabil şi poate sigur este faptul că el a scris în Alexandria unde, ca tălmaci al lui Petru, a adunat în scris cele propovăduite de el, predându-le în scris credincioşilor.

Deci mărturia lui Irineu, conţinând aceste puncte vulnerabile, nu poate folosi ca bază stabilă pe care să fie edificat primatul Papei. Aceeaşi lipsă de autoritate o au toate mărturiile amintite, căci nu se aminteşte nicăieri că Apostolul Petru s-a deplasat la Roma sau că a propovăduit la Roma sau că a murit la Roma. Dimpotrivă, mărturiile extrase din Sfânta Scriptură şi din istoria bisericească sunt cu totul contrare acestor păreri. Este ceea ce am căutat să dovedim în această primă parte.

Despre acțiunile Papilor Romei pentru dobândirea hegemoniei în Biserică și reacția Bisericii la acțiunile Papilor din primele veacuri până la schismă

Hegemonie = supremație, dominare

Am văzut în cele precedente unele dintre mijloacele de care s-a folosit Biserica romană pentru a-şi susţine primatul şi hegemonia în Biserică, pe care le clădeşte pe primatul şi succesiunea lui Petru ca Apostol şi prim episcop al scaunului episcopal al Romei. În cele ce urmează, vom cerceta care a fost reacţia Bisericii la aceste acţiuni ale episcopilor Romei din primele veacuri şi până la schismă, precum şi felul şi timpul în care au fost aruncaţi germenii schismei.

Biserica romană, fiind singurul tron apostolic din Apus, întemeiată fiind de unul dintre verhovnicii Apostolilor, Pavel, şi având însuşirea particulară de a fi Biserica capitalei oraşelor întregului stat roman, s-a bucurat atât în Apus, cât şi în Răsărit, de respect şi consideraţie, iar episcopul ei era onorat mai mult decât oricare alt episcop, acordându-i-se întâietate de cinste. Cinstea aceasta şi respectul erau glasul evlaviei lumii creştine faţă de bătrâna Biserică a Romei şi manifestarea simţământului unei mândrii ascunse de a fi fost întemeiată o Biserică apostolică în capitala statului roman. Slava capitalei se răsfrângea şi asupra persoanei episcopului acesteia, iar slava episcopilor era considerată slavă a Bisericii. Episcopul Romei era cinstit pentru faptul de a fi episcop al capitalei statului roman. Acestea erau motivele cinstei acordate episcopilor Romei şi ale întâietăţii lor dar, în acelaşi timp, şi cauzele care au aprins ambiţia Papilor şi au întărâtat înnăscuta iubire de stăpânire romană, spre a domni asupra întregii Biserici.

Epistolele pseudo-clementine, redactate pe baza unor texte apocrife ale Faptelor Apostolilor şi a „Predicii" lui Petru, au constituit cea dintâi încercare de punere a temeliei primatului Papilor, în felul în care acesta este înţeles de către episcopul Romei.

Scopul alcătuirii acestor opere reiese din faptul că Papii şi-au sprijinit dintotdeauna pe ele primatul propriu, propria infailibilitate şi stăpânirea asupra întregii Biserici.

Despre motivele care au înălţat scaunul papal pe culmea slavei, istoricul Anastasie Diomides Kyriakos, prezentând în lucrarea sa *Istoria bisericească* unele date despre mitropoliţii cei mai importanţi şi despre episcopul Romei, spune:

„Între mitropoliţi s-au distins cu timpul episcopii celor trei mari oraşe ale statului roman, Roma, Alexandria şi Antiohia, datorită politicii şi poziţiei de supremaţie, în general, a acestor oraşe. Episcopul Romei îşi exercită drepturile mitropolitane asupra Italiei de centru şi de sud (provinciae suburbicaricae), cel al Alexandriei asupra întregului Egipt, iar cel al Antiohiei asupra Siriei. Între aceştia, poziţia cea mai însemnată o avea cel al Romei, ca unul care era episcopul cetăţii împărăteşti. După cum importanţa politică a mitropoliilor eparhiilor statului roman i-a înălţat pe episcopii acestora deasupra celorlalţi episcopi, tot aşa şi importanţa politică a Romei, a capitalei, l-a înălţat pe episcopul ei în rândul întâi. Această întâietate era o întâietate de cinste, deşi episcopii Romei, din timpuri foarte vechi, aveau pretenţia de a exercita o anume stăpânire superioară celorlalţi episcopi. Unii dintre aceştia au început încă din secolul al II-lea să se considere pe ei înşişi succesori ai lui Petru, sprijinindu-se pe unele omilii false atribuite lui Clement (33 şi 55). Însă primele tentative ale episcopilor Romei de a-şi extinde propria stăpânire şi în afara regiunii lor mitropolitane, profitând de disputele referitoare la Paşte şi la botezul ereticilor, au fost respinse, deoarece nici episcopii Asiei, împreună cu Policrat al Efesului, n-au dat atenţie cerinţelor lui Victor al Romei de a-şi schimba vechile obiceiuri pascale, ocazie cu care episcopul Irineu de Lugdunum l-a mustrat aspru pentru pretenţiile lui, şi nici Ciprian şi Biserica din Africa n-au îngăduit să li se impună practica botezării ereticilor urmată în Biserica romană, aşa cum cerea Ştefan, practici care au fost condamnate şi în sinod” [Vol 1, p. 161, 61].

Acelaşi istoric, în studiul lui foarte valoros asupra unirii Bisericii Răsăritene şi a celei Apusene, iniţiativă care fusese pusă în discuţie la Roma, spune:

„Cerinţa Papei, de a fi recunoscut de toţi drept capul canonic şi conducătorul legiuit al Creştinătăţii, este fără fundament şi nu se sprijină pe adevăr. Bisericile vechi îl recunoşteau drept cap şi conducător al Bisericii pe Hristos (Efeseni 1, 22) şj pe nimeni altul. Erau independente unele faţă de altele şi fiecare îşi dirija treburile proprii prin sinoadele episcopilor locali, având o autonomie şi o autoguvernare deplină. Era adică modul de guvernare dintru începuturi a Bisericii, care se aplică până astăzi în Bisericile Ortodoxe. Episcopii oraşelor mai importante politic, adică episcopii Romei, Constantinopolului, Alexandriei şi Antiohiei, la care s-a adăugat, sub Teodosie al II-lea, şi episcopul Ierusalimului, ca episcop al cetăţii în care a fost răstignit Domnul şi din care s-a întins mai întâi lumina Evangheliei, aveau doar o întâietate de cinste, adică li se acorda lor cinstea de a sta pe scaunul cel dintâi. Aceste întâietăţi nu erau întâietăţi de jurisdicţie (jurisdictionis) ci, simplu, de onoare (honoris). Dacă se ivea vreo dispută cu caracter local, sinodul local era de ajuns pentru a o rezolva. Dacă vreo chestiune tulbura întreaga Biserică, se întrunea Sinodul Ecumenic care, în acest caz, reprezenta nu un singur loc, ci Bisericile tuturor ţinuturilor creştine. Atunci se manifesta şi în mod exterior unitatea Bisericii, care era în principal unitate de credinţă şi dragoste şi nu unitate de administrare sub un singur episcop. Fiecare era obligat să asculte de sinodul ţinutului său şi nimeni nu putea să intervină în chestiunile unei Biserici străine. Doar hotărârile Sinodului Ecumenic erau impuse pretutindeni. Acesta era modul de existenţă a Bisericii vechi, după care se conduc până astăzi Bisericile Ortodoxe ale Răsăritului.

De prin secolul al II-lea, episcopul Romei a vrut să dobândească o putere superioară celorlalţi episcopi şi, puţin câte puţin, a ridicat pretenţia de a fi recunoscut drept cap şi conducător absolut al Bisericii. Însă aceste pretenţii au fost respinse de-a dreptul de Bisericile Răsăritene. S-a impus, însă, în Apus, dar şi acolo faptul s-a petrecut

încet, în urma unei rezistenţe îndelungate, după cum vom vedea mai departe. Această pretenţie arogantă a episcopilor Romei, care a provocat atâtea sminteli în lumea creştină şi care s-a făcut cauză a diverse schisme în Sânul ei, a luat naştere în sufletele lor, deoarece erau episcopii Romei, stăpânitoarea lumii. Romanii au cucerit aproape întreaga lume veche cunoscută şi de la Roma stăpâneau politic toate ţinuturile - romanul credea că este născut să guverneze. Era posibil ca în sufletul episcopului roman al cetăţii împărăteşti a lumii să nu se nască o dorinţă asemănătoare? Iată izvorul aroganţei papale, iată cauza mai profundă a pretenţiilor de stăpânire universală în Biserică a susţinătorilor papalităţii.

Pentru aceste pretenţii, însă, trebuiau găsite fundamente justificative. Şi, ca atare, episcopii Romei au susţinut de la început pretenţia cum că sunt, chipurile, succesori ai lui Petru şi, în această calitate, pot pretinde conducerea Bisericii. Şi l-au închipuit pe Petru la Roma drept conducător al primei Biserici şi cap al Apostolilor. Apoi l-au înfăţişat pe Petru drept acela care a adus cel dintâi creştinismul la Roma, devenind primul ei episcop. Şi spunem că l-au închipuit, fiindcă aceste două afirmaţii sunt cu desăvârşire greşite şi nu se sprijină pe adevăr. În Noul Testament, Petru nu este prezentat nicăieri drept cap al Bisericii, ci ca unul dintre Apostoli. Nu ordonă în nici un fel, ci discută de la egal la egal cu ceilalţi Apostoli, aşa cum s-a petrecut în Sinodul de la Ierusalim (Faptele Apostolilor 15), iar în Antiohia a fost chiar mustrat de Pavel (Galateni 2, 11). Dacă, din vechime şi până astăzi, Biserica îl aşează între corifei - aceştia fiind şi Iacov şi Ioan şi Pavel - aceasta înseamnă doar faptul că ei s-au distins între Apostoli prin merite mai deosebite şi prin zelul mai mare” [Diomides Kyriakos, Istoria bisericească, Atena, 1897-1898, cap. II, Despre lipsa de fundament a cerinţelor de principiu ale Papilor].

Primele tentative ale Papilor de a-şi exercita hegemonia în Biserică

Prima tentativă a Papilor de exercitare a hegemoniei în Biserică poate fi considerată pretenţia lui Anicet, Papa Romei, ca Bisericile din Asia să sărbătorească împreună Paştele în aceeaşi zi în care sărbătorea şi biserica Romei împreună cu toate Bisericile. Fiindcă toate Bisericile Asiei, urmând tradiţiei Apostolilor Ioan Evanghelistul şi Filip, sărbătoreau Paştele în ziua a patrusprezecea a lunii martie, iar Biserica romană şi Bisericile Palestinei, Egiptului, Greciei şi Pontului, urmând tradiţia lui Petru şi a lui Pavel, sărbătoreau în prima duminică de după luna plină de primăvară. Această pretenţie a episcopului Romei a dat naştere şi a aprins disputa dintre Anicet şi Policarp, ucenicul lui Ioan Evanghelistul, deoarece Anicet cerea ca în Biserică să prevaleze tradiţia lui Petru, ca tradiţie a conducătorului Apostolilor. Şi astfel el, ca al zecelea în şirul urmaşilor Apostolilor, succesor al lui Linos, ucenicul Apostolilor, pretindea să se impună în fața lui Policarp, ucenicul Apostolului şi Evanghelistului Ioan. Însă această pretenţie n-a fost recunoscută nici de către Policarp, nici de către celelalte Biserici, iar datorită înţelepciunii lui Policarp şi moderaţiei lui Anicet, dezacordul acesta nu a rupt relaţiile dintre cei doi episcopi, deoarece Sfântul Policarp a luat asupra sa osteneala de a se deplasa la Roma pentru a dialoga cu Anicet asupra chestiunii. Anicet, deşi nu era de acord cu Policarp, nu a rupt comuniunea cu el, ci a şi liturghisit împreună cu Policarp, acordându-i acestuia sfinţirea Cinstitelor Daruri, ca unul care era ucenic al Apostolului Ioan.

Pretenţia lui Anicet poate fi considerată o tentativă făcută cu multă înţelepciune şi moderaţie din care învăţăm două lucruri: pe de o parte dispoziţia spre stăpânire a Papilor, manifestată moderat în acest caz, iar pe de alta nerecunoaşterea acesteia de către Biserică, căreia Anicet i s-a şi supus, nesimţindu-se întărit de vreo infailibilitate sau primat în Biserică, fiindcă altminteri trebuia să-l respingă pe Policarp, ca

pe unul care a stat împotriva celui ce şade pe tronul lui Petru (şi prin extensie al lui Hristos), al singurului păstor al Bisericii lui Hristos. Anicet, nerespingându-l pe Policarp, ci chiar acordându-i întâietatea la Liturghie şi sfinţirea Cinstitelor Daruri, a dovedit faptul că episcopul Romei nu avea încă noţiunea pretenţiilor care s-au ivit puţin mai târziu la modul concret, în vremea când epistolele pseudo-clementine vor fi fost deja alcătuite.

Înainte de sfârşitul secolului al II-lea, stabilirea zilei sărbătoririi Paştilor a preocupat întreaga Biserică. Discuţia asupra acestei chestiuni a început de la ataşamentul unor Biserici din Asia Mică faţă de obiceiurile iudaice, fapt care a iscat dezaprobarea celorlalte Biserici. Pentru eliminarea dezacordului existent între Biserici referitor la ziua sărbătoririi Paştilor, s-au întrunit, în jurul anului 196, multe sinoade eparhiale, atât în Răsărit, cât şi în Apus. Astfel de sinoade s-au întrunit la Roma şi în Galia, în Siria, în Asia Mică şi în Corint fără a se reuşi eliminarea dezacordului, deoarece nici unii, nici ceilalţi nu acceptau să părăsească cele predate lor de către Apostoli.

Apărătorul tradiţiei Bisericilor din Asia Mică în această epocă era Policarp, episcopul Efesului, iar tradiţia Apostolilor Petru şi Pavel era susţinută de Victor, episcopul Romei. Victor a încercat în zadar să-l convingă pe Policarp, care a rămas de neînduplecat. Stăruirea lui Policarp în tradiţiile Apostolilor Ioan şi Filip, şi respingerea tradiţiei Bisericii Romei, care era susţinută şi de Bisericile Egiptului, Palestinei, Greciei şi Pontului, dă mărturie despre independenţa Bisericii faţă de vreo supraputere şi despre lipsa recunoaşterii primatului, a infailibilităţii şi a hegemoniei Papilor în Biserică. Poziţia lui Policarp n-a fost pe placul lui Victor care, crezând că-şi poate arăta hegemonia, a vrut să-i forţeze pe episcopii din Asia Mică să renunţe la obiceiurile lor, ameninţându-i cu aroganță că vrea să înceteze orice relaţie bisericească cu ei. Însă această ameninţare nu l-a înspăimântat deloc pe Policarp şi nici pe ceilalţi episcopi care, nerecunoscând nici un drept episcopului Romei, au continuat să respecte tradiţiile propriilor lor Biserici.

Limbajul arogant al lui Victor nu numai că nu a dus la vreun rezultat, dar i-a

silit pe mulţi dintre episcopii care acceptau tradiţiile lui Victor să-l mustre pe acesta ca pe unul care vrea să tulbure pacea Bisericii.

Eusebiu, în cartea a X-a, cap. 24, a salvat un fragment din epistola lui Irineu către Victor, în care-l sfătuieşte pe acesta „să nu taie de la el Bisericile lui Dumnezeu care ţin tradiţia obiceiului celui vechi, dar şi altele multe”. Irineu este de părere că, în acord cu cele poruncite de Apostoli, nu trebuie judecat cineva după ce mănâncă sau ce bea la sărbătoare sau la lună nouă sau în Sâmbete şi că creştinii nu trebuie să respecte formalităţile exterioare atunci când acestea fac să se piardă lucrurile esenţiale, adică dragostea şi credinţa. El a prezentat acţiunea ca fiind nepotrivită duhului creştin, a expus importanţa păstrării diferenţelor legate de sărbătoarea Paştilor - diferențe care, deşi opuse, sunt asemănătoare -, a scris despre disputa cu ceilalţi episcopi şi, în final, l-a convins să se împace cu Răsăritul [Socrate, Istoria bisericească, 5, 19. Ciprian, Epistola 76].

Această împotrivire a Bisericii, l-a silit pe Victor să nu-şi pună în practică ameninţările, iar Bisericile, deşi nu erau în acord unele cu altele în privinţa sărbătoririi Paştelui şi în alte chestiuni, pe care Eusebiu le menţionează în cartea a X-a, cap. 25, au rămas în comuniunea dragostei dintre ele.

Epistola lui Policarp către Victor şi către Biserica Romei, în care era formulată în scris tradiţia care a ajuns până la el, este scrisă cu multă îndrăzneală şi nu arată nici o supunere faţă de scaunul roman şi nici dispoziţia de a-şi lăsa propria tradiţie în favoarea celei a lui Petru:

„Căci noi fără de viclenie sărbătorim ziua, nici adăugând, nici scăzând ceva; căci chipuri de seamă au adormit şi în Asia, care vor învia în ziua arătării Domnului în care va veni cu slavă din ceruri şi-i va învia pe toţi sfinţii. Filip cel dintre cei doisprezece Apostoli, care a adormit în Hierapole. Încă şi Ioan, cel care şi-a pus capul pe pieptul Domnului şi care a devenit preot, purtând potirul şi mărturisitor şi învăţător fiind, la Efes a adormit; încă şi Policarp, episcopul şi mucenicul cel din Smirna, şi Thrasis episcopul şl

mucenicul cel din Eumenea, care la Smirna a adormit. Şi trebuie să spunem şi despre Sagarin episcopul şi alţii. Iar eu, fraţilor, şaizeci şi cinci de ani având în Domnul, şi împreună fiind cu fraţii cei din lumea întreagă şi toată Sfinta Scriptură răspândind, nu mă înfricoşez de cei ce înspăimântă; căci alții mai mari decât mine au zis: trebuie să ascultăm mai mult de Dumnezeu decât de oameni" [Eusebiu, Istoria bisericească, cartea a V-a, cap. 24].

Stilul acestei epistole este unul care nu tăgăduie nici urmă de îndoială atât asupra independenţei Bisericilor, cât şi asupra cugetului Bisericii şi a întâietăţilor episcopilor Bisericii romane. Concluzia epistolei lui Policarp: „trebuie să ascultăm mai mult de Dumnezeu decât de oameni" este un răspuns grăitor adresat apărătorilor primatului Papei, este expresia clară a simţământului acestuia faţă de specificul pretenţiilor lui Victor.

Acest cuget îl aveau toate Bisericile, după cum reiese atât din epistola mustrătoare a lui Irineu, episcopul de Lugdunum, scrisă din partea Bisericilor din Galia, cât şi din cedarea lui Victor, care a fost obligat să ridice anatema aruncată asupra lui Policarp şi a Bisericilor din Asia, prin care rupea comuniunea cu ele, acţiune considerată de toţi ca fiind zadarnică. Faptul că Biserica nu i-a recunoscut Papei nici un primat sau hegemonie în Biserică, reiese şi din felul în care această chestiune a fost rezolvată parţial. Considerând nimerit a cerceta problema, Biserica, prin scrisoarea enciclică a lui Narcis, episcopul Ierusalimului, şi a celor dimpreună cu el, a şi întrunit un sinod local în Cezareea Palestinei, sinod la care nu se face nici o menţiune despre Victor, fiind promovat ca model de abordare a problemei nu Biserica romană, ci cea alexandrină. Sinoade asemănătoare s-au întrunit în Pont, sub preşedinţia celui mai vechi dintre episcopi, Palma, în coloniile din Galia, avându-l drept conducător pe Irineu, şi la Osroene şi în cetăţile de sub jurisdicţia ei, precum şi în Corint, fără invitarea lui Victor [Eusebiu, Istoria bisericească, cartea a V-a,

cap. 23].

Deşi local, acest sfânt sinod a rezolvat chestiunea în ceea ce priveşte Biserica din Răsărit, cu excepţia Bisericilor din Asia Mică. Problema a fost rezolvată ulterior în întregul ei de un Sinod Ecumenic despre care vom vorbi la locul potrivit. Această acţiune a Bisericii Ierusalimului, exemplul dat de Biserica alexandrină şi rezolvarea parţială a chestiunii, dau mărturie despre libertatea şi modul de cugetare al Bisericii, dar şi despre autoritatea sinodală căreia i s-au supus Bisericile din Răsărit. Aşadar, până la sfârşitul secolului al II-lea, Biserica nu i-a recunoscut episcopului Romei vreo întâietate sau hegemonie sau infailibilitate, şi nu numai atât, dar i-a şi respins cu tărie pretenţiile, mustrându-l şi silindu-l să se supună cugetului Bisericii. Să vedem, în continuare, acţiunile desfăşurate în Biserici, în secolul al III-lea, tentativele Papilor de a-şi exercita hegemonia în Biserici, şi reacţiile Bisericilor îndreptate împotriva acestuia.

Evenimentele secolelor I-III

Evenimentele importante din Bisericile locale. Pretențiile Papilor şi reacțiile Bisericii Soborniceşti

Şi în întreg secolul al III-lea, bisericile se arată a fi libere şi independente faţă de vreun centru de putere bisericească: toate chestiunile sunt rezolvate de fiecare dintre Bisericile în subordonarea cărora se aflau comunităţile. Pe la sfârşitul domniei lui Filip, s-a întrunit în Arabia un sinod împotriva unor erezii diverse. Căci Veryllos, episcopul Vostronului din Arabia, propovăduia multe credinţe mincinoase [Eusebiu, Istoria bisericească, cartea a 6-a, cap. 33]. Învăţăturile lui false au fost respinse de Origen care, trimis fiind de Dionisie, episcopul Alexandriei, l-a şi readus pe acela la credinţa ortodoxă. Puţin după aceea, se iveşte o altă erezie, a celor care credeau că sufletul moare împreună cu trupul şi că urmează a învia împreună cu trupul la vremea învierii. Şi această erezie a fost condamnată în sinod de Biserica Alexandriei, sinod la care Origen „fiind chemat şi cuvântând în faţa lumii asupra chestiunii, l-a adus în situaţia de a-şi schimba gândurile cele greşite dinainte” [Eusebiu, Istoria bisericească, cartea a 6-a, cap. 37]. Să audă aşadar şi contemporanii noştri, care spun despre suflet că este muritor, de faptul că învăţătura aceasta falsă a fost condamnată ca eretică de către Biserică. De asemenea, erezia Elkesaitilor, de îndată ce s-a ivit, a fost stinsă prin acţiunile Bisericii alexandrine, care l-a mobilizat împotriva ei pe Origen [Eusebiu, Istoria bisericească, cartea a 6-a, cap. 28].

[Elkesaiti = din informaţiile lăsate de Hippolit, Epifanie şi Origen, aflăm că această sectă iudaică, apărută în ţinuturile Iordanului de Jos, îşi ia numele de la „falsul

profet” Elkesai, a cărui identitate rămâne totuşi necunoscută. Acesta ar fi scris prin „descoperire îngerească” cartea de căpătâi a Elkesaiţilor. În aceasta, Mântuitorul Hristos este descris ca o fiinţă creată, cea mai înaltă dintre creaturi, Domn peste îngeri şi peste orice lucru creat, fiind numit şi Marele Rege, iar Duhul Sfânt era reprezentat ca femeie. Formula folosită de ei la Botez era următoarea: „În numele Prea Înaltului Dumnezeu şi a Fiului Său, Marele Rege...”. Acesta din urmă nu era identificat, însă, cu Iisus din Nazaret, El venind în lume prin reîncarnări succesive dintre care cea dintâi a fost Adam. Foloseau botezul repetat ca practică de iertare a păcatelor, mergând până la folosirea lui ca practică de tămăduire a muşcăturilor de câine].

În acelaşi fel s-a întrunit în vremea aceasta, sau puţin mai înainte, un sinod în Africa, în colonia Lampesia din Numidia, la care au participat 93 de episcopi şi la care a fost condamnat ereticul Privat. La acest sinod, Papa Flavian şi episcopul Cartaginei, Donat, au trimis epistole prin care-l condamnau pe Privat şi erezia lui, acţiunea Papei nedeosebindu-se cu nimic de cea a lui Donat.

Murind Donat, este succedat de Ciprian, bărbat genial, cu educaţie filozofică, excelent retor şi învăţător al poporului, cu o slujire îndelungată. Sub el a fost ales ca episcop canonic al Romei, de către Biserică şi de către popor, Corneliu, bărbat cu viaţă ireproşabilă, modest şi statornic în credinţă. Împotriva acestuia a fost declarat episcop preotul Novaţian, la o petrecere de dezmăţ, de către doi episcopi ai partidei adverse, bărbat care nu avea nici o virtute creştină, fiind cu totul dezinteresat de filozofie sau mai bine zis de creştinism. Prin proclamarea acestuia ca pseudo-episcop, s-a produs schismă în Biserică, prin uzurparea jurisdicţiei lui Corneliu. El susţinea despre cei ce s-au lepădat (în timpul prigoanelor) cum că nu trebuie reprimiţi pe viitor în Biserică. Printr-o enciclică, el face cunoscut acest lucru şi celorlalte Biserici care, însă, nu numai că nu au împărtăşit concepţiile greşite ale lui Novaţian, dar le-au şi respins ca necuviincioase. Episcopii Alexandriei şi Cartaginei, Dionisie şi Ciprian, l-au mustrat şi l-au condamnat pe Novaţian.

În acest timp, Ciprian întruneşte un sinod pentru a-l cerceta şi judeca pe diaconul Felicissimus şi pe alţi cinci preoţi care-l urmau şi care s-au despărţit de Biserică din cauza severităţii lui Ciprian, care nu-i primea pe cei ce s-au lepădat fără pocăinţă şi fără epitimie. Căci, în timpul în care Ciprian a lipsit din Cartagina, aceştia îi primeau pe cei lepădaţi doar cu condiţia prezentării de scrisori din partea celor ce mărturisiseră în timpul prigoanelor. La acest sinod au fost citite şi epistolele trimise de la Roma, care aduceau vestea alegerii lui Corneliu. Dar fiindcă Ciprian ştia de faptul că o partidă puternică s-a ridicat împotriva lui, s-a reţinut a se pronunţa. Şi a dorit ca, înainte de a-l recunoaşte şi a intra în părtăşie cu el, să cunoască mai întâi bine cele referitoare la el. În acest scop a trimis la Roma doi episcopi pentru ca prin ei să afle evenimentele legate de alegerea episcopului Romei. După puţin, Novaţian a trimis şi el doi soli la Cartagina, către Ciprian, pentru a fi recunoscut el ca episcop canonic al Romei. Ciprian, fiind informat cu precizie despre cele petrecute, l-a recunoscut şi l-a sprijinit pe Corneliu. La sinodul acesta a fost examinată şi chestiunea celor ce s-au lepădat în timpul prigoanelor, hotărându-se ca ei să fie reprimiţi în Biserică, prin pocăinţă. Ciprian i-a trimis lui Corneliu canoanele acestui sinod, pentru a rândui pe baza lor chestiunea celor căzuţi, poruncindu-i comisionarului, Mettio, să citească scrisorile întâi Papei, iar acela să dea răspuns la ele, în cazul în care mărturiseşte că le aprobă. Corneliu nu numai că le-a acceptat cu tot sufletul, dar a şi întrunit un sinod din şaizeci de episcopi dimpreună cu un mare număr de preoţi şi diaconi, la care au fost citite epistolele şi canoanele sinodului de la Cartagina, pe care le-a acceptat în felul în care au fost formulate.

Sprijinul acordat de Ciprian a întărit poziţia lui Corneliu pe scaunul episcopal, iar, prin respingerea lui Novaţian, Bisericii Romei i s-a făcut cuvenita dreptate. Considerăm că în acest caz Cartagina s-a arătat superioară Romei, iar Alexandria şi Antiohia l-au condamnat în acelaşi fel, în sinod, pe Novaţian.

Novațian şi Felicissimus au făcut recurs la Roma, la Corneliu, pentru a obţine

revocarea hotărârii sinodului care i-a condamnat. Corneliu i-a scris de două ori lui Ciprian, justificând admiterea de către el a recursului celor condamnaţi de sinod. La prima scrisoare, Ciprian a păstrat tăcerea. La a doua, însă, a răspuns cu multă mărinimie şi dragoste frăţească, numindu-l pe Corneliu frate mult iubit (nu domn), dar fără a se reţine a-i face anumite observaţii îndreptăţite, prin care dezaproba fapta lui. După ce-i istoriseşte motivaţiile hotărârii sfântului sinod luate împotriva pârâşilor, adaugă:

„În urma acestora îndrăznesc să străbată marea şi să ducă epistole din partea schismaticilor (către scaunul lui Petru şi către cea dintâi dintre Biserici, care este izvorul unităţii sacerdotale) [cele cuprinse între paranteze lipsesc în ediţiile critice, fiind cel mai probabil o adăugire ulterioară] fără să se gândească la faptul că aceia spre care ei se îndreaptă sunt romanii, cărora Apostolul atât de mult le-a lăudat credinţa şi de faţa cărora nu e cu putinţă să se apropie necredinţa. Dar ce pricină au să se îndrepte spre ea (Roma) aducându-i ştiri de la un fals episcop, care s-a instalat pe sine împotriva adevăraţilor episcopi? Fiindcă fie sunt mulţumiţi de cele ce au săvârşit, rămânând în vina lor, fie sunt nemulţumiţi şi se pocăiesc, ei ştiu spre cine să se îndrepte. Căci s-a hotărât între noi toţi, după cuviinţă şi cu dreptate, ca orice vinovat să fie judecat în locul în care a fost săvârşită fapta vinovată. De asemenea, fiecărui păstor i s-a dat o parte a turmei, pe care fiecare este dator a o mâna şi a o cârmui şi pentru care el va da socoteală înaintea Domnului de cele săvârşite cu ea. De aceea, cei care se află sub jurisdicţia noastră sunt datori să nu umble prin lume şi să nu tulbure cu îndrăzneala cea vicleană şi amăgitoare buna înţelegere a episcopilor celor strâns legaţi între ei. Deci e nevoie ca toată pricina acelora să fie apărată acolo unde acuzatori şi martori pot dovedi vina lor, afară de cazul în care câtorva rătăciţi deznădăjduiţi li se pare că puterea episcopilor din Africa, care au judecat deja asupra faptelor, este mai mică...”.

Scriindu-i Papei în felul acesta, Ciprian condamnă recursul către Papă şi nu-l

consideră pe acesta judecător superior, aşa cum îl consideră astăzi pe Papă prelaţii din Apus. Credem că argumentele Sfântului Părinte sunt deosebit de grăitoare. Dar pentru că la fel de grăitoare pot fi considerate şi titlurile acordate episcopiei Romei: „scaunul lui Petru, cea dintâi dintre Biserici, izvorul unităţii sacerdotale”, să vedem cum le interpretează pe acestea Ciprian.

În opera lui *Despre unitatea Bisericii* (De Unitate Ecclesiae), Sfântul Ciprian scrie despre Biserica lui Dumnezeu că este Una, aducând ca argumente cele spuse în Scripturi, adică din cuvintele Mântuitorului adresate Apostolului Petru: „Tu eşti Petru şi pe această piatră voi zidi Biserica Mea şi porţile iadului nu o vor birui” (Matei 16, 18-19), din cuvintele Apostolului Pavel „un trup şi un Duh” (Efeseni 4, 4) şi alte spuse ale Sfintei Scripturi, adăugând faptul că „slujirea episcopală este una, deşi membrii Bisericii au devenit numeroşi prin răspândirea credinţei”. Răspunzând unei întâmpinări prin a spune că cei imorali şi cei rău cugetători şi cei care nu umblă după duhul lui Hristos sunt despărţiţi de Biserică, după o seamă de alte poveţe, îndeamnă cu toată dragostea la păstrarea unităţii Bisericii şi la nedespărţirea de ea căci „în afara Bisericii nu este vreo mântuire” (extra Ecclesiam nulla salus). Din toată această scriere a Sfântului Ciprian se revarsă duhul ortodox curat şi neînduplecat al Sfintei Biserici a lui Dumnezeu Hristos cea Una, Sobornicească şi Apostolească. Însă iubirea de stăpânire papală, prin denaturarea textului Sfântului Ciprian, a dedus interpretări care să se acorde cu duhul ei iubitor de stăpânire. Expresia „extra Ecclesiam nulla salus” a falsificat-o în „extra Ecclesiam Romanam nulla salus” (adică „în afara Bisericii romane nu este vreo mântuire”). De asemenea, a falsificat şi alte locuri relative la aceasta, spre a sprijini primatul lui Petru ca singur episcop, lucru pe care Sfântul Ciprian nu şi l-ar fi închipuit niciodată. Citām în continuare textul scrierii Sfântului Ciprian, după ediţia cu interpolări a lui Manuţius şi Pamelius, marcând cu paranteze adăugirile la textul autentic.

„Ego tibi dico, quia tu est Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam

meam, et porte inferorum non vincet eam. Et tibi dabo claves regni coelorum; et que licaveris super terram, erunt ligata et in coelis; et quequnque solveris super terram erunt soluta et in coelis", adică „Eu îţi zic ţie, că tu eşti Petru şi pe această piatră voi zidi Biserica Mea şi porţile iadului nu o vor birui. Şi îţi voi da cheile Împărăţiei cerurilor şi orice vei lega pe pământ va fi legat şi în ceruri, şi orice vei dezlega pe pământ va fi dezlegat şi în ceruri" (Matei 16, 18-19). „Et iterum eidem post resurrectionem suam dicit; pasce oveas meam (Ioan 21-15). Super illum unum aedificat Ecclesiam suam et illi pascendas mandat oves suas", adică „şi iarăşi îi spune lui, după Înviere: paşte oile Mele. Pe acela singur îşi clădeşte Biserica Lui şi acestuia îi porunceşte să pască oile Sale". „Et quamvis Apostolis omnibus post resurrectionem suam părem potestatem tribuat et dicat: Sicut misi me Pater... (Ioan 20, 21-23) tamen ut unitatem manifestaret (unam cathedram constituit), unitatis ejusdem originem ab uno incipiendam sua auctoritate disposuit. Hoc erant utique et caeteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consertio praediti et honoris et potestatis; sed exordium ab unitate proficiscitur, et primatus Petro datur, ut una Christi Ecclesia (et cathedram una) mostretur... Qui Ecclesiae remititur et resistit (qui cathedra Petri super quem fundata est Ecclesia deserit), in Ecclesiae esse confiditi...", adică „şi atunci când le-a dat tuturor Apostolilor după Înviere aceeaşi putere, spunându-le: *Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimit şi Eu pe voi. Luaţi Duh Sfânt. Cărora veţi ierta păcatele, le vor fi iertate, şi cărora le veţi ţine, ţinute vor fi*. Dar pentru ca să arate unitatea (un singur tron a instituit), şi pentru ca principiul acestei unităţi de la unul singur să-şi aibă începutul, într-însul a aşezat autoritatea Sa. Şi toţi ceilalţi Apostoli erau ceea ce era şi Petru, primind moştenire egală de cinste şi putere; însă din unitate porneşte începătura lucrurilor şi de la ea a fost dat primatul lui Petru, pentru ca una (şi un singur tron) să se arate Biserica lui Hristos... Cel care se împotriveşte şi se opune Bisericii (cel care părăseşte scaunul lui Petru, pe care s-a clădit Biserica), crede că se află în credinţă?".

Sfântul Ciprian continuă, spunând următoarele:

„Cel care stârneşte vrajbă şi se împotriveşte Bisericii, socoteşte oare că este în Biserică? De vreme ce şi fericitul Pavel tocmai aceasta învaţă şi taina unităţii o face cunoscută, zicând «un trup şi un Duh precum şi la o singură nădejde aţi fost chemaţi. Un Domn, o credinţă, un botez» (Efeseni 4, 4-6). Această unitate suntem datori a o ţine cu tărie şi a o apăra, şi aceasta mai ales episcopii, care au întâietatea în Biserică, pentru ca să arătăm că slujirea episcopală este una şi nedespărţită. Nimeni să nu înşele adunarea fraţilor prin minciună, nimeni să nu strice adevărul credinţei prin abaterile cele fără de credinţă. Una este slujirea episcopală, pe care fiecare parte o posedă pe de-a-ntregul. Una este şi Biserica, care prin rodire se întinde mai larg în popor" [Ciprian, *Despre unitatea Bisericii*, cap. 4-5].

Baluzius arată desluşit faptul că adăugirile cuprinse între paranteze au fost introduse în textul lui Ciprian de către o mână străină [vezi învăţătură istorică a părinţilor Bisericii, de Filaret, în traducerea greacă a lui Neofit Paghida, vol. I, pag. 212-213]. Cuvintele referitoare la scaunul şi la primatul lui Petru lipsesc nu numai în ediţiile premergătoare celei a lui Manuţius, ci şi în toate cele 34 de manuscrise, dintre care două au fost scrise acum mai bine de o mie de ani. Şapte dintre aceste manuscrise se află la Vatican şi în acestea a văzut Latinius adăugirile menţionate, însă nu în textul însuşi, ci în bordura textului, unde au fost scrise de diferite mâini, în timpuri diferite. Ca urmare, adăugirile au fost făcute una după alta şi nu în acelaşi timp [vezi Bulusii notae ad. h. librum in edit. op. Cypriani Venetiana 1728. Rigalti observationes ad S. Cyprianum perq 162. Edm. Rucher, Defensio libri de Ecclesiastica potestate. Prudentius Maranus, editând lucrarea lui Baluzius, a continuat să introducă în mod inconştient unele dintre adăugiri pe care, însă, le-a considerat vrednice de respins], fapt care demonstrează în ce fel a fost creat tronul şi primatul lui Petru la Roma de către episcopii romani. Ciprian scria că:

„Biserica este una, şi puterea episcopală este una şi, cu toate că membrii ei au devenit numeroşi prin răspândirea credinţei, slujirea episcopală este una chiar dacă fiecare episcop are parte în ea”.

La Roma au început să creadă şi să scrie că Biserica lui Hristos este doar Biserica romană, iar episcopul suprem este doar cel al Romei. În viziunea latinilor, la Ciprian ordinea ideilor ar fi aceasta: puterea episcopală îşi are începutul, după cum spune el, de la unul, adică de la Petru. De aici ni se indică faptul că şi puterea episcopală trebuie să fie una, iar episcopii toţi sunt datori să fie una, după cum şi Biserica trebuie să fie una. Aşadar, ruptura introdusă de unii membri de rang inferior este lucru nelegiuit. Este important de observat faptul că acesta este un mod slab de a dovedi unitatea Bisericii. Însă, din această succesiune de idei reiese clar faptul că Ciprian nu s-a gândit deloc că este vorba aici despre primatul puterii lui Petru, fapt care era şi contrar tezei lui despre schismă. Se face referire directă doar la primatul lui Petru în sensul temporal, al timpului la care a primit puterea. În afară de asta, la Roma, primatul puterii nu i s-a acordat numai lui Petru, ci oricărui episcop al Romei; dar, pentru a i se da Romei o importanţă sporită, a fost construit din amândouă (Petru şi Roma) unul şi acelaşi tron.

Pihler spune următoarele: Teoria lui Ciprian, care, întorcându-se în anul 245 de la idolatrie la creştinism, a devenit în anul 248 episcop al Cartaginei, este expusă în lucrarea lui „Despre unitatea Bisericii”, în epistolele lui şi în cadrul sinodului de la Cartagina, după cum urmează: Este un Dumnezeu, o credinţă, un botez, o Biserică. Aceasta este cârmuită de către sinod (adunarea tuturor), care este colegiu al episcopilor, fiecare dintre aceştia având autoritatea şi fiind independent faţă de toţi ceilalţi şi având drept cap pe Hristos. În voinţa comună a episcopilor este vestit Duhul Sfânt şi fiecare este dator să se supună hotărârii lor comune. Fiecare episcop care se abate de la calea dreaptă trebuie readus de către ceilalţi înapoi la ea. Petru nu a fost preferat celorlalţi Apostoli, ci

Domnul, întemeind pe el Biserica Sa, a voit doar să arate în mod figurat faptul că Biserica va fi în felul acesta unitară aşa cum omul, prin toate mădularele şi harismele pe care le are, constituie o personalitate unitară. Aceasta este teoria lui Ciprian folosită în lupta lui faţă de Papi.

Se vede deci că Petru nu poseda nici un primat de stăpânire şi nici vreo putere sau autoritate mai mare decât ceilalţi Apostoli, aceştia din urmă nefiind lipsiţi de ele. De aceea, în zadar ar aduce adepţii Papei mărturia lui Ciprian pentru a susţine primatul şi stăpânirea Papei în Biserică. Şi totuşi, Pius al IX-lea, în propoziţia a treia şi a patra din Epistola sa Enciclică către Răsăriteni din 1848, a redat cele trei versete cunoscute ale Evangheliilor după Matei (18, 18), Luca 22, 32) şi Ioan (capitolul 15), trăgând concluzia „că întreaga Biserică aparţine arhiereului suprem al Romei". Biserica Răsăriteană i-a dat însă răspunsul cuvenit. Şi pentru că acestea sunt repetate ca atare şi în capitolul despre infailibilitatea (perfecțiunea, desăvârșirea) Papei, ne propunem să examinăm acolo în ce măsură aceste trei versete ale Sfintei Evanghelii sprijină infailibilitatea Papilor.

Un alt eveniment, care a avut loc puţin mai târziu, în epoca Papei Romei Ştefan, succesor al lui Corneliu, ne oferă mărturii suficiente pentru a respinge pretenţiile cele iubitoare de stăpânire asupra întregii Biserici ale Papilor Romei.

Eresurile ivite şi întoarcerea adepţilor acestora de la ele în sânurile Bisericii Ortodoxe, au dat naştere problemei rebotezării. În Africa, Ciprian a întrunit două sinoade la care s-a luat hotărârea ca ereticii să revină în Biserică prin rebotezare. Ştefan a respins această hotărâre a celor două sinoade şi i-a cerut lui Ciprian să-i primească fără rebotezare pe cei reveniţi dintre eretici. Epistola lui Ştefan nu se păstrează, însă din epistola lui Ciprian către episcopul Pompei aflăm că regulile invocate de Ştefan nu erau nimic altceva decât tradiţii omeneşti care trebuiau să cedeze în faţa Scripturii şi ale dumnezeieştilor porunci ale lui Iisus Hristos. Pe acestea din urmă urmându-le, suntem datori să fugim de erezie şi să ne alipim la unitatea Bisericii. Din acestea se vede că Ştefan caută să-şi

sprijine pe tradiţii omeneşti opinia sa de a nu reboteza. Obiceiul fără adevăr, spune Ciprian, nu este decât vechea înşelare. În epistola sa, Ştefan îl ameninţă pe Ciprian, spunând că nu mai vrea să aibă părtăşie cu acei episcopi care i-au respins părerea pe care el, Papa, le-o impunea. Epistola Papei l-a înfuriat pe Ciprian într-atât, încât acesta l-a acuzat de orbire, duritate şi încăpăţânare, spunându-i că un episcop este dator să fie ascultător şi să nu înveţe doar el pe alţii, ci el însuşi să cerceteze şi să se lase învăţat în fiecare zi. Vedem că, prin atitudinea lui, Ciprian îl consideră pe succesorul lui Petru ca fiind infailibil într-o foarte mică măsură.

După primirea epistolei lui Ştefan, Ciprian întruneşte, pe la anul 256, un ultim sinod al celor trei eparhii, a Africii, a Numidiei şi a Mauritaniei. La el au participat 85 de episcopi împreună cu preoţi şi diaconi şi o mare mulţime de popor precum şi unii dintre mărturisitori şi dintre cei trecuţi prin chinuri muceniceşti. La acest sinod, Ciprian le-a cerut episcopilor un vot liber, spunându-le:

„Rămâne ca fiecare să spună ceea ce gândeşte personal despre lucrul acesta, fără ca nimeni să fie judecat ori izgonit de la dreptul comuniunii dacă gândeşte în mod contrar. Fiindcă nimeni dintre noi nu a fost aşezat episcop peste episcopi, şi nici pentru a-i sili pe fraţii lui să i se supună ori cu frică tiranică a-i face să i se plece lui. Căci fiecare episcop are propria libertate deplină şi puterea neatârnată şi, de asemenea, nu poate fi judecat de altul, sau a-l judeca pe altul, ci aşteptăm cu toţii judecata Domnului nostru Iisus Hristos, care El singur are puterea şi de a ne ridica pe noi la cârmuirea Bisericii şi de a ne judeca pentru faptele noastre" [Istoria Patriarhilor Ierusalimului a lui Dositei, Biblioteca Greacă 1, cap. 16. Concr. Carth. Cyprin. L' Abbé Fleury, Istoria bisericească, Paris, 1844, vol I, p. 285. Şi în ediţia operelor lui Ciprian îngrijită de Hartel - Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum, vol. III, pars II, Vienna, 1871 - fragmentele menţionate în cap. 4 se află între paranteze, alături de multe altele, dovadă a intervenţiilor ulterioare în text].

Pe aceeaşi linie se pronunţă şi în Epistola 72 către Ştefan (ad Stephanum), precum şi în epistolele 55, 59, 71, 73. Iată ce gândea Sfântul Ciprian despre primatul lui Petru:

„Iar Petru, cel pe care Domnul l-a ales cel dintâi, când s-a certat Pavel cu el despre tăierea împrejur, el n-a stat împotrivă mândru şi nelalocul lui, nu a zis că el are întâietatea şi că însoţitorii lui şi cei mai tineri sunt datori să asculte de el”.

Argumentaţiile lui Ciprian, care au fost acceptate nu numai de sinodul întrunit atunci, ci şi de întreaga Biserică de pretutindeni, cu excepţia lui Ştefan, sunt destul de lămuritoare. Sinodul a respins opinia lui Ştefan, neţinând socoteală de ameninţările lui, scriindu-i o scrisoare prin care-i dădea acestuia de veste hotărârea sinodului. Aflând despre cele petrecute, Ştefan nu i-a primit să se înfăţişeze înaintea lui pe trimişii lui Ciprian.

Ciprian a făcut cunoscute hotărârile sinodului şi celorlalte Biserici. Firmilian, episcopul Cezareei Capadociei, a întrunit un sinod la Iconiu, prin care a întărit hotărârea lui Ciprian. Hotărârea aceasta a sinodului l-a întărâtat pe Ştefan în aşa măsură, încât „i-a lepădat de la părtăşia bisericească pe episcopii Răsăritului şi pe cei ai Africii”. Să vedem cum a primit această faptă întreaga Biserică ortodoxă şi în ce măsură i-a recunoscut episcopului Romei acest drept.

Această faptă îndrăzneaţă şi samavolnică a lui Ştefan care, *ipso jure*, a rupt de la el Bisericile Răsăritului şi ale Africii, a adus tulburare în întreaga Biserică: episcopii Răsăritului şi cei ai Africii nu numai că nu s-au înspăimântat şi nu s-au supus, dar l-au mustrat aspru pe Papă pentru această faptă nelegiuită. Epistola lui Firmilian către Ciprian este plină de mustrări aspre prin care ceartă semeţia lui Ştefan, demonstrând faptul că anatema pronunţată de el nu a fost admisă ca act al unei puteri recunoscute, ci doar ca act

al unuia asemănător şi egal în cinste împotriva unora asemănători şi egali în cinste, care au dreptul de a aduce acest act înaintea judecăţii de obşte bisericeşti împlinită cu participarea ambelor părţi.

Epistola lui Firmilian către Ciprian

„... Dar să lăsăm acum la o parte cele făptuite de Ştefan, pentru ca semeția aceluia să nu ne umple de mai multă mâhnire; ...cunoscând despre voi că, după înţelepciunea lui Hristos şi după regula cea după adevăr, aţi rânduit cele referitoare la Ştefan, am fost copleşiţi de nespusă bucurie, mulţumind mult lui Dumnezeu pentru că, într-adevăr, pe fraţii noştri cei atât de îndepărtaţi de noi i-am aflat a fi în acelaşi cuget comun al credinţei şi al adevărului şi în unire... Căci unul şi acelaşi fiind Domnul Cel ce locuieşte întru noi, pe cei ai Lui de pretutindeni îi aduce împreună prin legătura unităţii, de unde şi cuvântul că «în tot pământul a ieşit vestirea lor» ... Căci şi despre faptul că episcopii cei ce sunt la Roma nu păzesc întru totul cele predate de la început, înţelegând prin aceasta că aceia, sărbătorind zilele Paştilor şi multe alte taine dumnezeieşti săvârşind, nu păstrează în chip asemănător toate cele păzite cu scumpătate la Ierusalim, ci le fac oarecum diferit, astfel încât în unele sau în altele dintre eparhii nu puţine sunt cele ce sunt schimbate după deosebirea locurilor şi a numelor. Dar, chiar şi aşa, ei nu s-au rupt niciodată din unitatea şi pacea Bisericii celei soborniceşti, cum a îndrăznit să facă Ştefan

acum, rupând împotriva noastră pacea pe care cei dinaintea lui o păzeau dimpreună cu noi, acordându-ne unii altora cinstea”.

„Căci numai lui Petru i-a spus Hristos: «câte vei lega pe pământ, vor fi legate şi în cer»? (Matei 16, 19) şi doar asupra Apostolilor a suflat, zicând: «luaţi Duh Sfânt, cărora veţi ierta păcatele, le vor fi iertate şi cărora le veţi ţine, vor fi ţinute»? (Ioan 20, 22-23). Fiţi fără grijă, puterea de a ierta păcatele este dată Apostolilor şi Bisericilor pe care aceia le-au orânduit, trimişi fiind de către Hristos, şi episcopilor care le-au urmat acelora spre a se îngriji de ele...

Însă eu nu pot răbda vădita nesăbuinţă a lui Ştefan privitor la acestea; căci el, mândrindu-se cu episcopia sa şi susţinând că este urmaş al lui Petru, piatră pe care sunt aşezate temeliile Bisericii, aduce pe din dos multe alte pietre de temelie. Căci grăind el pe faţă că botezul are aceeaşi putere în bisericile cele eretice, el le aşează pe acestea pe temelii comune cu celelalte... Primind botezul acelora, el adevereşte ca existând acolo Biserica cea formată din cei botezaţi; şi nici nu se gândeşte că trădându-l (botezul), se pune în situaţia de a întuneca unicitatea (Bisericii) şi de a şterge astfel cu totul adevărul de pe piatra creştină... Ştefan, lăudându-se că stă pe tronul moştenirii lui Petru, nu arată nici o râvnă în a se ridica împotriva ereticilor, dăruindu-le acestora nu o putere măsurată, ci o foarte mare putere a harului”.

În finalul epistolei, Firmilian, adresându-se lui Ştefan însuşi, spune:

„Căci prin câte mii de certuri ai semănat prin toate Bisericile din lume, punându-te pe tine însuţi sub acest păcat, şi tot atâţia oameni rupând (de Biserică), te-ai despărţit pe tine însuţi de părtăşia cu obştea cea una a Bisericii, făcându-te apostat; şi nevrând nimeni să petreacă împreună cu tine, ocolesc toţi să-ţi vorbească. Şi nici poruncile Apostolului nu te pot pleca la regula adevărului şi a păcii. Căci zice Pavel în Epistola către Efeseni: «De aceea, vă îndemn, eu cel întemniţat pentru Domnul, să umblaţi

cu vrednicie, după chemarea cu care aţi fost chemaţi, cu toată smerenia şi blândeţea, cu îndelungă-răbdare, îngăduindu-vă unii pe alţii în iubire, silindu-vă să păziţi unitatea Duhului, întru legătura păcii. Un trup şi un Duh, precum şi chemaţi aţi fost la o singură nădejde a chemării voastre; un Domn, o credinţă, un botez; un Dumnezeu şi Tatăl tuturor, Care este peste toate şi prin toate şi întru voi toţi» (Efeseni 4, 1-6).

Aceste porunci ale Apostolului şi povăţuirile şi îndemnurile cele mântuitoare, cu sârguinţă le-a păzit Ştefan (întâiul mucenic)... Dar cum e cu putinţă să fie un trup şi un Duh un asemenea om, la care poate că nici sufletul nu este unul, schimbându-se lesne şi nestatornic fiind? Dar să lăsăm la o parte cele privitoare la acela" [Patriarhul Dositei, *Istoria Patriarhilor Ierusalimului*, Bucureşti, 1715, cartea I, cap. 16, varianta greacă].

În acest fel au fost primite hotărârile lui Ştefan de către episcopii Răsăritului şi ai Africii şi aceasta a fost măsura mâhnirii lor faţă de hotărârea îndrăzneaţă şi samavolnică a lui Ştefan de a-i afurisi pe ei şi Bisericile lor care se luptau pentru credinţă şi adevăr. Din acestea se vede în ce măsură Biserica îi recunoştea Papei „întâietăţi", „stăpânirea", „infailibilitatea" şi orice altceva pretinde acesta că a primit.

Ciprian i-a stat din nou împotrivă lui Ştefan, când acesta din urmă a voit să rânduiască doi episcopi spanioli, pe Marcian şi pe Vasilide, condamnaţi de către un sinod eparhial pentru că jertfiseră idolilor în timpul prigoanei împotriva Bisericii. În prealabil aceştia ocupaseră cu de la sine putere scaunele episcopale respective. Având în favoarea sa voinţa comună a Bisericii Apusene, Ciprian l-a silit pe Ştefan să renunţe la hotărârea sa. Şi acest episod ne arată absenţa oricărui „primat" sau „infailibilităţi" sau „stăpâniri" asupra întregii Biserici şi, cu atât mai mult, a oricărei „monarhii" a Papei.

La puţin timp după acestea, Pavel de Samosata, episcopul Antiohiei (anul 261), devenit adept al ereziilor antitrinitare, stăruia în învăţătura lui greşită, nesupunându-se adevărului Bisericii. Pentru părerile sale defăimătoare şi pentru alte rele, a fost

condamnat într-un sinod întrunit la Antiohia pe la anul 269 sau 272, a fost caterisit şi dat afară din obştea Bisericii. Toate acestea s-au petrecut prin hotărârea Bisericii întrunite fără încuviinţarea sau aprobarea prealabilă a Papei. Papei i-a fost adusă la cunoştinţă caterisirea lui Pavel în acelaşi mod în care i-a fost adusă la cunoştinţă şi Alexandriei, după cum era obiceiul în Biserică, astfel încât se vede şi din acest fapt care era în realitate hegemonia Papilor. Şi amintim cititorilor faptul că Papei i-a fost dat atunci, de către împăratul Aurelian, dreptul de purtător de vot (de a exercita „veto"), şi pe cine-l recunoştea el, acela putea fi pe mai departe episcopul legiuit al Antiohiei. Faptul că acest drept nu a fost exercitat ne aminteşte nouă, ca şi lor (papistaşilor), că Biserica nu punea preţ în acest caz pe nişte drepturi provizorii dobândite prin decrete împărăteşti, ci pe drepturi dumnezeieşti şi veşnice care vin din cuvântul lui Dumnezeu, din Sfintele Scripturi.

O altă dovadă foarte veche, care dă mărturie despre tendinţele de supunere a Bisericii, este şi titlul arhieresc păgân de „Pontifex maximus" cu care Papii s-au înveşmântat ca şi cu o mantie împărătească pentru a se înfăţişa ca hegemoni ai Bisericii, vrând a se ridica prin aceasta la statutul de arhierei supremi, drept aceia care deţin arhieria supremă. Ocazia învestirii Papilor cu acest înalt titlu păgân de Pontif suprem a oferit-o hirotonirea lui Novaţian ca episcop al Romei de către partida opozanţilor lui Corneliu. Novaţian s-a rupt ulterior de Biserică, căzând în erezia numită a novaţienilor sau a catharilor. În vremea aceea, cei din jurul lui Corneliu îl numeau pe Corneliu arhiereu suprem pentru a arăta recunoaşterea lui de către ei ca episcop al Romei împotriva lui Novaţian, concurentul la scaunul episcopiei.

Vinius sprijină această hegemonie pe o oarecare epistolă a lui Corneliu către Favius al Antiohiei, în care spune: „În Biserica Sobornicească, un singur episcop trebuie să fie". Interpretând acest cuvânt, el adaugă la textul epistolei cuvintele: „şi arhiereu suprem", clădind pe acestea hegemonia Papei, interpretând în chip de râs ideea de oi şi

miei. Adaosul este însă dat pe faţă astăzi chiar de către teologii Apusului, şi dacă unii îl mai mărturisesc ca fiind adevărat, care este greutatea lui? Nici-una; fiindcă Papa şi-ar acorda sieşi orice titlu ar voi. Atunci, însă, a fost foarte reţinut pentru a nu se expune înaintea fratelui său de aceeaşi cinste căruia îi scrisese cerându-i recunoaşterea ca episcop al Romei şi pentru a fi respins de către Biserică falsul episcop: „în Biserica Sobornicească, un episcop trebuie să fie" şi nu doi, cum erau deja la Roma, adică Corneliu şi Novaţian.

În aceeaşi vreme, Dionisie al Alexandriei a caracterizat două sinoade locale întrunite atunci ca fiind „supreme" pentru faptul că la ele au participat foarte mulţi credincioşi, iar nu pentru a le rămâne acest nume de-a pururi. Corneliu însă nu s-a recomandat niciodată pe sine cu acest titlu, fapt care se vede din epistolele lui către Sfântul Ciprian, căruia i se adresa scriindu-i: „Corneliu către fratele Ciprian, mântuire" şi în care i se adresează lui Ciprian numindu-l chiar cu titlul de Papă. Iar faptul că şi ceilalţi episcopi i se adresau acestuia cu un titlu cu mult inferior celui de „suprem" reiese clar din epistolele lui Ciprian către Corneliu, în care scrie: „Ciprian către fratele Corneliu, mântuire", neacordându-i nici măcar titlul de Papă.

Avându-şi începuturile în evenimentele menţionate, titlul de arhiereu suprem, luat prin imitarea ierarhiei păgâne, a fost considerat pe mai departe drept un titlu caracteristic al demnităţii de episcop al Romei, fiindcă el constituia veşmântul rangului monarhic în Biserica lui Hristos, Care, însă, învaţă că „dacă cineva vrea să fie întâiul, să fie cel din urmă dintre toţi şi slujitor al tuturor" (Marcu 9, 35).

„Pontifex maximus" este anticreştin în varianta înţelesului pe care i-l dă Biserica Apuseană. Acesta era cel dintâi lăstar răsărit din seminţele separării şi schismei Bisericii, semănate încă din secolul al II-lea. Introducerea în Biserica creştină a lui „Pontifex maximus", cu semnificaţia lui păgână, este ceva monstruos, ceva de neînţeles, căci «Pontifex maximus» este un lucru superior arhiereului, este superior celorlalţi

arhierei după harismele divine şi după darurile divine, este divinul reprezentat pe pământ. Cum ne mai mirăm deci de schismă şi de răspândirea ei? De ce ne mai minunăm de toate samavolniciile, de „infailibilitate” şi de „eliberarea sufletelor din iad” şi de toate celelalte, pe care le vom cerceta una câte una în cele ce urmează?

Titlul de „Pontifex maximus” l-au luat împăraţii Romei, precum Maximian şi alţii, pentru a se înveşmânta cu o îndoită slavă: cea lumească a împăratului şi cea spirituală a sacerdotului suprem. Ambiţia aceasta i-a împins şi pe episcopii Romei să-i imite pe împăraţii Romei, pe care unii au vrut să-i înlocuiască în toate, punându-se în locul lor la Roma şi în Italia.

În „Doctrina despre tronul sacru al Romei în opinia Francilor” citim următoarele referitor la titlurile Papilor:

„Sinodul de la Cartagina a alcătuit un articol special prin care a interzis ca pe mai departe Papa să se numească Căpetenie a episcopilor sau Arhiereul cel dintâi. Dar şi Sfântul Papă Grigorie, vorbind despre deşertăciunea titlurilor pe care unii dintre linguşitori i le acordau, a zis: «Nullus unquam hoc singularitatis vocabulum assumpsit, nedum privatim daretur uni, depito honore Sacerdotes privatentur universi», adică: nimeni niciodată nu a avut îndrăzneala de a-şi însuşi astfel de titluri, înţelegând că, dacă unul singur dintre episcopi ar vrea să iasă în evidenţă prin vreun titlu deosebit, acela i-ar vrea pe toţi ceilalţi episcopi lipsiţi de cinstea cuvenită.

Şi Papa Leon a respins totdeauna numele de episcop Ecumenic (a toată lumea) pentru ca nu cumva, prin adăugarea lui, să-i păgubească în vreun fel pe fraţii săi: «Ne videretur Fratrum suorum imminuere... Romana Ecclesia non est Universalis, sed universali Ecclesiae Praecipua», adică, adaugă acela, Biserica romană nu este Biserică universală, ci doar cea mai de seamă în Biserica universală.

Carol cel Mare, cel mai dedicat tronului Romei şi cel mai mare binefăcător al

lui dintre regi, a stabilit: «Ne appellaretur Princeps Sacerdotum aut Summus Sacerdos aut aliquit ejusmodi, sed tentum Primae Sedis Episcopus», adică: niciodată (supuşii lui) să nu-l numească pe Papa *Principe al episcopilor* sau *vârful Arhiereilor* sau cu vreun alt titlu cu semnificaţie asemănătoare, ci să-l numească pe el episcop al tronului celui dintâi".

Autorul „Doctrinei", pentru a dovedi că deosebirea episcopilor Romei de ceilalţi episcopi este un lucru nelalocul lui (prin titlurile superiorităţii faţă de ceilalţi episcopi) şi pentru a dovedi egalitatea desăvârşită a tuturor episcopilor, prezintă un citat din Sfântul Ciprian, în care Sfântul Părinte spune următoarele: „«Hoc erant utique Caeteri Apostoli quod Juit et Petrus, pari confortio praediti honoris et dignitatis», adică: Aşa erau întru totul şi Sfinţii Apostoli, ceea ce era şi Petru, împodobiţi cu acelaşi har şi dar al cinstei şi al puterii".

Acestea sunt de ajuns pentru a ne încredinţa noi cât de greşită este opinia celor care se grăbesc să ne prezinte faptul că misiunea tuturor episcopilor decurge din cea a Papei şi că acesta este canalul prin care harul Duhului trebuie să treacă neapărat pentru a fi transmis episcopilor rânduiţi.

Biserica cea Una, Sfântă, Sobornicească şi Apostolească, constituită din Bisericile locale unite în credinţă, nădejde, dragoste şi slujire, a fost dintotdeauna liberă şi neatârnată, n-a fost niciodată supusă Papei de la Roma, nici nu i-a recunoscut vreodată acestuia o slujire ierarhică superioară, nici harisme duhovniceşti şi superioritate duhovnicească, ci l-a considerat un episcop ca toţi ceilalţi episcopi, de vreme ce şi el a primit de la Apostoli hirotonia pe care au primit-o şi ceilalţi episcopi, Apostolii nefiind trimişi de Mântuitorul ca episcopi de tronuri, ci ca vestitori ai Sfintei Sale Evanghelii, având puterea de a înfiinţa Biserici. Apostolii erau precum Moise de-Dumnezeu-văzătorul, care a clădit jertfelnic şi a construit cortul mărturiei şi a poruncit rânduielile de închinare şi toate slujbele sfinte şi, totodată, pe căpeteniile jertfitorilor, precum Aaron. Asemeni unora ca aceştia trebuia să fie ei, de vreme ce slujirea veche era chip şi umbră a slujirii celei noi, cea făcută cunoscută neamurilor prin Sfinţii Apostoli. În fiecare din Apostoli exista plinătatea harismelor şi nu putea fi altfel, de vreme ce toţi au fost trimişi în chip egal:

„Mergând, învăţaţi toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, învăţându-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă, şi iată Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârşitul veacului. Amin” (Matei 28, 19-20).

Cum era posibil ca Apostolii să depindă de Petru, care a fost trimis la propovăduire deopotrivă cu ceilalţi, pentru a întemeia Biserici şi a învăţa între neamuri închinarea la Hristos, de vreme ce fiecare urma să-şi împlinească lucrarea separat de restul celorlalţi? Şi care era rostul primatului lui Petru de vreme ce, din cauza răspândirii Apostolilor, nu era posibilă existenţa unei poziţii de rangul al doilea? Care era rostul superiorităţii lui Petru, de vreme ce fiecare Apostol avea aceeaşi misiune? Care era rostul

gradaţiei ierarhice dintre Apostoli, de vreme ce urma ca ei, în împrăştierea lor prin lume, să moară departe unul de altul? Care era rostul puterii lui Petru, odată ce Domnul le-a făgăduit Apostolilor că va fi cu ei în toate zilele, până la sfârşitul veacului? Desigur că nu au nici un rost toate aceste calităţi imaginare ale Apostolului Petru, care ar protesta el însuşi, fiind cu totul împotriva unei asemenea superiorităţi. Dacă însuşirile lui Petru, pe care le pretinde Biserica romană, erau adevărate, duhul Evangheliei ar fi devenit foarte problematic şi de neînţeles, fiindcă ar fi prezentat o confuzie a sensurilor şi un conflict de principii: ar fi de neînţeles principiul egalităţii, al egalităţii dusă până la smerenie, şi principiul inegalităţii dusă până la hegemonie şi dispreţ. Dacă o astfel de superioritate ar fi fost poruncită de Mântuitorul, cum vom putea înţelege următorul citat al Evangheliei:

„Ştiţi că cei se socotesc cârmuitori ai neamurilor, domnesc peste ele şi cei mai tari ai lor le stăpânesc. Dar între voi nu trebuie să fie aşa, ci care va vrea să fie mare între voi, să fie slujitor al vostru. Şi care va vrea să fie întâi între voi, să fie tuturor slugă. Că şi Fiul Omului n-a venit ca să I se slujească, ci ca El să slujească şi să-Şi dea sufletul răscumpărare pentru mulţi” (Marcu 10, 42-45), lăsând la o parte multe alte citate, pe care nu ne-ar ajunge timpul să le adăugăm aici?

Cum s-a împlinit scopul misiunii Apostolilor neavând ei comuniune cu Apostolul suprem, de la care propovăduirea lor misionară şi-ar fi luat autoritatea? Iar dacă Domnul a alcătuit o ierarhie între Apostoli şi l-a scos în evidenţă pe Petru ca Apostol suprem, de ce nu a adus acest lucru la cunoştinţa celorlalţi ucenici, zicându-le: „iată, îl aşez pe acest Petru păstor al vostru şi principe şi ighemon; el vă păstoreşte pe voi, de el să ascultaţi; şi oricine nu ascultă de el va fi nimicit”? Acest lucru ar fi trebuit să-l facă cunoscut Mântuitorul ucenicilor Săi, dacă într-adevăr îl aşeza pe el ca păstor al păstorilor şi conducător al Apostolilor. Dar, din nefericire pentru latini - sau din fericire - nu s-a rostit aşa ceva şi, prin urmare, nu a fost constituită nici o ierarhie a Apostolilor; de aceea, nu există nici o teamă că acela care nu se supune succesorului lui Petru, fie el şi episcop al

Romei, se va pierde.

Unimea Bisericii nu-şi are temeliile şi nu stă în persoana unică a unuia dintre Apostoli, ci în persoana Mântuitorului nostru Iisus Hristos, care este capul Bisericii într-un Duh, într-o credinţă, nădejde, dragoste şi slujire. În acest fel a înţeles Biserica ecumenică unitatea în Biserică şi pe aceasta a căutat-o şi a urmărit s-o împlinească, mărturie limpede stând primele zece veacuri. Din Biserica ecumenică doar Biserica romană concepea în mod diferit duhul unităţii, pe care-l căuta şi urmărea să-l atingă prin mijloace străine. Această concepere diferită a modului unităţii a provocat schisma care, avându-şi începutul în primele veacuri, s-a agravat cu timpul şi avansa pe măsura aplicării principiilor Bisericii romane, până a ajuns la ruptura totală din cauza pretenţiei Papilor ca Biserica cea Una, Sfântă, Sobornicească şi Apostolească să se supună episcopiei Romei. În aceasta stă cauza schismei, cauză cu adevărat foarte mare, fiindcă răstoarnă duhul Evangheliei, şi o cauză teologică deosebit de importantă, întrucât înseamnă negarea principiilor Evangheliei. Celelalte cauze de natură teologică, deşi deosebit de importante, pot fi considerate secundare şi decurgând din această cauză primară. Să vedem aşadar care sunt principiile şi cum era păstrată unitatea în Biserica cea Una, Sfântă, Sobornicească şi Apostolească.

Unitatea Bisericilor

Potrivit Sfintelor Scripturi, unitatea Bisericii este sfânta legătură tainică a celor ce cred în Hristos, prin mărturisirea comună a credinţei, a nădejdii, a dragostei pentru mirele Hristos şi prin închinarea comună către El. Caracterul acestei unităţi îl găsim în Sfântă Scriptură. În rugăciunea Mântuitorului nostru către Tatăl Său ceresc, se arată unitatea Bisericii. Urmând a merge spre patima Sa cea de voie, Iisus înalţă către Tatăl Său rugăciune stăruitoare şi plină de dragoste şi cere de la El ca să-i păzească pe toţi, cei care cred şi care vor crede în El, în legătura păcii:

„Sfinţeşte-i pe ei întru adevărul Tău; cuvântul Tău este adevărul... Dar nu numai pentru aceştia Mă rog, ci şi pentru cei ce vor crede în Mine, prin cuvântul lor, ca toţi să fie una, după cum Tu, Părinte, întru Mine şi Eu întru Tine, aşa şi aceştia în Noi să fie una, ca lumea să creadă că Tu M-ai trimis. Şi slava pe care Tu Mi-ai dat-o, le-am dat-o lor, ca să fie una, precum Noi una suntem: Eu întru ei şi Tu întru Mine, ca ei să fie desăvârşiţi întru unime, şi să cunoască lumea că Tu M-ai trimis şi că i-ai iubit pe ei, precum M-ai iubit pe Mine. Părinte, voiesc ca, unde sunt Eu, să fie împreună cu Mine şi aceia pe care Mi i-ai dat, ca să vadă slava Mea pe care Mi-ai dat-o, pentru că Tu M-ai iubit pe Mine mai înainte de întemeierea lumii. Părinte drepte, lumea pe Tine nu Te-a cunoscut, dar Eu Te-am cunoscut, şi aceştia au cunoscut că Tu M-ai trimis. Şi le-am făcut cunoscut numele Tău şi-l voi face cunoscut, ca iubirea cu care M-ai iubit Tu să fie în ei, şi Eu în ei” (Ioan 17, 17-26)

Deci unitatea Bisericii stă în unirea membrilor acesteia cu Hristos. Toţi cei care au crezut în Hristos prin Sfinţii Apostoli, s-au unit cu Iisus şi s-au sfinţit în adevărul lui Dumnezeu-Tatăl.

Deci unirea este lăuntrică, tainică, directă, dumnezeiască, desăvârşită, împlinită prin bunăvoinţa şi dragostea dumnezeiască şi nimeni nu se leagă prin legătură exterioară pentru a constitui unitatea.

Cei care au crezut, au primit harul şi adevărul, lumina şi viaţa prin Iisus Hristos şi s-au unit cu El. Ce îi poate despărţi pe aceştia de unirea cea cu Hristos? Dacă această legătură este desăvârşită, care este rostul unor alte legături, al unei alte credinţe?

Cei ce au crezut, au fost traşi către Mântuitorul de către Tatăl, Cel ce L-a trimis pe El (Ioan 6, 44) şi au primit harul răscumpărării; iar dacă adevărul i-a eliberat pe ei din robia păcatului, cine-i mai poate lipsi pe ei de libertatea cea în Hristos?

Cei care au crezut, au devenit fii ai luminii şi părtaşi slavei celei veşnice, cine dar le poate lua luminarea şi slava?

Cei care au crezut, au fost înfiaţi de Dumnezeu prin Domnul nostru Iisus Hristos, deci cine poate nega sau înlătura această înfiere?

Cei care au crezut, s-au făcut, prin dumnezeiasca Împărtăşanie, părtaşi Trupului şi Sângelui Domnului, rămânând în Hristos şi Hristos în ei, cine dar are puterea să rupă aceste legături dumnezeieşti ale unităţii?

Cei care cred, primesc Duhul Sfânt, Care constituie totdeauna aşezământul bisericii, înfăţişând-o pe ea Una, Sfântă şi Sobornicească; deci cine poate sparge această unitate? Este zadarnică aşadar pretenţia unei legături exterioare şi a unei alte credinţe, mai ales a uneia respinse de Scripturi, pentru a asigura mântuirea celor ce cred în Domnul Iisus Hristos.

Mărturii din Faptele Sfinților Apostoli

Unitatea Bisericii apare a fi fundamentată de către Sfinţii Apostoli pe egalitate şi pe dragoste reciprocă.

În Faptele Apostolilor sunt înscrise legăturile morale ale unităţii Bisericii primare. La alegerea Apostolului Matia, Petru a arătat necesitatea alegerii unui înlocuitor al lui Iuda. Propunerea a fost acceptată, şi toţi împreună au ales doi bărbaţi pe care, punându-i în mijloc şi rugându-se către cunoscătorul inimilor - Dumnezeu -, au aruncat sorţi, iar sorţul a căzut pe Matia, care a fost numărat împreună cu cei doisprezece Apostoli.

La alegerea diaconilor, cei doisprezece au chemat mulţimea ucenicilor şi au încredinţat Bisericii alegerea a şapte bărbaţi, pe care Apostolii, prin punerea mâinilor şi rugă-ciune, i-au rânduit ca diaconi (Faptele Apostolilor 6, 1-6).

Biserica îl rânduieşte pe Iacov ca întâistătător al Bisericii, iar Petru şi Ioan sunt trimişi către cei ce au crezut din Samaria pentru a le împărtăşi lor Duhul Sfânt prin punerea mâinilor.

Petru este trimis din nou de Biserică pentru a propovădui prin Iudeea. Biserica se pronunţă asupra chestiunii tăierii împrejur, iar Petru îşi exprimă părerea sa în adunarea Bisericii în care erau strânşi Apostolii şi preoţii, împreună cu toată Biserica. Atunci s-au gândit Apostolii şi preoţii, dimpreună cu toată Biserica, să trimită bărbaţi aleşi dintre ei în Antiohia... scriind cu mâna lor acestea: „Apostolii şi preoţi şi fraţii, fraţilor dintre neamuri, care sunt în Antiohia și în Siria şi în Cilicia, bucuraţi-vă” etc. (Faptele Apostolilor 15, 1-29).

Nu se vede şi nu se subînţelege nicăieri în Faptele Apostolilor primatul lui

Petru. Nimeni dintre Apostoli nu-i acordă acestuia întâietăți sau altceva care să dea mărturie despre vreo superioritate sau dregătorie.

Salutându-i pe efeseni, pe când se despărţea de ei, Apostolul Pavel le-a spus: „Și acum, fraţilor, vă încredinţez lui Dumnezeu şi cuvântului harului Său, cel ce poate să vă zidească și vă dea moştenire între toţi cei sfinţiţi” (Faptele Apostolilor 20, 32). Dacă Petru era legătura unificatoare a Bisericii, credem că Pavel era dator să facă cunoscut acest lucru Bisericii efesenilor, ca nu cumva ei să nesocotească din neştiinţă supunerea faţă de acela. Însă faţă de ce Biserică a lui Petru era dator Pavel să le recomande acestora supunerea, e trecut sub tăcere, nefăcându-le efesenilor nici o recomandare de supunere, de vreme ce le spune cu hotărâre: „căci nu m-am ferit să vă vestesc toată voia lui Dumnezeu” (Faptele Apostolilor 20, 27). Aşadar Pavel nu a ascuns şi nu a trecut nimic sub tăcere, ci le-a vestit lor toată voia lui Dumnezeu, nu le-a vestit cum că el însuşi se supune lui Petru, ceea ce arată că această supunere (pe care o susțin catolicii) nu este poruncă ieşită din voinţa dumnezeiască.

În Epistolele Apostolului Pavel nu se vede nici o urmă de primat al lui Petru. În ele, prin harul dumnezeiesc şi prin puterea cuvântului, sunt dezvoltate toate adevărurile credinţei descoperite şi dumnezeieşti a creştinismului, însă nicăieri nu se face vreo aluzie la primatul lui Petru. Pavel vorbeşte adesea în acestea despre unitatea Bisericii, despre legătura ei lăuntrică, despre Capul Bisericii, despre ierarhia Bisericii, însă niciodată nu-l menţionează pe Petru drept legătura cuprinzătoare a unităţii Bisericii. Dar nu numai că nu-l menţionează, dar îi şi mustră pe corinteni ca fiind trupeşti pentru că se deosebesc pe ei în ucenici ai lui Pavel, ai lui Apollo, ai lui Chefa (Petru), zicându-le: „Oare s-a împărţit Hristos? Nu cumva s-a răstignit Pavel pentru voi? Sau fosta-ţi botezaţi în numele lui Pavel?” (1 Corinteni 1, 13) şi învăţându-i că piatra de temelie a Bisericii şi centrul unităţii ei este Iisus Hristos Cel răstignit pentru noi, Care pentru noi S-a făcut înţelepciune de la Dumnezeu şi dreptate şi sfinţire şi răscumpărare pentru ca, precum este scris, „cel ce se laudă, în Domnul să se laude”; şi adaugă: „Dar ce este Apollo? Şi ce este Pavel? Slujitori ai lui Dumnezeu prin care aţi crezut voi...”. Aşadar, îl consideră şi pe Petru un slujitor al lui Dumnezeu şi nimic mai mult, un semănător în Biserica lui Dumnezeu, dar Dumnezeu zideşte; căci fiecare zideşte după harul care i-a fost dat; căci nimeni nu poate pune altă temelie, decât cea pusă, care este Iisus Hristos (1 Corinteni 3, 11)

În Epistola către Efeseni, Pavel scrie că Biserica se zideşte „pe temelia Apostolilor şi a proorocilor, piatra cea din capul unghiului fiind Însuşi Iisus Hristos, întru care orice zidire împreună-alcătuită creşte ca să ajungă un locaş sfânt în Domnul, în care voi împreună sunteţi zidiţi, spre a fi locaş al lui Dumnezeu în Duhul” (Efeseni 2, 20-22), cuvinte care indică limpede în ce anume stă unitatea.

De asemenea, în Epistolele soborniceşti ale lui Petru, Iacob şi Ioan, nicăieri nu

se vede că s-ar fi instituit primatul lui Petru sau hegemonia acestuia în Biserică ca legătură unificatoare a Bisericilor. Dimpotrivă, legătura unificatoare este considerată a fi dragostea şi adevărul, care susţin părtăşia Bisericilor cu Tatăl şi cu Fiul.

Mărturii din scrierile Dascălilor şi Părinților Apostolici despre legătura de unitate a Bisericilor

În scrierile Părinţilor Apostolici nu se întâlneşte nimic referitor la primatul şi hegemonia lui Petru ca legătură de unitate a Bisericii. Privitor la unitatea Bisericii, Părinţii aceştia erau pătrunşi de acelaşi duh al Noului Testament.

În Epistola lui Varnava se vorbeşte despre relaţia Bisericilor din tot locul cu Mântuitorul Hristos, care este piatra de temelie al aşezământului mântuirii (capitolul 6). Creştinii sunt fii ai dragostei, care-i leagă întreolaltă şi de Hristos, şi fii ai păcii. Legea Domnului nu cunoaşte nici un jug al silirii, ci este lege a libertăţii, fapt pentru care nu are cunoştinţă de necesitatea recunoaşterii stăpânirii lui Petru în Biserică ca mijloc de păstrare a unităţii cu Domnul. Legea Domnului este lege a libertăţii şi nu a robiei, şi nu se supune jugului silirii.

În Epistolele lui Clement al Romei *Către Corinteni*, în care se găsesc multe învăţături referitoare la ordinea bisericească, la pace şi la ierarhia în Biserică, nu se relatează nimic despre hegemonia lui Petru în Biserică şi despre succesiunea care i-ar fi

fost lăsată lui moştenire şi despre necesitatea de i se supune lui în vederea păstrării unirii cu Mântuitorul. Dimpotrivă chiar, Sfântul Clement spune: „Sau nu avem un Dumnezeu şi un Hristos? Şi un Duh al harului, care se revarsă peste noi? Şi o chemare în Hristos? Pentru ce tragem şi rupem mădularele lui Hristos şi ne răzvrătim faţă de trupul însuşi, şi ajungem la o aşa sminteală, încât uităm de noi că suntem mădulare unul altuia?...”

Credem că Sfântul Părinte ar fi vorbit şi despre hegemonia lui Petru în Biserică dacă i-ar fi recunoscut-o ca atare.

În Epistola către Efeseni a Sfântului Ignatie citim: „Ca unii ce sunteţi pietre ale bisericii (templului) Tatălui, pregătite spre zidirea lui Durnnezeu-Tatăl, aduse la înălţime prin scripetele lui Iisus Hristos, care este crucea, drept funie folosindu-vă de Duhul Sfânt; iar credinţa voastră este călăuza voastră spre înălţime, iar dragostea - calea ducând sus, la Dumnezeu. Fiţi, dar, toţi şi împreună-călători, purtători-de-Dumnezeu şi temple ale Lui, purtători-de-Hristos, purtători-de-sfinţenie...” [Ignatie Teoforul, Către Efeseni IX].

După Sfântul Ignatie, principiul unităţii este Însuşi Dumnezeu. Iisus Hristos este viaţa noastră neştirbită şi voinţă a Tatălui, precum şi episcopii cei aşezaţi la marginile lumii sunt aşezaţi în voinţa lui Iisus Hristos; aşadar după voinţa lui Hristos au fost aşezaţi episcopii la margini, iar nu după cea a lui Petru. Așadar, de ce succesorii acestora trebuie numiţi după voinţa succesorului lui Petru?

Ignatie îi laudă pe preoţii efesenilor pentru că se acordă cu episcopul precum corzile chitarei; de aceea, într-un gând şi în acordul dragostei este cântat Iisus Hristos. Este de folos a fi în unitate fără prihană, pentru a fi toţi totdeauna părtaşi lui Dumnezeu. Biserica este în Iisus Hristos şi Hristos în Tatăl pentru ca toate să fie în conglăsuire, în unire. Ignatie găseşte unitatea Bisericii în identitatea credinţei, în dragostea reciprocă, în acordul voinţei.

În Epistola sa *Către episcopul Policarp al Smirnei*, Sfântul Ignatie scrie

următoarele despre unire: „Poartă de grijă de unire, decât care nimic nu este mai bun; poartă-i pe toţi, cum şi Domnul te poartă pe tine; bolile tuturor poartă-le ca un atlet desăvârşit” (capitolul 1).

Din *Epistola către Efeseni* a lui Ignatie înţelegem foarte bine care este unirea pe care Sfântul Părinte îl sfătuieşte pe Policarp s-o caute: unirea cu Dumnezeu şi nu cea cu succesorii lui Petru, unire care nu reiese de nicăieri.

În Epistola către Magnezieni, Sfântul Ignatie, lăudând unitatea Bisericii, scrie: „cânt Bisericile de care mă mândresc găsindu-le în unitatea trupului şi a Duhului lui Iisus Hristos”. Domnul este cel dintâi şi adevăratul episcop şi singurul arhiereu după fire, încât unirea cea adevărată este aceea cu cel dintâi şi singurul arhiereu după fire - Hristos; cei care au această unire, nu au nevoie de o alta pentru mântuire. De asemenea, în Epistola sa către Tralieni, Sfântul Părinte nu scrie nimic despre stăpânirea lui Petru. Iar scriind Epistola către Romani, nu se adresează episcopului Romei, ci Bisericii, rugându-se ca în episcopia acesteia să stăpânească numai Hristos.

În scrierea *Păstorul* a Sfântului Părinte Herma [Scrierea *Păstorul* a lui Herma se păstrează doar în latineşte; vezi ed. O. Gebhardt - A. Hamack, 1877] Biserica este comparată cu o zidire mare, un turn înalt, ale cărui temelii stau pe numele cel atotputernic al lui Iisus Hristos, fiind păzită de puterea cea nevăzută a lui Dumnezeu, astfel încât întregul turn pare a fi alcătuit dintr-o singură piatră [Păstorul, Visiones I, 2, 3]. Iar în Parabolele lui (Similitudines), în care se vorbeşte despre disciplina bisericească, se repetă faptul că turnul este Biserica, iar poarta care duce la el este Fiul lui Dumnezeu, singura poartă prin care este posibilă intrarea către Dumnezeu. „Cei ce cred în Dumnezeu, au primit Duhul Sfânt prin Fiul Său; iată, este un Duh şi un trup”. Nici în această scriere nu se vorbeşte despre episcopul Romei ca reprezentant al lui Hristos şi legătură a unităţii Bisericii Lui. De asemenea, în epistola sa către Diognet el consideră pe Cuvântul drept centru unificator al Bisericii, prin care Biserica se îmbogăţeşte şi harul dumnezeiesc se

revarsă din belşug asupra plinătăţii credincioşilor ei (capitolul 7 şi 11).

Aceasta este opinia Părinţilor Apostolici despre factorul central al unităţii Bisericilor, opinie conformă cu duhul Sfintei Scripturi.

Mărturii ale învățătorilor bisericeşti Clement şi Origen

Clement al Alexandriei, dând definiţia Bisericii, zice: Biserica este alcătuirea şi mulţimea oamenilor conduşi de Cuvântul lui Dumnezeu; cetate neîmpresurată de vrăjmaşi şi nestrâmtorată de nici o tiranie, în care se împlineşte voia dumnezeiască; căci precum lucrare este voia lui Dumnezeu, şi aceasta se numeşte lume, tot aşa vrerea Lui este mântuirea omului, şi aceasta se cheamă Biserică [Pedagogul, 1, 6; stromatele, 7, 5]. Biserica este dimpreună maică dar şi fecioară şi mireasă a lui Hristos, iar noi suntem mădularele lui Hristos [Stromatele, 3, 6]. Capul împărătesc al Bisericii este Hristos [Pedagogul, 1] şi, adaugă el:

„Din cele zise, aşadar, e limpede că una este adevărata Biserică, cea cu adevărat veche, în care se cuprind, după sloboda lor voie şi râvnă, drepţii. Unul fiind Dumnezeu şi Unul Domnul, lucrul cel cu adevărat vrednic-de-cinste este lăudat pentru caracterul lui singular, imagine fiind el a principiului celui unul. Firii unului, deci, îi este împreună-moştenitoare Biserica cea una, pe care ereziile se silesc în multe a o tăia. Aşadar, după ipostas şi după izvodire şi după începătură şi după însuşirea ei de a fi mai-

presus [superioritatea ei], zicem că «una» este Biserica cea sobornicească şi veche, în unirea credinţei celei una - celei pe temeiul Testamentelor, mai bine zis al Testamentului celui unul, dat în vremuri felurite, prin vrerea Unuia Dumnezeu întru Unul Domnul - adunându-i laolaltă pe cei dinainte rânduiţi, pe care de dinainte i-a hotărât Dumnezeu, mai înainte de-a fi lumea cunoscându-i că vor fi drepţi. Dar şi însuşirea Bisericii de-a fi mai-presus [superioritatea ei], precum şi obârşia întemeierii, tot după chipul unului sunt, pe toate celelalte întrecându-le şi nimic având asemenea sau deopotrivă cu ea" [Stromatele, 7, 17].

În această perioadă minunată a secolului al III-lea, plină de sensuri de o deosebită profunzime, este formulată învăţătura Bisericii Alexandrine, în care a fost cuprins fiecare aspect care priveşte unitatea: ideea, esenţa, valoarea, iar potrivit tuturor acestor legături, unul singur este Dumnezeu şi unul Domnul, Care este chipul unităţii, Care lucrează în ea şi mântuieşte şi-i dăruieşte ei, Bisericii, rangul şi cinstea.

Adevărul veşnic al cuvântului dumnezeiesc şi voia lui Dumnezeu împlinită în Biserică, precum în ceruri, sunt condiţiile necesare ale existenţei ei.

Un om, un episcop al Romei, care şi-ar însuşi principiul şi centrul unităţii, şi care ar vrea în acelaşi timp să fie capul Bisericii Soborniceşti, ar fi caracterizat de Clement ca lipsit de minte.

Origen

Pe la jumătatea secolului al III-lea, faimosul ucenic al lui Clement, Origen, a reluat aceeaşi învăţătură, zicând în scrierea sa intitulată „Împotriva lui Celsus" că, în acord cu dogmele creştine, Biserica Sobornicească „este trupul lui Hristos cel făcut viu de Dumnezeu"; mădulare ale acestui trup înfăţişat ca un întreg „zicem că sunt cei ce cred, deoarece, adaugă el, aşa cum sufletul dă viaţă trupului şi-l mişcă pe el, tot aşa face şi Cuvântul cu trupul întreg, adică cu Biserica, mişcând şi mădularele ei care, fără energia Cuvântului, nu pot face nimic" [Cartea a V-a, 48].

Nu era cu putinţă să fie formulată mai limpede unirea organică nemijlocită a tuturor credincioşilor cu Hristos, care este principiul unităţii.

Din învăţătura celor doi dascăli bisericeşti alexandrini de mai sus, cunoaştem şi ceea ce gândesc Bisericile Egiptului, Libiei şi Pentapolei, a căror dependenţă de Biserica Alexandriei a fost rânduită, „după obiceiul vechi", de canonul 6 al primului Sinod Ecumenic de la Niceea (325).

Episcopul Romei nu a fost considerat niciodată principiu al unităţii, nici măcar al propriei lui comunităţi bisericeşti, care a fost deosebită întotdeauna doar sub numele de „Biserica romană". Vacantându-se scaunul episcopal al Romei, „colegiul preoţilor şi diaconilor romani" i-a scris o scrisoare „Papei Ciprian", episcopul Cartaginei, în care recunoştea că reprezentanţii şi întâistătătorii Bisericilor locale „doar lui Dumnezeu (Deo soli) sunt datori a da socoteala conştiinţei lor", dar şi că se fac vrednici de o îndoită laudă aceia care cer părerea „fraţilor lor". Ultima expresie avea în vedere doar faptul că Ciprian informase comunitatea din Roma despre evenimentele de la Cartagina, asupra cărora s-a pronunţat răspunsul [Ciprian, Epistola 30]. Relaţia Bisericii de la Roma cu cea de la Cartagina era întru totul „frăţească".

Tertulian spune următoarele despre unitatea şi independenţa Bisericilor: „Nici o supunere a unei Biserici faţă de cealaltă, fiindcă toate sunt surori, cinstind cele mai noi pe cele mai vechi şi apostolice şi mame, după cum îi spune fiecăreia”. Astfel, de către locuitorii Ahaiei era cinstită ca mamă Biserica din Corint, iar de către Macedoneni era cea din Filipi sau din Tesalonic, ceea ce era Roma pentru Italia şi pentru Africa de nord. Aşadar Tertulian nu vorbeşte nimic despre jurisdicţia episcopului Romei asupra tuturor Bisericilor apostolice.

Iar fericitul Augustin, în numeroasele lui scrieri, în care se pronunţă adesea asupra esenţei Bisericii Soborniceşti, nu face nicăieri vreo aluzie că episcopul Romei este principiul, centrul şi fundamentul acestei unităţi.

Deşi explică în multe locuri sensul articolului Crezului „Una, Sfântă, Sobornicească şi Apostolească Biserică”, analizând Biserica în calitatea ei de aşezământ dumnezeiesc, în cele 22 de capitole ale scrierii sale *Civitas Dei*, el nu face nici o observaţie referitoare la noua dogmă a Vaticanului deoarece, e de la sine înţeles, nu avea cunoştinţă despre aşa ceva. Dimpotrivă, potrivit lui, Biserica este „trupul lui Hristos, ale cărui mădulare sunt legate prin dragoste unele de altele şi de cap”.

Celui care citeşte scrierile fericitului Augustin împotriva Donatiştilor, i-ar fi cu neputinţă să accepte faptul că acest mare dascăl al Bisericii ar face dependentă unitatea de unirea cu episcopul Romei. Interpretând Psalmul 60, după ce caracterizează Biserica Sobornicească ca fiind un mare organism, al cărui cap este Hristos, concluzionează: „Totus populus sanctorum ad civitatem pertinentium, quae civitas corpus est Christi, qui caput est Christus” (întreg poporul sfinţilor aparţine cetăţii (Bisericii), cetate care este trupul lui Hristos şi al cărei cap este Hristos) [Mărturiile şi gândurile acestea ne-au fost sugerate şi de studiul deosebit al profesorului de teologie Spiridon Papagheorghiou, *Unitatea Bisericii*, publicat de Liga Sfântă în 1896].

Opiniile istoricului Gibbon despre modul de cârmuire a Bisericii

Despre modul de existenţă a Bisericii, istoricul Gibbon scrie în lucrarea sa „Decăderea şi prăbuşirea statului roman” [Fragmentul redat aici a fost publicat în traducere în nr. 106, anul 1847, al Ziarului bisericesc „Adevărul Constantinopolului”, fiind preluat din originalul publicat la Londra în 1809, vol. 2, pag. 149]:

„Acesta a fost felul de a fi, blând şi echitabil, după care s-au condus creştinii mai bine de o sută de ani după moartea Apostolilor. Fiecare comunitate frăţească, în ea însăşi, adopta forma unui mod de a fi separat şi independent. Cu toate că, în aceste mici state, cele mai îndepărtate comunităţi păstrau între ele o relaţie reciprocă şi prietenească deopotrivă prin epistole şi întruniri, lumea creştină nu era încă unită la un loc de vreo putere supremă sau de vreo adunare legiuitoare. Treptat, pe măsură ce numărul credincioşilor sporea, aceştia au înţeles avantajele care puteau rezulta pentru interesul şi scopurile lor dintr-o unire mai strânsă. Spre sfârşitul secolului al doilea, Bisericile Greciei şi ale Asiei au acceptat instituţia utilă a sinoadelor eparhiale şi se poate presupune pe drept cuvânt că acestea au împrumutat tipul de consiliu reprezentativ de la celebrele exemple ale patriei lor, acela al Amfictyonilor, al asociaţiei Ahaice sau a adunărilor cetăţilor Ioniene.

Curând a fost stabilit, ca obicei şi ca lege, ca episcopii Bisericilor independente să se întrunească în capitala eparhiei la perioade regulate, primăvara şi toamna. Consfătuirile acestora erau întărite şi de sfatul unor preoţi distinşi, fiind moderate şi de prezenţa mulţimii care audia. Hotărârile acestora, care erau numite canoane, reglementau orice contradicţie importantă care privea credinţa şi disciplina; şi, fireşte, că se credea că Sfântul Duh se revărsa din belşug asupra adunării întrunite a trimişilor poporului creştin. Instituţia sinoadelor potrivea atât de bine sârguinţa personală cu

interesul public încât, nu după mulţi ani, a fost adoptată pe întinsul întregului stat. Între consiliile eparhiale s-a stabilit o corespondenţă regulată, prin care acestea îşi comunică şi îşi aprobă reciproc documentele sinodale. Biserica catolică a adoptat şi ea tipul acesta clădind autoritatea unui mare stat federal" [Aguntur praetera per Graecias illas, certis, in loci concilii. Tertulian, *de Jejuniis*, cap. 13, ed. A. Reifferschied, CSEL, Viena 1890. Dascălul bisericesc african menţionează acest tip de organizare ca fiind o instituţie recentă şi străină. Asocierea Bisericilor Creştine este explicată foarte iscusit de către Mosheim, Institutes of Ecclesiastical history, 1832, pag. 164-170].

Principiile fundamentale ale celor două Biserici. Despre modul de guvernare bisericesc

Modul de guvernare a Bisericii s-a format în duhul evanghelic al egalităţii. Din această cauză, organizarea acesteia la începuturi era deosebit de democratică. Când murea episcopul, el era succedat de un nou episcop, ales de către adunarea de sfat a preoţilor, prin votul liber al întregii Biserici. În acest fel, fiecare dintre Biserici îşi constituie un mod de cârmuire propriu şi independent, singura excepţie făcând-o cetăţile din apusul statului roman.

Pe la sfârşitul secolului al doilea, toate aceste Biserici au simţit nevoia să se pună în legătură una cu alta prin sinoade eparhiale. Astfel, episcopii Bisericilor se reuneau în mod regulat primăvara şi toamna în capitala eparhiei, ascultau părerea unora dintre preoţii mai deosebiţi şi, în prezenţa credincioşilor, emiteau hotărâri numite canoane, prin care se rânduiau capetele cele mai importante ale credinţei şi ale disciplinei.

Nu după multă vreme, aceste sinoade locale s-au pus în legătură unele cu altele, comunicându-şi şi validându-şi reciproc documentele sinodale, astfel încât Biserica creştină a ajuns să ia forma unei mari federaţii independente de oraşe, având fiecare avere, legislaţie şi acţiune proprie. Mai târziu, episcopii cetăţilor eparhiei s-au supus episcopilor oraşelor capitală ale eparhiilor, numite şi oraşe mamă (miter-polis, de la care vine termenul de Mitropolie) în chestiunile privitoare la buna orânduire şi administrare a Bisericii. Şi aceasta din cauză că anumite mitropolii au dobândit o poziţie de întâietate faţă de restul episcopiilor fie datorită numărului mare de creştini pe care-l aveau, fie datorită unui număr mai mare de mucenici şi sfinţi pe care i-au dat, fie din cauză că erau scaune apostolice prin înfiinţarea lor de către unul dintre Apostoli sau de către un ucenic al Apostolilor.

Aceste Biserici principale, la a căror ieşire în evidenţă contribuia unul din motivele enumerate, la care cu vremea s-au adăugat şi altele, au fost numite Biserici apostolice, iar episcopii lor erau cinstiţi pentru rangul episcopiei. Astfel de mitropolii erau Roma (în Apus), Ierusalimul, Antiohia, Alexandria, Efesul şi Corintul (în Răsărit). Toate Bisericile creştine împreună comunicau neîntrerupt unele cu altele prin corespondenţă astfel încât, din Bretania până în Persia şi în tot Iliricul, o legătură comună strângea laolaltă Bisericile. În acest duh era păstrată unitatea în Biserică.

Despre modul de guvernare bisericească. Extras din cartea clerului francez: Învățătură despre tronul sacru al Romei

În capitolul 28 al învăţăturii despre tronul sacru al Romei, citim următoarele referitoare la modul de guvernare bisericească, în opinia francezilor:

„Şi atunci (prin secolul al doilea şi al treilea) în fiecare dintre eparhii se reuneau, după necesităţile Bisericii, doar sinoade locale la chemarea Patriarhilor şi a mitropoliţilor, fiecare dintre aceştia acţionând în eparhia proprie, fapt care continuă să se petreacă fără vreo încunoştinţare a episcopului Romei.

Pe atunci, toate Bisericile erau împărţite în patru Patriarhii, adică aceea a Romei, a Alexandriei, a Antiohiei şi a Ierusalimului. Bisericile fiecărei Patriarhii îl recunoşteau pe Patriarhul zonei, căruia i se supuneau. Pentru Alexandria, Egipt, Libia şi Pentapole era un Patriarh. Antiohia, Siria, Mesopotamia şi cele două Cilicii îl recunoşteau ca Patriarh al lor pe cel al Antiohiei. La Ierusalim, în Palestina, Arabia şi Fenicia era recunoscut cel de la Ierusalim. În cele din urmă, Roma cea veche şi prea strălucită avea sub stăpânirea ei tot restul Răsăritului, al Apusului şi partea Africii [din epistolele lui Ciprian către episcopii Romei nu se vede deloc vreo recunoaştere a dominaţiei Papilor peste Africa].

Asupra puterii foarte largi a Patriarhilor, Sinodul Ecumenic întrunit la Niceea stabileşte clar: «Obiceiurile cele din început să se ţină, cu privire la Libia şi Pentapole din Egipt, ca episcopul din Alexandria să aibă stăpânire peste acestea, fiindcă tot aşa este obişnuinţa episcopului din Roma. Asemenea în Antiohia şi-n celelalte eparhii, să se păzească întâietatea Bisericilor» (canonul 6).

În Biserica veche aveau loc continuu întruniri de sinoade pentru motivele

menţionate mai sus. Nici Apostolii nu hotărau ceva referitor la credinţă fără a consulta în prealabil adunarea credincioşilor, pe care o reprezintă sinoadele. Şi se vede de aici motivul din cauza căruia, pentru validarea hotărârilor unor sinoade locale întrunite de către Papi pentru a condamna erezii, era cerută autoritatea şi certificarea unui Sinod Ecumenic. Papa Victor, într-un sinod întrunit la Roma, şi-a expus părerea asupra timpului sărbătoririi Paştilor, chestiune pe care a discutat-o deopotrivă şi a supus-o analizei Sinodul de la Niceea.

Papa Liberiu şi urmaşul său Damian au condamnat în sinoade locale erezia lui Macedonie. Aceeaşi erezie a condamnat-o din nou al doilea Sinod Ecumenic de la Constantinopol. Papa Celestin a condamnat într-un sinod ţinut la Roma erezia lui Nestorie. Aceeaşi erezie a condamnat-o Sinodul Ecumenic de la Efes, întrunit special pentru aceasta. Felix al III-lea l-a declarat eretic pe Petru Antiohianul; pe acesta l-a condamnat din nou al cincilea Sinod Ecumenic întrunit tot la Constantinopol.

Dispunem de o mulţime nesfârşită de exemple care dovedesc acest obicei foarte vechi al primelor veacuri ale Bisericii; ne limităm însă le cele oferite mai sus, pe care le considerăm suficiente pentru a proba adevărul. Biserica s-a luptat prin orice mijloc să păzească acest obicei; însă semeţia şi orgoliul celor care se luptă prin subtile şi viclene moduri să se rânduiască pe ei înşişi în poziţia de deplini posesori ai unei puteri absolute, fără de nici o supunere, a dus puţin câte puţin la înlăturarea din calea lor a unui obicei atât de sfânt şi de lăudabil”.

Tertulian învaţă că descoperirea s-a împlinit în Hristos şi ceea ce El a descoperit constituie singurul adevăr. Apostolii au vestit pretutindeni această învăţătură şi au înfiinţat Biserici, care sunt numite apostolice din această pricină. Din acestea, prin răspândirea învăţăturii celei una, au luat fiinţă şi altele, care au păstrat comuniunea păcii şi frăţietăţii cu cele dintâi. Baza acestei frăţietăţi este „o singură predanie a uneia şi aceleiaşi credinţe" [De praescriptione haereticorum, 29, PL II].

Din secolul al IV-lea, unitatea bisericească dobândind treptat o formă mai canonică, sensul sinoadelor bisericeşti se formula cu mai multă claritate şi dobândea un caracter universal. Sinoadele bisericeşti, întrunite în această perioadă şi ulterior ei, au fost în principal sinoade ale ierarhiei, la care doar clerul şi cu precădere episcopii discutau şi îşi expuneau opinia asupra chestiunilor apărute, poporul fiind oprit. După caracterul lor, ele se deosebeau în trei categorii: sinoade eparhiale, locale sau de ocârmuire, şi ecumenice.

a) Sinoadele eparhiale. Aceste sinoade bisericeşti, care s-au întrunit în Biserică şi înainte de secolul al IV-lea, erau întrunite în anumite timpuri ale anului (**1**) de către cârmuitorul bisericesc al respectivei eparhii, adică de către Mitropolit [vezi canonul 20 al Sinodului de la Antiohia] care prelua de drept preşedinţia acestora. Se tratau problemele şi se hotăra în chestiuni privitoare la modul de viaţă a Bisericii, la învăţătura de credinţă şi la morala tuturor membrilor Bisericii, în general. Clerul şi poporul îşi puteau chema episcopii în faţa acestor sinoade, ca instanţe bisericeşti supreme, în cazurile în care aceştia se făcuseră motiv de sminteală sau săvârşeau fapte condamnabile [vezi canonul 20 al Sinodului de la Antiohia; de asemenea şi canoanele 14 şi 15 ale aceluiaşi

Sinod. Canonul 4 al Conciliului Toletan din anul 633, spune următoarele: Hora diei prima ante solis ortum eiciantus omnes ab ecclesia...].

(1) [De exemplu, în nordul Africii, în vremea lui Ciprian aceste sinoade se reuneau după Paşti (Ciprian, Epistola 40). Ut repraesenter vobis post pashe diem cum collegis meis, quibus secundum arbitrium quoque vestrum et omnium nostrum comunae concilium, sient semel placuit, ea quae agenta sunt, disponere pariter et limare poterimus. Cyprianus, Epistula ad plebem universam (XLIII, 7, 2): CCL3B, 209, cf. PL IV, 347.

Potrivit canonului 37 Apostolic, trebuie „să se facă Sinod de episcopi de două ori pe an, pentru a se cerceta între dânşii dogmele bunei cinstiri de Dumnezeu şi să se descurce contrazicerile de natură bisericească care apar; întâi, în a patra săptămână a Cincizecimei şi al doilea în douăsprezece zile ale lui octombrie".

La fel şi potrivit canonului 20 al sinodului local de la Antiohia (din anul 341) „S-a socotit a fi bine să se facă Sinoade de episcopi în fiecare eparhie, de două ori pe an; întâi, după a treia săptămână a sărbătorilor Paştilor, astfel ca în a patra săptămână a Cincizecimei să se încheie sinodul... iar al doilea sinod să se facă pe la idele lui octombrie, care este a zecea lună". Vezi şi canonul 5 al Sinodului de la Niceea].

b) Sinoade locale, de ocârmuire sau patriarhale. Erau numite astfel, fiindcă membrii care le alcătuiau se reuneau venind din mai multe eparhii. Întâistătător al acestor sinoade, care se reuneau de obicei în oraşe în care existau scaune patriarhale, adică la Roma, la Constantinopol, la Alexandria, la Antiohia şi la Ierusalim, era de regulă Patriarhul oraşului. Jurisdicţia acestor sinoade şi autoritatea hotărârilor lor erau mai lărgite decât ale sinoadelor eparhiale [„Iar de s-ar întâmpla ca eparhioţii să nu poată rezolva

pârile celor ce s-ar aduce asupra episcopului, atunci ei să vină la un sinod mai mare de episcopi din ocârmuirea aceea, care se vor chema împreună pentru această pricină" (canonul 6, Sinodul al II-lea Ecumenic). Cu totul diferite de sinoadele menţionate mai înainte erau cele numite Sinoade endemice, convocate cu un scop anume şi având un caracter special, şi care, în vremurile foarte vechi, aveau loc doar la Constantinopol, fiind reunite în capitala Imperiului cu participarea episcopilor care rezidau aici, spre a rezolva chestiuni diverse. Un astfel de sinod s-a reunit în anul 448 sub preşedenţia lui Flavian, Patriarhul de atunci al Constantinopolului, dând hotărârea împotriva lui Eutihie, pe care l-a declarat eretic. Vezi mai sus].

c) Sinoadele Ecumenice. (Concilia universalia, generalia). Erau numite astfel sinoadele alcătuite din membrii întruniţi din toate părţile lumii cunoscute atunci, primul dintre ele desfăşurându-se la Niceea. Pentru convocarea unui Sinod Ecumenic, se emitea în prealabil un decret imperial numit „Sacra imperatoria" (**2**) (scrisoare sfântă împărătească), prin care erau invitaţi Patriarhii şi Mitropoliţii şi, prin ei, episcopii pentru a se întruni într-un anume loc şi timp [aşa a fost de pildă Sinodul Ecumenic de la Efes care, potrivit decretului imperial, trebuia să se reunească „în sfânta zi a Cincizecimii" (vezi Mansi, vol. IV, 1113)]. Cheltuielile pentru călătorie erau acoperite din casieria imperială **[**„Conlucra la aceasta şi gestul entuziast al împăratului, care din resurse publice le oferea cheltuielile de drum, luând în sarcina sa serviciile îmbelşugate pe care le oferea" (Eusebiu, Viaţa lui Constantin, III, 6)**]**. Inaugurarea sinodului se făcea prin citirea în public în auzul tuturor a decretului imperial şi a motivului pentru care a fost întrunit sinodul.

(**2**) **[**Primul dintre episcopii Romei care s-a grăbit să-şi însuşească acest privilegiu imperial a fost Pelagiu, în anul 587, scriind în acest fel Patriarhului Ioan al

Constantinopolului: «Cum generalium synodorum convocandi auctoritas sedi apostolicae beati Petri singulari privilegio sit traditia» (să fie tradiţie ca sinoade generale să fie convocate prin privilegiul singular al autorităţii scaunului fericitului Petru), Epistola a 8-a, Migne PL I, XXII, 738. Şi-a amintit însă foarte târziu să revendice privilegiul tronului fericitului Petru. Vezi şi Pelagiu al II-lea, Epist. a 8-a ad Orientales, Concilia generalia..., ed. Binius Severinus, 1618, vol. II, p. 693].

Procesele-verbale ale sinoadelor precedente sau ale şedinţelor precedente erau citite fie de către preoţi şi diaconi, fie uneori de către secretarul imperial, care se numea „secretar al consistoriului sacru” (Secretarius divini consistorii). În mijlocul părinţilor membrii ai sinodului, aşezaţi în cerc, stătea aşezată pe un tron Sfânta Evanghelie [vezi primul Proces-verbal al Sinodului de la Efes, Mansi vol. IV, 1181. De asemenea al IV-lea Proces-verbal al Sinodului de la Calcedon]; iar preşedintele Sinodului, care era numit şi „exarh” şi care era ales fie direct de către împărat [Epistola împăratului Teodosie către Dioscor (Mansi, vol. IV, 599). „Facem cunoscut cuvioşiei tale şi întregului sfânt sinod că noi, urmând canoanelor Sfinţilor Părinţi, nu doar de dragul lui Teodorit, dar şi al tuturor celorlalţi care s-au adunat spre întrunirea sfântului sinod de acum, vom acorda cuvioşiei tale puterea şi întâietatea”], fie de către părţile întrunite ale Sinodului, era dator ca, împreună cu Epitropul împărătesc [Epistola lui Constantin cel Mare (vezi Eusebiu, Viaţa lui Constantin, IV, 42). „L-am trimis pe Dionisie cel dintre consuli ca să ne dea de ştire despre sosirea celor care trebuie să participe la sinod împreună cu voi şi despre cele ce se săvârşesc şi mai ales ca să menţină ordinea ca supraveghetor”], să fie prezent şi să audieze discuţiile, fără a interveni sau a se pronunţa deloc [vezi Mansi, VI, 596], să dirijeze discuţiile, să supravegheze ordinea şi să vestească cu voce tare înaintea întregului Sinod cele hotărâte la fiecare punct, hotărâri care se numeau „orosuri” (hotare ale credinţei).

Discuţiile Sinodului erau consemnate de către secretari numiţi „notari”.

Fiecare episcop avea notarul său propriu în sinod. Procesele-verbale ale sinodului se semnau de către membrii care le-au alcătuit şi erau înaintate împăratului, însoţite de o epistolă prin care sinodul îl ruga să le ratifice [Epistola Sinodului al II-lea Ecumenic de la Constantinopol către împăratul Teodosie (Mansi, II, 1557)].

Încheierea lucrărilor sinodale şi dizolvarea sinodului erau anunţate prin decret imperial, precum şi aplicarea canoanelor aprobate de sinod [vezi Mansi, IV, 1465 şi VII, 477 şi 501].

Dolinger despre libertatea episcopilor în cadrul Sfintelor Sinoade

[Din lucrarea acestuia, Noul regulament al Conciliului, este vorba despre Conciliul Vatican I (Die neue Geschäftsordnung im Konzil), 1869-1870]

Dolinger spune că, în orice sinod, fiecare episcop avea posibilitatea de a face propuneri care erau ascultate şi supuse discuţiei. Iar laicii şi episcopii însărcinaţi cu preşedinţia păstrau ordinea.

Astăzi întreaga influenţă pe durata desfăşurării sinodului se află în mâinile exarhilor, sinodul însuşi fiind lipsit de putere şi voinţă [Autorul are în vedere modul de constituire şi desfăşurare a sinoadelor din Apusul catolic al vremii sale].

Acum 1800 de ani, Biserica propovăduia că rezoluţiile care privesc credinţa şi învăţătura trebuie să aibă în favoarea lor unanimitatea morală. Nu există exemplu ca „vreo dogmă" acceptată să fie ratificată printr-o simplă majoritate de voturi.

Biserica este datoare să păstreze cu scumpătate moştenirea de învăţătură primară. Sinodul este reprezentant al Bisericii. Episcopii sunt ambasadorii tuturor Bisericilor Soborniceşti ale lumii; aceştia sunt datori să interpreteze ideile majorităţii credincioşilor referitoare la vreo chestiune religioasă. Episcopii au întâi de toate datoria să dea mărturie asupra ideilor turmei celei aflate sub ascultarea lor. Ca judecători, ei trebuie să se bazeze pe acea mărturie. Ei nu vor introduce o lege nouă, ci vor interpreta *haec fides patrum* (în sensul că „aceasta este credinţa Părinţilor").

În toate Sinoadele, chestiunea principală era următoarea: rezoluţiile care privesc credinţa trebuie să aibă în favoarea lor unanimitatea.

La primul Sinod de la Niceea, dintre cei 318 episcopi doar doi au refuzat să

semneze. La Sinodul de la Calcedon, la care s-au întrunit 600 de episcopi, la întrebarea formulată de împăratul Marcian şi-au proclamat cu toţii unanimitatea. La Sinodul de la Trident, Papa Pius al 6-lea le-a poruncit exarhilor acestuia să nu proclame nici o decizie a Sinodului dacă ea nu era acceptată de către toţi părinţii.

Toţi teologii vor ca libertatea să fie deplină în Sinodul Ecumenic, atât libertatea cuvântului, cât şi libertatea votului; influenţarea materială priveazǎ rezoluţiile de orice valoare.

În istoria sa despre *Felurimea Bisericilor protestante* [History of the Variations of the Protestant churches], Bossuet spune că episcopii unui Sinod Ecumenic trebuie nu numai să fie de aceeaşi părere în deciziile lor, dar chiar şi episcopii absenţi trebuie să fie de acord în mod manifest cu cei din Sinod pentru a se evidenţia expresia deplină a simţământului universal [Ce spun despre asta cei care vor ca sinodul de la Ferrara-Florenţa să fie considerat valabil şi ecumenic?].

Evenimentele secolelor IV-VII

Ce gândea Biserica despre hegemonia episcopului Romei

În primii ani ai secolului al IV-lea, s-au întrunit o serie de sinoade pentru diferite pricini. În vremea domniei lui Constantin cel Mare, s-au întrunit trei sinoade: la Ancira, la Neocezareea şi la Laodiceea [după unii istorici, acest din urmă sinod s-a întrunit mai târziu, pe la anul 364]. Aceste sinoade au dat Bisericii legiuiri necesare; ele s-au întrunit de drept, potrivit obiceiului care predomina în Biserică, fără părerea, sau voinţa, sau porunca, sau măcar înştiinţarea Papei Romei. Canoanele acestora au fost validate de către Sinoade Ecumenice. Între canoanele Sinodului local de la Laodiceea, al patruzecilea canon vorbeşte despre episcopi şi egalitatea lor de cinste. Canonul spune următoarele:

„Nu se cuvine episcopilor chemaţi fiind la Sinod să defaime, ci să se adune să înveţe, sau să se înveţe pentru îndreptarea Bisericii şi a celorlalţi. Iar de ar defăima, unul ca acesta se va face singur de pricină, afară de cazul când ar lipsi din nepregătire".

Aşadar Sinodul nu-l exclude pe niciunul, ci-i cuprinde pe toţi în acest canon, prin urmare şi pe episcopul Romei.

Puterea Papilor era limitată în graniţele regiunii lor bisericeşti. Toţi Papii fără excepţie, dimpreună cu clerul Romei, se supuneau puterii lumeşti după porunca Domnului şi a Apostolilor (Romani 13, 1; Tit 3, 1; 1 Petru 2, 13). Papa Martin I-ul s-a supus împăratului Constant numindu-l, într-o scrisoare pe care i-a adresat-o, stăpânul său;

acelaşi lucru l-a făcut şi faţă de fiul acestuia, Constantin Pogonatul (683). Un alt Papă, Leon al II-lea, îl roagă cu mult respect, ca unul dintre slujitorii lui, pe împăratul omonim Leon să înceteze a urî sfintele icoane, mărturisind că arhiereii nu au nici o putere de a pătrunde prin palatele împăraţilor, nici de a se amesteca în chestiunile politice. „Pontifex introspiciendi in palatia potestatem non habet... Ecclesiae praepositi sunt a negotiis reipublicae abstinentes”. O astfel de supunere arătau Papii stăpânitorilor lumeşti până pe la jumătatea secolului al 8-lea, nu doar celor corecţi, ci şi celor răi, nu numai celor credincioşi, dar şi celor necredincioşi şi eretici.

Despre Sinoadele Ecumenice. Însuşiri caracteristice ale Sinoadelor Ecumenice

Sunt patru puncte care deosebesc Sinoadele Ecumenice de cele locale şi de cele eparhiale. Trei dintre acestea sunt comune sinoadelor locale, iar cel de-al patrulea reprezintă distincţia esenţială, constitutivă şi cu totul particulară a tuturor Sinoadelor Ecumenice.

Cea dintâi caracteristică a Sinoadelor Ecumenice este întrunirea la un loc a participanţilor la ele din porunca împăratului şi nu a unui pontif care ar deţine poziţia supremă în Biserică şi care ar dirija prin puterea lui sinodul. A doua caracteristică este autoritatea fiecăruia dintre Sinoadele Ecumenice de a discuta problemele de credinţă şi de a da hotărâre dogmatică. A treia este aceea ca toate cele dogmatizate şi rânduite să fie ortodoxe, să fie credincioase Sfintelor Scripturi sau în acord cu hotărârile Sinoadelor Ecumenice precedente, de unde şi valoarea faimoasei expresii a Sfântului Maxim: „credinţa curată e cea care dă tărie sinoadelor ce s-au desfăşurat”, şi iarăşi: „sinoadele se judecă după dreptatea dogmelor”. Şi a patra, acceptarea într-un glas de către toate Bisericile a corectitudinii celor dogmatizate.

Această din urmă condiţie este singura care-i asigură Sinodului numele de „Sinod Ecumenic”, iar absenţa acesteia decade sinodul din Ecumenic în local, aşa cum s-a întâmplat cu cele de la Sardica, de la Florenţa, cu cel împotriva lui Fotie de la Constantinopol, cu sinodul numit «quinisext» (protodeftera), cu cel din biserica Sfânta Sofia şi de la Vlaherne întrunite sub împăratul Copronim, care, lipsite fiind, cum spuneam, de acest al patrulea atribut, nu au putut fi numite Ecumenice şi au căzut în categoria sinoadelor locale.

Deci caracteristica esenţială a Sinoadelor Ecumenice, care le deosebeşte de

celelalte Sfinte Sinoade, este acceptarea şi recunoaşterea, de către toţi episcopii Bisericii lui Hristos, a celor legiuite. Prin urmare, un sinod poate fi numit Ecumenic dacă el, fiind local iniţial, dobândeşte şi această ultimă calitate, adică doar a acestei singure condiţii, aşa cum s-a întâmplat în cazul sinoadelor de la Cartagina, Gangra, Laodiceea şi altele, ale căror canoane au fost acceptate de Sinodul al V-lea Ecumenic care le-a dat autoritate ecumenică şi tărie de Sinod Ecumenic.

Greşesc cei care consideră că întrunirea sobornicească la un loc a episcopilor este semnul caracteristic al Sinoadelor Ecumenice, fiindcă rangul este dat nu de mulţimea persoanelor, ci de unanimitatea tuturor asupra corectitudinii dogmelor. Astfel, definiţia unor asemenea sinoade poate fi rezumată în felul următor: „Este şi se numeşte Sinod Ecumenic acela alcătuit din episcopii Bisericii întruniţi la un loc prin poruncă împărătească, în persoană sau prin reprezentanţi locţiitori, în cadrul căruia se aşează orosul (hotarul) dogmatic de credinţă; acela (Sinodul ecumenic) care în mod binecredincios şi ortodox stabileşte în acord cu Sfintele Scripturi şi cu Sinoadele Ecumenice de mai înainte, şi ale cărui hotărâri sunt acceptate de către toţi Patriarhii şi arhiereii Bisericii Soborniceşti (de pretutindeni), fie prin prezenţa lor în persoană, fie prin reprezentanţii lor sau prin scrisori care le poartă semnătura”.

Cele şapte Sinoade Ecumenice s-au întrunit în baza celor patru condiţii menţionate mai sus. Aceste condiţii sunt semnul caracteristic nu doar al Sinoadelor Ecumenice, ci şi al modului de existenţă a Bisericii şi al duhului care suflă în Biserică şi expresia egalităţii de rang şi de putere a episcopilor şi, în plus, ele sunt o mărturie limpede a întregii Biserici asupra faptului că negreşelnicia se găseşte doar în Biserica cea Una, Sfântă, Sobornicească şi Apostolească. Sinoadele Ecumenice, prin autoritatea lor asupra întregii lumi, posedă următoarele însuşiri: prima este dăinuirea lor veşnică sau, ca să zicem aşa, nemurirea. Drept urmare, ele vor exista în veci şi vor avea autoritate în veci, fiindcă au fost întrunite prin acţiunea şi insuflarea Sfântului Duh, iar regula după care

acestea se ghidau era binele absolut şi adevărul absolut, care rămân în veac. A doua însuşire particulară este aceea că ele posedă lipsa de greşeală sau infailibilitatea, fiindcă reprezintă cugetarea Bisericii întregi, adică a Bisericii celei Una, Soborniceşti şi Apostoleşti. Despre cugetarea aceasta a Bisericii, dau mărturie Părinţii din vremurile foarte vechi ale Bisericii. Grigorie Taumaturgul, vorbind despre Sinodul local de la Ancira, zice:

„Până ce nu se adună sfinţii să dea, privitor la acestea, o oarecare hotărâre comună şi, mai înainte de ei, Sfântul Duh; căci Dumnezeu inspiră dreptatea Sa preoţilor nenumăraţi adunaţi în sinod” [Grigorie de Neocezareea, Epistolă Canonică - Despre cei care au mâncat din jertfele idoleşti în urma năvălirii barbarilor..., 7, 12, Fonti II].

Deci dacă Sfântul Părinte se pronunţă astfel despre un sinod local, într-o măsură cu atât mai mare este adevărat acest lucru în privinţa Sinoadelor Ecumenice.

Din alcătuirea Sinoadelor Ecumenice învăţăm aşadar că Biserica cea Una, Sfântă, Sobornicească şi Apostolească nu a recunoscut pe nimeni altul ca fără de păcat şi infailibil, ci doar pe ea însăşi, în totalitatea episcopilor ei.

În zadar se luptă cei din jurul Papei Romei să-l evidenţieze pe el ca infailibil sau lipsit de greşeală atunci când dogmatizează „ex cathedra”, fiindcă Sinoadele Ecumenice îşi înalţă vocea cu putere protestând împotriva acestei uzurpări necuvioase săvârşită de episcopul Romei. Nu este cu putinţă a fi lepădat şi negat ceea ce Biserica cea Una, Sfântă, Sobornicească şi Apostolească a crezut şi a mărturisit timp de nouăsprezece veacuri, aşa cum noua dogmă primeşte şi crede despre infailibilitatea Bisericii latine. Dacă episcopul Romei era fără de greşeală când dogmatiza de la amvon, acest lucru trebuia să fi fost mărturisit de către Biserică din primele veacuri. Nu numai că nu se dă mărturie despre aşa ceva, ci se dezminte, de vreme ce Sinoadele Ecumenice, locale şi eparhiale mărturisesc cu totul contrariul. Dacă Biserica îi recunoştea Papei o astfel de calitate, ar mărturisi acest lucru şi în faptă, cerându-i acestuia rezolvarea chestiunilor ivite,

nemairecurgând la Sinoade, şi mai ales Ecumenice, pentru rezolvarea chestiunilor dogmatice. Însăşi întrunirea Sinoadelor Ecumenice îi neagă Papei o astfel de harismă dumnezeiască. Sinoadele Ecumenice nu numai că nu i-au recunoscut Papei un astfel de privilegiu, dar au şi combătut dispoziţia revendicării unei astfel de calităţi, echivalându-l, prin canoane, pe „marele pontif” cu restul episcopilor, după cum vom vedea.

Motivele întrunirii Sinodului I Ecumenic şi canoanele acestuia

Motivele întrunirii Sinodului I Ecumenic au fost multe şi importante, dar cel mai important dintre toate a fost învăţătura eretică a lui Arie care ameninţa să răstoarne dogma Bisericii despre Dumnezeu cel în Treime. Învăţătura lui Arie a fost combătută mai întâi în Egipt unde, pe la anul 321, episcopul Alexandru al Alexandriei, întrunind un sinod local, a condamnat erezia lui Arie ca blasfemiatoare, iar pe acesta împreună cu doi episcopi şi unsprezece diaconi i-a decăzut din preoţie, i-a excomunicat din Biserică, i-a anatematizat ca eretici şi i-a izgonit din Alexandria. Dar fiindcă Arie îi înşela prin scrisorile sale pe episcopi şi pe ceilalţi creştini, răspândindu-şi învăţătura, venind Constantin cel Mare ca apărător al Bisericii, îl trimite pe Osios, episcopul Cordobei, la Alexandria pentru a-l condamna într-un sinod pe Arie. Şi pentru că iarăşi Arie nu se lăsa

convins, ci stăruia în învăţătura lui, Constantin cel Mare trimite noi delegaţi la acesta, invitându-l să se înfăţişeze înaintea sa. Văzând apoi încăpăţânarea lui Arie, pentru a rezolva chestiunea, convoacă primul Sinod Ecumenic la Niceea, în Bitinia, pentru ca, supunând cercetării învăţătura lui Arie, să rezolve definitiv problema. Şi, într-adevăr, Sinodul Ecumenic a rezolvat problema, l-a condamnat pe Arie, a alcătuit Sfântul Simbol de Credinţă (Crezul) împreună cu douăzeci de canoane, apărând şi întărind ortodoxia Bisericii. Sinodul acesta a rezolvat şi problema referitoare la sărbătorirea Paştilor, căreia episcopii Romei au căutat în zadar să-i dea o rezolvare. De pe acum punem întrebarea: unde sunt drepturile Papei? Unde se vede infailibilitatea şi puterea? Ce atitudine a avut Biserica Sobornicească faţă de acestea? De ce nu s-au adresat episcopului Romei, cel care şedea pe tronul lui Petru şi avea prin succesiune puterea de a nu greşi în stabilirea adevărului creştin? Şi, mai ales, de ce a fost invitat şi el, doar ca unul dintre episcopii care au alcătuit Sinodul Ecumenic? De ce nu i s-a acordat onoarea cuvenită ca întâistătător al adevărului? Desigur că toate acestea nu pledează în favoarea pretenţiilor adepţilor papalităţii.

Cu adevărat din iconomie dumnezeiască Sinodul Ecumenic s-a întrunit în Răsărit, şi din pronie dumnezeiască Papa Silvestru nu a fost prezent la el, fiindcă adoratorii Papei ar fi susţinut atunci că autoritatea Sinodului şi autoritatea adevărurilor lui decurge din infailibilitatea Papei în exprimarea adevărului creştin. Din fericire, însă, au fost lipsiţi de argumentul acesta, Papa fiind reprezentat în Sinod de către doi preoţi, Viton şi Vicenţiu, cărora, trimiţându-i, el însuşi neputându-se deplasa din cauza bătrâneţii, le-a poruncit să-şi dea încuviinţarea la toate hotărârile Sfântului Sinod [Istoria bisericească a lui Fleury, vol. 1, pag. 437]. „Se crede, zice Fleury, că Osios, episcopul Cordobei, a fost delegat să-l reprezinte pe Papă la acest Sinod; şi se pare că a prezidat Sinodul, deoarece numele lui se află în fruntea tuturor semnăturilor”.

Sfântul Atanasie spune că Osios de Cordoba a condus toate şedinţele şi este un

fapt sigur acela că, peste 22 de ani, avea să prezideze şi Sinodul de la Sardica. Legat de preşedinţia lui Osios de Cordoba, Fleury trage concluzia că acesta l-ar fi reprezentat pe Papă, fapt care este însă pus la îndoială de o mulţime de informaţii contrare. Chiar dacă a prezidat şedinţele, acest fapt nu are în el nimic ieşit din comun, după cum crede Fleury, pentru faptul că acesta, simplu episcop fiind, a prezidat ca episcop pe toţi ceilalţi episcopi ai lumii: „Dar nu văd cum un simplu episcop de Cordoba ar prezida pe toţi episcopii lumii ca şi cap" [Istoria bisericească a lui Fleury, vol. 1, pag. 507], istoricul atestând faptul că Osios de Cordoba era unul dintre cei mai faimoşi episcopi între cei întruniţi în Sinodul de la Sardica.

Între cei 376 de episcopi întruniţi din Răsărit şi Apus, acesta se distingea dintre toţi prin virtuţi şi prin vârsta lui; Teodorit spune despre el că era vestit pentru agerimea duhului, iar Eusebiu - că avea vorba puternică; a fost mărturisitor şi mare apărător al adevărului şi a prezidat, ca episcop al Spaniei, toate sinoadele împotriva arienilor. Deci nu e deloc de mirare că un bărbat de talia lui a prezidat Sinodul Ecumenic al Bisericii imperiale - după care avea să prezideze şi la Sardica -, deşi reprezentanţii trimişi de Papa Iulius şedeau alături în sinod. Tot astfel, la Sinodul al II-lea Ecumenic, a prezidat Meletie al Atiohiei datorită vârstei sale respectabile; la al III-lea - Chiril, Patriarhul Alexandriei; la al IV-lea - reprezentanţii Sfântului Papă Leon; la al V-lea - Eutihie, Patriarhul Constantinopolului; la al 6-lea, întâistătător a fost împăratul Constantin Pogonatul; la al 7-lea - Tarasie, Patriarhul Constantinopolului, încât, din chestiunea prezidării Sinoadelor, partizanii papalităţii se luptă zadarnic să tragă o concluzie convenabilă lor.

Biserica de pretutindeni s-a supus hotărârilor Sinodului Ecumenic, fără a fi exceptată şi Biserica Papei, care a primit hotărârile, canoanele şi Sfântul Crez. Acestea sunt faptele reale; cele prezentate de papistaşi sunt fie lipsite de tărie, fie extrase din apocrife. Deci Biserica Ecumenică un singur for îl consideră a fi infailibil - Sinodul

Ecumenic - şi doar acestuia i se supune. Dar să ascultăm şi părerea acestui Sfânt Sinod Ecumenic despre episcopii Romei şi cum înţelege el puterea Papei.

În canonul 6 Sinodul Ecumenic legiuieşte, spunând:

„Obiceiurile cele din început să se ţină, cu privire la Libia şi Pentapole din Egipt, ca episcopul din Alexandria să aibă stăpânire peste acestea, fiindcă tot aşa este obiceiul episcopului din Roma. Asemenea în Antiohia şi-n celelalte eparhii, să se păzească întâietatea Bisericilor. Peste tot să fie cunoscut, ca episcopul ce s-ar face fără socotinţa mitropolitului său, Sfântul Sinod a hotărât a nu fi episcop unul ca acesta. Însă dacă alegerea generală a tuturor fiind binecuvântată şi dacă doi sau trei, după canonul bisericesc ar grăi împotrivă, să se ţină hotărârea celor mai mulţi".

Despre acest al şaselea canon, citim următoarele în Pidalion:

„Cei dirijaţi de Biserica romană, nu interpretează drept prezentul canon. Când Papa Felix a intrat în dispută cu Acachie al Constantinopolului, a zis că episcopul Romei are autoritatea în fiecare sinod, după cum voieşte canonul (interpretat în mod stricat, greșit) Sinodului de la Niceea. Şi mai înainte de acesta şi Pashasinus, locţiitorul lui Leon, a adus înaintea Sinodului al IV-lea acest canon, înţelegându-l în mod sucit. Noi însă, din spusele acestui canon aflăm adevărata înţelegere a acestui Sinod. Spunem aşadar că, faptul că Meletie a deturnat drepturile episcopului Alexandriei, după cum am spus, a oferit acestui Sinod motivul de a scoate la lumină prezentul canon nu pentru a aşeza unul nou, ci doar pentru a întări rânduielile acolo unde ele se păstrau potrivit vechilor obiceiuri; nu numai rânduiala Patriarhilor, ci şi a Mitropoliţilor şi nu numai ordinea în hirotonii, ordine de la care s-a abătut Meletie, ci şi în privinţa oricărui alt drept ce aparţine Patriarhilor şi Mitropoliţilor în Bisericile supuse acestora.

Obiceiurile cele din început să se ţină, cu privire la Libia şi Pentapole din Egipt, ca episcopul din Alexandria să aibă stăpânire peste acestea, fiindcă tot aşa este

obişnuinţa episcopului din Roma. Semnalăm de aici faptul că această antonimie nu se referă la altceva decât la obicei, adică ceea ce e ţinut de mai mulţi în comun. Aşa cum şi în cazul episcopului Romei a covârşit acest obicei. Care? Acela de a avea stăpânirea asupra tuturor supuşilor săi. Şi precum episcopul Romei are acelaşi obicei cu acela al Alexandriei, în acelaşi fel are aceeaşi stăpânire ca şi el.

Iar despre faptul că acesta este sensul canonului, mărturiseşte şi traducerea arabă a acestor canoane, adică varianta Alexandrină. Despre sensul acesta dă mărturie şi Iosif al Egiptului, vechiul interpret al canoanelor acestui Sinod. Dă mărturie şi traducerea latină făcută de Dionisie cel Mic. Dă mărturie ediţia lui Isidor Mercador. Şi, în cele din urmă, dă mărturie traducerea prezbiterului Rufin al Achyleiei.

Şi pentru că acesta este adevărul, acela că puterea administrativă a Romei este limitată la fel ca şi cea a Alexandriei, în zadar îşi închipuie Romanii că au, prin acest canon, stăpânirea nelimitată asupra întregii lumi. E de consemnat şi faptul că prezentul canon nu a reînnoit drepturile Romei, de vreme ce acestea erau intacte. Şi chiar dacă nu e precizat, ceea ce a spus despre episcopul Alexandriei, voia să spună şi despre cel al Romei” [Dositei, Douăsprezece cărţi adică Istoria Patriarhilor Ierusalimului].

Consider că în acest canon a fost formulat cu claritate duhul Sinodului Ecumenic privitor la puterea episcopilor în general, fără nici o excepţie, Sfântul Sinod exprimându-se desluşit asupra limitelor jurisdicţiei fiecărui episcop. Cred că aceia care se luptă pentru superioritate nu au nici o obiecţie în această privinţă, cu toate că sunt grozavi în a găsi şi a inventa lucruri inexistente. Cele spuse de ei până acum, nu dovedesc nimic altceva decât tendinţa de a ridica stăpânirea Papei deasupra stăpânirii Sinoadelor Ecumenice; din fericire, însă, evenimentele nu-i ajută cu nimic, ci se ridică ca un protest împotriva neadevărurilor lor. După aceste mărturii ale primului Sinod Ecumenic, despre egalitatea episcopului Romei faţă de restul episcopilor, să vedem ce mărturisesc şi

celelalte sinoade.

Sinoadele împotriva lui Atanasie

Deşi toate chestiunile religioase aflate în suspensie au fost rânduite aşa cum se cuvine de către primul Sinod Ecumenic, cu toate acestea, dorita pace nu a fost restabilită datorită puterii prietenilor lui Arie. Eusebiu Pamfil, episcopul Cezareei şi prietenul lui Constantin cel Mare, nutrind prietenie faţă de Arie, îl convinge pe Constantin cel Mare să întrunească un sinod la Cezareea Palestinei pentru a lămuri acuzele aruncate de arieni împotriva lui Atanasie. Cunoscând că sinodul s-a întrunit nu pentru a judeca, ci pentru a-l condamna, Atanasie nu s-a înfăţişat la el. Comportându-se cu moderaţie, Constantin nu l-a pedepsit pe ierarhul nesupus, ci a rânduit un nou sinod la Tyr pentru a-l judeca. Atanasie se înfăţişează şi se apără, fără însă a-i convinge pe judecătorii săi, al căror verdict era dinainte stabilit. Înţelegând deci că aveau intenţia de a-l condamna, pleacă la Constantin, căruia îi cere să facă dreptate. Sinodul îl condamnă în lipsă şi declară vacant tronul arhieresc al Alexandriei, îl dezvinovăţeşte pe Arie şi-l primeşte în sânurile Bisericii.

Punem de pe acum întrebarea: de ce Atanasie nu l-a chemat în ajutor pe Papă, ci a recurs la Constantin? De ce acuzatorii lui Atanasie nu s-au adresat Papei, ci împăratului? De ce Papa nu-l judecă *ipso jure* pe Atanasie şi nu-şi face cunoscută hotărârea în faţa lui Constantin şi a prietenilor lui Arie? De ce nu protestează pentru adunarea a două sinoade fără permisiunea sau încuviinţarea lui? Cum a suportat încălcarea drepturilor lui? Nesocoteau ei oare hegemonia Papei în Biserică? Nesocoteau faptul că pe

tronul căpeteniei Apostolilor, al lui Petru, şade Papa? Nesocoteau ei faptul că neascultându-l pe el, nu-l primeau pe Hristos? De unde atâta indiferenţă faţă de rangurile Papei? Este într-adevăr de neînţeles, însă se pare că le nesocoteau pe toate acestea, după cum vom vedea în cele ce urmează.

Condamnat şi caterisit, Atanasie este surghiunit în oraşul Triveri din Galia [în al treizecilea an al domniei lui Constantin, în 336, oraşul Triveri intrase deja sub stăpânire germanică, numindu-se Trier (Teodorit, Istoria bisericească, cartea I, cap. 30)] dimpreună cu episcopii Marcel al Ancirei şi Pavel al Constantinopolului, ca unii care împărtăşeau credinţa lui Atanasie. Silvestru, cu toate că era prieten al lui Atanasie şi urma credinţa de la Niceea, petrecând el însuşi în surghiun doisprezece sau paisprezece ani din cauza ereziei Meleţienilor, după cum spune Epifanie, nu l-a putut absolvi de vină. Este rechemat din surghiun de către Constantin, fiul şi urmaşul la tron al lui Constantin cel Mare, şi reaşezat pe scaunul său, după ce în prealabil murise Grigorie, care fusese pus de sinodul de la Tyr.

În scrisoarea sa către alexandrini, împăratul spune că el a împlinit scopul părintelui său de a-l rechema din surghiun pe Atanasie, ceea ce şi săvârşind, îl trimite de acolo (din capitală) pentru a-şi relua tronul, îndemnându-i pe destinatari să-l primească cu evlavie. Nu după multă vreme, însă, este din nou caterisit de sinodul întrunit la Antiohia cu contribuţia lui Eusebiu, episcop de Nicomidia şi mai apoi de Constantinopol. Acesta, profitând de prilejul inaugurării marii biserici octogonale construită de Constantin cel Mare în Antiohia, inaugurare zădărnicită iniţial de moartea împăratului, îl convinge pe Constantin şi întruneşte un sinod la Antiohia, chipurile din dorinţa de a oferi inaugurării o măreţie deosebită (anul 341). Episcopii adunaţi la acest sinod erau, potrivit lui Teofan, în număr de 120, iar potrivit lui Ermion [Cartea a III-a, cap. 5], în număr de 97. Ideea lui Eusebiu era de a întruni sinodul în scopul răsturnării credinţei de la Niceea şi pentru caterisirea lui Atanasie. La el nu a participat nici episcopul Iulius al Romei, nici altcineva

din partea lui. Sinodul l-a condamnat pe Atanasie din cauză că şi-a reluat tronul, după surghiun, „fără o judecată şi hotărâre sinodală” (nu papală) şi pentru alte pricini mincinoase şi l-a caterisit din nou.

Nici aici nu observăm primatul sau dreptul vreunui judecător suprem, nici al vreunui conducător al Bisericii. Dar să vedem şi evenimentele ulterioare.

Despre Papă, ca instanță de recurs

În urma sinoadelor întrunite până la momentul acesta în Răsărit, se pare că majoritatea episcopilor răsăriteni înclinau spre arianism, care s-a întărit datorită prieteniei lui Eusebiu cu Constantin cel Mare şi cu Constantin, fiul acestuia, şi datorită intrigilor membrilor Curţii şi ale eunucilor arieni care făceau totul pentru impunerea arianismului, întrebuinţând adesea forţa. Însă, în timp ce Răsăritul se afla sub presiunea arianismului, Apusul încă rezista în credinţa niceeană. Neaflând dreptate în Răsărit, Atanasie s-a gândit să se îndrepte spre Apus pentru a-şi găsi dreptatea. Cei din jurul lui Eusebiu, temându-se de realizarea unui acord între ortodocşii de pretutindeni şi ca nu cumva să se întrunească sub preşedinţia episcopului Romei, ca păstrător al credinţei de la Niceea, un sinod liber de presiunile politice ale Curţii imperiale care să-l dezvinovăţească pe Atanasie, au trimis la Roma, cu care toate Bisericile ortodoxe se aflau în comuniune în vremea aceea, ca una

care era de aceeaşi credinţă şi cea dintâi în ordinea Bisericilor, un memoriu cu aşa zisele vini ale lui Atanasie [Teodorit, Istoria bisericească, cartea a II-a, cap. 4].

Mai mult, Eusebiu i-a scris lui Iulius „să-l judece pe acesta în baza celor hotărâte asupra lui Atanasie la Tyr” [Hermius Sozomen, Istoria bisericească, cartea a 3-a, cap. 8], după cum spune Hermius Sozomen. Aceleaşi lucruri le spune şi Socrate: „Eusebiu, lucrând toate după voia lui, a trimis soli la Iulius, episcopul Romei, rugându-l să se facă judecător a toate câte s-au spus împotriva lui Atanasie şi să-l cheme pe acesta la el spre a fi judecat” [Socrate, Istoria bisericească, cartea a 2-a, cap. 11].

Deşi a aflat de uneltire, Atanasie, primind calomniile cele împotriva lui ale eusebianiţilor - deoarece Iulius i-a trimis memoriul, arătându-i că a fost pus de către sinod ca judecător al lui, fapt pentru care îl cheamă la Roma - se înfăţişează la Roma de îndată ce a fost chemat [Teodorit, Istoria bisericească, cartea a 2-a, cap. 4]. Cei din jurul lui Eusebiu, însă, cunoscându-şi vina din minciunile redactate împotriva lui Atanasie şi văzând că sinodul de la Roma a fost întrunit sub un împărat ortodox, Constant, neavând nici arbitri, nici eunuci, nici boieri, nici prieteni arieni care să le fie favorabili, nici exercitarea forţei, după cum spunea Atanasie în al doilea cuvânt de apărare, nu s-au deplasat la Roma, invocând justificări mincinoase şi războiul cu perşii.

Desigur că, din întrunirea acestui sinod, nu reiese nici o concluzie favorabilă pretenţiilor papistaşilor, deoarece sinodul îi prezintă Papei chestiunea, impulsionat de scopuri ascunse, pentru a-l judeca pe Atanasie în sinod, spre a fi condamnat. Dar să vedem continuarea.

Sfântul Pavel, episcopul Constantinopolului, alungat de pe tronul său de arieni, s-a dus şi el la Roma unde a aflat de venirea Sfântului Atanasie şi de întrunirea sinodului. La acest sinod au venit şi episcopii caterisiţi de sinodul de la Antiohia [Hermius Sozomen, Istoria bisericească, cartea a 2-a, cap. 7 şi Socrate, Istoria bisericească, cartea a 2-a, cap. 13]. Sinodul s-a întrunit la Roma; a fost alcătuit, după cum spune Sfântul

Atanasie, din cincizeci de episcopi şi, fiind „un sinod ortodox, le-a luat apărarea ortodocşilor nedreptăţiţi și, văzând mai ales şi vicleana schimbare de către eusebianiţi a credinţei de la Niceea”, avea să-i dezvinovăţească pe cei de curând condamnaţi, după cum scrie limpede Iulius în epistola sa. Împăratul Apusului s-a aflat şi el între cei care au ostenit pentru desfăşurarea acestui sinod.

Sinodul, aşteptându-i timp de un an şi jumătate pe eusebianiţi, la cererea cărora s-a întrunit, şi văzând că nu vin, nu i-a mai aşteptat, fiind clar că aceia au renunţat la venirea la Roma, şi a trecut la cercetarea acuzaţiilor împotriva lui Atanasie, dintre care pe unele le-a găsit cu totul mincinoase. În timpul acesta, însă, se întruneşte un mare sinod în Egipt la care, după cum reiese din epistola enciclică a sinodului de la Sardica care s-a întrunit la puțină vreme după acesta, au participat optzeci de episcopi, fapt dedus şi din cele optzeci de semnături ale episcopilor; potrivit celui de-al doilea cuvânt de apărare al lui Atanasie, au participat o sută. Scopul sinodului era dezvinovăţirea lui Atanasie. Participanţii au scris distinşilor episcopi ai Bisericii Soborniceşti precum şi lui Iulius al Romei şi Bisericii de acolo, pledând în favoarea lui Atanasie ca unul care fusese nedreptăţit [Socrate, Istoria bisericească, cartea a 2-a, cap. 8 şi Hermius Sozomen, Istoria bisericească, cartea a 2-a, cap. 9]. Sinodul de la Roma i-a dat dreptate lui Atanasie, trimiţând eusebianiţilor hotărârea printr-o epistolă a lui Iulius, „mustrându-i pe ei pentru că n-au cugetat drept asupra Bisericilor şi a bărbaţilor lor, tulburându-le pe ele prin aceea că nu au rămas în cele hotărâte la Niceea”. Epistola a fost trimisă de Iulius prin preoţii Elpid şi Filoxen, iar lui Atanasie şi lui Pavel le-au fost redate scaunele episcopale [Hermius Sozomen, Istoria bisericească, cartea a III-a, cap. 8].

Întrunirea acestui sinod, care a avut loc cu încuviinţarea lui Constant, n-a avut desigur nici o particularitate care să-l deosebească de atâtea alte sinoade întrunite împotriva şi în favoarea lui Atanasie. Cei persecutaţi în Răsărit de către arieni, au recurs la sprijinul Romei nu pentru că-l aveau pe Papă ca instanţă supremă, ci pentru că era ortodox

şi se găsea într-un stat ortodox, sprijinit de arhierei ortodocşi şi fiindcă în Apus lipseau eusebianiţii şi eunucii şi purtătorii de cârje şi boierii şi violenţa şi pentru că sperau să afle dreptate de la cei de aceeaşi credinţă, liberi de orice presiune dinafară. Acestea sunt adevăratele motive care i-au împins pe cei condamnaţi în Răsărit să recurgă la Roma şi nimic altceva. Că Papa nu avea vreun drept particular de recurs (appellatio) sau de altă natură, vom vedea în cele ce urmează, legat de momentul primirii de către eusebianiţi a epistolei şi a deciziei lui Iulius.

Primind epistola lui Iulius, eusebianiţii s-au necăjit mult şi i-au scris lui Iulius în mod ironic şi ameninţător. Iată ce zice Socrate [Socrate, Istoria bisericească, cartea a 2-a, cap. 12, cartea a 3-a, 3]:

„De îndată ce a ajuns să afle Eusebiu despre cele judecate de Iulius asupra lui Atanasie, primind epistola cei ce trăiau pe lângă el, cu greu au suportat şi, strângându-se în Antiohia, i-au scris înapoi lui Iulius o epistolă împodobită cu elocinţă şi alcătuită în termeni juridici, plină de ironie nu puţin şi nu lipsită de ameninţări grozave foarte. Mărturisind în scrisori că aduc toată cinstea Bisericii romane ca şcoală a Apostolilor [urmând de bună credinţă tradiţia], ca una ce s-a arătat de la început mitropolie de cinste; cu toate că de atâta vreme au venit să locuiască într-însa învăţătorii dogmei, se cuvine să poarte rangul al doilea, fiindcă nu după mărime sau mulţimea credincioşilor Bisericii se arată superioară, mai degrabă decât a birui prin virtute şi prin alegere. Şi au considerat condamnabil a avea Iulius părtăşie cu cei din jurul lui Atanasie şi şi-au arătat ostilitatea, ocărând sinodul acestora şi respingându-i hotărârea, iar cele petrecute (le-au considerat) nedreptate şi au defăimat aşezământul bisericesc, nefiind de acord”.

Iar Hermius Sozomen continuă, zicând:

„În cele din urmă, arătând dispreţ faţă de scrisorile lui Iulius, i-au izgonit pe Atanasie şi pe Pavel, pe Asclipa, pe Marcel şi pe Luciu. Şi i-au mai scris lui Iulius că,

dacă este de acord cu caterisirea celor care au fost caterisiţi şi cu hirotonia celor care au fost hirotoniţi, vor avea pace, iar dacă nu, se va petrece contrariul. Fiindcă nici atunci când apusenii l-au caterisit pe Novaţian, răsăritenii nu i-au mustrat", astfel încât, niciunuia mai mult, niciunuia mai puţin i se cuvenea egalitatea şi respectul reciproc. Este evident că această poziţie şi limbajul eusebianiţilor la adresa lui Iulius nu arată recunoaşterea unor drepturi şi calităţi, nici nu susţine dreptul de recurs. Dar să vedem cum a răspuns Iulius la acestea.

Izgoniţi şi neavând unde să se refugieze, Atanasie şi Pavel au recurs din nou la Roma, la fel şi cei din cercul lui Atanasie. Iulius le scrie din nou eusebianiţilor o epistolă în care cuvintele curg mai dulci ca mierea, îndreptăţindu-se privitor la cele pentru care s-a recurs la el, şi notându-le încă multe în favoarea credinţei şi a părinţilor nedreptăţiţi; iar când a văzut că prin scrisorile lui nu reuşeşte nimic, le-a arătat pe acestea împăratului Apusului, Constant, care, rugat fiind de Iulius, i-a scris fratelui său Constanţiu cerându-i să-i trimită pe cineva pentru a justifica caterisirea lui Atanasie şi a lui Pavel şi a celorlalţi. Sunt trimişi Narcis de Cilicia, Teodor de Perinthos, Maris de Calcedon şi Marcu de Arethousa. Socrate scrie următoarele despre aceasta:

„Împăratul Apusului, aflând de cele împotriva lui Atanasie şi Pavel, i-a trimis scrisori lui Constanţiu cerându-i trei episcopi care să dea socoteală de caterisirea oamenilor acestora" [Socrate, Istoria bisericească, cartea a 2-a, cap. 19].

Istoricii relatează că, ajungând în Italia, cei patru trimişi şi-au susţinut cauza pentru a-l convinge pe împărat, care îi întrebase dacă judecata sinodului răsăritean fusese dreaptă, defăimându-i faţă de Constant pe Atanasie şi pe Pavel şi pretinzând că aceştia au ascuns faţă de cei din Roma o altă expunere de credinţă a lor din care lipseşte termenul „de o fiinţă" (omoousios), expunere pe care predând-o ei lui Constant, nu le-a fost de nici un folos. Ca urmare, disputa s-a prelungit pentru încă trei ani, după care au făcut un alt sinod, trimiţând procesele-verbale ale acestuia în Italia prin Eudoxiu de Ghermanicia şi

Macedonie de Mopsuestia. Expunerea sinodului a fost numită „cea în multe versuri" şi din ea este scos termenul de „omoousios" (de o fiinţă). La rândul lor, apusenii, cu care s-au unit şi Tracii, Macedonenii, Eladiţii, Dacii, Panonii şi Ilirii (în afară de Ursachie de Singidon, Valent de Myrsa, Fotinie de Sirmium şi Auxenţiu de Mediolan şi a altor câtorva, foarte puţini) au declarat în mod foarte înţelept că lor le este de ajuns credinţa cea adeverită la Niceea şi că de alta nu au nevoie [Socrate, Istoria bisericească, cartea a II-a, cap. 17].

Credem că şi din cele spuse mai sus nu rezultă vreo stăpânire atotputernică a Papilor. Considerăm cu totul de prisos să evidenţiem diversele puncte care pun la îndoială aşa zisa jurisdicţie supremă a Papilor. Ce să spunem şi de faptul că recursul către Papă nu le-a fost de nici un folos lui Atanasie, lui Pavel şi celorlalţi care au căutat scăpare la el, de vreme ce lucrurile au rămas la fel şi după trecerea a trei ani. Dar să vedem şi evenimentele care au urmat.

Disputa care a avut loc, deşi nu a adus nici un rezultat bun, favorabil celor acuzaţi, a avut totuşi ceva folositor: Constant şi-a dat seama că Atanasie şi cei împreună cu dânsul au fost acuzaţi pe nedrept, fapt pentru care şi-a dorit să-i reaşeze pe aceştia pe tronurile lor episcopale:

„I-a scris deci fratelui cu durere, spune Hermius Sozomen [Hermius Sozomen, Istoria bisericească, cartea a 6-a, cap. 11], ca să le dea tronurile celor despre care era vorba, însă nici el nu a ascultat. În cele din urmă, fiindcă împăratul însuşi i-a cerut fratelui ca sprijinitorii lui Atanasie să-şi reia tronurile lor şi, scriindu-i, s-a arătat mâhnit pentru că nici unul şi nici el nu s-a opus eresului celui împotrivitor. Doar apropiaţii lui Atanasie şi Pavel i-au cerut sinod pentru apărarea dogmelor celor drepte împotriva cărora s-a uneltit. Atunci, cu voia împăraţilor, s-a hotărât să pornească episcopi din ambele părţi ca să ajungă într-o zi anume rânduită în cetatea Sardica (Sofia)". Iar Socrate zice: „Cei din jurul lui Pavel şi a lui Atanasie i-au rugat pe greci să facă sinod, pentru a reaşeza prin Sinod

Ecumenic cele susţinute de ei şi cele despre credinţă; se convoacă aşadar iarăşi Sinod Ecumenic la Sardica, la hotărârea celor doi împăraţi” [Socrate, Istoria bisericească, cartea a 2-a, cap. 20].

Aşadar Constant, iar nu Iulius, i-a scris lui Constantin pentru a-i reaşeza pe tronurile lor pe Atanasie şi pe cei dimpreună cu el. Sinodul Ecumenic este întrunit nu la iniţiativa Papei, ci la cererea celor acuzaţi. Este întrunit nu prin decizia Papei, ci prin decizia celor doi împăraţi. Aşa că nici aceste evenimente nu pledează în favoarea unei autorităţi supreme a Papilor [Dositei, Istoria patriarhilor, cartea a 2-a, cap. 5 şi 2]. Dar poate că partizanii primatului vor întoarce în favoarea lor opiniile lui Socrate şi ale lui Hermius Sozomen, care spun următoarele:

„Căci Iulius i-a mustrat pe eusebianiţi pentru că nu l-au chemat (pe el) la sinod, deoarece legea bisericească porunceşte că nu trebuie aşezate reguli în Biserici fără ştiinţa episcopului Romei [Socrate, Istoria bisericească, cartea a 2-a, cap. 5, 2] şi că pe Atanasie şi pe ceilalţi, ca unii ce se bucură de privilegiile Bisericii celei din Roma, Iulius i-a întărit cu scrisori sincere, redându-i fiecăruia scaunul său şi arătând îngăduinţă celor ce se înclină înaintea lor” [Socrate, Istoria bisericească, cartea a 2-a, cap. 15 şi Hermius Sozomen, Istoria bisericească, cartea a 3-a, cap. 7].

Privitor la citatul anterior, le spunem acestora că, în primul rând, cele prezentate nu au nici o susţinere, fiindcă nici Socrate şi nici Hermius Sozomen nu fac trimitere la canonul care dispune „că nu trebuie aşezate reguli în Biserici fără ştiinţa episcopului Romei”, nici nu stabileşte ce canon este acesta şi al cărui sinod. În al doilea rând, dacă aceasta este opinia lor proprie, ea nu poate avea vreo greutate deoarece le aparţine lor ca persoane individuale şi, în al treilea rând, cuvintele acestea sunt îndoielnice şi nasc suspiciuni, deoarece contravin adevărului, de vreme ce am văzut că până atunci au

avut loc o mulţime de sinoade locale şi eparhiale, însă nici unul dintre ele nu i-au recunoscut Papei o asemenea putere şi astfel de privilegii. Iar primul Sinod Ecumenic nu spune un cuvânt despre acest privilegiu, încât reiese mai luminos decât lumina soarelui faptul că cele relatate sunt opera unei mâini care a falsificat multe.

Nu-i deloc de mirare atâta timp cât bazele primatului şi a superiorităţii Papilor au fost puse de epistolele pseudo-clementine, adică din secolul al doilea. Dacă Iulius se bucura de astfel de privilegii, era dator să le aducă aminte de ele adepţilor lui Eusebiu. Acesta din urmă (Iulius), însă, n-a scris nimic despre aşa ceva, în afară de faptul că i-a „mustrat pe ei pentru că n-au cugetat drept asupra Bisericilor şi a bărbaţilor lor, tulburându-le pe ele prin aceea că nu au rămas în cele hotărâte la Niceea”.

Nici atunci când i-au scris, ironizându-l şi ameninţându-l, nu le-a pus în faţă privilegiile şi canonul, ci „le-a scris o epistolă în care cuvintele curg mai dulci ca mierea, justificându-se asupra celor pentru care i s-au adresat cu recurs”. De unde atâta uitare? Nici n-a scris: „era necesar a-l întreba mai întâi pe Papa și astfel a-l supune pe Atanasie prin caterisire, iar pe Grigorie a-l promova”, ci a scris doar că „trebuia ca despre acţiunile acestea ale răsăritenilor să fie înştiinţaţi și apusenii, pentru ca dreptatea să fie stabilită de către toți, căci cei ce sufereau erau episcopii acelor Biserici ai căror singuri învăţători au fost Apostolii”. Şi adaugă Iulius următoarele: „Epistola a fost scrisă la îndemnul sinodului cel de la Roma”, adică nu *ipso jure*, şi completând: „deşi am scris eu singur, părerea nu este doar a mea singur, ci a tuturor episcopilor celor din Italia şi de prin părţile acesteia” [Colecţia sfintelor canoane, Paris 1761, vol. I, pag. 212]. Aşadar nu invocă privilegii, ci autoritatea sinodului.

Unde sunt deci privilegiile menţionate de Socrate şi de Sozomen? De ce scoate în evidenţă ca judecător sinodul, iar nu pe sine însuşi? Desigur pentru că nu poseda nici un privilegiu, nici un rang monarhic, nici o autoritate judecătorească supremă, nici puterea de a primi recursuri [Dositei, Istoria patriarhilor, cartea a 3-a, cap. 12].

Despre recursul papal. Sinodul de la Sardica

Sinodul de la Sardica s-a întrunit în anul 347. Din Apus, potrivit lui Socrate [Socrate, Istoria bisericească, cartea a 3-a, cap. 12], au venit 300 de participanţi, între care şi Osios al Cordobei şi preoţii Arhidam şi Filoxen, ca Jocţiitori ai lui Iulius, şi Maxim al Ierusalimului. Din Răsărit s-au adunat la Filipoupoli 76 de participanţi, de unde le-au scris apusenilor la Sardica „să nu se aşeze laolaltă cu Atanasie, cu Pavel, cu Asclipa şi cu Marcel, căci sunt caterisiţi”. Apusenii le-au răspuns în scris că „nu-i consideră pe aceştia a fi în greşeală, nici caterisiţi, și de aceea şed alături de ei şi în părtăşie cu ei”.

În urma acestui răspuns, sinodul întrunit la Filipoupoli îl caterisește iarăşi pe Atanasie, pe Pavel, pe Asclipa şi pe Marcel şi, pe lângă aceştia, pe Iulius al Romei şi pe alţii. La rândul său, sinodul de la Sardica, declarându-i nevinovaţi pe cei caterisiţi, îi caterisește pe Grigorie al Alexandriei, Vasile al Seleuciei, Chyndian al Gazei şi pe alţii ai părţii adverse, cărora li se cuvenea aceasta. În ceea ce priveşte credinţa, cei din Pilipoupoli nu au menţionat în formula alcătuită termenul „de o fiinţă (omoousios)”, i-au anatematizat pe toţi cei care spun că sunt trei Dumnezei şi pe cel care spune că Hristos nu este Dumnezeu şi pe cel care spune că Acesta este Tată şi Fiu şi Duh Sfânt şi pe cel care spune că Fiul este nenăscut şi cum că a fost vreodată un timp sau veac în care El nu era. Cei adunaţi la Sardica au confirmat credinţa de la Niceea neadăugând şi nescoțând nimic.

Ulterior, cei pe care sinodul i-a achitat de acuzaţiile aduse îşi vor lua, de comun acord, tronurile lor episcopale cu concursul împăraţilor. Iulius, scriindu-le alexandrinilor despre Atanasie, spune: „vi-l predau vouă nevinovat nu doar prin hotărârea mea, ci dovedit fiind (lucrul acesta) de întregul sinod”. Iar sinodul de la Ierusalim, scriind alexandrinilor, le spunea: „Împăraţii, reaşezându-l (pe tronul vostru) pe Atanasie, l-a

învrednicit de toată cinstea; arătând deci, că nu papa Iulius l-a absolvit de vină sau l-a trimis pe Atanasie pe tronul său, ci sinodul şi împăraţii" [Apologia a doua a lui Atanasie, PG 25; vezi şi la Socrate şi la alţii]. Nu au nici un motiv să se laude cu acest fapt, cum se lăuda Papa Pius al IX-lea în epistola enciclică a lui către Răsăriterii din 1848, în a cărei a şaptea propoziţie spunea:

„Ierarhul Atanasie al Alexandriei, condamnat şi izgonit pe nedrept de pe tronul său, a sosit la Roma; iar episcopul Iulius al Romei, cunoscând cazul fiecăruia (deoarece sosiseră la Roma şi alţii, izgoniţi de arieni) şi aflându-i pe ei în conglăsuire cu credinţa niceeană, întrucât cugetau la fel ca el, i-a primit pe ei în părtăşie; şi fiindcă, datorită rangului tronului, lui îi aparţinea grija tuturor, le-a redat acestora Bisericile etc.".

Câtă falsificare a adevărului pentru a sprijini principiul imposibil de susţinut al Papei şi al papalităţii ca instanţă de recurs.

Pe ce se susține privilegiul de recurs către Papa Romei

Potrivit papistaşilor iubitori de stăpânire, recursul (apellatio) la Papa Romei se sprijină, chipurile, pe hotărârea sinodului de la Sardica, pe care ei îl numesc Ecumenic. Dacă ar fi fost aşa, sinodul acesta trebuia să fie considerat de către Sinoadele Ecumenice ulterioare ca fiind al doilea - Sinoadele Ecumenice, însă, consideră ca drept al II-lea Ecumenic sinodul care s-a întrunit la Constantinopol - de aceea prietenii papismului l-au legat pe cel de la Sardica de primul Sinod Ecumenic de la Niceea, considerându-l ca o continuare, chipurile, a aceluia. Cu adevărat uimitoare această născocire. Dar să vedem dacă dreptatea este de partea lor.

Sinodul de la Sardica nu a fost continuarea celui dintâi Sinod Ecumenic de la Niceea, deoarece:

a) Sinodul Ecumenic s-a încheiat în mod oficial.

b) Nu a fost lăsată în suspensie nici o chestiune spre a fi discutată în viitor.

c) Nu s-a arătat nicăieri nevoia continuării discuţiilor în vreo altă şedinţă.

d) Nici unul dintre Sinoadele Ecumenice ulterioare nu pomeneşte aşa ceva.

Acestea sunt mărturiile istorice care resping părerile adepţilor papali. Să vedem în continuare şi dovezile logice:

a) Sinodul de la Sardica s-a întrunit după douăzeci şi doi de ani de la primul Sinod Ecumenic;

b) s-a întrunit în timpul împăraţilor Constantin şi Constant;

c) s-a întrunit la porunca acestora pentru a judeca, potrivit lui Socrate, problema concretă a lui Atanasie şi a tovarăşilor lui dar şi chestiuni referitoare la credinţă, caz în care ar fi deci vorba despre un nou Sinod Ecumenic şi

d) după 23 de ani de la Sinodul Niceean, persoanele reunite, în afara a foarte puţine excepţii, nu mai erau aceleaşi. Sunt aceste argumente mărturia faptului că sinodul de la Sardica a fost continuarea celui dintâi? Sau că era vorba despre un Sinod Ecumenic de sine stătător? Să vedem în continuare dacă el are până la sfârşit aceste caracteristici sau dacă a decăzut dintr-un Sinod Ecumenic la rangul de sinod local.

Sinodul de la Sardica este unul local, deoarece:

a) participanţii răsăriteni şi apuseni a fost separaţi, fapt care i-a anulat de-a dreptul caracterul ecumenic, deoarece cea dintâi caracteristică a unui Sinod Ecumenic este „acceptarea de către toate Bisericile, într-un glas, a dreptăţii celor dogmatizate".

b) Nu a dat vreun oros dogmatic (definiţie de credinţă), ci s-a pronunţat în favoarea credinţei de la Niceea.

c) Nu i-a putut constrânge pe răsăriteni să se supună, pe care, însă, nici nu i-a lepădat ca eretici.

d) Nu a stabilit o învăţătură şi nu a rezolvat cazul până la capăt, astfel încât sinodul întrunit la Sardica, deşi s-a întrunit ca Ecumenic şi nu ca o continuare al celui de la Niceea, a sfârşit prin a fi unul local, fiind considerat ca atare de către Sinoadele Ecumenice de după el. Prin urmare, sunt invalidate şi argumentele în favoarea privilegiului de recurs al Papei care ar decurge din sinodul de la Sardica [Dositei, Istoria

patriarhilor, cartea a 2-a, cap. 6, 3]. Latinii spun însă că Sinodul al II-lea Ecumenic a acceptat Tomos-ul sinodului de la Sardica. Acest fapt este adevărat cu precizarea că este vorba despre Tomos-ul credinţei „Apusenilor". Iată ce a acceptat Sinodul al II-lea Ecumenic: canonul al cincilea: „După cum am primit Tomos-ul Apusenilor, tot aşa primim şi pe cel din Antiohia care mărturisesc o Dumnezeire a Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh". Dealtfel, în primul său canon, Sinodul îl anatematizează pe Marcel, cel absolvit de vină la Sardica, iar în al doilea canon stabileşte jurisdicţia şi regiunea administrativă a fiecărui episcop, după cum vom vedea.

Cele trei canoane alcătuite de apusenii întruniți în Sinodul local de la Sardica în care se face referire la recursul la Papă

Canonul al treilea

Episcopul Osios a spus: „Şi aceasta este nevoie a se adăuga, ca nimeni din episcopi să nu treacă de la a sa eparhie, la altă eparhie, în care se află episcopi. Fără numai de ar fi chemat vreunul de către fraţii cei ce se află într-însa, pentru a nu se părea că noi închidem uşile dragostei. Aşijderea şi aceasta încă trebuie a o prevedea, ca dacă vreunul din episcopi în vreo eparhie, împotriva fratelui său şi a împreună episcopului ar avea pricină, nici unul din aceştia să nu cheme episcopi de la altă eparhie ca judecători. Iar dacă vreunul din episcopi în vreo pricină i s-ar părea că se osândeşte, şi s-ar socoti pe sine-şi că nu rea, ci bună pricină are, încât iarăşi să se mai cerceteze judecata, de se pare dragostei voastre, să cinstim amintirea Apostolului Petru şi să se scrie despre aceştia ce au judecat pentru Iulie episcopul Romei, ca prin episcopii cei ce se învecinează cu eparhia să se reînnoiască, dacă trebuie, judecarea şi să se dea la cercetători. Iar de nu ar putea ei dovedi că pricina lui este de aşa fel, încât să aibă nevoie de o nouă judecată, cele o dată judecate să nu se mai desfacă, ci cele ce sunt adeverite să rămână”.

Canonul al patrulea

Episcopul Gaudenţiu a spus: „Dacă vreunul din episcopi ar fi caterisit cu judecata episcopilor acelora ce se află în vecinătate şi ar zice iarăşi că va adăuga vreun lucru spre dezvinovăţirea sa, să nu fie aşezat mai înainte un altul în scaunul lui, până ce episcopul Romei, înştiinţându-se, va da hotărâre pentru aceasta".

Canonul al cincilea

Episcopul Osios a spus: „suntem de părere ca, dacă vreun episcop ar fi pârât, şi adunându-se episcopii acelei eparhii (enorii) l-ar scoate din treapta lui, şi el, ca şi când ar fi fost chemat, ar recurge la prea fericitul episcop al Bisericii Romanilor, şi acesta ar voi să-l asculte şi ar socoti că este drept a se cerceta din nou pricina lui, şi va crede de cuviinţă să scrie episcopilor acelora ce se învecinează cu eparhia, ca ei cu silinţă şi temeinic să cerceteze fiecare amănunt, şi după credincioşia adevărului să dea sentinţă în chestiune. Iar dacă vreunul va cere să-i fie ascultată din nou pricina, şi la rugămintea lui va socoti că trebuie să judece episcopul Romanilor, (acesta din urmă) să trimită prezbiteri din partea sa, şi să fie în puterea acestui episcop să cerceteze de este bine şi să hotărască dacă se cade a fi trimişi cei ce au să judece împreună cu episcopii, ei având autoritatea aceluia de către care au fost trimişi, şi astfel să se aşeze (judecata). Iar dacă (episcopul Romei) ar socoti că este de ajuns pentru cunoaşterea pricinei episcopului şi sentinţa (dată mai înainte), va face ceea ce s-ar părea prea-înţeleptului său sfat că este bine". Şi episcopii au

răspuns că sunt de acord cu cele spuse.

Dacă aceste trei canoane ar privi Biserica Ecumenică, adică întreaga ierarhie, atunci ele ar contraveni canonului al şaselea al Sinodului I Ecumenic, la care ne-am referit mai sus, fapt care ar fi împotriva acestor canoane de la Sardica, ca unele ce sunt invalidate de un canon al unui Sinod Ecumenic. Acestea însă privesc recursul făcut de episcopii aflaţi sub jurisdicţia regiunii episcopale administrate de Tronul Roman. Interpretând acest canon al cincilea de la Sardica, Zonara spune:

„Potrivit acestui canon, arhiereii bătrânei Rome susţin ca lor să li se atribuie toate recursurile episcopilor şi la ei să recurgă aceştia, zicând, în mod mincinos, că acesta este canonul Sinodului I Ecumenic de la Niceea; „canon" care, prezentat fiind înaintea sinodului celui întrunit la Cartagina, a fost respins ca neadevărat, după cum se arată în preambulul scrierii canoanelor acestui sinod. Aşadar canonul nu este nici al Sinodului de la Niceea, şi nici nu i se încredinţează acestuia (episcopului Romei) instanţa de recurs a (tuturor) episcopilor, ci doar a celor supuşi lui".

Credem că explicaţia lui Zonara este îndeajuns de clară şi suficient de convingătoare [Dositei, Istoria Patriarhilor, cartea a 2-a, cap. 6, paragrafele 3-7].

Sinoade locale întrunite prin decrete imperiale şi neîntrunite de către Papi şi care au dat canoane în mod liber, sunt cele de la Arelat, Mediolan, Sirmium, Ancira, Arimin şi cel de la Seleucia.

Sinodul de la Sardica, fiind separat în două adunări, cea a apusenilor şi cea a răsăritenilor, şi provocând mai mult dezacordul decât acordul dintre episcopi, nu şi-a atins scopul şi şi-a pierdut caracterul de ecumenic. Biserica se afla din nou în dezacord,

împotriva lui Atanasie fiind pornite şi lucrate noi uneltiri şi prigoane [Atanasie, *Cea de-a doua Apologie împotriva lui Arie*, PG 25]. Sinoadele menţionate mai sus au fost întrunite prin ordonanţe imperiale.

În afară de aceste sinoade şi de sinoadele întrunite de către arieni, în perioada de timp dintre sinodul de la Sardica şi cel de-al doilea Sinod Ecumenic au fost întrunite de către ortodocşi şi alte sinoade locale pentru rezolvarea unor chestiuni diverse şi pentru sprijinirea credinţei stabilite la Niceea, care era atacată de către arieni, semi-arieni şi de către unii schismatici mai noi, fără participarea sau măcar înştiinţarea Papei Romei. Acestuia din urmă, ca unui ortodox şi partizan al credinţei de la Niceea, după întrunirea acestor sinoade, i se aducea la cunoştinţă prin epistolă cele hotărâte. Aşa au fost sinoadele de la Lampsako şi Smirna [Colecţia canoanelor, vol. I, pag. 246, ed. Paris, 1761], cel de-al doilea de la Ancira [despre cele două sinoade ţinute la Alexandria de către Atanasie, după rechemarea lui din exil de către împăratul Iulius, vezi Colecţia canoanelor, vol. I, pag. 266], cel de la Ierusalim, cel de la Cordoba şi altele.

Papa Liberiu îl înştiinţează pe Atanasie despre cele hotărâte într-un sinod ţinut la Roma printr-o epistolă în care îl numeşte nu „fiu” sau „copilul meu” sau în vreun fel care-i arată superioritatea, ci i se adresează ca unui egal numindu-l „doritul meu Atanasie...” şi iarăşi, „mărturisirea aceasta, frate Atanasie...” şi din nou „iubite” [Colecţia canoanelor, vol. I, pag. 249]. Liberiu îi numeşte pe răsăriteni *fraţi iubiţi şi împreună slujitori* şi în epistola adresată lor, în care scrie cu umilinţă următoarele [Colecţia canoanelor, vol. I, pag. 249]:

„Iubiţilor şi împreună slujitorilor Hithiu, Chiril, Hiperehiu, Uraniu, Heroniu, Elpidiu, Maxim, Eusebiu, Eucarp, Eortasiu şi ceilalţi episcopi ortodocşi din Răsărit, vă salută, totdeauna în Domnul, Liberiu episcopul Italiei şi episcopii cei din Apus”. Este vorba de răspunsul la epistola trimisă lui de episcopii Teofil, Silvan şi Eustaţiu. Şi iată cu câtă modestie scrie: „şi mai ales aceasta, că părerea voastră şi gândurile voastre s-au

adeverit şi s-au dovedit a fi în acord şi potrivire cu mine, cel mai mic, şi cu toţi cei din Italia şi din Apus...” [Colecţia canoanelor, vol. I, pag. 249]. (Sigur că acest lucru nu este deloc în acord cu cele patru capitole dogmatice noi ale Conciliului I Vatican de la 1870, nici nu pledează în favoarea lor).

În urma cererii adresată lui Valentinian de către episcopi, se întruneşte un sinod la Tyana: „Aşadar, cei ce susţineau deschis adevărul, l-au rugat de îndată pe Valentinian să întrunească un sinod ortodox la Tyana, pentru a valida cele hotărâte de cei întruniţi la Niceea” [Colecţia canoanelor, vol. I, pag. 270]. Un alt sinod se întruneşte la Illiric: „la porunca lui Valentinian de a se aduna sinod dumnezeiesc şi prea sfânt, care a adeverit a fi bună credinţa de la Niceea, anatematizându-l pe Polihroniu... şi a trimis tomosul lui în diverse părţi”.

În Decretele canonice ale Patriarhilor Constantinopolului, editate de Manuil Ghedeon, se găseşte o întrebare referitoare la faptul: „Dacă orice situaţie de criză a celorlalte Biserici se trimite (spre rezolvare) la tronul Constantinopolului şi dacă fiecare caz de natură bisericească este soluţionat de aici”. Urmează următorul răspuns: „Înainte de a se rupe Biserica Sobornicească, privilegiul acesta era al Papei Romei... după ce acela s-a separat, toate cazurile Bisericilor se raportează la tronul Constantinopolului” [Decretele canonice ale Patriarhilor Constantinopolului, Constantinopol 1888-1889, cap. 9, pag. 350-351]. Şi este amintit canonul al patrulea al sinodului de la Sardica.

După cum vom dovedi, răspunsul este greşit şi cu totul contrar duhului Sinodului al II-lea Ecumenic şi al celui de-al doilea canon al acestuia. Vezi mai jos.

Despre recursul către Papă

Un alt sinod este întrunit la Cezareea Capadociei de către Sfântul Vasile cel Mare, iar un altul este întrunit, la porunca împăratului Valens, de către cei din Mediolan, unde este ales episcop fostul eparh, Ambrozie. Şi iată ce rugăminte a înălţat Valens către Dumnezeu după hirotonia lui Ambrozie: „mulţumită Ţie, Stăpâne atotţiitorule şi Mântuitorul nostru; căci eu trupurile, iar Tu sufletele le-ai încredinţat bărbatului acestuia şi, voturile noastre, drepte le-ai arătat” [Teodoret, *Istoria bisericească*, 219, 14].

Aşadar nici în Apus şi nici în Italia însăşi nu se cerea părerea Papei pentru întrunirea sinodului sau pentru hirotonia episcopilor.

Un alt sinod este întrunit la Antiohia, de către Meletie, şi un altul mai mare, iarăşi la Antiohia, care a şi trimis o epistolă sinodală către episcopii Italiei şi Galiei în care li se adresează acestora în felul următor: „De Dumnezeu iubitorilor şi preacuvioşilor împreună slujitori fraţi din Italia şi Galia... bucuraţi-vă în Domnul” [Sf. Vasile cel Mare, Epistola 92, Către cei din Italia şi Galia]. Între aceştia era cuprins şi episcopul Romei.

În toate aceste sinoade nu se vede nicăieri autoritatea sau primatul, sau hegemonia, sau privilegiul de a i se adresa cu recurs, sau superioritatea, sau dreptul administrativ al Papei, sau altceva din cele pe care Papa le pretinde astăzi.

Marele sinod de la Antiohia este ultimul care are loc în perioada dintre primul şi al doilea Sinod Ecumenic. Două lucruri sunt demne de observat în această perioadă: căutarea, prin sinodul de la Sardica, a unei instanţe de recurs şi limbajul dispreţuitor şi egoist al Papei Damasus pe care l-a folosit când le-a scris „episcopilor pe care el i-a lăsat conducători” [Teodoret, Istoria bisericească, 295, 3] şi pe care-i numeşte *fii preacinstiţi* şi faţă de care se exprimă dispreţuitor. Dreptul de recurs, nerecunoscut de niciunul dintre

sinoade, a fost atacat şi de sinodul de la Cartagina, care a reuşit să-i dea o lovitură de moarte. Despre acest sinod vom discuta la locul potrivit. Limbajul dispreţuitor al lui Damasus este aspru condamnat de către Sfântul Vasile cel Mare în scrisoarea lui către episcopul Eusebiu de Samosata: „Adresându-se el celor din Apus şi povestind toate cele ale fratelui Dorotei, de ce a trebuit să-i dea iarăşi epistole pentru călătorie? Căci mie mi-a parvenit cea a lui Diomid în care se spune: «nu trebuia să-l rogi fiindcă, zice el, omul acesta este semeţ». Căci cei care-şi cultivă obiceiurile semeţe, acestea crescând, devin mai dispreţuitoare. Şi dacă se milostiveşte Domnul de mine, ce altceva voi mai cere pe deasupra? Iar dacă mânia lui Dumnezeu stă asupra noastră, de ce ajutor ne este îngâmfarea apuseană? Cei ce nici nu ştiu şi nici nu primesc să înveţe adevărul, stăpâniţi fiind de bănuieli mincinoase, fac astăzi cele ce a făcut mai înainte Marcel: adică faţă de iubitorii de certuri vestind adevărul lor, iar pe de altă parte adeverind eresul prin ei înşişi. Căci eu însumi, fără (a face caz de) cinul comun (nouă), voiam să le trimit lor ceea ce este mai înalt; iar despre cele bisericeşti nimic decât numai cele ce se spun pe ascuns, căci nici nu ştiu adevărul celor de lângă noi, nici calea prin care l-ar primi dacă ar învăţa; şi nimic despre faptul că nu trebuie a-l împovăra pe cel pe care-l smeresc ispitele, nici a-i socoti rangul mândrie, căci este de ajuns numai păcatul pentru a te arăta duşman lui Dumnezeu” [Epistola 239].

Ieronim, care la puţină vreme după Damasus a fost ales pe scaunul acestuia, condamnă şi el orgoliul episcopilor Romanilor spunând în epistola sa către Evagrie următoarele cuvinte vrednice de amintit:

„Biserica Romei nu trebuie socotită ca fiind altfel decât oricare Biserică din lumea toată. Căci unde există episcop, fie la Roma, fie la Vezuviu, fie la Constantinopol sau Regia sau Alexandria sau Tanae, el este de aceeaşi valoare şi de aceeaşi preoţie. Nici puterea bogăţiei, nici umilinţa sărăciei nu-l fac pe episcop mai înalt sau mai mic; căci

aceştia sunt toţi urmaşi ai Apostolilor" [Th. Vallianos, Adevărul Bisericii celei Soborniceşti, Atena, 1854].

Despre Sinodul al II-lea Ecumenic, întrunit prin voința şi decretul împăratului, care a declarat că Papa se bucură de cinste egală cu Patriarhul Constantinopolului şi a respins privilegiul de recurs către Papa

Întrunirea celui de-al II-lea Sinod Ecumenic a devenit necesară, deoarece multele chestiuni discutate în diferite sinoade locale aveau nevoie să fie fixate cu precizie şi să primească autoritate de Sinod Ecumenic pentru a deveni hotărâri ale întregii Biserici.

Perioada potrivită pentru întrunirea Sinodului al II-lea Ecumenic s-a ivit imediat după urcarea pe tronul imperial a lui Teodosie cel Mare. Crescut în credinţa de la Niceea şi fiind râvnitor în religia părintească şi dorind să restabilească pacea în Biserică şi să consolideze credinţa de la Niceea, împotriva căreia luptau arienii, semiarienii precum şi ereticii şi schismaticii mai noi, a întrunit Sinodul al II-lea Ecumenic la Constantinopol. Sinodul s-a întrunit aici, prin decret imperial, în anul 381. S-au adunat o sută cincizeci de episcopi, cu toţii din Răsărit; din Apus nu a fost prezent nici un episcop, nici Papa Damasus însuşi, care nici nu a fost reprezentat de cineva în Sinod. Astfel încât al II-lea Sinod Ecumenic a fost întru toate independent (de Roma). La el s-au evidenţiat îndeosebi

Sfinţii Grigorie de Nazianz, Timotei al Alexandriei, Meletie al Antiohiei, Chiril al Ierusalimului, Amfilohie de Iconiu şi Grigorie de Nyssa. Ca preşedinte al Sinodului a fost recunoscut, datorită bătrâneţilor sale înaintate şi a luptelor sale stăruitoare împotriva arienilor, episcopul Meletie al Antiohiei. Acesta era cel care l-a aşezat pe Grigorie Teologul pe tronul Constantinopolului, în anul 379, în urma alegerii lui ca Patriarh.

Sinodul a anatematizat toate ereziile apărute în timpurile precedente sub Constantin, Iulian şi Valens, a validat, a dezvoltat mai amplu şi a completat Simbolul de Credinţă (Crezul) propus şi aprobat la primul Sinod de la Niceea, adăugându-i învăţătura despre Duhul Sfânt. El a definit în chip hotărât în Sfântul Crez că Duhului Sfânt I se cuvine aceeaşi închinare ca lui Dumnezeu Tatăl.

Sinodul acesta a dat şi şapte canoane referitoare la organizarea bisericească şi buna rânduială, canoane validate la modul general prin canonul al cincilea al Sinodului al IV-lea şi în mod explicit prin canoanele al doilea al Sinodului al VI-lea şi întâiul al Sinodului al 7-lea.

În canonul al treilea, Sinodul porunceşte următoarele despre întâietatea de cinste a episcopului Constantinopolului: „Episcopul, însă, al Constantinopolului să aibă privilegiile cinstei, după episcopul Romei, pentru că acesta (Constantinopolul) este Noua Romă”.

În răspunsul Bisericii Ortodoxe Răsăritene la Epistola Enciclică a Papei Pius al 8-lea al Romei din 1848, citim următoarele: „Dacă se presupune vreo excepţie în cazul episcopului Romei, aceasta este în mod simplu privilegiul cinstei poziţiei lui şi nicidecum privilegiul stăpânirii generale; să observăm cu înţelepciune puterea canonului: din ce cauză este aşezat al Constantinopolului după cel al Romei? Pentru că el este Noua Romă”.

Iată exprimată aici care este excepţia de întâietate pe care i-o acordă Sinodul al II-lea Ecumenic episcopului Romei, nescoţând în evidenţă nici o altă putere a acestuia şi nici vreun motiv pentru deţinerea ei.

Acestea sunt rânduielile Sinodului al II-lea Ecumenic referitoare la primatul Papei; cât despre recursul la acesta în toate cazurile, ca la instanţa supremă, după cum îi place Papei să se considere pe sine, să auzim ce a poruncit Sinodul şi asupra acestui lucru în cel de-al doilea canon al său.

Canonul al doilea

„Episcopii să nu-şi întindă stăpânirea peste bisericile din afara jurisdicţiei lor, sau să le tulbure, ci potrivit canoanelor, episcopul Alexandriei să administreze pe cele din Egipt; episcopii Răsăritului să conducă numai Răsăritul, respectând întâietatea Bisericii Antiohienilor, după hotărârile canoanelor Sinodului de la Niceea. Şi episcopii conducători din Asia, numai pe cele din Asia să le conducă. Cei din Pont să conducă pe cele de acolo; cei din Tracia pe cele din Tracia, iar episcopii nechemaţi pentru conducere să nu năvălească să hirotonească sau la oarecare ranguri bisericeşti. Să se păzească însă canonul cel scris mai înainte în privinţa cârmuirii, unde e clar arătat că Sinodul fiecărei eparhii îşi va conduce afacerile bisericeşti potrivit celor stabilite la Niceea. În ce priveşte bisericile lui Dumnezeu dintre neamurile barbare, trebuie să se conducă după obiceiul Părinţilor ce s-au deprins să ţină”.

Credem că acest canon constituie un răspuns suficient pentru cei care fac recurs la cel de-al treilea, cel de-al patrulea şi cel de-al cincilea canon al sinodului de la Sardica. Acest canon mai are şi o altă caracteristică care oferă o imagine mai clară şi mai

exactă asupra problemei: trecerea sub tăcere a numelui episcopului Romei explică modul în care gândea Sinodul referitor la cele trei canoane ale sinodului de la Sardica, anume că, prin *appellatio*, acesta înţelege dreptul de recurs pe care îl au episcopii regiunii administrative supuse Papei, aşa-zisele drepturi ale acestuia din urmă fiind deja trecute sub tăcere în mod hotărât, după cum am dovedit deja pe îndelete. Aşa încât în zadar se luptă latinii pretinzând drepturi pe care niciodată nu le-au avut. Iar dacă apusenii întruniţi la Sardica au căutat să obţină lucrul acesta prin viclenie, cel de-al doilea Sinod Ecumenic i-a aşezat la locul lor, considerând sinodul ca fiind apusean şi numind Tomosul sinodului de la Sardica „Tomos al Apusenilor" şi stabilind limitele jurisdicţiei şi ale regiunii administrative a fiecăruia, interzicând Bisericilor extinderea dincolo de limitele lor precum şi amestecarea Bisericilor. Astfel încât, dacă la Sardica era vorba despre o manevră vicleană, aceasta a fost zădărnicită de decizia Sinodului acestuia. Dacă Sinodul îi recunoştea Papei dreptul de a primi recurs, era dator să amintească de acest drept şi să menţioneze excepţia; prin urmare, dreptul Papei de a primi recurs a fost negat în mod oficial.

Autoritatea Sinodului al II-lea Ecumenic este aceeaşi şi în Biserica Apuseană, de aceea consider de prisos să spun că acesta a fost recunoscut de Papa Damasus şi de întreaga Biserică Apuseană, Sinod pe care l-au validat dimpreună. Prin urmare, acest al II-lea Sinod Ecumenic răstoarnă el singur principiile absolutiste ale Bisericii Apusene.

Apărătorilor puterii papale le este imposibil să privească cu un ochi indiferent Sinodul al II-lea Ecumenic, fiindcă acesta singur, după cum spuneam, le anulează acestora opiniile despre primat şi hegemonie, întrucât prin el se dă mărturie despre faptul că Sinoadele Ecumenice nu numai că se întrunesc doar prin decret imperial, deci fără încuviinţarea Papei Damasus, dar şi despre faptul că, chiar în lipsa Papei şi a reprezentanţilor lui, Sinoadele Ecumenice întrunite rezolvă chestiunile religioase şi dogmatice în general, decretează canoane şi pun ordine în administrarea Bisericilor,

lucruri pe care Papa le acceptă şi le semnează împreună cu întreaga Biserică Apuseană.

Admiratorii primatului Papei, netolerând această realitate, spun că el a fost întrunit, chipurile, de către Papa Damasus împreună cu împăratul Teodosie, afirmaţie care nu se sprijină însă pe nimic. Singurul fapt pe care se sprijină această afirmaţie este lipsa, şi în cazul acestui Sinod, a proceselor-verbale, care pot dovedi neadevărul acestor susţineri. Prin urmare, afirmaţia lor se sprijină, în mod negativ, pe situaţia obscură dată de lipsa documentelor, însă, dacă procesele-verbale lipsesc, se păstrează istoria. Istoricul Socrate spune despre întrunirea acestui Sinod:

„Iar împăratul (Teodosie) nesocotind nimic mai presus, convoacă un sinod al episcopilor de aceeaşi credinţă pentru a întări credinţa de la Niceea şi a hirotoni episcop în Constantinopol. S-au întrunit aşadar... şi mulţi alţii, cu toţii fiind o sută şi cincizeci" [Istoria Bisericească, cartea I-a, cap. 8].

Cele spuse de Socrate sunt repetate şi de Sozomen: „iar împăratul a întrunit în grabă şi sinod de episcopi de aceeaşi credinţă, pentru a adeveri cele hotărâte la Niceea şi pentru hirotonia viitorului episcop al tronului Constantinopolului. S-au adunat aşadar, din cei care cugetau Treimea ca fiind de o fiinţă, aproape o sută şi cincizeci, sub conducerea lui Timotei, cel care ocupa tronul Alexandrinilor..." [Sozomen, *Istoria Bisericească*, cartea a 6-a, cap. 7, 9. Aceste capitole anulează o altă afirmaţie a papistaşilor, pe care ei o sprijină pe capitolele 3 şi 10 ale cărţii a 3-a a lui Sozomen şi care se află în contradicţie cu cele spuse în cap. 7 şi 9 ale cărţii a 7-a. Deoarece, însă, cele cuprinse în aceste capitole sunt în acord cu canoanele şi cu corectitadinea istorică bazată şi pe cele spuse de Socrate şi Teodorit, fiindcă nu era posibil ca acest scriitor să uite de cele ce a spus mai înainte şi să scrie contrariul şi să se contrazică, ne duce la concluzia că spusele lui din fragmentul respectiv, dacă nu au suferit vreo altă modificare, sunt lipsite de validitate].

La rândul său, Teodorit spune:

„Şi făcându-se din nou vară în oraşul acela (Constantinopol) şi fiind prezenţi cei mai mulţi (dintre episcopii Răsăritului), - căci a fost nevoie să fie chemaţi iarăşi pentru a se întruni - au primit o scrisoare sinodală de la episcopii Apusului prin care erau îndemnaţi să ajungă la Roma, pentru a se întruni un sinod mult mai numeros acolo; însă ei, renunţând a se deplasa acolo, căci nu le era de nici un câştig, l-au trimis pe Klydon cel ce s-a ridicat împotriva Bisericilor, arătându-le (apusenilor) şi dându-le de înţeles despre nepăsarea lor. Iar curajul şi înţelepciunea (ierarhilor) care au scris, îl arată mai limpede scrisorile...” [Teodorit, Istoria Bisericească, cartea I, cap. 9 şi 10, PG 80].

Aşa încât nu numai că Papa nu a întrunit un Sinod Ecumenic la Roma, ci el însuşi şi întreaga Biserică Apuseană s-a supus Sinodului acestuia întrunind, potrivit celor istorisite de Teodorit, „un sinod foarte mare la Roma, acceptând cele decretate la acest Sinod (al II-lea Ecumenic)”. Iar refuzul de a se deplasa la Roma şi cuvintele „curajul şi înţelepciunea (ierarhilor) care au scris, îl arată mai limpede scrisorile...” trimise Papei Damasus, exprimă îndeajuns măsura şi felul supunerii Răsăritului faţă de Papa [Răspunsul Răsăritenilor către Papa poate fi găsit în cartea a V-a, cap. 10 a Istoriei lui Teodorit şi în Colecţia sfintelor canoane, Paris, 1861, vol. 1, pag. 286].

Însă, în timp ce scrisorile enunţă faptele atât de limpede, partizanii papismului pretind că sinodul şi-a luat autoritatea de la Papa, deoarece împăratul i-a scris acestuia să semneze dimpreună cu ceilalţi documentele Sinodului, întrucât documentele unui Sinod Ecumenic trebuie semnate de către toate Bisericile. Epistola împăratului către Papă este considerată de aceştia drept un indiciu al superiorităţii Papei. Însă ar fi mai corect din partea lor să menţioneze epistola ierarhilor greci şi textul acesteia decât epistola împăratului, deoarece doar din epistola acelora poate fi stabilită poziţia Papei, de vreme ce

în ea s-a pronunţat în scris autoritatea Bisericii şi a fost întipărit duhul Bisericii.

De asemenea, să le amintim acestora şi cuvintele vrednice de menţionat ale Sinodului înscrise în discursul de salut al acestuia adresat împăratul Teodosie: „...rugăm aşadar pe blândeţea Voastră ca prin gramata cuvioşiei Voastre să întăriţi hotărârea Sinodului, aşa încât, precum aţi cinstit Biserica prin scrisorile Voastre de chemare, tot aşa să fie pecetluite la sfârşit cele hotărâte; iar Domnul să-ţi sprijine ţie împărăţia etc.” [Colecţia sfintelor canoane, Paris 1861, vol. 1, pag. 284].

Întrebăm deci: cine a întrunit Sinodul Ecumenic? Cine a validat cele hotărâte în Sinod? Răspunsul la aceste întrebări sunt chemaţi să-l dea apărătorii papismului. Cunosc oare apărătorii papismului faptul că episcopii care nu semnează documentele Sinodului Ecumenic sunt afurisiţi de acesta? Deoarece este necesar să se arate unanimitatea Bisericii întregi. Din acest motiv i-a fost trimisă Papei epistola, iar nu din motivul invocat de papistaşi.

Sinodul de la Cartagina împotriva dreptului papal de recurs

Sinodul de la Cartagina s-a întrunit în anul 418 în timpul domniei lui Teodosie cel Mic, la el participând 217 dumnezeieşti Părinţi. Împreună cu aceştia, au completat lista participanţilor la Sinod şi locţiitori trimişi de Papa Romei. În fruntea Sinodului s-a aflat episcopul Bisericii din Cartagina, Aureliu, care era numit şi Papă. Locţiitori ai Bisericii Romei au fost episcopul Faustin de Pichena Potentina, Biserică din ţinuturile Italiei, şi preoţii Filip şi Asell [Syntagma sfintelor canoane, Atena, 1853, vol. 3, pag. 286]. Acestor preoţi, Papa Zosima le-a dat instrucţiuni scrise (commonitorio), prin care le făcea cunoscute pretenţiile pe care erau datori să le susţină în sinod. Conţinutul Commonitoriului este următorul:

„Fratelui Faustin şi fiilor Filip şi Asell preoţii. De la episcopul Zosima.

Sarcinile ce v-au fost încredinţate să nu le uitaţi. Căci aşa cum voi vă aflaţi acolo, deopotrivă şi noi, fiindcă noi ne aflăm acolo prin prezenţa voastră. Săvârşiţi toate după cum aveţi rânduit prin porunca noastră şi prin cuvintele canoanelor, pentru a căror adeverire mai deplină am alcătuit acest commonitoriu. Căci aşa au spus, fraţilor, că au hotărât cei de la sinodul de la Niceea privitor la recursul episcopilor [aşa cum deja cunoaştem, nu este adevărat faptul că au spus aşa ceva. Adevărul acesta îl vom arăta în cele ce urmează]. Căci au fost de părere că, dacă un episcop, care va fi depus din treapta sa şi îndepărtat din eparhia sa, se gândeşte să facă apel şi să recurgă la prea fericitul episcop al Romei, iar acesta va voi şi va considera drept a se reînnoi cercetarea pricinei, atunci el va încuviinţa a se scrie episcopilor care se învecinează cu eparhia, ca aceştia să cerceteze împreună toate cu grijă şi să încheie cazul după adevăr. De aceea, dacă cineva cere să fie ascultat iarăşi în cazul său şi, la rugămintea sa personală către episcopul

Romei, acesta va lua iniţiativa de a trimite din partea sa un preot, să fie în puterea sa după cum voieşte şi după cum socoteşte; şi în socotinţa lui să fie dacă să ia hotărirea că este necesar a fi trimişi unii ca aceştia (preoţii) pentru a fi prezenţi la judecată împreună cu episcopii, avind ei autoritatea celui care i-a trimis. Iar dacă va considera că episcopii sunt îndeajuns pentru a duce cazul la bun sfârşit, să facă precum dispune prea înţeleapta sa voinţă".

Acest commonitoriu a fost citit în sinod. De partea lor, Părinţii întruniţi în şedinţă au spus că „în copiile hotărârilor de la Niceea, aflate în posesia lor, nu se află astfel de canoane". Însă, din politeţe, nu le-au respins de-a dreptul pretenţiile, dar nici nu le-au acceptat, ci şi-au manifestat reţinerea stabilind ca, pentru înlăturarea suspiciunii, să fie cercetate copiile exacte de către episcopii Costantinopolului, Alexandriei şi Antiohiei.

Iar fiindcă lansarea notificării, referitoare la chestiunea recursului, a fost pricinuită de recursul la Papă făcut de preotul african Apiarius, condamnat în Africa pentru unele fapte vinovate, sfântul sinod, din politeţe pentru mijlocirea Papei, a decis să-l primească pe Apiarius, după ce acesta se supune episcopului său, şi să aducă la cunoştinţa Papei hotărârea sinodului.

Aşadar, au scris Romei următoarele: În ceea ce priveşte executarea proceselor în regiunile de peste Mare (Marea Mediterană), deşi „nu voiesc a se îndepărta de la canoanele lor cele dintâi, cu toate acestea, nu se vor împotrivi cerinţelor Bisericii Romanilor dacă, în urma cuvenitei comparări a copiilor primite cu originalele de la Niceea, acestea vor fi găsite ca fiind autentice".

Abordând în felul acesta problema, Părinţii întruniţi la Cartagina au pus capăt tentativei lui Zosima. Însă când, după Zosima şi Bonifaciu, Celestin a cerut să exercite dreptul de recurs şi l-a trimis pe acelaşi Apiarius, care fusese din nou condamnat în Africa pentru alte vini şi făcuse recurs la Roma, cerând cu vehemenţă reprimirea lui, atunci episcopul Aureliu, cel dintâi în rang dintre sinodali, nu a mai suportat un astfel de comportament nedrept şi, în urma mărturisirii voluntare făcute de Apiarius însuşi, l-a mustrat pe Celestin şi, în numele întregului sinod de la Cartagina, i-a expus într-o lungă epistolă cursul evenimentelor acestui caz, opinia părinţilor despre comportamentul lui Apiarius şi despre drepturile Bisericii romane, „aducându-i la cunoştinţă faptul că în mod fals sunt atribuite Sinodului Ecumenic de la Niceea canoanele sinodului local de la Sardica” [Syntagma sfintelor canoane, vol. III, pag. 286-290 .

După expunerea cazului lui Apiarius, în epistolă se spun următoarele:

„Frate Stăpâne, mai întâi împlinind datoria cuvenitei închinăciuni, noi te rugăm ca de acum înainte pe cei ce vin de aici spre a fi ascultaţi de Voi, să nu-i primiţi cu lesnire. Nici pe cei de noi depărtaţi de la împărtăşire să nu-i primeşti Sfinţia ta pe viitor în părtăşie. Fiindcă Sfinţia ta uşor poţi afla că aşa s-a hotărât aceasta şi în Sinodul de la Niceea. Şi dacă de acolo se vede că se păzeşte lucrul acesta şi în cazul clericilor din treptele de jos şi a laicilor, cu cât mai mult voieşte a se păzi aceasta în cazul episcopilor? Deci cei au fost îndepărtaţi de la împărtăşire în eparhia lor să nu fie reaşezaţi în comuniune în grabă şi cum nu se cuvine de către Sfinţia ta.

De asemenea, să respingi Sfinţia ta, după cum ţi se cade, refugierea cea fără de ruşine a preoţilor şi a celorlalţi clerici. Fiindcă, nu prin vreo hotărâre oarecare a

Părinţilor a fost interzisă aceasta în Biserica cea din Africa, ci înseşi hotărârile Sinodului de la Niceea îi trimit în chipul cel mai lămurit la Mitropoliţii lor atât pe clericii din treptele de jos, cât şi pe episcopi.

Apoi, acelaşi Sinod a dispus cu înţelepciune [aşadar cererea de a se încălca cele hotărâte era lipsită de înţelepciune şi injustă] şi cu dreptate că trebuie ca orice chestiune, ce poate apărea, să fie soluţionată în locul în care a apărut. Căci nici o eparhie nu s-a socotit a fi lipsită de Harul Sfântului Duh, prin care dreptatea este respectată cu înţelepciune şi ţinută cu statornicie de preoţii lui Hristos. Mai ales că fiecăruia i s-a îngăduit, dacă nu este satisfăcut de judecata judecătorilor (locali), să facă recurs la sinodul eparhiei lui, sau chiar şi la Sinodul Ecumenic. Sau oare este cineva care să creadă că Dumnezeu, care poate insufla dreptatea judecăţii într-unul oarecare, va refuza lucrul acesta nenumăraţilor (clerici) adunaţi în sinod? [Faptul acesta constituie un protest al întregului sinod format din cei 217 Sfinţi Părinţi împotriva infailibilităţii]. Şi cum oare poate fi temeinică această judecată de peste mare, de vreme ce persoanele care trebuie să dea mărturie nu pot fi prezente la ea fie datorită neputinţei firii sau a slăbiciunii bătrâneţii, fie datorită multor altor piedici?

Iar despre faptul că tu ai putea trimite pe cineva din partea Sfinţiei tale, nu aflăm a se fi hotărât în nici un sinod al Părinţilor. Iar referitor la cele ce ai trimis odinioară prin Faustin, episcopul cel dimpreună cu noi, cum că aşa s-ar fi hotărât la Niceea şi comparându-le noi cu cele autentice trimise de către Prea Sfinţitul Chiril, colegul nostru, episcop al Bisericii Alexandriei şi de către Preacinstitul Attic, episcopul Constantinopolului, şi care mai înainte de aceasta au fost trimise înaintaşului Vostru, vrednicul de pomenire episcop Bonifaciu, prin preotul Inocenţiu şi ipodiaconul Marcel, nu am putut afla nimic în acest sens [acest lucru a rezultat din confruntarea documentelor oficiale ale Sinodului de la Niceea cerute de către acest sinod de la cele trei mari tronuri episcopale ale Răsăritului]. Deci să nu mai trimiteţi, nici să îngăduiţi, la cererea unora, ca

să vină la noi clerici (judecători), pentru a nu încuviinţa noi a se introduce mândria cea înfumurată a lumii în Biserica lui Hristos, cea care dă, celor care doresc a vedea pe Dumnezeu, lumina simplităţii şi ziua umilinţei. Şi fiindcă Apiarius, cel vrednic de plâns, în urma răutăţilor lui nelegiuite, a fost deja scos afară din Biserica lui Hristos de către fratele nostru Faustin, pentru păstrarea dragostei frăţeşti, prin cercetarea şi dispoziţiile Voastre, Africa să nu mai sufere nicidecum de acum încolo una ca aceasta" [Colecţia Sfintelor Canoane, Paris, 1715, pag. 169-173; vezi şi Theodor Vallianos, Adevărul Bisericii celei Soborniceşti, Atena, 1854].

Răspunsul acesta este nu numai o puternică mustrare a mândriei papale, dar şi anularea pretenţiilor acestuia şi un indiciu al întinderii hegemoniei papale şi o interpretare lucidă a canoanelor de la Sardica şi o caracterizare a acestui sinod. Ignorarea completă, după 71 de ani, a acestor canoane de către un întreg sinod (cel de la Cartagina) alcătuit din 217 episcopi, dă mărturie, în primul rând, despre faptul că sinodul de la Sardica este unul local şi secundar, iar canoanele acestuia îi priveau pe cei supuşi Papei; căci canoanele unui Sinod Ecumenic au autoritate în toată lumea şi le sunt cunoscute tuturor. Prin urmare, canoanele sinodului de la Sardica nu le aduc nici un folos adepţilor papali.

Al III-lea Sinod Ecumenic de la Efes demonstrează lipsa de fundament a pretențiilor papale

Motivul întrunirii Sinodului Ecumenic de la Efes a fost erezia lui Nestorie care, după cum era de aşteptat, i-a ridicat la luptă împotriva ei pe cei credincioşi hotărârilor de la Niceea. Primul care s-a ridicat împotriva ereziei a fost Sfântul Chiril al Alexandriei, între acesta şi Nestorie, Patriarhul Constantinopolului, fiind purtată o corespondenţă intensă. Din nefericire, această corespondentă nu a dus la nici un rezultat favorabil, deoarece Nestorie a rămas statornic în concepţiile lui, dovedindu-se de neconvins. Atunci, Sfântul Chiril, văzând pericolul ameninţător al acestei erezii, îi scrie lui Celestin, Papa Romei, aducându-i la cunoştinţă înşelarea lui Nestorie şi răspândirea vizibilă a acesteia. Nestorie, cunoscând faptul că unanimitatea celor doi puternici Patriarhi era un pericol pentru el, îi scrie episcopului Romei apărându-şi concepţiile eretice.

Convins de faptul că învăţăturile lui Nestorie sunt greşite, Celestin convoacă un sinod la care condamnă erezia lui Nestorie. Simultan, acelaşi lucru îl face la Alexandria şi Sfântul Chiril, în anul 429, condamnând înşelarea lui Nestorie. Scrisori ale sinodului sunt trimise apoi lui Nestorie împreună cu douăsprezece Anatematisme ale lui Chiril prin care erezia acestuia era condamnată şi anatematizată.

La rândul său, Celestin i-a scris şi el lui Nestorie ameninţându-l cu anatema dacă în termen de zece zile nu renunţă la părerile lui. Efectul acestor înştiinţări a fost acela de a-l irita mai tare pe Nestorie şi pe cei din jurul său. Drept consecinţă, celor douăsprezece Anatematisme ale lui Chiril, Nestorie le-a opus douăsprezece anatematisme ale sale, la care Ioan de Antiohia, prietenul lui Nestorie, a adăugat alte douăsprezece, ca răspuns la Anatematismele lui Chiril, deoarece credea că „Chiril, combătând peste măsură cuvintele lui Nestorie, a căzut în erezia lui Apolinarie. Din această cauză a poruncit ca doi

episcopi din sinodul său, Andrei, episcopul Samosatei, şi Teodorit, episcopul Cyrului, să alcătuiască un răspuns împotriva celor douăsprezece capete considerate ca reînnoind dogma lui Apolinarie". Teodorit al Cyrului a scris astfel cinci cuvântări împotriva lui Chiril [Colecţia Sfintelor Canoane, Paris, 1715, vol. 1, pag. 695].

Convocarea celui de-al III-lea Sinod Ecumenic

Prin pledoaria episcopului Antiohiei în favoarea lui Nestorie, întreaga Biserică părea ruptă în două tabere. Pe de o parte Bisericile Romei, Asiei Mici şi Palestinei s-au grupat în jurul lui Chiril; pe de altă parte, cea a Antiohiei, dintr-o înţelegere greşită a lucrurilor, s-a alipit de Nestorie.

În vremea aceea, împărat era Teodosie cel Mic, însă conducerea o exercita mai mult sora acestuia, Pulheria, care era o următoare sinceră a credinţei de la Niceea. Lupta între cele două părţi a durat aproape doi ani până când, văzând tulburarea care se face în Biserică, Pulheria îl convinge pe Teodosie să întrunească un sinod. Sinodul este întrunit prin decret imperial dat la Efes la data de 19 noiembrie 430. Sunt invitaţi ierarhii de pretutindeni pentru a întruni cel de-al treilea Sinod Ecumenic în ziua Cincizecimii anului următor, 431.

La Efes s-au prezentat, înaintea tuturor, cei doi Patriarhi, Chiril şi Nestorie împreună cu episcopii lor, al căror număr se ridica la două sute, provenind din Orient, din Egipt şi din Macedonia. Episcopul Cartaginei, Capreol, a scris în numele celorlalţi episcopi ai Africii că primeşte dogma lui Chiril al Alexandriei. Celestin al Romei a trimis la Sinodul de la Efes trei exarhi pentru a-l reprezenta pe el şi pe ceilalţi episcopi ai Apusului. Însă trimişii Romei şi Ioan al Antiohiei au întârziat să sosească. Neconsiderând deloc această întârziere ca impediment, Sinodul şi-a început lucrările în ziua de 22 iunie sub preşedinţia lui Chiril al Alexandriei.

Nestorie, fiind invitat de trei ori să se prezinte în sinod, nu s-a înfăţişat din cauza absenţei prietenului său Ioan al Antiohiei şi a episcopilor din jurisdicţia lui. Drept consecinţă, a fost caterisit din treapta sa, iar dogmele lui au fost condamnate. Pe de altă parte, epistolele lui Chiril şi Celestin schimbate mai înainte între ei, precum şi

Anatematismele lui Chiril şi Epistola către Nestorie a lui Chiril au fost recunoscute ca fiind ortodoxe.

Între timp soseşte Ioan al Antiohiei care, nerecunoscând cele petrecute la Sinod, alcătuieşte el un alt sinod din 40 de episcopi la care îl caterisește pe Chiril şi pe Memnon pentru faptul că ar fi căzut în erezia lui Apolinarie. Puţin mai târziu ajung şi trimişii Papei care coalizează cu Chiril semnând, în cea de-a treia şedinţă a Sinodului, cele hotărâte mai înainte. La data de 26 iulie, întrunindu-se cu toţii laolaltă în cea de-a patra şedinţă, îl invită pe Ioan să-şi prezinte apărarea. Acesta, neprezentându-se, este caterisit în cea de-a cincea şedinţă. Astfel, între episcopii întruniţi la Efes a survenit o schismă. Din cauza acestei schisme, Sinodul de la Efes se afla în pericolul de a împărtăşi soarta Sinodului de la Sardica. Dezacordul între episcopii divizaţi a durat timp de trei ani până când, în cele din urmă, la îndemnul împăratului, Patriarhul Alexandriei şi cel al Antiohiei, întâlnindu-se la Nicomidia, au ajuns la o formulă de împăciuire. În acest fel, dezacordul a fost înlăturat, iar părţile dezbinate s-au unit: condiţia împăcării a fost condamnarea şi anatematizarea ambelor erezii, a lui Nestorie şi a lui Apolinarie. Drept urmare, Chiril a anatematizat erezia lui Apolinarie, iar Ioan erezia lui Nestorie; după aceasta au semnat o mărturisire de credinţă alcătuită de către Teodoret al Cyrului în care era consemnat termenul de Născătoare de Dumnezeu (Theotokos) şi cele două firi în Hristos şi unirea neamestecată a acestora. Astfel a fost salvat caracterul ecumenic al celui de-al III-lea Sinod Ecumenic de la Efes (435). Acest Sinod a alcătuit şi opt canoane necesare administrării şi bunei rânduieli bisericeşti.

Ce învăţăm din istoria acestui Sinod Ecumenic?

a) Sfântul Chiril şi Papa Celestin au luptat împreună împotriva lui Nestorie.

b) Fiecare dintre ei acţionează independent unul faţă de celălalt.

c) Sfântul Chiril a prezidat Sinodul, jucând un rol principal nu ca reprezentant al Papei, ci ca Patriarh al Alexandriei.

d) Sfântul Chiril şi Ioan au pecetluit, prin împăcare, caracterul Sinodului Ecumenic.

e) împăratul a întrunit Sinodul Ecumenic la îndemnul Pulheriei, nu la cel al Papei.

f) Nu a fost considerată necesară sosirea reprezentanţilor trimişi de Papa pentru ca Sinodul să-şi inaugureze lucrările, fiind întrunite două şedinţe în care Nestorie a fost caterisit.

h) Trimişii papali nu au protestat pentru aceasta, nici nu au pretins vreo întâietate.

g) Reprezentanţii Papei, sosind după încheierea celei de-a doua şedinţe, i s-au alăturat lui Chiril şi au semnat hotărârile Sinodului.

i) N-a reieşit de nicăieri vreun indiciu al primatului sau al hegemoniei Papei Celestin, care se vede că nu avea o poziţie diferită de aceea a episcopului Cartaginei, Capreol.

Într-adevăr, aceasta a fost poziţia Papei Romei la Sinodul Ecumenic de la Efes.

Epistola Papei Celestin adresată Sinodului de la Efes şi apariția lui „resservatio mentalis”

„Celestin către Sfântul Sinod cel întrunit la Efes, iubiţilor şi mult doriţilor fraţi întru Domnul, salutare.

Sinodul preoţilor arată prezenţa Sfântului Duh [un adevăr pe care Papii îl refuză acum]; căci sfântă şi vrednică de respect este adunarea aceasta de sfat, în care tăria în credinţă se vede a fi precum aceea a marelui Sinod al Apostolilor. Niciodată până acum nu a lipsit dintre ei Învățătorul care i-a învățat pe ei: Domnul şi Învăţătorul de-a pururea era prezent între ei. Şi nici n-au fost părăsiţi vreodată cei învăţaţi de Învăţătorul lor. Cel care i-a trimis este Acela care i-a învăţat: Cel care le-a spus ce să înveţe i-a învăţat pe ei, arătându-Se pe Sine Apostolilor Săi. Să se facă auzită de către toţi laolaltă, stăpânilor fraţi, grija aceasta faţă de învăţătura cea predată, care ne-a fost încredinţată nouă ca moştenire. Cu această grijă suntem încinşi noi cei ce propovăduim numele Domnului în tot locul şi în toată lumea cunoscută, ca urmaşi ai acelora (ai Apostolilor), după cum Acela ne-a poruncit: «mergând, învăţaţi toate neamurile». Frăţia voastră trebuie să ia aminte la faptul că a primit poruncă obştească şi că (Acela) a voit ca noi toţi să săvârşim toate cele pe care (El) le-a poruncit de obşte acelora a le săvârşi, privitor la credinţă şi la slujire. Este necesar, după cum se cuvine, ca noi să-i urmăm pe părinţii noştri, luând cu toţii asupra noastră această osteneală. Iar noi, cei care suntem succesori ai vredniciei acelora, să încredinţăm chivernisirea acestor învăţături, amintind totodată de porunca Apostolului de a nu adăuga nici o altă învăţătură. Căci nu are o cinste a slujirii mai mică acela care învaţă păzirea învăţăturilor predate” [Acta Conciliorum..., Paris, 1715, vol XI, cap. 14].

Restul acestei epistole urmează aceeaşi linie de idei, cuvinte pe care trebuie să le asculte aceia care, la 1870, au suprimat Sinoadele. Epistola a fost urmarea unei evaluări înţelepte a lucrurilor. Papa a avut de învăţat din păţaniile predecesorilor săi. Epistola n-a fost scrisă din conştiinţă curată, ci felul în care a fost alcătuit textul ei a fost impus de necesitate.

Din secolul acesta, papismul a început să ia formă şi chip şi să devină mai vizibil. În acest secol a fost plăsmuit şi mitul despre lepra Sfântului Constantin cel Mare şi vindecarea acestuia de către Papa Silvestru al Romei şi au fost puse bazele acelei Donatio Constantini, despre care vom vorbi mai departe. Peste doar zece ani, la al patrulea Sinod Ecumenic, vom vedea un papism cu un caracter cu totul schimbat, fapt care s-a manifestat în neputinţa Sinodului de a-l îndepărta pe Dioscor de pe tronul Alexandriei. După zece ani îi vom vedea uitând cu totul nu numai de această epistolă, dar şi de întreaga istorie a Sinoadelor, dovedindu-şi ignoranţa faţă de cele mai elementare lucruri. Faptul că această epistolă nu a fost scrisă dintr-o conştiinţă cinstită îl arată şi instrucţiunile date trimişilor papali, din cuvintele cărora se vădesc rezervele de ordin mental ale lui Celestin (aşa numita *reservatio mentalis*).

Dovada clară o constituie următoarele cuvinte ale celui de-al treilea legat al lui Celestin, preotul Filip, care, fără nici un motiv şi urmând doar ordinele secrete şi instrucţiunile Papei, a citit înaintea sinodului discursul învăţat de la acesta, şi anume:

„E fără de nici o îndoială şi cunoscut din toate timpurile faptul că Sfântului şi preafericitului Petru, celui dintâi şi căpetenia Apostolilor, stâlpul credinţei, temelia Bisericii Soborniceşti, i s-au dat cheile împărăţiei de către Domnul nostru Iisus Hristos, Mântuitorul şi izbăvitorul neamului celui omenesc şi lui i s-a dat puterea de a lega şi a dezlega păcatele, el care până în vremea de acum şi de-a pururea trăieşte şi judecă în succesorii săi. Aşadar, Sfântul şi preafericitul Papă al nostru Celestin, succesor şi locţiitor al aceluia fiind, după rânduială, ne-a trimis pe noi la acest Sfânt Sinod ca purtători ai

prezenţei lui. Ceea ce binecredincioşii creştini şi de-oameni-iubitorii împăraţi au rânduit în sinod [deci măturisesc faptul că nu Papa, ci împăraţii au fost cei care au stabilit], aceea de a se păstra credinţa cea sobornicească cea moştenită din vechime până acum, aceasta să se respecte neclintit pentru totdeauna... Fiindcă preoţii prezenţi s-au întrunit în această adunare preoţească ca trimişi ai Bisericii celei din Răsărit şi ai celei din Apus, acest Sfânt Sinod urmând astfel modelul (tipul) Părinţilor, şi au stabilit hotărârea cea pusă înainte împotriva celui blestemat şi căzut... Aşadar să cunoască Nestorie că este străin de împărtăşirea preoţiei Bisericii Soborniceşti” [Acta Conciliorum..., Paris, 1715, vol XI, cap. 16].

Din dezacordul care există între textul epistolei Papei şi cel al discursului reprezentantului acestuia, preotul Filip, riscăm să-l luăm pe Filip drept Papă, iar pe Papa drept preot. Aceasta este politica papismului care a semănat din belşug seminţele schismei în Biserică în secolul al V-lea. Limbajul acesta al preotului Filip le-a displăcut foarte Sfinţilor Părinţi, însă, din grija pentru pacea Bisericii ei, şi-au pus în momentul acela pază gurii lor. Fiindcă singura preocupare a reprezentanţilor Romei era aceea legată de autoritatea Papei. Dacă aceasta era atinsă cu ceva, de îndată putea fi zădărnicit scopul Sinodului. De aceea răspunsul le-a fost dat imediat după condamnarea lui Nestorie. Căci Sinodul, validând pentru episcopii Ciprului şi pentru alţi episcopi drepturile care decurg din principiul independenţei, a limitat puterea şi influenţa fiecărui episcop la episcopia sa şi nu mai departe, legiuind următoarele:

„... să nu se încalce canoanele Părinţilor nici măcar din motiv de lucrare sfinţită, ca să nu pătrundă mândria stăpânirii lumeşti, nici să trecem cu vederea libertatea aşa încât, puţin câte puţin, aceasta să se piardă, căci ne-a dăruit-o cu Sângele Său Domnul nostru Iisus Hristos, izbăvitorul tuturor oamenilor. Deci a socotit Sfântul Sinod Ecumenic a se păzi, pentru fiecare eparhie, curate şi nesilite dreptăţile cele cuvenite ei din început şi

de demult, şi după vechiul obicei ţinut din vechime, fiecare mitropolit având îngăduinţa ca, pentru propria lui asigurare, să primească potrivit cu cele săvârşite. Iar dacă cineva ar înfăţişa o hotărâre potrivnică celor orânduite acum, s-a socotit de întreg Sfântul şi Ecumenicul Sinod ca aceasta să fie fără tărie” (canonul 8).

Acestea sunt aşadar cuvintele de răspuns ale Bisericii Răsăritene şi la enciclica lui Pius al IX-lea, iar acest Sfânt Sinod a respins, a condamnat şi n-a acceptat această stăpânire suverană absolută - pe care Biserica Romei o acceptă astăzi în persoana Papei - dând o deosebită atenţie faptului de a nu se mai ivi pe viitor acest orgoliu al stăpânirii între păstorii Bisericii.

Purtarea Papei Leon la cel de-al IV-lea Sinod Ecumenic şi răspunsul dat de Sinod, prin canonul 28, pretențiilor lui Leon

Erezia lui Nestorie a declanşat, ca reacţie faţă de ea, erezia lui Eutihie. Apărând iniţial credinţa ortodoxă împotriva blasfemiilor lui Nestorie, Eutihie, arhimandrit al Bisericii Constantinopolului, a alunecat puţin câte puţin în cealaltă extremă a ereziei lui Nestorie, reînnoind dogmele ereticilor Valentin şi Apolinarie. Apărător şi susţinător al ereziei lui Eutihie s-a arătat a fi succesorul Sfântului Chiril la Patriarhia Alexandriei, Dioscor, care se distingea prin cutezanţa şi îndrăzneala lui. Împotriva ereziei lui Eutihie şi a lui Dioscor a scris Teodoret lucrarea sa intitulată „Polymorfon” sau „Eranistes” (Compilatorul) care a căzut ca un trăsnet asupra ereziei lui Eutihie. Răspunsul lui Dioscor faţă de Teodorit a venit prin folosirea forţei, cu sprijinul împărătesei Evdochia. Episcopul Eusebiu de Dorylea îl acuză pe Eutihie în sinodul endemic de la Constantinopol, prezidat de Patriarhul Flavian în 448. Sinodul, chemându-l de trei ori pe Eutihie să-şi respingă învăţăturile înşelătoare, iar el nevoind să se prezinte în sinod pentru a face aceasta, l-a declarat căzut din treapta preoţească şi străin de părtăşia cu Biserica. Eutihie, însă, reuşeşte prin prietenii săi să întrunească la Constantinopol un nou sinod endemic, în 449, în scopul de a fi dezvinovăţit, la care însă este condamnat din nou.

Fiind condamnat, Eutihie face recurs la Sinodul Ecumenic scriindu-i şi lui Leon, Patriarhul Romei, căruia şi Flavian îi scrisese două epistole în care îi istorisea cu durere sufletească înşelarea acestui mădular al Bisericii şi cele despre erezia lui. Epistolele lui Flavian către Leon au fost dictate de conştiinţa pericolului în care se afla dreapta credinţă, pericol care trebuia respins de întreaga Biserică Ecumenică sau Universală. Deoarece Eutihie căuta deja să-l predispună pe Papă în favoarea sa (fiindcă doar în acest sens poate fi interpretată epistolografia lui Eutihie adresată Papei), Flavian i-

a scris acestuia pentru a-i clarifica situaţia şi pentru a-l chema la apărarea Bisericii, după cum era dator.

Sprijinul lui Leon era mai necesar ca niciodată din două motive: a) dreapta credinţă era pusă în pericol de o erezie susţinută de foarte puternicul Patriarh al Alexandriei, Dioscor, care se bucura şi de susţinerea Curţii imperiale; b) puterea scaunului episcopal roman era mare în secolul al V-lea şi dacă acesta era înşelat să susţină erezia, atunci ortodoxia era în pericol. În această epocă, Roma, ca scaun patriarhal al Apusului, avea posibilitatea să întrunească sinoade cu participare numeroasă prin episcopii eparhiilor supuse acesteia.

Autoritatea Romei, ca putere bine constituită, era respectată ca orice altă putere care impunea prin ea însăşi. Această situaţie a rezultat prin supunerea faţă de scaunul Romei a multor episcopi în urma slăbirii suveranităţii imperiale asupra părţii apusene a Imperiului Roman, fapt care a contribuit la consolidarea scaunului episcopal al Romei. Observăm de acum cum scaunul Romei concentrează în sine şi puterea politică, tinzând să-şi însuşească stăpânirea în cadrul statului roman apusean, după cum vom vedea puţin mai departe. Datorită acestei puteri, răsăritenii au fost uneori constrânşi să tolereze, de dragul păcii Bisericii, anumite atitudini arogante ale Papilor. Acest lucru s-a petrecut şi la Sinodul al IV-lea Ecumenic care de dragul ortodoxiei a suportat limbajul îndrăzneţ al legaţilor Papei Leon, căruia însă i-a răspuns prin canonul 28 al acestuia.

Comunicarea către Roma a acestor chestiuni s-a făcut sub imboldul a două motive: pentru ca un episcop ortodox să sară în ajutorul dreptei credinţe şi pentru ca un Patriarh puternic să întărească falanga celor care luptau în favoarea Ortodoxiei. Leon, citind ambele epistole, s-a declarat în favoarea lui Flavian şi împotriva lui Eutihie, iar, în răspunsul său către Flavian, el dezvoltă cu o minunată ascuţime de minte, cu claritate şi profunzime învăţătura Bisericii despre cele două firi într-o singură persoană.

Sinodul tâlhăresc de la Efes

Intrând în luptă cu îndrăzneală, Dioscor anulează caterisirea lui Eutihie şi-l convinge pe împăratul Teodosie să întrunească un Sinod Ecumenic. Sinodul Ecumenic este întrunit de către împărat la Efes în anul 449. La acesta s-au prezentat 160 de episcopi între care se aflau şi trimişii Papei Leon. Însă Dioscor şi-a pregătit victoria prin nişte metode cu totul lipsite de demnitate.

Sinodul l-a acuzat şi l-a caterisit pe Flavian şi pe Eusebiu de Dorylea precum şi pe Teodorit al Cyrului şi pe Ivan, episcopul Edessei. Iar fiindcă Flavian a căutat să se împotrivească citirii hotărârii de caterisire de către secretari, au fost chemaţi conţii împreună cu soldaţii lor, ceruţi de Dioscor împăratului, care intrând înăuntru l-au brutalizat pe Flavian, încât acesta a murit după trei zile. La sinodul acesta, stăpână a fost nu raţiunea, ci violenţa în faţa căreia episcopii au cedat semnând condamnarea celor acuzaţi. Singurii care au reuşit să scape şi să nu semneze au fost reprezentanţii din Apus. Deşi a fost întrunit pentru a deveni ecumenic, sinodul acesta şi-a pierdut cu totul caracterul de sinod, fiind numit sinod tâlhăresc. Teodosie, susţinându-l pe Dioscor, n-a mai întrunit un alt sinod.

După şase ani însă - în 450 - Teodosie moare, iar moartea lui a adus cu sine şi căderea ereziei eutihiene. Lui Teodosie i-a succedat Pulheria, sora lui mai mare, care era partizană a credinţei de la Niceea. Ea s-a căsătorit cu Marcian, trac de origine şi împărtăşind aceeaşi credinţă. Odată cu urcarea lor pe tronul imperial, prima lor grijă a fost apărarea Ortodoxiei atacată la Efes. În această direcţie presa şi duhul de revoltă al poporului şi dezaprobarea general manifestată împotriva silniciilor lui Dioscor şi a hotărârii unilaterale a sinodului.

Al 4-lea Sfânt Sinod Ecumenic întrunit la Calcedon. Lupta apusenilor în favoarea hegemoniei papale şi a răsăritenilor în favoarea Ortodoxiei

Pulheria, avându-l pe bunul Marcian drept colaborator sincer şi binevoitor, îi recheamă pe episcopii exilaţi de sinodul tâlhăresc de la Efes şi convoacă în Calcedonul Bitiniei, la data de 8 octombrie 451, cel de-al IV-lea Sinod Ecumenic. La el au participat 630 de episcopi sau, după alţii, 520 de episcopi [în epistola Sinodului adresată Papei Leon al Romei apar 520 de participanţi]. În Documentele Sinodului apar numele a 630 de episcopi. Sinodul acesta a avut cea mai numeroasă participare în raport cu celelalte trei precedente, iar episcopii aparţineau aproape în totalitate Bisericii Răsăritene. Din Biserica Apuseană au fost prezenţi doar doi episcopi ai Europei Apusene şi patru exarhi ai Papei.

Preşedinte al Sinodului a fost, prin reprezentanţii săi, Papa Leon I. Sinodul s-a ocupat cu două probleme principale: să-i judece pe episcopii răsăriteni caterisiţi de Dioscor şi de către cei supuşi lui şi să clarifice învăţătura promovată de Eutihie.

Cea dintâi chestiune a fost supusă judecăţii în prima şi cea de-a treia şedinţă, în urma cărora Dioscor a fost caterisit şi exilat, iar Teodoret şi ceilalţi răsăriteni au fost dezvinovăţiţi. Cea de-a doua chestiune, mult mai dificilă, a fost discutată şi reglementată în şedinţele a doua, a patra şi a cincea. Aşadar, după ce s-a luat decizia condamnării Eutihianismului, au fost recunoscute ca reguli de credinţă Epistolele lui Chiril către Nestorie şi Epistola lui Leon către Flavian, fiind alcătuit „Orosul" Sfântului Sinod al patrulea Ecumenic.

Aceasta este pe scurt istoria Sinodului al IV-lea Ecumenic, în cadrul căruia am văzut deja care a fost comportamentul trimişilor Papei Leon faţă de credinţa ortodoxă, cât adevăr a fost în cuvintele acestora, reţinerea arătată de sinodali de dragul dreptei credinţe şi răspunsul Sfântului Sinod la opiniile lipsite de sens ale trimişilor papalităţii. Şi spun

papalitate şi nu Papă, deoarece la Roma deja s-a constituit un sistem perfect care avea ca scop concentrarea puterilor politice şi bisericeşti în persoana episcopului Romei ca hegemon al Bisericii şi al statului.

În curând, acest sistem l-a proclamat pe Papă hegemon al hegemonilor, după cum vom vedea. De aici şi distincţia între Papă şi papism şi între Biserica Apuseană şi papism. Biserica Ortodoxă apuseană a fost târâtă şi scoasă de pe calea cea dreaptă şi supusă sub puterea papismului. Persoana Papilor se identifica adesea cu papismul, deşi au fost posibile şi excepţii, forţa papismului nepermiţând însă un Papă nesupus acestuia.

Epistola Papei Leon al Romei către Sinodul Ecumenic de la Calcedon

„Leon, episcopul, către iubiţii fraţi din Sfântul Sinod de la Calcedon, bucuraţi-vă în Domnul.

Este de dorit pentru mine, iubiţilor, potrivit rânduielii noastre din prezent, ca toţi preoţii Domnului să se adune împreună în râvna cea pentru credinţa sobornicească, ca nu cumva înduplecându-se spre cele vicioase de dragul sau de frica stăpânirii lumeşti să se abată de la adevăr. Şi fiindcă adesea se întâmplă multe din cele care pot insufla pocăinţa, iar mila lui Dumnezeu biruieşte greşelile celor care păcătuiesc suspendând prin aceasta pedeapsa, fapt care lasă loc posibilităţii îndreptării, îmbrăţişaţi dreptatea deplină, căci aceasta este voinţa credincioasă a preablândului împărat. Pentru aceasta vrând el a întruni la un loc adunarea noastră sfântă spre surparea uneltirilor diavolului şi redobândirea păcii bisericeşti, să păzim noi într-atât drepturile şi cinstea tronului prea fericitului Apostol Petru, după cum şi noi am fost îndemnaţi de el prin scrisorile sale a face aceasta. Din acest motiv oferim sinodului prezenţa noastră care, deşi nu a fost posibilă (în persoană), nici nu ne-a îngăduit timpul, să se îngăduie după obicei. Adică fraţii aceştia, Pashalin şi Luchensie episcopii, şi Bonifaciu şi Vasile prezbiterii, cei trimişi de către tronul Apostolilor, să prezideze sinodul pentru mine şi să fie căpetenie adunării noastre pentru ca să nu fiţi voi despărţiţi de prezenţa mea. Pentru ca prin locţiitorii mei eu să fiu alături de voi şi să nu fiu îndepărtat de la propovăduirea credinţei soborniceşti. Şi aşa, neputând voi nesocoti cele ce credem despre tradiţia veche, nu puteţi pune la îndoială cele ce dorinţa noastră a rânduit.

Aşadar, fraţi mult iubiţi, depărtându-ne de orice discuţie cu totul îndrăzneaţă potrivnică credinţei celei de Dumnezeu inspirate şi de necredinţa cea zadarnică a celor

înşelaţi...

Întăriţi-vă în Domnul, fraţi preaiubiţi” [Colecţia sfintelor canoane, vol. II, pag. 22].

Stilul acestei epistole este o dovadă a modului de gândire a Papei Leon I privitor la hegemonia Papilor în Biserică şi la superioritatea episcopului Romei. După cum vom vedea în cele ce urmează, în sinod, legaţii (trimișii) lui Leon au dat acestui mod de gândire o interpretare mai clară.

Comportarea legaților Papei. Ofensa lipsită de ruşine adusă de legați adevărului istoric. Îngăduința arătată de Sfinții Părinți

Răspunsul către trimişii papali

Comportarea legaţilor Papei faţă de Sfântul Sinod Ecumenic a fost deosebit de necuviincioasă; căci de îndată ce s-au înfăţişat înaintea Sfântului Sinod, lăsând la o parte orice respect pentru mulţimea atâtor episcopi adunaţi în Duhul Sfânt, au început a vorbi cu falã şi vorbe umflate cele ce au fost învăţaţi a spune. Iată cuvintele unuia dintre aceştia, numit Pashalin, care, stând în mijlocul celor adunaţi acolo, a spus următoarele faţă de demnitarii imperiali:

„De la prea fericitul şi apostolicul episcop al cetăţii Romei şi cap al tuturor Bisericilor, avem porunci prin care suntem învredniciţi a vă vesti (că voinţa Papei este) ca Dioscor, Arhiepiscopul Alexandriei să nu şadă împreună cu noi în adunare. Iar dacă încearcă să facă aceasta, să fie scos afară; este necesar să păzim lucrul acesta: ori iese acela, ori ieşim noi (din Sinod)".

Iar la întrebarea senatorilor despre motivele unei astfel de pretenţii, celălalt dintre trimişi a spus următoarele: „Cuvântul meu este în acelaşi gând. (Dioscor) a răpit o persoană spre judecată (pe Flavian), fapt care nu era în puterea lui, şi a îndrăznit să facă epitropie spre a decide fără de tronul apostolic, fapt care niciodată nu s-a petrecut, nici nu este îngăduit a se face!"

[Ambii legaţi spun neadevăruri: fiindcă, după cum am văzut, la sinodul tâlhăresc au participat trimişi papali, aceştia reuşind să fugă şi să nu semneze. Pe de altă

parte, nenumărate sinoade s-au întrunit sau, mai corect, toate sinoadele s-au întrunit fără permisiunea Papei. Ce îndrăzneală!]

Pashalin a adăugat apoi următoarele:

„Noi nu ne putem pune împotriva poruncilor prea fericitului şi apostolicului episcop şi guvernatorului tronului apostolic (adică împotriva Papei), şi nici împotriva canoanelor bisericeşti [Ei fac apel la canoanele bisericeşti, dar care sunt acestea? Unde pot fi găsite?] sau a tradiţiilor Părinţilor" [Fleury, Istoria, vol. VIII, cartea a XXXVIII-a, cap. 2; Conciliorum..., Edicio Paris 1664, pag. 102. Care tradiţii? Cum mint cu atâta neruşinare! Cititorii pot aprecia deja, pe cât le este posibil, veridicitatea cuvintelor reprezentanţilor Papei, a acelora care vorbesc în numele lui].

Acesta a fost limbajul şi comportarea legaţilor Papei Leon cel *Sfânt*. Ne putem închipui limbajul celor care nu poartă calitatea de sfânt! Dumnezeu să păzească Biserica!

Este uimitoare răbdarea Părinţilor Sfântului Sinod. Desigur că ei nu trecuseră în uitare istoria Bisericii, nici nenumăratele sinoade care s-au întrunit fără a avea permisiunea episcopului *apostolic*, nici poziţia diferitelor sinoade şi a părinţilor participanţi la ele faţă de pretenţiile Papilor, a acelora care au vătămat Biserica mai rău decât ereziile. Cum deci au tolerat pălăvrăgeala şi purtarea necuviincioasă a acestora faţă de un astfel de Sinod! Cum au ascultat astfel de minciuni! Cum de nu au crăpat de indignare!

Se vede că necesitatea le impunea să-şi pună pază gurii lor. Părinţii au fost puşi în situaţia celui aflat la mijloc, care este presat de către propriul aliat spre a face concesii. Aceasta a fost cu adevărat poziţia Sfinţilor Părinţi ai Sinodului Ecumenic. Dacă, necăjindu-se, i-ar fi respins, scopul Sinodului ar fi fost zădărnicit şi erezia ar fi făcut

prăpăd în Biserica. Înţelepciunea cerea răbdarea de dragul credinţei şi acest lucru l-au făcut fericiţii Părinţi.

Prin epistolele sale către Flavian, Papa susţinea credinţa ortodoxă şi în jurul acestuia s-a grupat întreaga Biserică Apuseană. Înfrângerea lui Dioscor era împlinită, iar motivul îngăduinţei Părinţilor Sfântului Sinod a fost tocmai acesta. Discursurile papistaşilor în sprijinul autorităţii Papei în sinoade, autoritate motivată şi prin faptul că epistolele Papei au fost acceptate ca regulă de credinţă, nu au nici o valoare, deoarece reguli de credinţă au dat şi Sinoade Ecumenice anterioare şi unele din cele locale, acestea nefiind alcătuite de către Papi. Epistolele au devenit regulă de credinţă datorită ortodoxiei lor şi prin această ortodoxie ele au fost lăudate şi proclamate ca atare. Dacă autoritatea provine din ele însele, atunci de ce să nu spunem acelaşi lucru şi despre Sfântul Chiril al Alexandriei ale cărui epistole şi învăţături au fost lăudate şi proclamate simultan în acelaşi fel ca reguli de credinţă? Ce înseamnă aclamaţiile sinodalilor precum: „Leon şi Chiril au învăţat în mod asemănător!"; „Leon a învăţat adevărat şi credincios! Astfel a învăţat şi Chiril! Veşnică fie pomenirea lui Chiril!"

După cum se observă, toate acestea s-au făcut nu datorită superiorităţii şi autorităţii legiuitoare a Papei Leon, ci datorită mărturisirii lui ortodoxe. A nega adevărul şi a te baricada în spatele unor cuvinţele pentru a susţine minciuna, este un lucru propriu papismului care umblă după discuţii prosteşti. Noi nu avem nimic comun cu aşa ceva şi nici nu suntem dispuşi a le da curs. Toate aceste cuvinte de nimic le-a anulat fericitul Patriarh al Alexandriei, Dositei, la care îl trimitem pe oricine se baricadează în spatele lor. Noi ne continuăm lucrarea de a arăta în mod istoric celor care au ochi să vadă şi urechi să audă cauzele schismei.

Răspunsul Sfântului Sinod către legații Papei

Canonul 28

„Urmând pretutindeni hotărârilor Sfinţilor Părinţi şi cunoscând Canonul acum citit al celor o sută cincizeci preaiubitori-de-Dumnezeu episcopi, care s-au adunat în zilele fericitului întru pomenire marelui Teodosie, cel devenit împărat al împărăteştii cetăţi a Constantinopolului, Noua Romă, aceleaşi le orânduim şi le statornicim şi noi despre întâietăţile (privilegiile) preasfintei Biserici a acestui Constantinopol, Noua Romă. Fiindcă scaunului Romei celei vechi, fiind aceea cetate împărătească, Părinţii după dreptate i-au dat întâietăţile (privilegiile). Şi îndemnaţi de acelaşi scop, cei o sută cincizeci de preaiubitori-de-Dumnezeu episcopi au acordat întâietăţi (privilegii) egale preasfinţitului tron al Noii Rome, socotind după dreptate ca cetatea care a fost onorată cu împărăţia şi cu senatul să se bucure de întâietăţi egale cu mai vechea cetate împărătească a Romei şi să sporească precum aceea în lucrurile cele bisericeşti, a doua după aceea fiind. Şi astfel numai mitropoliţii diecezelor Pontului şi cei ai Asiei şi ai Traciei, încă şi episcopii din ţinuturile barbare ale diecezelor numite mai înainte să se hirotonească de către preasfântul tron, zis mai înainte al preasfintei Biserici a Constantinopolului; adică fiecare mitropolit al diecezelor numite mai înainte, împreună cu episcopii eparhiei, hirotonind pe episcopii din eparhie, după cum se porunceşte în dumnezeieştile canoane. Iar mitropoliţii, sus-numitelor dieceze, să se hirotonească, după cum s-a spus, de către arhiepiscopul Constantinopolului, după ce potrivit obiceiului s-au făcut alegeri într-un glas (în unanimitate) şi i s-a adus lui la cunoştinţă” [Conciliorum..., vol. II, pag. 201-203].

Acesta a fost răspunsul dat vorbelor umflate ale legaţilor Papei. Cred că papistaşii înşişi sunt de acord cât de limpede şi desluşit este textul acestui canon, prin care

Sfântul Sinod a doborât dintr-un suflu turnurile de hârtie ale legaţilor Papei.

Cele de după încheierea lucrărilor Sinodului

După terminarea lucrărilor, Sfântul Sinod Ecumenic a redactat o epistolă către Papa prin care i-a adus la cunoştinţă cele hotărâte de Sinod. Stilul epistolei este îngrijit, politicos şi demn. Sfântul Sinod se arată a-i acorda Papei cinstea cuvenită şi îşi exprimă bucuria pentru mărturisirea ortodoxă a lui Leon, păstrându-şi însă permanent propria demnitate. Şi fiindcă reprezentanţii Papei refuzau să semneze cel de-al 28-lea canon, Sfântul Sinod a cerut aprobarea acestuia de către Papa însuşi, scriindu-i următoarele:

„Pentru aceasta, aşadar, am hotărât atât pentru înlăturarea oricărei amestecări, cât şi pentru întărirea bunei rânduieli bisericeşti, să consideri cele hotărâte ca ale tale proprii şi să-ţi fie plăcute şi să le îmbrăţişezi, prea sfinţite şi prea fericite Părinte, ca fiind potrivite spre bună ordine. Căci prea cuvioşii episcopi Pashalin şi Luchinsie şi cel dimpreună cu ei, de Dumnezeu iubitorul Bonifaciu, care ţineau locul sfinţiei voastre, au încercat să contrazică puternic cele formulate în felul acesta”.

Şi-l îndemnau pe Papa, dar de fapt îi cereau să valideze canonul acesta care desfiinţa cu atâta tărie pretenţiile papale. La rândul său, Papa s-a opus printr-o epistolă către Sfântul Sinod, însă Sinodul a validat canonul, fapt care, cred că, nu indică vreo supunere [Conciliorum..., vol. II, pag. 30].

Epistola către Leon începe în felul următor:

„Sfântul mare Sinod Ecumenic, cel care prin harul lui Dumnezeu şi la porunca bine credincioşilor şi de Hristos iubitorilor împăraţilor noştri [acest lucru dezminte afirmaţia legaţilor că sinoadele se întrunesc cu permisiune papală. Sinodul acesta a fost convocat după harul lui Dumnezeu şi la porunca împăraţilor] s-a întrunit în Mitropolia Calcedonului Bitiniei, prea sfinţitului şi prea fericitului arhiepiscop Leon al Bisericii Romanilor” [Conciliorum..., vol. II, pag. 23-24].

Despre cea dintâi schismă dintre Biserica Răsăriteană şi cea Apuseană

Pe la sfârşitul secolului al cincilea (483), Papa Felix s-a plâns împotriva Patriarhului Acachie al Constantinopolului pentru că acesta, exercitându-şi drepturile acordate lui de către primul şi cel de-al patrulea Sinod Ecumenic, a trecut la hirotonii de episcopi care n-ar aparţine de zona de jurisdicţie a episcopiei lui. Lucrul acesta n-a fost pe placul lui Felix, care revendica în favoarea lui privilegiul exercitat de Acachie. El susţinea că graniţele jurisdicţiei lui se întind de drept divin asupra întregii Biserici Soborniceşti a lui Hristos.

Pornindu-se cu mânie împotriva lui Acachie, Felix a găsit un motiv aparent îndreptăţit de a convoca la Roma un sinod format din şaptezeci de episcopi, toţi din Apus şi supuşi lui, pentru a-l caterisi pe Acachie şi a-l şterge din Diptice. Motivul pe care s-a sprijinit Felix era următorul: Erezia lui Eutihie părea biruitoare în întreg Răsăritul, iar în Siria şi Egipt era într-adevăr foarte puternică. Monofiziţii, dobândind o putere deloc de neglijat, s-au năpustit asupra ortodocşilor. Un oarecare monah, Teodosie din Palestina, îl alungă pe Patriarhul Ierusalimului şi se suie pe tronul său. Scene asemănătoare s-au desfăşurat şi în Alexandria şi Antiohia. În Alexandria, monofiziţii i-au atacat pe ortodocşi ucigându-l pe Sfântul Patriarh Proterie şi alegând în locul lui pe monofizitul Timotei Elurul, iar în Antiohia Petru Gnafeul, adunând în jurul său comunitatea monofizită, îl forţează pe Martirie să renunţe la tron în favoarea sa.

Pedeapsa monofiziţilor, pentru silniciile lor, a venit prin Leon I Tracul (457-474). Acesta, asigurându-se că toţi episcopii din Imperiul său susţin învăţătura ortodoxă a Sfântului Sinod de la Calcedon, se declară el însuşi în favoarea acesteia şi îl exilează pe Timotei Elurul şi pe Petru Gnafeul, care se suiseră pe tronurile Alexandriei şi al Antiohiei, înlocuindu-i cu ortodocşi. Pe aceşti Patriarhi ortodocşi i-a susţinut şi Zenon, succesorul lui

Leon. Ortodocşii au fost alungaţi însă de pe tronurile patriarhale de către Vasilisc, cel care i-a răpit tronul lui Zenon, şi care, pentru a se menţine pe tron, a reabilitat partida monofizită şi a emis o enciclică în care condamnă Sinodul de la Calcedon şi Tomosul lui Leon, declară monofizitismul ca învăţătură de credinţă dominantă în stat şi readuce pe tronurile lor patriarhale pe Gnafeul şi pe Elurul.

Acachie a protestat împotriva acestei enciclice care se opunea puternic Sinodului de la Calcedon. Pe la anul 477, ridicându-se Zenon din nou împotriva uzurpatorului Vasilisc, îşi reia tronul. Cea dintâi grijă a lui Zenon a fost să sprijine cele hotărâte de Sinoadele Ecumenice, restabilind regimul precedent şi reinstalând episcopi ortodocşi pe tronurile arhiereşti. Dintre arhiereii monofiziţi, l-a lăsat numai pe Elurul datorită vârstei sale înaintate. Zenon, convingându-se de faptul că în Asia Mică cugetele oscilau între erezie şi ortodoxie şi văzând şi predominanţa ereziei monofizite în Siria şi Egipt, s-a temut ca nu cumva, luptând cu monofiziţii, să provoace o tulburare mai cumplită în stat, şi aceasta la sfatul lui Acachie. Apoi, chibzuind el mai mult, s-a gândit să-i câştige pe monofiziţi prin anumite cedări în privinţa termenilor şi a formulărilor, cu respectarea în esenţă a autorităţii Sinodului de la Calcedon. Ca urmare, referitor la aceasta, a emis în 482., cu acordul lui Acachie, care dirija şi poziţia împăratului împotriva lui Vasilisc, faimosul Enoticon (Tomosul unirii) care îi poartă numele.

Acest Enoticon a fost semnat de Acachie, de Petru Mongos şi de Petru Gnafeul. Însă scopul urmărit nu a fost atins, deoarece acesta a fost respins atât de către ortodocşi, cât şi de către monofiziţi.

Monofiziţii rigorişti, considerând că le-a fost trădată credinţa de către Mongos, s-au rupt de acesta şi au constituit o biserică proprie sub numele de achefali (cei fără cap). Gândind acelaşi lucru, ortodocşii rigorişti, respingând Enoticonul, s-au unit, dimpreună cu monahii mănăstirii Achimiton [Achimitos = neadormit, cel care nu doarme, adică mănăstirea monahilor care nu dorm niciodată, rânduiala rugăciunii neîncetând pe

toată durata zilei şi a nopţii], cu Papa Felix al Romei (483). Pornind de la acest pretext, Felix l-a invitat pe Acachie în mod imperativ să se înfăţişeze înaintea tronului său pentru a da socoteală. Invitaţia fiind nesocotită, Papa convoacă un sinod din 70 de episcopi din Apus şi-l anatematizează şi cateriseşte pe Acachie.

Mânia şi anatema lui Felix n-au produs impresia aşteptată nici lui Acachie, nici clerului căruia Papa i-a adresat o epistolă deosebită în scopul de a-l îndepărta de Acachie, nici împăratului Zenon căruia, de asemenea, i-a scris o epistolă la care a alipit şi o copie a hotărârii sinodale luate împotriva lui Acachie.

Caterisirea samavolnică a lui Acachie de către Papa a avut efecte cu totul contrare. Clericii i-au rămas credincioşi lui Acachie, iar acesta îi răspunde cu aceeaşi măsură, ştergând numele lui Felix din Diptice (484). Faptul acesta i-a fost îndeajuns Papei Felix pentru a produce schismă între Bisericile Răsăritului şi cele ale Apusului. Dintre cei din Răsărit, doar monahii Mănăstirii Achimiton se aflau în comuniune cu Roma. Schisma a durat 35 de ani (484-519). Pe parcursul acestei perioade de timp, patru Papi au trimis succesiv delegaţi la Constantinopol către Patriarhii care i-au urmat lui Acachie pentru a negocia în vederea unirii. Condiţia riguroasă cerută de aceştia era ştergerea din Diptice a numelui lui Acachie, ca fiind eretic şi caterisit de sinodul Papei. S-au întors însă fără a-şi atinge scopul, deoarece răsăritenii n-au acceptat cererea pe care o considerau în afara legii şi nedreaptă, respingând pretenţiile Papilor, care susţineau că limitele jurisdicţiei lor se întind asupra întregii Biserici şi că Papa are dreptul de a-l chema la Roma pe Patriarhul Constantinopolului pentru a da socoteală, pentru a-l condamna şi caterisi cu de la sine putere.

Schisma s-ar fi perpetuat la nesfârşit dacă nu ar fi intervenit doi factori favorabili ridicării ei. Cel dintâi a fost moderaţia Papei Ioan I, iar cel de-al doilea solia trimisă de acesta la Iustinian - solie care fusese trimisă în prealabil la Papă de către arianul Teodorih - pentru a-l convinge pe împărat să revoce decretul prin care lua bisericile de la

arieni şi le dădea ortodocşilor. Sosirea la Constantinopol a Papei Ioan a adus cu sine şi unirea Bisericilor Răsăritului şi Apusului. Papa Ioan a desfiinţat schisma, renunţând la pretenţiile anticanonice ale predecesorilor săi şi împărtăşindu-se împreună cu toţi episcopii Răsăritului, cu excepţia lui Timotei al Alexandriei, duşman declarat al Sinodului de la Calcedon [Abbé Fleury, Istoria bisericească, vol. II, pag. 514-594].

Şi ne întrebăm: unde se vede, în toată această istorie, puterea papală? Unde se vede recunoaşterea infailibilităţii Papei? Unde dreptul divin? Unde este docilitatea şi supunerea celorlalte Biserici? Unde sunt toate câte pretinde Papa că Părinţii cei dinainte de Sfântul Fotie i le atribuiau? Dar să vedem în continuare dacă nu cumva generaţiile ulterioare s-au arătat mai docile faţă de Papa şi dacă Papii erau guvernatorii Bisericii.

După câţiva ani de la prima venire a Papei Ioan la Constantinopol, a urmat venirea Papei Agapit al II-lea, care a fost trimis ca sol la împăratul Iustinian de către regele Teodat al Goţilor, pentru a mijloci în favoarea Italiei.

În anul acela, Patriarh al Constantinopolului era Antim, fost episcop al Trapezundei şi prieten de acelaşi cuget cu pseudo-patriarhul Antiohiei şi cu alţii care respingeau cel de-al IV-lea Sinod Ecumenic. Acesta a fost mutat pe tronul capitalei în mod samavolnic şi anticanonic prin intrigile împărătesei Teodora.

Agapit, un apărător fierbinte al Sinodului al IV-lea Ecumenic, nu s-a împărtăşit cu Antim. El a reuşit să obţină încuviinţarea împăratului de a convoca în capitala imperială pe toţi episcopii şi arhimandriţii ortodocşi pentru a-l condamna pe Antim dimpreună cu cei care-i împărtăşeau părerile. În urma alegerii făcute de împărat, de cler şi de locuitorii capitalei, Agapit l-a hirotonit pe Mina în locul aceluia şi i-a dat de veste despre aceasta lui Petru, Patriarhul Ierusalimului, printr-o scrisoare în care îi confirmă faptul că atât caterisirea, cât şi alegerea s-a făcut în mod public de către împărat,

de cler şi popor, şi-l roagă pe Petru să-i dea de ştire prin obişnuita epistolă de răspuns despre cum este primită judecata Scaunului Apostolic [mult mai corect ar fi fost să spună: judecata sinodului local]. Petru, convocând un mic sinod la Ierusalim, a supus cercetării toate acestea, pe care, găsindu-le corecte, le-a validat cu încuviinţarea episcopilor lui.

Modul condamnării lui Antim şi al receptării deciziei acestui sinod local de către Patriarhul Petru al Ierusalimului pot fi văzute ca o probă suficientă în defavoarea aşa-zisei hegemonii a Papei în Biserică şi a docilităţii şi supunerii faţă de acesta a celorlalte Biserici şi a recunoaşterii infailibilităţii lui.

Agapit, îmbolnăvindu-se pe durata dezbaterilor acestui mic sinod, a murit la Constantinopol. Sinodul a fost prezidat în continuare de către Mina, având de-a dreapta sa pe episcopii veniţi de la Roma împreună cu Agapit, care reprezentau întreaga Biserică Romană, iar de-a stânga pe aşa numiţii apocrisiari, adică epitropi ai Patriarhiilor Răsăritene, deoarece Iustinian, pentru a rezolva de comun acord fiecare chestiune bisericească care se ivea, s-a îngrijit să se găsească permanent la Constantinopol reprezentanţi ai tuturor Patriarhilor, nefiind exceptaţi nici cei ai Papei [Ar fi fost un lucru de dorit ca dispoziţia lui Iustinian să rămână în vigoare pentru scopul pentru care a fost dată].

Ca apocrisiar al Papei, a zăbovit la Constantinopol, pentru multă vreme, viitorul Papă Grigorie al Romei, numit „cel Mare” [Dositei, Istoria, cartea a V-a, cap. 10, 16].

Sub preşedinţia lui Mina, sinodul i-a condamnat definitiv pe eretici şi a rezolvat toate chestiunile bisericeşti. Şi ne întrebăm, aşadar: ce compatibilitate există între cele petrecute acolo şi hegemonia şi infailibilitatea Papilor? Cum se conciliază mulţimea atribuţiilor Papilor cu regulamentul lui Iustinian prin care acesta a făcut din Constantinopol centrul unităţii bisericeşti şi Patriarhia de acolo chivernisitorul Bisericii Ecumenice, situaţie de la care şi-a luat şi denumirea? Desigur, lucrurile acestea nu

pledează în favoarea vreunui drept divin al Papilor şi nici în favoarea acelui drept canonic apusean care i-ar evidenţia pe Papi drept centru al unităţii bisericeşti, drept pe care avem toate motivele să-l combatem, conştienţi fiind că nu ne luptăm împotriva dreptului canonic însuşi, ci împotriva noii dogme a „dreptului divin” al episcopului Romei prin care cere să se ridice deasupra întregii Biserici ca hegemon suprem, ca arhiereu suprem şi judecător suprem.

Sinodul al V-lea Ecumenic umileşte îngâmfarea papală

Pentru a se da o rezolvare definitivă problemelor stârnite de al patrulea Sinod Ecumenic, care au tulburat pacea Bisericii timp de un secol, era necesară întrunirea unui nou Sinod Ecumenic. Vrând să ofere Bisericii pacea şi să restabilească liniştea în stat, împăratul Iustinian convoacă în anul 553, la Constantinopol, cel de-al V-lea Sinod Ecumenic pentru a supune judecăţii aşa numitele „trei capitole", adică scrierile a trei episcopi răsăriteni - Teodoret de Cyr, Teodor de Mopsuestia şi Ivas de Edessa. Acestea constituiau piatra de poticnire pentru monofiziţi şi, prin condamnarea lor, exista speranţa împăcării cu monofiziţii.

Latinii nu iubesc Sinodul al V-lea Ecumenic, deoarece acesta l-a condamnat pe Papa Vigiliu şi a umilit orgoliul papal. De aceea nu numai că nu au păstrat la Roma în greceşte documentele acestuia, ci chiar au înlăturat din ediţia Sfintelor Canoane toate locurile care aduceau atingere onoarei lui Vigiliu sau tronului roman. Apusenii justifică conduita lui Vigiliu, spunând că aceasta decurgea din marea lui înţelepciune, căci „la început, deşi era absolut convins că acestea (cele trei capitole) erau de condamnat, el nu a vrut să pronunţe vreo părere împotriva lor pentru a nu-i nemulţumi pe apuseni care, aflându-se departe de câmpul discuţiilor şi necunoscând natura exactă a chestiunii, opuneau o rezistenţă mare faţă de condamnarea lor" [răspunsul din 1895 al preotului catolic M.M. la Enciclica Patriarhală].

Această poziţie de apărare, pe care caută să-şi sprijine infailibilitatea - căci în vederea susţinerii infailibilităţii Papilor au fost rostite afirmaţiile -, au lovit tocmai în aceasta într-un fel în care numai un adversar ar fi reuşit s-o facă. Prin pledoaria sa, el confirmă faptul că episcopii Apusului nu erau absolut convinşi de infailibilitatea lui Vigiliu. Şi, într-adevăr, nu erau convinşi, deoarece, nerecunoscând infailibilitatea lui

Vigiliu, Italia de nord, Africa şi Iliria s-au desprins de Biserica Romei. Mai mult, în Africa, un sinod ţinut în nord l-a afurisit, iar schisma creată a putut fi depăşită abia sub Grigorie cel Mare. Aşa că afirmaţiile lui Vigiliu au dovedit mai degrabă greşelnicia Papilor.

Sinodul a început în anul menţionat, în prezenţa Patriarhilor Constantinopolului - Eutihie, al Alexandriei - Apolinarie, al Antiohiei - Domnos sau Domnin, al locţiitorilor lui Evstohie al Ierusalimului şi a altor 168 de episcopi. Preşedinte al acestui Sinod a fost Patriarhul Constantinopolului, Eutihie. Papa Vigiliu, deşi se afla pentru o vreme la Constantinopol, fiind invitat de multe ori, nu a venit la Sinod. În voluminoasa colecţie a Sfintelor Canoane [Vol. II, pag. 393] este prezentat ca motiv al absenţei lui faptul că el „a sosit în Bizanţ nu pentru Sinod, ci din pricina năvălirii Goţilor". Însă din istoria bisericească desprindem altă concluzie: aceea că Vigiliu s-a găsit în încurcătură datorită promisiunilor pe care le făcuse împăratului Iustinian şi împărătesei Teodora care, în mod anticanonic, l-a declarat pe el Papă în locul lui Silverie care fusese desemnat la Roma ca succesor canonic al lui Agapit şi care ulterior fusese caterisit şi exilat în mod ilegal. Împărătesei, care agrea monofizitismul, i-a promis că nu va recunoaşte cel de-al patrulea Sinod Ecumenic, iar după aceea a promis în faţa împăratului condamnarea celor Trei capitole şi a autorilor lor, adică două lucruri cu totul contrare. În acelaşi timp se temea ca nu cumva Bisericile Apusului să-l excomunice. Poziţia lui Vigiliu era foarte dificilă, fiindcă, orice ar fi hotărât şi acceptat, n-ar fi fost cu putinţă să scape de consecinţele cumplite care urmau. De aici ezitările, nehotărârea, absenţa şi refuzul de a se înfăţişa în Sinod, promisiunile, negările şi, în final, în urma ameninţărilor împăratului, încuviinţarea şi acceptarea hotărârilor acestuia prin epistole adresate Sinodului.

Începutul lucrărilor Sinodului a fost făcut prin citirea scrisorii lui Iustinian în care era expus modul în care cele patru Sinoade Ecumenice „au fost întrunite de împăraţi" (nu de Papi). Vorbind despre cauzele întrunirii celui de-al cincilea Sinod Ecumenic, el a

adăugat:

„...acela care nu consimte celor hotărâte de către cele patru Sinoade Ecumenice, oricare ar fi rangul lui, este supus anatemei (prin aceasta făcea aluzie la Papa Vigiliu, care nu voia să participe la Sinod). Iar dacă cineva, întrebat fiind asupra credinţei, va răspunde cu întârziere, aceasta nu înseamnă nimic altceva decât refuzul dreptei mărturisiri, deoarece la întrebările asupra credinţei nu există nici cel dintâi, nici cel de-al doilea, ci cel care este găsit mai pregătit să dea mărturisirea cea dreaptă, acela este bineplăcut lui Dumnezeu" [Mansi, Conciliorum... vol. 12, 13]. Aceasta este ameninţarea împăratului citită înaintea Sinodului, iar cea a Sfântului Sinod este următoarea: „Iar dacă nu vrei să te alături nouă în cele ce socotim şi scriem, să ştie Prea Fericirea Ta că noi ne vom aduna împreună şi ne vom face cunoscută părerea, fiindcă nu este drept a-l sminti nici pe împărat, şi nici pe credincioşi prin întârzierea cu care dăm răspuns" [Mansi, Conciliorum... vol. 12, pag. 24-25].

La rândul lor, demnitarii de stat trimişi la Papă de către împărat, au declarat la Sinod că l-au îndemnat pe Vigiliu să se înfăţişeze în Sinod, spunându-i pe deasupra că poate face aceasta la vremea pe care o doreşte el însuşi [Termenul acesta anulează toate cele spuse de preotul catolic M.M. în apărarea ezitărilor lui Vigiliu]. Însă acesta a rămas neînduplecat, fapt pentru care Patriarhii şi episcopii au fost invitaţi să se întrunească fără el şi să inaugureze consfătuirile. Hotărârea aceasta a fost luată în cea de-a treia şedinţă, în scopul respectării cu tărie a canoanelor celor patru Sinoade Ecumenice şi ale Sfinţilor Părinţi [Colecţia sfintelor canoane, vol. II, pag. 349-395 şi Adevărul Bisericii Ecumenice, pag. 136-155].

Într-o scriere foarte importantă, intitulată „Adevărul Bisericii Ecumenice", citim următoarele: „Iată aici un exemplu de Sinod Ecumenic întrunit în ciuda voinţei

Papei şi acţionând fără el, cu toate că se afla în acelaşi oraş".

În şedinţa a şaptea, au fost citite epistolele cu diverşi destinatari ale lui Vigiliu, trimise Sinodului de către împărat pentru a dovedi faptul că Papa este de aceeaşi părere cu Sinodul. În ediţia Documentelor, însă, a fost omis tot ceea ce nu i-a fost pe plac lui Vigiliu, şi anume: declaraţia demnitarului imperial despre modul în care Papa a trimis un sol spre a-i invita la reşedinţa sa pe Patriarh şi pe unii dintre episcopi, pe care apoi i-a rugat să-i înmâneze împăratului părerea lui expusă în scris, lucru pe care aceştia l-au refuzat. A fost omisă, de asemenea, declaraţia făcută de acest demnitar referitoare la voinţa şi porunca împăratului de a fi exclus numele lui Vigiliu şi de a nu mai fi pomenit în Diptice datorită încăpăţânării şi a neconglăsuirii acestuia cu Părinţii, acţiune cu care a fost de acord şi Sinodul [din Istoria lui Fleury, cartea a 33-a, cap. 49].

În ultima şedinţă, Părinţii sinodali şi-au expus pe larg hotărârea, pe care o prezentăm aici pe scurt:

„Iar noi, fiindcă s-au arătat unii care vorbeau blasfemiator împotriva adevărului, adică aceia care-l urmau pe Nestorie prin Teodor de Mopsuestia şi Teodoret de Cyr şi prin epistola lui Iva către Marin Persul, ne-am adunat, cu voia lui Dumnezeu şi la porunca împăratului, în oraşul împărătesc. Iar pentru că s-a întâmplat să-l găsim aici şi pe cucernicul Vigiliu [foarte sărăcăcioasă titulatură; cum de nu şi-a adus aminte Sinodul de măreţele titluri ale acestuia?], spre a ne întruni noi asupra celor consemnate în aceste Trei capitole pe care el adesea le-a condamnat în scris şi în cuvânt, alcătuind ulterior şi o expunere, (am dorit noi) a fi el împreună cu noi în Sinod şi a discuta împreună cu noi pentru ca hotărârea adevărului să fie expusă de către noi toţi, obşteşte, (motiv pentru care) binecredinciosul împărat l-a îmboldit atât pe el, cât şi pe noi a ne aduna împreună, căci se cuvine ca preoţii, cărora li se cere să slujească în comun, să aibă şi hotărâre (de credinţă) comună. A fost deci nevoie să-i cerem cucerniciei sale să-şi împlinească făgăduielile pe care le-a făcut în scris, fiindcă nu e drept a spori mai mult sminteala şi confuzia făcută de

acele trei capitole în Biserica lui Dumnezeu.

În acest sens, i-am amintit lui acele măreţe pilde ale Apostolilor şi tradiţiile Părinţilor: căci deşi stătea în puterea lor, prin harul Sfântului Duh care prisosea în fiecare dintre Apostoli, să nu ceară sfat străin asupra celor ce aveau de făcut, cu toate acestea, nu au vrut să rânduiască în alt mod acea chestiune ivită atunci, adică dacă trebuie ca neamurile să se taie împrejur, până ce nu se adună laolaltă ca să adeverească fiecare dintre ei, prin propriile cuvinte, mărturiile Sfintei Scripturi.

Dar şi Sfinţii Părinţi, care s-au întrunit în vremurile trecute în patru Sfinte Sinoade Ecumenice, având în gând pildele cele din vechime, au chivernisit în comun cele referitoare la ereziile şi problemele apărute, fiind sigur faptul că, în discuţiile comune prilejuite de cercetarea fiecăreia dintre părţi, lumina adevărului izgoneşte norii minciunii. Nici nu este cu putinţă ca, în urma punerii la îndoială a credinţei, să se arate adevărul în alt mod, deoarece fiecare este legat de ajutorul aproapelui său precum zice Solomon în Pilde: «Frate ajutat de frate este ca o cetate tare şi ca o împărăţie întemeiată» (Pildele lui Solomon 18, 19) şi Eclesiastul zice: «Doi laolaltă, sunt mai buni decât unul» (Ecclesiastul 4, 9), iar Însuşi Domnul spune: «Dacă doi dintre voi se vor învoi pe pământ în privinţa unui lucru pe care îl vor cere, se va da lor de către Tatăl Meu care este în ceruri. Că unde sunt doi sau trei, adunaţi în numele Meu, acolo sunt şi Eu în mijlocul lor» (Matei 18, 19-20). Şi fiind, aşadar, Papa Vigiliu invitat de multe ori de către noi toţi şi încă şi de către prea slăviţii judecători trimişi la el de binecredinciosul împărat, i s-a spus lui să dea răspuns doar împotriva acestor trei capitole, răspuns pe care noi să-l ascultăm având în inimile noastre sfatul Apostolului care spune că fiecare va da socoteală lui Dumnezeu pentru sine. Şi pe lângă aceasta, temându-ne de grabnica judecată despre care vorbeşte Domnul: «Şi cine va sminti pe unul din aceştia mici» etc” [din Istoria lui Fleury, cartea a 33-a, pag. 222-223].

După acestea, Sinodul a prezentat felul în care s-a făcut cercetarea celor trei capitole şi, recunoscând cele patru Sinoade Ecumenice - cele de la Niceea, Constantinopol, Efes şi Calcedon -, a adăugat următoarele: „Dacă cineva se va pomi să predea sau să înveţe sau să scrie împotriva celor formulate de noi cu credincioşie, fie că este el episcop, fie aparţine clerului, unul ca acesta, săvârşind cele străine preoţilor şi rânduielilor bisericeşti, să fie dezbrăcat de treapta episcopală sau de cea preoţească”.

Lucrul acesta se referă în principal la Vigiliu, cu toate că numele lui a fost trecut sub tăcere. După semnarea de către cei 165 de episcopi în frunte cu episcopul Constantinopolului, hotărârea sinodală a fost validată şi de către Vigiliu, deşi ea se pronunţa împotriva opiniei lui iniţiale, acesta fiind obligat s-o accepte dimpreună cu dispreţuirea pe faţă a propriei onori. Iată, aşadar, cum un Sinod Ecumenic îl condamnă pe Papa şi iată cât de umil îi răspunde Vigiliu iubitului său frate Eutihie, cel care a semnat ca preşedinte al Sinodului:

„Nimeni nu trece cu vederea smintelile pe care duşmanul neamului omenesc le-a ridicat asupra întregii lumi precum şi voia lui de a răsturna Biserica lui Dumnezeu cea aşezată în lumea întreagă, (voie) pe care se sileşte s-o împlinească în orice chip spre a-şi atinge scopurile rele, nu numai prin numele lui, ci şi al altora, diferite plăsmuiri născând în unii ca aceştia în aşa măsură până la a spune sau a scrie cum că pe noi (adică pe Papa Vigiliu), împreună cu fraţii şi cu episcopii care ne însoţeau în cetatea împărătească, şi care apărăm cu acelaşi respect cele patru Sinoade (Ecumenice) şi petrecem în credinţa cea una şi aceeaşi a acestor patru Sinoade, a încercat să ne despartă de ele prin astfel de meşteşugiri ale vicleniei celei rele, astfel încât pe noi, cei ce ne aflăm, suntem şi cugetăm într-o singură credinţă, dispreţuind dragostea frăţească, să ne ducă la dihonie (neînțelegere, vrajbă).

Dar fiindcă Hristos Dumnezeul nostru, care este lumina cea adevărată pe care întunericul nu o cuprinde, îndepărtând din cugetul nostru (al Papei) toată amestecarea, ne-

a rechemat pe noi, spre pacea a toată lumea şi a Bisericii, pentru a fi formulate de către noi (de către Vigiliu) cele cuvenite din descoperirea Domnului şi, din căutarea adevărului, vom împlini (aceasta) spre mântuire.

Pentru aceea, întreaga obşte (anturajul Papei) vă face vouă cunoscut că, referitor la cele patru Sinoade, adică cel de la Niceea, cel de la Constantinopol, cel dintâi de la Efes şi cel de la Calcedon, le acceptăm întru totul dimpreună cu fraţii noştri şi cu cuget de Dumnezeu iubitor ne închinăm (hotărârilor) lor şi le păzim din tot sufletul. Şi pe toţi aceia care nu vor urma acestor Sfinte Sinoade în toate cele hotărâte de ele privitor la credinţă, îi vom socoti străini de adunarea sfintei şi soborniceştii Biserici. De aceea, vrând a vă aduce la cunoştinţă cele săvârşite de noi, vi le facem cu totul învederate prin aceste scrisori” [din Istoria lui Fleury, cartea a 33-a, pag. 263].

Credem că faptele istorisite despre acest Sfânt Sinod Ecumenic indică foarte clar despre ce fel de „primat” al Papei era vorba, despre ce fel de „hegemonie” şi „infailibilitate” exprimată *ex cathedra* fără de greşeală. Vom vedea şi pentru timpurile următoare dacă Răsăritenii s-au arătat mai docili faţă de Apus şi dacă i-au recunoscut Papei vreo hegemonie sau vreun drept divin.

În Dogme, Papii sunt supuşi greşelii

Cel dintâi care s-a pronunţat cu claritate asupra ideii de negreşelnicie a Papei a fost Papa Ştefan al V-lea în epistola sa către împăratul Vasile. Pe urmele acestuia a călcat apoi Leon al IX-lea prin epistola sa către Patriarhul Constantinopolului Mihail Cerularie. Lucrurile însă îi vor dovedi mincinoşi pe aceşti Papi „fără de greşeală" odată ce, pe la anul 202, Papa Zefirin, ins iubitor de câştig urât, primitor de mită, iubitor de arginţi, neînvăţat şi fără experienţă în cele ale învăţăturilor bisericeşti, a căzut în erezia lui Noeţiu Smirneul.

Lui Zefirin i-a succedat Calist în anul 220 la tronul papal, ins seducător, care trăia în răutăţi, viclean şi înclinat spre înşelare şi care, amestecând erezia lui Cleomen, ucenicul lui Noeţiu, şi Teodot al Bizanţului, a constituit o nouă erezie combătută şi consemnată de episcopul Ipolit de Porto în cartea a noua a scrierii sale „Împotriva tuturor ereziilor".

Pe la anul 296, Papa Marcelin, ducându-se la templul lui Isidos şi al Estiei, a jertfit idolilor, după cum dă mărturie, între alţii, şi Papa Damasus. Papa Liberiu a semnat în anul 357 un libeliu de credinţă eretică şi condamnarea Sfântului Atanasie [Fleury, Istoria bisericească, vol. I, cartea a 13-a, cap. XLVI, pag. 560]. Succesorul acestuia la episcopie, Papa Felix, s-a alipit învăţăturii ariene, după cum istoriseşte Socrate. Papa Anastasie al II-lea (pe la anul 496) a fost adeptul ereziei nestoriene, după cum dau mărturie Anastasie bibliotecarul, Platin şi alţii. Papa Onoriu 1 (pe la 625) a fost eretic monotelit, împotriva lui fiind pronunţată anatema de către Sinodul al 6-lea Ecumenic. Papa Ioan al XXII-lea (anul 1316) s-a alăturat ereziei milenariştilor. Papa Ioan al 23-lea (1410) a fost dovedit a fi un eretic deosebit de mârşav în sinodul de la Constanţia şi a fost condamnat pentru că nega învierea morţilor, susţinea moartea sufletului, era simoniac,

vrăjitor, sperjur, mincinos, ucigaş...

Papa Eugen al IV-lea a fost condamnat ca eretic de către sinodul de la Basel şi a fost dezbrăcat de vrednicia arhierească [acest Papă Eugen este cel care a convocat sinodul de la Florenţa la care a fost alcătuit orosul de credinţă unionist].

Papa Leon I este condamnat ca dispreţuitor al înseşi religiei creştine. Pe lângă cei enumeraţi spre exemplificare, există şi alţi Papi eretici şi căzuţi în înşelare. [Andronicos Dimitrakopoulos, *Istoria Schismei*, Leipzig, 1867, pag. 16. Papa Urban al V-lea (1362-1370), spovedindu-se în clipele din urmă ale vieţii, mărturiseşte despre slăbiciunea sa omenească şi înclinaţia lui spre greşeli dogmatice şi păcate teologice. Iată cuvintele lui, pe care le reproducem din *Istoria* lui Fleury: „Cred cu tărie tot ceea ce ţine şi învaţă sfânta Biserică catolică şi dacă în vreun fel am promovat vreodată altceva (decât aceasta), revoc şi mă supun măsurilor coercitive ale Bisericii".

Fleury, după această mărturisire a Papei Urban al V-lea, scrie concluziv următoarele: „Această declaraţie evidenţiază foarte bine faptul că el nu se credea infailibil" (cartea a XCVII-a, cap. XVIII). Urban spunea asta înaintea duhovnicului său şi a multor altor persoane importante. Fleury istoriseşte şi despre Bonifaciu al IX-lea, urmaşul lui Urban al VI-lea, cum că era un simoniac grozav, vânzând la licitaţie orice şi hirotonind pe bani, comercializând cele sfinte şi vânzând tainele pe bani. Sunt înspăimântătoare cele istorisite de Fleury, despre el însuşi circulând opinia că nu era departe de comportamente asemănătoare. Fleury, Istoria bisericească, XCVII, cap. XXVII şi XL].

Papa Liberiu a semnat hotărârea de credinţă a arienilor alcătuită la Sirmium şi, refuzând comuniunea cu Sfântul Atanasie cel Mare, a cărui condamnare a şi semnat-o, s-a împărtăşit împreună cu episcopii arieni, după cum el însuşi mărturiseşte în epistola adresată de el împăratului Constanţiu şi arhiereilor Răsăritului [Fleury, Istoria

bisericească, vol. I, cartea a 13-a, pag. 560, ed. Paris]. Pe Liberiu l-a declarat eretic şi răzvrătit însăşi Biserica Apusului, după cum mărturiseşte Petru Damian în scrisoarea lui către arhiepiscopul Henric de Ravenna [Fleury, Istoria bisericească, vol. I, cartea a 13-a, vol. 12, pag. 589, ed. Bruxelles].

Despre Papa Serghie al III-lea

Marele papistaş, cardinalul Baronius, spune despre Papa Serghie al III-lea următoarele [Baronius, Annales Ecclesistici 908, 4 şi 5, Lucca 1747], în traducerea pururea pomenitului Evghenie Bulgarul:

„Serghie al III-lea este dintre aceia care trebuie numiţi mai degrabă apostaţi decât apostolici, suindu-se la rangul arhieresc prin silnicie tiranică; ducea o viaţă foarte scârboasă, era foarte calomniator, spurcat, dobândind un fiu, pe Ioan, din adulter nelegiuit cu prostituata Marosia, în vremea lui domnind asupra oraşului (şi cu ruşine spunând: asupra Bisericii romane) desfrânata oficială, Teodora cea bătrână" şi consemnează faptul că acest copil nelegitim, Ioan, s-a sfârşit mai apoi sub numele de Papa Ioan I [Sergius III. ex iis qui non apostolici sed apostatici sunt dicendi per vim Tyrannicam invasor Pontificatus, vita turpissimus, infamis, obscaenus; ex Marosia meutrice Johannem nefario gignes adultario; sub quo Theodora senior, mobile scortum, monarchiam in urbe obtinuit].

În numărul şase din 26/7 noiembrie 1869 al ziarului „Popoarele", citim următoarele referitor la greşelnicia Papilor: „«Libertatea Parisului» a publicat de curând o serie de articole ale lui Petruccelli della Gattina despre sinodul ecumenic (Conciliul Vatican I) cuprinzând, între altele, rememorările următoare:

«De la Simon al lui Iona, adică de la Sfântul Petru, până la Pius al IX-lea au fost 293 de Papi. Treizeci şi unu dintre aceştia au fost caracterizaţi ca răpitori ai tronului papal - antipapi - în acelaşi fel în care Burbonii îl consideră răpitor pe Napoleon I, şi Pius al IX-lea îl consideră răpitor pe Victor Emmanuel.

Din numărul celor 262 de Papi legitimi, 29 au sfârşit prin moarte

mucenicească fiind socotiţi între mucenici; alţi 35 de Papi au murit, de asemenea, în mod violent, dintre care 18 otrăviţi şi 4 asasinaţi; alţi 13 au decedat din variate motive, adică mutilaţi, spânzuraţi, ucişi cu pietre, închişi în închisori asemănătoare cuştilor de fier, arşi în paturile lor, sinucigându-se, căzuţi de pe cal sau în braţele femeilor, precum Pius al IV-lea; aşadar 64 din cei 262 s-au săvârşit în mod imprevizibil, fără a-i pune la socoteală pe alţi douăzeci care au murit subit de durere, ca urmare a unor accidente. Douăzeci şi şase au fost caterisiţi, afară de cei emigraţi la Avignon. 35 pe Papi au fost judecaţi, 13 dintre ei pentru că nu credeau în dumnezeirea lui Iisus Hristos, alţi nouă din cauza disputei asupra icoanelor şi alţii pentru că au deviat înspre dogma lui Beranger, care poate fi considerat înaintemergătorul lui Luther. Mulţi Papi au fost acuzaţi de crimă, 28 i-au chemat pe străini în Italia pentru a-i sprijini să se menţină pe tron»”.

Ziarul «Eliberatorul catolic» a publicat sub titlul „Infailibilitatea Papei în conştiinţa poporului” următoarea anecdotă pe care o preluăm prin intermediul ziarului «Popoarele»:

„Duminica trecută, preotul bisericii noastre mitropolitane a predicat despre infailibilitatea arhiereului suprem al Romei (temă impusă) dovedind în epilog că patru plus patru fac nouă. Afirmaţiei nu i se poate da un răspuns datorită următorului silogism foarte simplu: Dumnezeu este fără de păcat, Pius al IX-lea este reprezentantul lui Dumnezeu, deci Pius al IX-lea este fără de păcat”. [Pius al IX-lea, Papa cu cea mai îndelungată domnie din istoria Romei, 1846-1878, este cel care a convocat Conciliul Vatican I, în 1869, Conciliu la care a fost decretată Infailibilitatea papală, în baza căreia el a definit apoi dogma Imaculatei concepţii].

Monotelițiii şi Papa Onoriu, care greşeşte cu privire la credință

Scopul urmărit prin Sinodul al V-lea Ecumenic nu a fost atins, deoarece monofiziţii continuau să rămână separaţi de Ortodoxie. Vrând să-i atragă pe aceştia, Iustinian a acceptat învăţătura aftartodocheţilor. Însă moartea acestuia, survenită în 565, i-a împiedicat continuarea acţiunilor. [Numele aftartodocheţilor provine de la termenul „aftharsia” - nestricăciune - însuşire pe care, spuneau ei, o avea firea omenească a lui Hristos când Acesta trăia pe pământ. În timp ce Docheţii negau realitatea firii omeneşti a lui Hristos, Apolinarie o priva de elementul raţional, iar monofiziţii o voiau absorbită în firea dumnezeiască, aftartodocheţii, vrând s-o înfrumuseţeze, îi negau acesteia nevoile fireşti şi pătimirile ireproşabile. Căpetenia ereziei a fost Iulius Alicamaseanul, care învăţa că trupul lui Hristos, încă de la naştere, era mai presus de nevoile fireşti: foame, sete, oboseală etc., nevoi cunoscute sub denumirea de „ireproşabile”, în sensul că satisfacerea lor nu constituie un păcat. Dacă în Scripturi se vede că Hristos mănâncă, bea, se emoţionează etc., acest fapt nu înseamnă că El avea necesităţi reale pe care trebuia să le satisfacă, ci acestea erau mişcări aparente şi premeditate ale firii pe care Cuvântul lui Dumnezeu le permitea în vederea împlinirii iconomiei Sale mântuitoare. Adică, spuneau ereticii aceştia, Lui îi era foame atunci când voia Dumnezeu să înfometeze etc. O parte a acestor eretici, având-l drept căpetenie pe Amoniu, au mers mai departe, spunând că trupul lui Hristos nu numai că nu era făptură (zidit), dar era totodată şi imaterial. Erau, aşadar, monofiziţi ajunşi la extremă]

Se vede că împăraţii din această perioadă pretindeau pentru ei înşişi conducerea întregii Biserici pe care o revendicau Papii. Aflându-se la Hierapole, împăratul Heraclie (610-641) îl cheamă la el pe episcopul primat de cetăţii, Atanasie, care

se bucura de influenţă printre monofiziţi, şi-l îndeamnă să accepte unirea, să recunoască Sinodul de la Calcedon şi să mărturisească două firi unite în mod neamestecat în Mântuitorul Hristos, promiţându-i că-l va considera ortodox şi-l va promova ca Patriarh.

Încântat de cuvintele împăratului, Atanasie se preface că acceptă propunerile şi-l întreabă pe împărat ce trebuie să gândească referitor la cele două firi şi lucrări în Mântuitorul Hristos. Împăratul nu-i răspunde de îndată, şi-i scrie Patriarhului Serghie al Constantinopolului pentru a se informa ce trebuie să gândească asupra acestora. Serghie, înclinând de mai înainte înspre monotelism, îi răspunde împăratului că „trebuie să susţinem o voinţă a firii şi o lucrare în Hristos". Înşelat de acest răspuns, împăratul încheie o înţelegere de taină cu episcopul de Hierapole în scopul de a reuşi, în baza acestei definiţii, aducerea monofiziţilor la Ortodoxie. L-a promovat apoi pe Atanasie ca Patriarh de Antiohia, iar pe Cyr ca Patriarh de Alexandria. În acest fel, împăratul dispunea asupra tronurilor patriarhale ca un conducător suprem al Bisericii, arogându-şi stăpânirea revendicată de Papi.

După aceste acţiuni pregătitoare, împăratul, având deja în favoarea sa pe cei trei Patriarhi din Răsărit şi nădăjduind şi în susţinerea Papei Romei - Onoriu, după cum s-a văzut în cele din urmă, a trecut l-a aplicarea planului său. Mai întâi, Cyr de Alexandria a negociat unirea cu severienii din Egipt pe baza formulei prezentate. Aceştia mărturisind, pe de o parte, două firi, iar, pe de alta, o singură lucrare teandrică, au fost primiţi în Biserică, considerându-se că acceptă mărturisirea Bisericii. Prin această mărturisire, ortodoxia era trădată, urmărindu-se nu asimilarea monofiziţilor cu ortodocşii prin iconomie, ci decăderea prin înşelătorie a ortodoxiei în monofizitism prin intermediul monotelismului.

Termenii hotărârii au fost acceptaţi de către Constantinopol, iar Roma a tăcut. Nici un cuvânt de protest n-a fost auzit din gura Papei Romei, Onoriu, ci protestul a venit prin vocea a doi călugări greci de la Ierusalim, Sofronie şi Maxim. Aceştia nu numai că nu

au fost convinşi de către Cyr, dar au şi combătut cu vigoare învăţătura despre o singură voinţă, demonstrându-i caracterul contradictoriu. Incomodat de proteste, Serghie interzice să se mai vorbească despre una sau două voinţe în Iisus Hristos şi, la îndemnul împăratului, a adunat diverse citate ale Părinţilor Bisericii pentru a susţine o singură voinţă în Hristos. Onoriu, fiind întrebat despre aceasta, a scris că „mărturiseşte o singură voinţă a lui Hristos”, lucru pe care, desigur, Papii, care l-au judecat ulterior, nu l-au mărturisit, precum nici Leon al 13-lea.

Între timp, Sofronie se duce la Ierusalim, unde este hirotonit Patriarh. În acelaşi timp convoacă un sinod şi condamnă ca eretică învăţătura despre o singură voinţă, trimite apoi celorlalţi Patriarhi epistole în care loveşte erezia ca un trăsnet. Deranjat de situaţie, Onoriu îi scrie lui Sofronie, lui Cyr şi lui Serghie în acelaşi sens în care îl făcuse mai înainte. Însă Sofronie n-a mai putut continua lupta, deoarece a fost înlăturat de pe câmpul de bătălie de căderea Ierusalimului sub saracini, survenită în anul 673.

Împărații bizantini nu le-au recunoscut succesorilor lui Petru negreşelnicia (infailibilitatea) şi acrivia în ceea ce priveşte dogma

Ektesis-ul (Expunerea) lui Heraclie

Heraclie, vrând să reducă la tăcere disputa care lua amploare, emite în anul 638 aşa numita Expunere (Ekthesis), în care a poruncit să nu se vorbească nici despre o singură lucrare în Hristos şi nici despre două, şi să se mărturisească o singură voinţă [Baronius, Anuales ecclesiastici a Christo nato ad annum 1198, anul 639, nr. 195 şi Sinodul al VI-lea Ecumenic, vol. III, docum. 66].

În acelaşi an a avut loc şi cucerirea Siriei de către arabi, iar după doi ani cea a Egiptului. Cu toate acestea, nădejdea unirii nu l-a părăsit pe Heraclie. Ektesis-ul fusese promovat şi semnat de mai toţi. Pyrros, succesorul lui Serghie, a semnat şi el. Succesorii lui Onoriu însă s-au opus. La fel a făcut şi Sfântul Maxim care, fiind pus sub acuzare în anul 645 şi susţinut fiind de către eparhul Grigorie, a sosit în Africa unde a avut acel faimos dialog cu Pyrros prin care a reuşit să-l atragă pe acesta la ortodoxie.

Animozităţile reciproce dintre ortodocşi şi monofiziţi s-au aprins, iar disputele dintre aceştia au sporit încă mai mult pe măsură ce Expunerea lui Heraclie, alcătuită de Serghie pentru a-i mulţumi pe monofiziţi, pe de o parte, interzicea orice examinare şi prin urmare orice contestare a opiniilor lor, şi, pe de altă parte, considera că-i poate mulţumi pe ortodocşi prin îndepărtarea totală din dispută a inovaţiei, spunând a nu se mărturisi în Hristos nici una, nici două lucrări. Contrar scopului urmărit, ortodocşii n-au fost mulţumiţi, iar monofiziţii s-au înfuriat puternic şi, potrivit cronicarului Teofan, „la

cârciumă şi la baie au târât Biserica Sobornicească spunând: după ce mai întâi calcedonienii, gândind ca şi Nestorie, s-au trezit, întorcându-se la adevăr şi unindu-se cu noi prin mărturisirea unei singure lucrări într-o singură fire a lui Hristos; acum, dându-şi seama cum stau mai bine lucrurile, le-au pierdut pe amândouă nemaimărturisind nici una, nici două în Hristos".

Este uimitor cum de Papa, în calitate de infailibil, nu a emis o contraexpunere, dacă se considera ca atare în vremea aceea, pentru a face să înceteze aceste dispute religioase. Oare nu credea lumea creştină în infailibilitatea Papei? Noi credem că nu credea, deoarece în acest caz o singură afirmaţie a Papei ar fi fost de ajuns pentru încetarea disputei.

În Africa, monotelismul a fost condamnat de un sinod în anul 646.

Typos-ul (Formula) lui Constans al II-lea

Linia lui Heraclie a fost urmată şi de Constans (642-668) care, vrând să readucă lucrurile la starea de normalitate, emite în anul 648 aşa numita „Formulă” (Typos) prin care, sub ameninţarea unor grele pedepse, a interzis să se vorbească despre una sau două voinţe. Această Formulă a fost condamnată de Papa Martin I într-un sinod întrunit de el, sinod la care l-a anatematizat şi pe Constans, trimițându-i acestuia, cu îndrăzneală, documentele sinodului. Împăratul, mâniindu-se, îi porunceşte exarhului Ravennei, Olimpiu, să-l aresteze şi să-l închidă pe Papă. Ordinul împăratului nu a fost executat atunci de către exarhul care se răzvrătise la rândul lui; a fost însă executat de succesorul acestuia, Caliopie, care l-a arestat pe Martin şi, după ce a încercat mai întâi să-l convingă prin bătaie aspră, l-a legat în lanţuri şi l-a trimis la Constantinopol unde, fiind acuzat de trădare faţă de împărat, a fost exilat în Cherson unde a şi murit în anul 655 după multe pătimiri.

Mai aspră a fost pătimirea prin care a trecut principalul apărător al ortodoxiei, Sfântul Maxim. Căci acesta, fiind arestat în anul 655 la Roma şi rămânând statornic în credinţă, în ciuda diverselor promisiuni amăgitoare, ameninţări, încarcerări, înfometări, însetoşări etc, în cele din urmă, după aspre biciuiri, i s-a tăiat limba şi mâna dreaptă şi a fost exilat în ţinutul Lazilor, unde a şi murit în anul 662, la vârsta de 80 de ani.

Dositei spune despre Papa Onoriu că a greşit în cele ale credinței

„Ca să ştii cum era Onoriu, vezi mai întâi epistola acestuia către Serghie al Constantinopolului (care a fost confirmată ca fiind întru totul reală de către Sinodul al VI-lea, fiind găsită atunci în arhiva Patriarhiei Constantinopolului), care spune acestea: «zadarnic foarte este a-L gândi sau a-L înfăţişa pe Domnul ca fiind sau născându-Se cu o lucrare sau cu două»; şi îi mai scria lui Serghie să-i spună lui Cyr să «nu spună una (o voinţă)», şi lui Sofronie «să nu spună două», şi: «mărturisim o singură voinţă a Domnului nostru Iisus Hristos». În al doilea rând, Papa Agaton, scriindu-i lui Constantin Pogonatul, dă mărturie despre Onoriu că este eretic; în al treilea rând, Pogonatul spune în Indictul său: anatematizăm şi lepădăm pe ereziarhii dogmelor noi şi născocite şi pe apărătorii lor, şi ne referim îndeosebi la Teodor de Faran, iar puţin mai încolo «încă şi la Onoriu, cel devenit Papă al bătrânei Rome, cel împreună eretic şi împreună mergător cu aceştia şi adeveritor al ereziei». În al patrulea rând, în cel de-al treisprezecelea proces-verbal al Sinodului al 6-lea Ecumenic se spune: «pe lângă aceştia să fie scos afară din Sfânta Biserică a lui Hristos şi anatematizat cel deopotrivă cu ei, Onoriu, cel devenit Papă al bătrânei Rome, căci din scrisorile acestuia către Serghie pe care le-am găsit (se vede că) îi urmează întru toate aceluia, dogmele lui cele necredincioase întărind». Legat al lui Ioan al Romei la sinod a fost cel care va fi uns mai apoi Papă sub numele de Ioan al V-lea şi pe care hartofilaxul Romei, Anastasios, îl laudă în scris.

Deci acesta şi ceilalţi legaţi au semnat anatematizarea lui Onoriu şi, venind la Roma, i-au istorisit Papei Leon, urmaşul lui Agaton, caterisirea lui Onoriu, după cum mărturisesc documentele. În al cincilea rând, Sinodul Trulan, în al cincilea canon, îl consideră pe acesta ca fiind eretic şi-l anatematizează. În al şaselea rând, Teodor, Patriarhul Ierusalimului, l-a anatematizat pe acesta într-un sinod, iar epistola sinodală a

acestuia a fost citită la Sinodul al şaptelea. În al şaptelea rând, Papa Leon, scriindu-i a doua oară lui Constantin Pogonatul, precum şi în epistola sa sobornicească adresată spaniolilor şi regelui Ervigio al Spaniei [Ervigio, regele vizigot al Spaniei între 680-687], mărturiseşte despre el că este eretic şi-l anatematizează. În al optulea rând, Sinodul al 7-lea Ecumenic îl numeşte pe acesta eretic în multe locuri şi-l anatematizează. În al nouălea rând, după cum aflăm din documentele sinodului ţinut la Constantinopol în 869 şi socotit de latini ca al optulea ecumenic, Papa Adrian al II-lea, la sinodul de la Roma împotriva Sfântului Fotie din anul 869, plângându-se şi jelindu-se pentru cuvintele de împotrivire ale lui Fotie faţă de Papă, a spus următoarele: «De nerăbdat este îndrăzneala aceasta, iubiţii mei fraţi, iar urechile inimii mele n-o pot suferi; n-am cunoscut niciodată arhiereu al Romanilor judecat de celelalte Biserici, ci pe toţi îi ştim judecaţi de către acesta, căci şi dacă asupra lui Onoriu a fost rostită anatema după moartea lui, cunoscut fiind că a fost acuzat de erezie - singurul lucru pentru care este îngăduit celor mai de jos a se rupe de cei mai mari - dar şi în acest caz nici Patriarhii, nici un alt întâistătător nu poate da hotărârea dacă autoritatea tronului celui dintâi nu şi-a dat încuviinţarea pentru aceasta».

Aşadar, în al zecelea rând, este mărturisit şi de către dreptcredinciosul Papă Adrian al Romei faptul că Onoriu a fost declarat eretic în mod sinodal şi că este supus anatemei.

În al unsprezecelea rând, vezi în lucrarea de faţă cele spuse despre cele patru Sinoade, despre cel de-al şaselea, de la Trulan, cel de-al şaptelea şi cel împotriva lui Fotie.

În al doisprezecelea rând, Fotie în scrierea sa „Biblioteca” şi în scrierea despre cele şapte Sinoade, Sfântul Gherman Patriarhul Constantinopolului, Pselos şi mulţi alţii care au scris despre cele şapte Sinoade Ecumenice, Cedrin în «Sinapsa» sa şi Vedas spun că «s-a întrunit cel de-al şaselea Sinod împotriva lui Serghie, Cyr, Onoriu, Pyrros, Petru şi Pavel».

În al treisprezecelea rând, Macarie al Antiohiei, cel anatematizat la al şaselea

Sinod, enumerându-i pe apărătorii ereziei monotelite, spune: Serghie, Pavel, Petru, apoi zice despre Onoriu cel înţelept; acelaşi Macarie, în şedinţa a opta a acestui Sinod, îi pune iarăşi alături pe Onoriu, Serghie, Pavel şi Petru; la fel şi în libela sa scrie despre Onoriu şi Serghie şi Cyr împreună cu şirul cârmuitorilor de Biserici şi exarhi (eretici)”! [Dositei, Istoria patriarhilor, cartea a 6-a, cap. 6, 6, pag. 544]

Din cele istorisite până aici nu găsim vreo mărturie care să confirme stăpânirea sau infailibilitatea Papilor, dimpotrivă găsim doi Papi care păcătuiesc, greşesc şi sunt judecaţi de către episcopii cei de aceeaşi cinste cu ei, pe Vigiliu şi pe Onoriu, fără ca aceştia să exercite vreo stăpânire, nici în Biserică, nici în stat şi nici să se pronunţe *ex cathedra* asupra adevărului dogmei credinţei. Pe de altă parte, Papa Martin, pătimind pentru credinţa ortodoxă şi rezistând cu vitejie şi pronunţându-se *în mod sinodal* referitor la ea, nu numai că nu a fost ascultat, dar a şi fost surghiunit. Aşadar unde este infailibilitatea? Unde este stăpânirea în Biserică şi în stat? E limpede că până în secolul al şaselea nimeni n-a vrut să-i recunoască Papei asemenea calităţi. Dar să vedem şi evenimentele ulterioare.

Prigonirea dură a apărătorilor ortodoxiei i-a înfricoşat pe toţi şi disputa a fost redusă la tăcere. Tăcerea aceasta însă n-a adus cu ea pacea sufletelor. Războiul dintre părţile aflate în conflict s-a reaprins de îndată ce frâiele statului au fost luate de Constantin Pogonatul (668-685). Acesta, vrând să restabilească pacea şi liniştea în Biserică, hotărăşte să întrunească Sinodul al 6-lea Ecumenic.

Observăm bunăoară că împăraţii Constantinopolului, de la Zenon până la Constantin, s-au luptat în conlucrare cu Patriarhii Ecumenici să-şi apropie, dacă nu toate eresurile, cel puţin marele eres al monofiziţilor pe care să-l împace cu ortodoxia prin anumite concesii care credeau ei că nu aduc atingere principiilor fundamentale ale ortodoxiei. În acest scop au fost emise succesiv Enoticonul, condamnarea celor trei

capitole, Ektesis-ul şi Formula (Typos); însă toate încercările s-au dovedit zadarnice, deoarece nu numai că scopul n-a fost atins ci, în plus, s-a născut erezia monoteliţilor care a continuat să tulbure duhurile pentru multă vreme.

Aşadar, a apărut ca necesară anularea concesiilor făcute mai înainte. Trebuiau înlăturate din cale concesiile făcute ereziei, trebuiau să fie condamnaţi din nou monofiziţii şi monoteliţii, ca şi oricare altă credinţă străină, să fie întărite principiile ortodoxiei şi în felul acesta să fie consolidată unitatea religioasă a ţinuturilor care se mai aflau încă în componenţa Statului Bizantin. În acest scop, Constantin a socotit necesar să întrunească un Sinod Ecumenic. Gândurile acestea le-a împărtăşit mai întâi Patriarhului Teodor al Constantinopolului şi Patriarhului Macarie al Antiohiei şi apoi, prin epistole, şi Papei Romei Domnus, însă murind acesta înainte de sosirea epistolelor, acestea au fost preluate de succesorul său, Agaton.

Iată ce citim în ampla Colecţie a Sfintelor Canoane [Vol. II, pag. 523]: „După ce ideea a fost împărtăşită lui Teodor al Constantinopolului şi lui Macarie al Antiohiei, i-a scris apoi şi fericitului Domnus al Romei pentru unitatea Bisericii Răsăritene şi Apusene. Pe de o parte, pe Macarie al Antiohiei, ereziarh fiind, l-a chemat să vină pentru a fi judecate în Sinod Ecumenic cele susţinute de el; pe de altă parte, l-a înlăturat pe Teodor al Constantinopolului, văzând că acesta s-a înţeles cu Macarie pentru a-l scoate din Diptice pe Vitalian al Romei (657-672), şi l-a promovat Patriarh pe Gheorghe pentru ca pe tronul Constantinopolului să se afle o persoană dreptcredincioasă în scopul de a fi asigurată canonicitatea Sinodului Ecumenic. Sosind solia la Roma, l-a găsit pe Domnus adormit în Domnul, Papă devenind fericitul Agaton. În epistola sa către Domnus, împăratul spune:

„Voind unii să se întreprindă ceva în favoarea dogmei dreptei credinţe privitor la cuvintele aflate în dispută între partea prea sfintei voastre Biserici şi cei dinspre partea prea sfintei Biserici celei Mari a lui Dumnezeu de la noi, şi ivindu-se deosebire de păreri, noi am împiedicat-o, vremurile neîngăduind una ca aceasta, cunoscând că unirea care se

face, păstrându-se o deosebire parţială de păreri, nu putea fi primită, ci sporea răul. Şi să ni se dea nouă acum vreme potrivită pentru adunarea tuturor de la amândouă tronurile pentru a rândui aceste hotărniciri ale celor cinci sinoade şi insuflându-le lor spre încredinţare cele înfăţişate de aleşii sfinţi părinţi, să se adune într-o gură şi într-o inimă spre a se slăvi prea cinstit numele Domnului nostru. Şi dacă timpul nu îngăduie să se facă o deplină adunare, îndemnăm prin această Sacra (scrisoare regală) a noastră pe părintească prea fericirea voastră să trimiteţi bărbaţi folositori şi cinstiţi, având toată ştiinţa de Dumnezeu insuflatei Scripturi şi fiind cercaţi în curăţia dogmelor, înveşmântaţi în chipul tronului vostru apostolic şi fiind ei păziţi de primejdii prin această evlavioasă Sacra a noastră, ca unii care sunt trimişi din partea tronului vostru apostolic; căci, în numele lui Dumnezeu Atotţiitorul, nu există la noi vreo părtinire, ci păzim egalitatea părţilor amândurora. Iar cel ce încuviinţează a se pune în mişcare acum cele privitoare la capitol (chestiunile propuse a se discuta în sinod), are prin Sfântul Duh încuviinţarea că prin aceasta se va arăta adevărul şi vor fi aşezaţi toţi în adevăr fără schismă şi ceartă. Şi am poruncit lui Teodor, prea-slăvitul patrician, să dea tot ajutorul celor care vin... ş.a.m.d.” [Colecţie amplă a Sfintelor Canoane, vol. II, pag. 523-526].

Ce poate fi mai limpede decât această epistolă? Ea rezolvă toate chestiunile. Egalitatea este confirmată şi de formulele de adresare ale împăratului către Patriarh şi către Papă din epistole: „Constantin... lui Gheorghe prea sfinţitului şi prea fericitului arhiepiscop al Constantinopolului şi Patriarh Ecumenic”. „Constantin... lui Domnus, prea sfinţitului şi prea fericitului arhiepiscop al bătrânei Rome şi Papă Ecumenic”.

Sinodul al 6-lea Ecumenic este prezidat de către împărat, iar Papa este aşezat în rang egal cu ceilalți episcopi

Sinodul s-a întrunit în palatul regal, în sala numită Trulan. Potrivit celor istorisite despre acest Sinod de către Fotie, Nichifor, Nil şi Anonimus, au fost prezenţi 170 de sinodali, potrivit altora - 289, între care au fost prezenţi în persoană Patriarhii Gheorghe al Constantinopolului şi Macarie al Antiohiei, epitropi ai Patriarhilor Alexandriei şi Ierusalimului şi legaţi ai Papei Agaton.

Acest Sinod a făcut cunoscut întregii lumi că Biserica recunoaşte în Hristos două firi unite, însă unite în mod neamestecat şi două voinţe distincte, însă nu potrivnice una alteia. L-a condamnat pe Serghie, pe Pyrros, pe Pavel şi pe Petru, Patriarhii Constantinopolului, pe Macarie al Antiohiei, pe Cyr al Alexandriei, pe episcopul Teodor de Faran şi pe alţii. Totodată, l-a condamnat şi pe Papa Onoriu, condamnare validată şi de Papa Agaton şi de succesorul acestuia, Leon al II-lea (682-683). În epistola lui către împărat, prin care validează şi acceptă cele săvârşite şi stabilite la cel de-al VI-lea Sinod Ecumenic, el scrie următoarele:

„Nu numai (pe aceştia), dar şi pe Onoriu îl anatematizăm, care nu s-a pornit să curăţească Biserica aceasta apostolică prin învăţătura tradiţiei apostolice, ci să-i mânjească chipul cel fără de pată prin trădarea cea spurcată, îndepărtându-i şi pe toţi care s-au săvârşit în înşelarea acestora" [Colecţia Sinoadelor, vol. II, pag. 677].

Ce lovitură dată infailibilităţii papale! Orice ar spune apărătorii infailibilităţii Papilor, spre a justifica această întâmplare, Papii se arată a fi supuşi păcatului şi trădători ai credinţei. Despre Onoriu şi despre alţi Papi care au greşit în cele ale credinţei, vom

scrie în capitolul referitor la infailibilitatea Papilor.

Preşedinte al acestui Sinod a fost împăratul Constantin. În Colecţia Sfintelor Canoane citim următoarele:

„În fruntea acestui Sinod a stat împăratul Constantin, iar senatul acestuia a stat alături de el; apoi, în partea stângă s-au aşezat legaţii Papei şi episcopii veniţi ca reprezentanţi ai sinodului Romei, şi Gheorghe monahul prezbiter şi legatul Teodor ca locţiitor al tronului apostolic al Ierusalimului şi ceilalţi de la Roma. Iar în partea dreaptă s-au aşezat Gheorghe al Constantinopolului, Macarie al Antiohiei şi Petru monahul prezbiter şi locţiitor al Patriarhului Alexandriei şi episcopii care-i însoţeau”.

E de neînţeles cum de împăratul prezidează sinodul în prezenţa legaţilor Papei dacă Papa se consideră a avea drepturi divine. Şi aceasta în timp ce i-a promis Papei, pentru numele lui Dumnezeu, că „nu există la noi vreo părtinire, ci păzim egalitatea părţilor amândurora...”. Deci aşa înţelege împăratul egalitatea.

Primii care deschid seria cuvântărilor în Sinod sunt legaţii Papei, care încep cu următoarele cuvinte:

„Prea bunule stăpâne, în urma Sacrei (scrisorii regale) trimise de stăpânirea voastră cea-de-Dumnezeu-păzită către prea sfinţitul nostru Papă, am fost trimişi de acesta pe urmele cu totul credincioase ale blândeţii voastre celei-de-Dumnezeu-sprijinite, având cu noi şi anaforaua acestuia, încă şi o altă anafora sinodală adresată, de asemenea, credincioşiei voastre celei-de-Dumnezeu-înconjurată din partea prea cuvioşilor episcopi cei aflaţi sub el, pe care le-am predat stăpânirii voastre celei preacinstite”; apoi, după unele cuvinte referitoare la eres, continuă: „supusul nostru tron apostolic respingând adesea unele ca acestea (eresuri), iar apoi îndemnându-i (pe eretici), însă neputând îndepărta până acum o părere defăimătoare ca aceasta, cerem prea cinstitei stăpânirii voastre să le spuneţi celor dinspre partea prea sfintei Biserici a Constantinopolului de

unde a fost născocită această părere deşartă!” [Colecţia Sinoadelor, vol. XVI, pag. 51. În Adevărul Bisericii Ecumenice, pag. 159, se face precizarea că în Istoria lui Abbé Fleury se omite acest fragment. Este însă evidentă inaugurarea direct la subiect a cuvântărilor].

Cât de diferit este stilul cuvântării legaţilor la acest Sinod faţă de stilul cuvântării legaţilor Papei Leon al Romei la Sinodul de la Calcedon. Aici, cuvântul legaţilor lui Agaton e caracterizat de o umilinţă extremă; acolo, stilul cuvântului se distinge prin părerea înaltă de sine dusă la culme şi prin egoism. Legaţii lui Leon îşi încep discursul printr-un preambul dispreţuitor: „Avem porunci de la prea fericitul şi apostolicul episcop al Romanilor, cel ce este cap al tuturor Bisericilor...”. Cei ai lui Agaton, printr-o adresare plină de umilinţă: „Prea bunule stăpâne...”.

De unde această transformare şi această prefacere? De ce Agaton desconsideră drepturile tronului său? Dacă Leon era cap al tuturor Bisericilor, de ce Agaton trădează privilegiile tronului? De ce se umileşte într-atât? Oricum ar sta lucrurile, unul din cei doi Papi greşeşte. Credem că Leon este cel care a greşit, prin faptul că a căutat să se folosească de situaţia de strâmtoare în care se afla Biserica pentru a se proclama pe sine cap al Bisericii şi pentru a presa Sinodul să zdrobească cu totul, în persoana lui Dioscor, puternicul tron al Alexandriei.

La Sinodul al 6-lea stă Macarie al Antiohiei alături de ceilalţi , declarat ereziarh, şi se bucură de cinstirile cuvenite tronului său. La Sinodul al IV-lea Ecumenic, legaţii Papei Leon al Romei au cerut ca Dioscor să iasă din Sinod, nefiind încă declarat eretic, sub pretextul mincinos că a întrunit un sinod fără permisiunea Papei!!! Şi aceasta cu toate că nici un sinod nu a fost întrunit cu permisiunea Papei, ci totdeauna la porunca împăraţilor, în înţelegere cu Patriarhii Constantinopolului sau cu alţi Patriarhi. În aceasta a constat contribuţia creştinească a Papei Leon la susţinerea în condiţii şi conjuncturi grele a

credinţei ortodoxe la Sinodul de la Calcedon. Declar cu convingere că monofizitismul nu s-ar fi întărit dacă Dioscor nu ar fi fost înlăturat din Sinod într-un mod atât de jignitor [încă şi astăzi copţii şi abisinienii îi atribuie lui Leon cauza urii care s-a dezvoltat, şi îndepărtarea nejustificată a lui Dioscor din Sinod. Afirmaţii ca acestea am auzit noi înşine călătorind în Abisinia, precum şi D. Nikitaidis]. De un singur lucru se îngrijea Leon, de superioritate şi stăpânire. Extrema contrară se vede în epistola lui Agaton către împărat şi în epistola Sfântului Sinod întrunit la Roma de către Agaton cu participarea a 125 de episcopi, din care redăm frazele care urmează:

„Cele deja poruncite prin Sacra (scrisoarea regală) vitejiei voastre celei prea blânde ne înfăţişăm fără preget a le sluji în faptă; şi căutând, în această vreme de neputinţă, anumite persoane pentru a le încredinţa pe deplin ascultarea (reprezentării), a fost cu putinţă să găsim câteva din ţinutul cel supus nouă. Şi cu vrerea episcopilor celor dimpreună cu mine robi (ai lui Dumnezeu) din sinodul (format din cei din ţinuturile) apropiate acestui tron apostolic, dar şi cu a clerului supus şi iubitor al stăpânirii voastre creştineşti şi în înţelegere cu robii lui Dumnezeu celor-preacinstitori-de-Dumnezeu (am hotărât) a grăbi pe urmele blândeţii voastre celei credincioase... ascultarea (misiunea) cea mult dorită împlinind-o noi, slugile. Şi întrucât din diferite eparhii se întruneşte la porunca prea credincioasă a bunătăţii voastre celei-de-Dumnezeu-păzite sinodul cel supus (vouă) dimpreună cu noi, pentru ascultarea cu care suntem datori, iar nu din îndrăzneală... Îi trimitem pe aceşti fraţi episcopi împreună slugi cu noi... şi, îngenunchind cu mintea, ne apropiem rugând iubirea voastră de oameni. Iar micimea noastră cele poruncite le-am împlinit cu supunere... Şi Agaton, şi adunarea întâistătătorilor celor mai mici ai Bisericilor lui Hristos, slujitorii stăpânirii voastre celei atotcreştine. Şi Agaton dimpreună cu sinodul a semnat ş.a.m.d.” [Colecţia Sinoadelor, vol. II, pag. 537-544 şi 552-555].

Aceasta a fost măsura umilinţei Papei Agaton şi acesta a fost felul de a cugeta al celor 125 de episcopi faţă de „dreptul divin" al Papilor, faţă de stăpânirea bisericească şi politică a acestora şi faţă de negreşelnicia Papilor şi de pretenţia Papei de a fi cap al întregii Biserici. Oare Agaton cel cu adevărat prea bun [Agathon (Αγάθδς, -δν) = bun (joc de cuvinte)] nu cunoştea toate aceste atribute minunate? Oare se intrase atunci într-o perioadă în care s-a trecut totul în uitare? Căci cum au uitat de aceste privilegii cei 125 de episcopi ai regiunilor romane? De ce Agaton, după ce a întrunit acel sinod cu participare numeroasă, nu şi-a impus opiniile inspirate celorlalte Biserici, ci a trimis legaţi pentru a-l reprezenta la un sinod îndepărtat întrunit din poruncă imperială şi alcătuit dintr-un număr aproape egal de episcopi, pentru ca în cadrul acestuia să fie discutate şi rânduite cele privitoare la credinţa ortodoxă?

Toate acestea sfârşesc prin a deveni enigme de nedezlegat în cazul în care acceptăm faptul că Agaton gândea despre el însuşi ceea ce gândea Leon al 13-lea. Însă Agaton gândea ceea ce se cuvenea să gândească şi, din această cauză, uitând de atribuţiile Papilor, a trimis legaţi la Sinodul de la Constantinopol, deoarece sinodul lui, nefiind întrunit prin decret imperial şi nefiind reprezentate tronurile răsăritene, era un sinod local, lucru prin care se arată faptul că dreptul de a convoca Sinoade Ecumenice sau de a da hotărâri de credinţă nu era un privilegiu papal, ci unul imperial - convocarea - şi al Sinoadelor Ecumenice - darea hotărârilor.

Sinodul Ecumenic Quinisext (Cinci-Şase) aşază rânduieli şi porunceşte Papei Romei

După unsprezece ani, s-a întrunit la Constantinopol, la convocarea lui Iustinian al II-lea cel numit şi Rinotmitul [fusese supus pedepsei tăierii nasului], al doilea fiu al lui Constantin Pogonatul, Sinodul Quinisext, denumire care provine de la faptul că a completat lucrările Sinoadelor Ecumenice V şi VI prin elaborarea a 102 canoane referitoare la disciplina bisericească. Biserica Apuseană a acceptat cele discutate la acest Sinod, însă a refuzat să primească şase dintre canoanele lui. Trei dintre acestea sunt mai importante, având o influenţă substanţială asupra relaţiilor bisericeşti dintre Răsărit şi Apus. Cel de-al 13-lea canon trata despre căsătoria clericilor, al 36-lea despre relaţiile reciproce dintre episcopii Romei şi Constantinopolului, în care era repetat canonul 28 al Sinodului Ecumenic de la Calcedon, prin care i se acorda Patriarhului Constantinopolului privilegii egale cu cele ale Papei Romei, şi canonul 82 care interzice reprezentarea sub formă de simbol a Mântuitorului Hristos. [Prin canonul acesta, Sinodul a dat glas părerii Bisericii despre rangul Papilor şi a zădărnicit tendinţele ambiţioase ale Papilor Victor I, Ştefan I, Leon cel Mare şi Grigorie I şi a succesorilor lor care se luptau să supună Biserica].

Sinodul acesta de la Trulan are o mare însemnătate prin aceea că el a contribuit, între altele, la înlesnirea consolidării specificului particular etnic al Bisericii Ortodoxe Răsăritene într-o perioadă în care se încheiase elenizarea statului roman de răsărit. Pe de o parte, Sinodul a respins pretenţiile Papilor asupra Răsăritului şi a apărat autonomia bisericească; pe de alta, a respins celibatul clericilor, asupra căruia insista cu încăpăţânare şi insistă până astăzi Biserica Apuseană, asigurând, în măsura posibilului, respectul cuvenit vieţii preoţeşti.

Aceste două chestiuni au fost considerate dintotdeauna de ortodocşi ca deosebit de importante şi pe bună dreptate, deoarece ele aveau să contribuie ulterior la schisma dintre cele două Biserici. De faptul că adevărul şi dreptatea se afla de partea purtătorilor-de-Dumnezeu Părinţi, dă mărturie protestul apusean din secolul al XVI-lea împotriva Bisericii Apusene, protest care îşi înscrisese pe drapel aceste două chestiuni care au dus în final la sciziunea religioasă a Europei centrale şi de nord-vest. Trebuie ca Papii să mărturisească ei înşişi că au păcătuit prin neacceptarea celor trei canoane ale Sinodului Ecumenic Quinisext, fapt în care îşi au provenienţa schismele succesive din Apus (Protestantismul).

Sinodul Ecumenic Quinisext a condamnat şi adaosul Filioque („şi de la Fiul") în Sfântul Simbol de Credinţă şi orice modificare în dogme şi în dumnezeieştile Scripturi.

În primul canon al acestuia, după condamnarea tuturor ereticilor, citim următoarele:

„... păstrând astfel neatins trupul cel de obşte al lui Hristos Dumnezeul nostru, spunem pe scurt: legiuim ca credinţa tuturor bărbaţilor care au strălucit în Biserica lui Dumnezeu şi care au fost luminători în lume, având într-înşii cuvântul vieţii, să se ţină tare şi să rămână neclintită până la sfârşitul veacului precum şi scrierile şi toate dogmele predate lor de Dumnezeu. Lepădând şi noi şi dând anatemei pe aceia pe care ei i-au lepădat şi i-au dat anatemei, ca pe vrăjmaşii adevărului şi ca pe cei ce strigau cele deşarte împotriva lui Dumnezeu şi care s-au străduit să ridice nedreptatea întru înălţime.

Iar dacă cineva dintre toţi nu ar ţine şi nu ar îmbrăţişa dogmele dreptei credinţe mai înainte pomenite şi nu va gândi şi propovădui astfel, ci ar încerca să se ridice împotriva acestora, să fie anatema, după hotărârea acum aşezată de către Sfinţii şi fericiţii Părinţi arătaţi mai înainte, şi să fie scos din catalogul (ceata) creştinesc şi aruncat afară ca un străin. Căci noi am socotit cu desăvârşire nici a adăuga ceva, nici a scoate după cele mai înainte hotărâte, lucru pe care nu l-am putut face sub nici un motiv".

Ce au de spus despre aceasta susţinătorii papismului care au îndrăznit să adauge Filioque în Simbolul Credinţei şi care n-au păstrat dogmele neschimbate? Cum de îndrăzneşte un sinod să condamne fără a face excepţie nici în cazul Papei, cel fără de greşeală ex cathedra, şi să spună fără deosebire: „Iar dacă cineva dintre toţi... anatema”? Cum de uzurpă Sinodul drepturi care ţin de o «putere superioară»? Se vede că Sinodul este cel care poseda aceste drepturi şi nu le uzurpa.

Acest Sinod a dat hotărâri drepte privitoare la stăpânire (în Biserică) şi a dovedit că Sinoadele Ecumenice aveau jurisdicţie asupra întregii lumi şi erau supraveghetorii cei mai de sus ai Bisericii, fapt confirmat şi de canonul 55 al acestuia prin care Sinodul rânduieşte cele ale Bisericii romane.

Canonul 55

„Fiindcă am aflat că cei din cetatea Romanilor postesc în sâmbetele sfântului post al Patruzecimii (Păresimilor, Postul Paştilor) împotriva rânduielii bisericeşti predanisite [Canonul are în vedere dezlegarea la untdelemn şi vin în sâmbetele şi duminicile din Postul Paştilor], a socotit Sfântul Sinod ca şi asupra Bisericii Romanilor să aibă tărie în chip neschimbat canonul care zice: Dacă vreun cleric s-ar găsi postind în sfânta duminică, sau sâmbăta, afară de doar una singură (sâmbăta patimilor) să se caterisească. Iar de ar fi laic, să se afurisească”.

Puţin ne preocupă faptul dacă Papii au respectat sau nu au respectat canoanele referitoare la aceasta; dacă nu le-au respectat, se supun caterisirii sau afurisirii. Chestiunea pe care o avem noi în vedere este aceea dacă Sinodul Ecumenic este superior Papei, dacă rânduieşte şi cele care privesc Biserica acestuia şi dacă îi afuriseşte sau îi cateriseşte pe cei care nu-i respectă legiuirile. Ceea ce urmărim aşadar este scoaterea în evidenţă a caracterului Sinoadelor Ecumenice de supraveghetor general. În acest sens, iată şi mărturia Părinţilor acestui Sinod despre procedura de convocare a Sfintelor Sinoade. În alocuţiunea Sinodului către împărat, întâlnim următoarele cuvinte:

„Binecredinciosului şi de-Dumnezeu-iubitorului Iustinian, Sfântul şi Ecumenicul Sinod care, prin învoire dumnezeiască şi ca urmare a decretului binecredincioasei Voastre stăpâniri, s-a întrunit în cetatea aceasta împărătească şi de Dumnezeu păzită...” [Colecţia Sinoadelor, vol. II, pag. 680].

Evenimentele secolelor VIII-IX

Puterea lumească a Papilor Romei. Referitor la „donatio Pepini”

Am văzut că prin Sinodul al 6-lea Ecumenic s-a pus capăt discuţiilor binevenite referitoare la Persoanele Sfintei Treimi şi a fost pecetluită teologia dogmatică dezvoltată în toate dimensiunile ei de către purtătorii-de-Dumnezeu Părinţi. Însă, fapt de nedorit, disputele religioase dintre cei ce cred în Hristos continuau să existe. În continuare ele au fost duse la extremă, spre paguba Bisericii, datorită apariţiei unei alte chestiuni care a tulburat Biserica pentru mai mult de un secol şi care privea rânduielile exterioare şi simbolurile creştinismului.

Revolta lipsită de cucernicie a oamenilor împăratului Leon (717-741) şi a fiului şi succesorului acestuia, Constantin cel numit şi Copronim (741-775), împotriva sfintelor icoane şi a sfintelor moaşte ale mucenicilor şi ale sfinţilor Bisericii, a tulburat duhul lumii creştine; lupta a izbucnit cu tărie, iar Biserica a fost zguduită de furtună grozavă.

În această vreme, puterea împăraţilor bizantini asupra Apusului a început să scadă, iar legăturile politice dintre Roma şi Bizanţ au început să slăbească. Exarhul de la Ravenna al împăraţilor Bizanţului avea o influenţă scăzută la Roma. Folosindu-se de slăbiciunea Exarhiei Ravennei, sub jurisdicţia căreia era supusă vechea şi marea capitală a statului roman - cetatea Romei -, episcopul Romei a acţionat cu abilitate în direcţia scuturării jugului „stăpânirii străine” şi a ieşirii de sub suveranitatea grecească pe care o considera apăsătoare. Prilejul i-a fost dat odată cu izbucnirea noii dispute dintre împăraţi

şi poporul creştin.

Papa Grigorie al II-lea (715-731), folosindu-se de slăbiciunea gărzii imperiale a lui Leon, declanşează revolta, sfărâmă imaginile cu chipul împăratului şi-l izgoneşte pe prefectul Romei şi pe exarhul imperial grec de la Ravenna, Pavel, acesta din urmă refugiindu-se la Veneţia. În felul acesta, acţionând cu abilitate atunci când i s-a oferit prilejul, Papa Grigorie este proclamat de către poporul roman ca administrator onorific al Republicii Romane. Acest rang onorific a constituit punctul de plecare şi cel dintâi pas pe scara către tronul regal pe care s-au aşezat Papii în urma unificării stăpânirii lumeşti şi regale cu cea a episcopilor Bisericii Romei.

Ca măsură de răzbunare, împăratul i-a retras acestuia accesul la bogatele averi ale Bisericii romane şi a supus sub jurisdicţia Patriarhului cetăţii împărăteşti (Constantinopolul) Bisericile Iliriei, Calabriei, Neapolului şi Siciliei care aparţinuseră anterior tronului roman. Neputându-se împotrivi, Grigorie a fost nevoit să suporte aceste privaţiuni.

Lui Grigorie al II-lea îi succede Grigorie al III-lea (731-741) numit şi iubitorul de săraci. Acesta i-a scris împăratului o epistolă în care îl mustră pentru nesocotinţa lui, îi tratează cu dispreţ ameninţările, aducând probe în favoarea vredniciei tronului său, scriind următoarele:

„Şi eşti dator să ştii şi să iei la cunoştinţă că arhiereii Romei cei de peste vremuri sunt aşezaţi spre pacea răsăritului şi a apusului, aflându-se la mijloc ca un zid şi ca o stavilă, pacea răsplătind; iar cei dinaintea ta, împărate, duceau această luptă a păcii. Iar dacă te ţii semeţ, precum spui, şi ne supui ameninţărilor, nu avem nevoie să ne luptăm cu tine. Douăzeci şi patru de stadii va da înapoi arhiereul Romei în ţinutul Campaniei, iar (tu) du-te să goneşti vânturile”.

Un astfel de limbaj a folosit Grigorie în scrisoarea către împăratul Leon al III-

lea, din textul căreia reiese şi motivul îndrăznelii lui.

După cum reiese din epistola sa, Grigorie nu invocă privilegiile Papei care se vor ivi puţin mai târziu: pe de o parte, îl mustră pe împărat, însă îşi sprijină îndrăzneala pe situaţia învecinării ţinutului său cu un alt stat (cel bizantin) şi nu pe privilegii şi pe dreptul divin şi nici pe consideraţia că puterea papală este superioară puterii împăratului sau că amândouă se află unite în rangul papal, fiindcă în aceeaşi epistolă către împărat, scriind referitor la limitele stăpânirii lumeşti şi a celei duhovniceşti, el spunea:

„Ştii, împărate, că dogmele Sfintei Biserici nu sunt ale împăraţilor, ci ale arhiereilor a căror vrere este de a dogmatiza fără abateri. Pentru aceea arhiereii au fost aşezaţi în Biserici ţinându-se departe de treburile publice; iar împăraţii asemenea să se ţină departe de cele bisericeşti şi să se mărginească la cele încredinţate lor” [Fleury, Istoria bisericească, cartea a XLII, 89].

Epistola lui Grigorie delimitează în mod desăvârşit limitele puterii fiecăruia: a împăratului şi a episcopului. În epistolă nu se face referire la Papă, ci la episcop, adresarea făcându-se nu la singular, ci la plural. Se confirmă faptul că dogmele Sfintei Biserici sunt transmise prin arhierei, nu de către unul singur, nici de către episcopul Romei, ci de către arhiereii a căror vrere este de a dogmatiza fără abatere. Ce vor spune apărătorii infailibilităţii despre această poziţie?

Din a doua jumătate a secolului al optulea, treburile la Roma au început să ia o nouă înfăţişare. Două elemente au contribuit la acest lucru: dinastia Francilor care se dezvolta cu rapiditate în Apus, ajungând predominantă şi intrând în legături diverse cu Papa, şi apariţia decretelor pseudoisidoriene. Din vremea aceasta începe să se manifeste gradual şi din ce în ce mai vizibil tendinţa spre independenţă a Papilor, iar apoi cea de stăpinire care, fiind încununată de succes în foarte scurt timp, i-a înălţat pe aceştia nu doar ca independenţi, dar şi ca suverani, despoţi absoluţi şi monarhi. Pepin cel Mic, fiul lui

Carol Martel, răsculându-se, a răpit tronul de la vechea dinastie a Merovingienilor, fiind uns împărat de Ştefan al II-lea care, presat fiind de Longobarzi, a trecut Alpii în acest scop.

După ce a fost uns împărat, Pepin s-a mobilizat împotriva Longobarzilor şi l-a forţat pe regele acestora, Aistolf, să cedeze Papei cetăţile exarhatului, pe care acesta le ocupase deja împreună cu alte câteva părţi ale ţinuturilor romane (754-756) datorită neputinţei împăraţilor romani (bizantini) de a acţiona în Apus.

Această cedare a fost denumită donaţia Pepiniană (donatio Pepini), fiind denunţată astăzi ca falsă dimpreună cu cea a lui Constantin (idonatio Constantini). În felul acesta, ambiţia Papilor a fost satisfăcută, iar episcopul Romei a fost învestit şi cu diadema împărătească. Înarmat acum într-o mână cu crucea şi în cealaltă cu sabia, el îşi apăra vechile planuri de întemeiere a statului papal şi a hegemoniei papale în scopul de a domni asupra sufletelor şi a trupurilor fiecărei rase şi neam credincios şi necredincios. *Apostolul Petru* s-a încins acum cu sabie, sabie care în mâinile succesorului lui Petru, Papa, nu mai apărea ca nepotrivită slujirii sale, de vreme ce şi Petru a scos sabia pentru Iisus şi i-a tăiat urechea lui Malhus, slujitorul arhiereului, fapt în baza căruia este justificată utilizarea săbiei împotriva ereticilor şi a celor ce se împotrivesc Papei. Vremea în care a apărut la Roma principiul anticreştin „cum finis licitus est, etiam media licita sunt” (când scopul este legitim, mijloacele folosite devin de asemenea legitime - scopul scuză mijloacele) şi „honestantur media ex Causa finalia” (scopul final justifică mijloacele folosite) şi s-a susţinut faptul că Papa este, în baza dreptului divin, însuşi Apostolul Petru, cu care fiecare dintre Papi se află în legătură directă, se vede din epistola lui Ştefan al II-lea către Pepin prin care îi cerea sprijinul. Iată aşa numita epistolă a *Apostolului Petru* pe care acesta ar fi scris-o în cer, sau în biroul Papei, şi pe care i-a înmânat-o acestuia din urmă:

„Petru, cel chemat Apostol al lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu celui viu, către cei aleşi, Pepin, Carol, Carol cel Mare, cei trei regi, dimpreună cu care şi către toţi

episcopii, abaţii (egumenii), prelaţii (ierarhii), monahii şi toţi ducii, conţii şi baronii. Fiindcă Biserica romană, al cărei episcop este Ştefan, a fost întemeiată pe piatra care sunt eu, vă rog pe voi, iar Prea Sfânta Fecioară Maria împreună cu toţi îngerii, mucenicii şi sfinţii vă conjură dimpreună cu mine să nu îngăduiţi ca cetatea noastră, a Romei, şi poporul nostru să ajungă victime ale Longobarzilor. Dacă veţi asculta, degrabă veţi avea răsplată în viaţa de acum şi-i veţi prăpădi pe duşmanii voştri şi veţi avea viaţă lungă şi veţi gusta bunătăţile cele pământeşti, bucurându-vă şi de viaţa veşnică. Iar dacă nu veţi asculta, aflaţi că prin puterea Prea Sfintei Treimi şi a demnităţii noastre apostolice veţi fi lipsiţi de împărăţia lui Dumnezeu" [Fleury, Istoria bisericească, cartea a XLIII, 17, 18].

Epistola aceasta este suficientă pentru a expune felul creştinismului papal şi politica papală, ea este oglinda care reflectă caracterul papismului în toată goliciunea lui. Elanul Papilor spre putere hegemonică a devenit neînfrânat: ei trebuiau să se evidenţieze ca hegemoni şi să stăpânească în Biserică şi în stat spre binele statului şi al Bisericii, bineînţeles în baza principiului că scopul scuză mijloacele. Adevărul este că principiul acesta nu se regăseşte în Sfintele Scripturi, însă Petru, ca adevăr viu manifestat în persoana Papei, descoperă adevăruri noi prin care să fie direcţionate viaţa şi progresul Bisericii, fapt pentru care trebuiau găsite mijloacele potrivite pentru realizarea acestui scop pozitiv. Astfel, istovindu-şi mintea, ei au găsit mijloacele perfecte care au devenit scuzabile odată ce au primit înalta şi sacra aprobare a Papilor. În felul acesta au apărut decretele pseudo-isidoriene care vor sprijini hegemonia Papilor vreme de mai bine de opt secole. Să vedem care sunt acestea. [După cum am văzut şi după cum vom vedea, principiile iezuiţilor sunt principii papale. În consecinţă, iezuitismul este rodul spiritului papal şi progenitură autentică a papismului. După cum vom vedea, doar iezuitismul a dezvoltat aceste înalte „principii morale" pe temeliile acestui edificiu preexistent].

Decretele pseudo-isidoriene

Pe la sfârşitul secolului al optulea, au fost plăsmuite decretele pseudo-isidoriene în scopul sporirii puterii papale. Acestea sunt alcătuite din epistole enciclice contrafăcute ale unor Papi din vechime, din false canoane sinodale şi din false legi imperiale. Ele vor concentra toată puterea bisericească în mâinile Papei, îi vor pune în dependenţă deplină faţă de acesta pe mitropoliţii, arhiepiscopii şi episcopii locali, vor răpi stăpânitorilor politici locali întreaga autoritate de supraveghere şi subordonare şi vor elimina existenţa de sine şi independenţa Bisericilor naţionale ale diverselor ţinuturi. Potrivit decretelor pseudo-isidoriene, episcopii de pretutindeni sunt vicari, adică reprezentanţi ai Papei care-şi dobândesc puterea episcopală doar de la acesta. Împotriva hotărârilor oricărui sinod de episcopi se poate face recurs la Papă. Nici un sinod, fie local, fie ecumenic, nu poate fi întrunit fără permisiunea Papei. Hotărârile sinoadelor, inclusiv ale celor ecumenice, au valabilitate doar în urma aprobării lor de către Papă. În Biserică, Papa este administrator suprem şi neîngrădit, legislator şi judecător.

Astfel, prin aceste false decrete, puterea episcopilor, a arhiepiscopilor, a mitropoliţilor de pretutindeni şi a sinoadelor acestora este eliminată complet, în Papă fiind concentrată, fără îngrădire, întreaga putere bisericească. Multe din aceste drepturi fundamentale, ambiţioşii episcopi ai Romei şi le-au concentrat în mâinile lor în Apus, profitând de diferite circumstanţe, având permanent tendinţa de a le spori şi amplifica, de a le întinde şi asupra Răsăritului în scopul de a ajunge pe cât este posibil la o stăpânire universală deplină. La aceste tendinţe caracterizate de iubirea de stăpânire şi-au adus o mare contribuţie decretele pseudo-isidoriene pe care barbarii lipsiţi de învăţătură ai epocii medievale ai Europei Apusene le considerau autentice, fiindcă prezentau aceste drepturi pe care Papa le-a uzurpat puţin câte puţin în favoarea lui ca fiind, chipurile, acordate

acestuia de la început de către vechi sinoade şi legi imperiale şi ca fiind menţionate de vechile enciclice ale Papilor secolelor al II-lea şi al III-lea. [Cititorii sunt de pe acum capabili să judece aceste decrete prin prisma celor spuse până aici şi să denunţe falsitatea lor, toată această introducere având scopul de a evidenţia nulitatea respectivelor pseudo-decrete din punct de vedere istoric].

Decretele pseudo-isidoriene au servit drept baza pe care a fost edificată întreaga guvernare a Bisericii papale până astăzi. Deşi falsitatea acestora a fost demonstrată şi recunoscută chiar de către apuseni, Biserica romană se conduce în continuare după principiile lor. Aceste decrete au fost numite pseudo-isidoriene, deoarece colecţia în care sunt cuprinse poartă numele lui Isidor, episcopul Seviliei, sub numele căruia exista în vechime o colecţie de canoane autentice şi decrete papale cu care au fost amestecate cele falsificate pe la sfârşitul secolului al optulea şi începutul secolului al nouălea. Falsificarea acestor decrete a fost dovedită mai întâi de către autorii luterani ai Centenarelor Magdeburgice [*Centenarele Magdeburgice* sunt o *Istorie bisericească* împărţită pe treisprezece secole, sfârşindu-se în 1298. A fost publicată iniţial între 1559-1574. Compilarea acesteia a fost realizată de câţiva savanţi luterani conduşi de Matthias Flacius, la Magdeburg] din secolul al 16-lea, Flacius şi alţii, iar mai târziu acelaşi lucru l-a făcut teologul calvin Dumiel Blondelii care a activat în secolul al XVII-lea [Dumiel Blondelii (David Blondei), *Pseudoisidourus et Turrianus vapulantes*, Geneva, 1628].

Falsitatea decretelor este neîndoielnică. Sunt menţionate enciclice papale mai vechi de secolul al IV-lea, însă în realitate niciunul dintre autorii vechi nu le pomeneşte. Dionisie cel Mic, care a activat în secolul al 6-lea şi care a alcătuit o colecţie a vechilor canoane şi enciclice papale, spune că nu a găsit decrete papale datând dinainte de anul 398. E semnificativ faptul că acest Dionisie a trăit la Roma şi era apreciat ca un cunoscător foarte riguros al canoanelor şi al legilor, iar colecţia lui era utilizată în mod oficial.

În ciuda acestor realităţi, falsificatorul din secolul al IX-lea al colecţiei decretelor pseudo-isidoriene prezintă o mulţime de decrete papale din secolele al treilea şi al patrulea. Există, apoi, o mulţime de dovezi interne ale falsificării. Întreaga organizare a Bisericii Apusene, aşa cum s-a format ea puţin câte puţin din secolul al patrulea încolo şi întreaga putere papală supremă asupra Bisericilor Apusului constituită în secolele al optulea şi al nouălea - în urma luptelor susţinute ale Papilor favorizate şi de circumstanţele politice - sunt prezentate ca regăsindu-se în epistole papale din secolele al doilea şi al treilea!

Există, de asemenea, anacronisme care înlătură orice urmă de îndoială. Episcopul Romei, Melchiadis sau Miltiade, despre care se cunoaşte în mod precis că a păstorit din anul 311 până în anul 314 [vezi Manualul de Istorie Bisericească al catolicului Johann Baptist Alzog, Mainz, 1841, pag. 591], dă informaţii într-o epistolă a sa despre Sinodul de la Niceea întrunit în anul 325, adică la 11 ani după moartea sa, menţionând preşedenţia dominatoare a episcopului Romei ca şi cap al celorlalte patru Patriarhii. În realitate, în vremea aceea nu era încă cunoscută nici denumirea de Patriarh, denumire care începe să fie folosită din vremea lui Teodosie cel Mic (408-450); nici Constantinopolul nu se zidise încă. În plus, vrednicia de a judeca în calitate de judecător suprem toate cele ce se petrec în Biserică este dezminţită nu după multă vreme de însuşi împăratul Constantin care, la apariţia lui Arie, a încredinţat judecata nu Papei, ci Sinodului Ecumenic întrunit la Niceea. Stilul acestor decrete falsificate este şi el o dovadă a neautenticităţii lor, fiindcă nu se aseamănă celui al vechilor Părinţi latini, ci este stilul de mai târziu al latinilor franci.

Verificarea falsităţii acestor decrete a fost făcută într-un mod desăvârşit, încât catolicii înşişi au fost nevoiţi să accepte acest fapt, (Baronius şi Bellarmin între alţii), iar astăzi sunt numite de către toţi decrete pseudo-isidoriene. Dintre autorii mai noi, au scris despre ele Knust, De fontibus et consilio pseudoisidorianae collectionis, Gotingen 1832; C. Froezer, Cercetări asupra timpului, scopului şi sursei decretelor lui pseudoisidor, H.

Wasserschieben, Izvoarele dreptului canonic înainte de Graţian; articolul lui Emil Seckel despre pseudo-isidor din Marea Enciclopedie Teologică Herzog şi Julius Weizsäcker, Hincmar şi Pseudo-isidor, în Revista de Teologie Istorică, 1858, vol. 22.

Iată ce spune Abatele Fleury despre decretele pseudo-isidoriene:

„Colecţia, în care se găsesc decretele, poartă numele lui Isidor Mercator care se pare că era spaniol de neam, însă ele poartă pecetea fraudei. Ele au în totalitate acelaşi stil grosier şi emfatic şi aparţin mai degrabă secolului al optulea decât primelor trei secole, în care sunt datate decretele în discuţie, fiind atribuite lui Clement, lui Anacletus, lui Evarest şi altor episcopi până la Sfântul Silvestru (314-336). În urma examinării atente, au fost găsite în ele diverse fragmente provenite de la Sfinţii Leon şi Grigorie şi de la alţi Papi care au trăit cu mult în urma acelora care sunt menţionaţi ca autori ai decretelor. Aproape toate datele cronologice ale acestora sunt inventate, şi minciuna se vede cu deosebită claritate în cadrul conţinutului, deoarece se vorbeşte în ele despre Arhiepiscopi, Primaţi (mitropoliţi) şi Patriarhi ca şi cum aceste titluri au apărut de la începuturile Bisericii, sunt interzise sinoadele, chiar şi cele locale, fără permisiunea Papei şi sunt menţionate ca fiind foarte obişnuite recursurile la Papa Romei şi altele asemenea. Mai mult, Isidor se arată sigur de faptul că la Sinodul de la Niceea ar fi fost stabilite mai mult de douăzeci de canoane. Însă oricât de neîndemânatică a fost această fraudă, ea a înşelat întreaga Biserică latină care pe durata a 800 de ani a considerat-o ca adevărată, poziţie la care a renunţat abia în secolul trecut. Astăzi, orice om bine educat se convinge cu uşurinţă de falsul acesta" [Istoria bisericească, vol. III, cartea CXXII, p. 157].

Şi totuşi, edificându-şi pe astfel de temelii supremaţia scaunului papal roman, papistaşii îndrăznesc să-şi trâmbiţeze până în secolul nostru titlurile papale, să proslăvească tronul roman, supremaţia papală şi să invite prin predică arogantă neamurile şi restul popoarelor la recunoaşterea privilegiilor frauduloase ale scaunului roman şi la

supunerea faţă de Papă ca singurul reprezentant al lui Hristos pe pământ, temelia cea fără fisură a Bisericii şi gura care spune adevărul! Şi cât se înşeală crezând că sunt convingători! Însă eu adeveresc cu convingere că ei nu cred deloc acest lucru. Prin aceste proclamaţii ei urmăresc altceva decât ceea ce se pare: ei caută să obţină sprijinul propriilor fii şi inducerea în eroare a poporului simplu al celorlalte Biserici, iar nu şi atragerea acestor Biserici al căror refuz şi respingere o cunosc în fond. Este un truc care ţine de uneltirile iezuite prin intermediul cărora Biserica Apuseană şi-a ţinut dintotdeauna credincioşii sub control şi s-a luptat cu celelalte Biserici pentru a le răpi turma şi a le lăsa păstorii fără turmă. Însă vor lovi cu piciorul în ţepuşă.

Măsura pretenţiilor trufaşe ale Papilor o arată cu deosebită precizie actul de consacrare fabricat al donaţiei lui Constantin cel Mare (donatio Constantini), în care spiritul papal se înfăţişează în toată grandoarea lui. Iată deci, în continuare, datele referitoare la această fabulaţie a donaţiei lui Constantin cel Mare.

Despre donația lui Constantin cel Mare către Papa Silvestru al Romei

Prin secolul al V-lea a fost plăsmuit la Roma mitul că Silvestru, Papă al Romei între 313-335, l-a adus la credinţa în Hristos pe Constantin cel Mare pe care l-a şi botezat, vindecându-l prin botez şi de lepra de care suferea, curăţindu-i atât sufletul, cât şi trupul. Faptul acesta îl menţionează Meletie al Atenei în Istoria sa bisericească [Constantinopol, 1853, vol. I, pag. 300]. Având ca sprijin acest mit, a fost fabricată în secolul al 8-lea (755-770) „Donaţia lui Constantin" (donatio Constantini), adică faptul că, drept recunoştinţă, Constantin cel Mare a scris o epistolă adresată lui Silvestru prin care îi acordă acestuia Roma, Italia şi eparhiile apusene împreună cu o mulţime de privilegii.

Aceste donaţii prevăzute în epistola lui Constantin către Silvestru le menţionează în secolul al 8-lea Papa Adrian I în epistola sa către Carol cel Mare (Epistola ad Carolum) în scopul de a-i aduce la cunoştinţă drepturile dobândite asupra ţinuturilor menţionate şi privilegiile de care se bucură, spre a-i fi recunoscute.

Combaterea din punct de vedere istoric a acestor afirmații

Cei mai vechi istorici creştini, între care Eusebiu de Nicomidia, prieten al lui Constantin cel Mare, istorisesc referitor la botezul acestuia că Constantin cel Mare a fost botezat undeva în vecinătatea cetăţii Nicomidiei, chemându-i acolo pe episcopi [Cartea a IV-a, cap. 61, 62, 63, Despre viaţa lui Constantin]. În acelaşi fel istorisesc Teodorit [Istoria bisericească, cartea I, cap. 30, 32], Sozomen [Istoria bisericească, cartea a II-a, cap. 32] şi Socrate [Istoria bisericească, cartea I, cap. 39]. Aşa stând lucrurile, informaţia lui Meletie se demonstrează a fi inexactă din punct de vedere istoric şi o plăsmuire a Bisericii Apusene, lăsând să se vadă că ea a fost extrasă din surse tulburi. Cel dintâi care a dovedit falsitatea donaţiei lui Constantin cel Mare către Silvestru a fost, în secolul al XV-lea, Laurenţiu Valla [Lorenzo (Laurentius) Valla, Defalsoscritu et ementita Constantini donatio, 1439-1440]. În urma lui, o mulţime de alţi autori au scris împotriva autenticităţii acesteia. Între aceştia Dollinger, în lucrarea sa „Miturile medievale despre papism" [Johann Joseph Ignaz von Döllinger, Fables Respecting the Popes in the Middle Ages, München 1863, pag. 61]. Astăzi este general recunoscută falsitatea acestui document, fapt mărturisit de catolicii înşişi [vezi Johann Karl Ludwig Gieseler, Istoria Bisericească (Kirchengeschichte), 1855, 2, 1, 191 şi Johann Heinrich Kurtz, Handbuch der allgemeinen Kirchengeschichte (1853-1856), ediția a 6-a, pag. 236].

Donatio Constantini. Donația lui Constantin către Papa Silvestru al Romei

„Împreună cu toţi satrapii (guvernatorii) noştri şi cu întreg senatul, cu nobilii şi cu tot poporul cel aflat sub stăpânirea slavei romane, am socotit de trebuinţă ca, precum Petru este reprezentantul Fiului lui Dumnezeu pe pământ, tot aşa şi episcopii urmaşi ai verhovnicului Apostolilor să aibă putere autoritară pe pământ mai multă decât are împărăţia slavei noastre; iar această putere a fost dată de noi şi de împărăţia noastră. Şi vrem ca acest verhovnic al Apostolilor şi cei ce vor urma după el să fie cei dintâi apărători ai noştri la Dumnezeu Tatăl. Şi aşa cum puterea noastră împărătească este respectată şi cinstită pe pământ, în acelaşi fel decretăm a fi respectată şi cinstită Biserica Romanilor, iar scaunul cel sfânt al Sfântului Petru să fie slăvit şi înălţat încă mai mult decât împărăţia noastră şi decât tronul cel pământesc. Dându-i acesteia puterea şi rangul cel slăvit, decretăm cu deosebire ca ea să aibă stăpânire cu autoritate şi să fie cap celor patru tronuri, adică tronurilor Alexandriei, Antiohiei, Ierusalimului şi Constantinopolului şi, simplu vorbind, tuturor Bisericilor din lumea întreagă.

Iar episcopul care va fi în viitor (la conducerea) sfintei Biserici a Romanilor trebuie să fie glorios şi mai înalt decât toţi preoţii lumii. Şi de este ceva ce trebuie tămăduit de Dumnezeu şi spre îndreptare şi întărire a credinţei creştinilor, să se judece de către acesta; căci drept este ca legea sfântă să-şi aibă capul şi începutul de acolo de unde legiuitorul sfânt, Mântuitorul nostru Iisus Hristos, i-a poruncit fericitului Petru să-şi aşeze tronul şi unde a suferit pătimirea crucii şi a băut fericitul potir al morţii, făcându-se următor al maestrului şi Domnului său. Iar neamurile să-şi plece capetele acolo unde învăţătorul lor, fericitul Apostol Pavel, pentru mărturisirea numelui lui Hristos şi-a plecat grumazul pentru Hristos şi a primit cununa muceniciei. Şi până la sfârşitul lumii să-şi caute învăţătorul acolo unde se odihnesc rămăşiţele sfinţilor Lui şi acolo unde aceştia stau

culcaţi şi în pământ aşezaţi; şi să slujim demnităţilor Împăratului ceresc şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos acolo unde am slujit acelui semeţ împărat (împăraţilor Romei).

Predăm, aşadar, acestor Sfinţi Apostoli, fericiţilor mei stăpâni, lui Petru şi Pavel şi împreună cu ei fericitului Silvestru, părintele nostru, marelui episcop şi Papă universal al cetăţii Romei şi tuturor succesorilor acestuia care urmează să şadă de astăzi şi până la sfârşitul lumii pe tronul fericitului Petru, palatul nostru împărătesc al Lateranului, care întrece şi biruieşte palatele întregii lumi; de asemenea, şi diadema, adică coroana de pe capul nostru împreună cu cingătoarea şi omoforul care încinge grumazul împărătesc; de asemenea, hlamida purpurie şi mantia roşie şi toate veşmintele împărăteşti şi rangurile cailor împărăteşti; tot aşa şi sceptrele împărăteşti şi toate însemnele şi restul giuvaerurilor măreţiei imperiale şi ale slavei stăpânirii noastre. Decretăm ca sfânta Biserică Romană să fie împodobită cu clerici de toate treptele, bărbaţi prea-evlavioşi, care s-o slujească, şi să aibă înălţimea şi măreţia aceea cu care este împodobit marele nostru senat, adică patricienii şi consulii, şi celelalte demnităţi. Şi precum este împodobită oastea împărătească, tot astfel decretăm a fi împodobit şi clerul sfintei Biserici a Romei. Şi în felul în care este împodobită stăpânirea imperială cu multe demnităţi – cuviculari (cuvicularul era servitorul care se îngrijea de dormitoarele împărăteşti, cameristul), portari, excubitori (excubitorii constituiau gărzile de corp ale palatului imperial) – tot aşa vrem să fie împodobită şi Biserica Romanilor; şi pentru ca lumina episcopală să preastrălucească peste întinderi, decretăm şi aceea ca în Biserica Romanilor clericii să călărească cai împodobiţi cu pânze albe; şi precum senatul nostru poartă încălţăminte, adică sandale albe din pânză, la fel şi cele cereşti, precum cele pământeşti, spre lauda lui Dumnezeu.

Dincolo de toate, îi dăm voie şi îi îngăduim prea sfinţitului părintelui nostru Silvestru, episcop şi Papă al cetăţii Romei şi tuturor fericiţilor episcopi care îi vor urma, ca, spre cinstea şi slava Domnului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos, în această mare şi

apostolică Biserică, dacă cineva din senat va voi după bună voia şi bunul său plac să devină cleric, să se numere în rândul sfinţiţilor clerici, şi nimeni să nu îndrăznească să împiedice acest lucru. De aceea am decretat ca însuşi de-Dumnezeu-cinstitorul părintele nostru Silvestru, mare episcop, şi toţi episcopii urmaşi ai lui să poarte diadema, adică coroana din aur curat şi nestemate nepreţuite pe care de pe capul nostru le-am predat-o lor spre a fi aşezată pe capetele lor spre lauda lui Dumnezeu şi în cinstea Sfântului şi verhovnicului Apostolilor.

Însă acest prea fericit Papă Silvestru nu a vrut ca în locul papalitrei, pe care o purta spre slava lui Dumnezeu şi a Sfântului Petru, să poarte coroană din aur sau mărgăritare; iar noi, pentru că Sfântul Silvestru nu a voit coroana de aur, am aşezat cu mâinile noastre pe sfântul său cap brâul cel preastrălucitor, care înseamnă Sfânta Înviere şi ţinând frâul calului său, spre închinare şi pentru teama de Sfântul Petru, am instituit rangul de sulger decretând ca toţi urmaşii lui să poarte brâul la ceremonii, imitând în acest fel împărăţia. De aceea, pentru ca nu cumva să fie dispreţuit rangul episcopal, ci mai mult decât împărăţia noastră pământească să fie împodobit cu stăpânirea slavei, iată, după cum am spus mai înainte, predăm prea fericitului, episcopului şi părintelui nostru şi Papă universal Silvestru cetatea Romanilor şi toată Italia şi eparhiile ţinuturilor de la apus, aşezări şi castre şi, prin poruncă imperială, îi lăsăm lui şi urmaşilor lui stăpânire şi putere tare.

Pentru această divină poruncă, am decretat să fie aşezate acestea ca un obicei cu continuitate, pe care l-am dat bărbaţilor sfintei Biserici a Romei pe vecie. De aceea am socotit folositor ca să mutăm împărăţia noastră şi stăpânirea împărăţiei în ţinuturile răsăritene şi în ţara Bizanţului, loc bun de folosinţă, în care vom întemeia o cetate cu numele nostru, constituind acolo împărăţia noastră. Fiindcă acolo unde se află clerul cel mai înalt şi căpetenia religiei creştine cea dăruită de Împăratul cerurilor, este nedrept ca în acelaşi loc să-şi aibă stăpânirea împăratul cel pământesc. Aşternând deci cu mâinile

noastre ţesătura aceasta, am aşezat-o peste cinstitele moaşte ale Sfântului şi verhovnicului Apostol Petru, am jurat că toate acestea vor fi păzite fără ştirbire, iar împăraţilor care ne vor urma nouă le-am predat a păzi cele consemnate în aceste memorii ale noastre. Părintelui nostru, Sfântului şi episcopului universal şi Papă şi prin el tuturor episcopilor urmaşi ai lui, plecându-ne înaintea Domnului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos, le predăm toate cele scrise mai înainte spre a fi păzite în veac" [Sintagma Sfintelor Canoane, vol. I, pag. 145].

Donaţia aceasta trebuia să poarte şi caracteristicile adevărului, trebuia să se sprijine şi pe documente precedente: era nevoie de o temelie, iar temelia a fost construită. Donaţia s-ar baza pe un decret al lui Constantin cel Mare care ar da mărturie despre edictul de donaţie. Decretul este următorul:

Decretul lui Constantin cel Mare

„Decretăm împreună cu toţi satrapii [împărţirea statului de către Constantin cel Mare nu prevedea existenţa satrapiilor (guvernări), ci a prefecturilor. Vezi Zosimos, Historia nova II, 33. Ed. Les Belles Lettres, Paris, 1986] şi cu senatul împărăţiei noastre că episcopul Romei şi urmaşul lui Petru, verhovnicului Apostolilor şi domnul meu, are o autoritate asupra întregii lumi mai mare decât cea împărătească şi să fie cinstit şi respectat de către toţi mai mult decât împăratul, fiind el şi căpetenia celor patru tronuri patriarhale [cu puţin înaintea Sinodului Ecumenic de la Calcedon (anul 451) titlul de Patriarh era limitat în mod exclusiv la cele cinci tronuri. În perioada anterioară, acesta era un titlu de onoare al tuturor episcopilor; cum vorbeşte deci despre anumite tronuri? Întreg decretul

poartă caracteristicile fabulaţiei], să judece pe cei ce fac recurs la el şi să hotărască asupra celor ce se petrec în credinţa ortodoxă. Îi dăruim deci fericitului părintelui nostru Silvestru şi urmaşilor lui palatul nostru, diadema de pe cap cea făcută din pietre preţioase şi mărgăritare, omoforul care încinge grumazul, hlamida de purpură, mantia roşie şi toate veşmintele împărăteşti, rangurile cailor împărăteşti, sceptrele, restul giuvaerurilor împărăţiei şi toată slava stăpânirii noastre; iar cei număraţi în rândul clerului prea sfintei Rome, poruncim a fi împodobiţi cu veşminte asemănătoare senatului nostru, călătorind pe cai îmbrăcaţi în pânzeturi albe, iar încălţămintea lor să fie făcută din pânză albă. Iar cine din senatul nostru ar dori să devină cleric, nimeni să nu-l respingă în vreun fel.

Şi pentru că părintele nostru, prea sfinţitul Silvestru, din smerenia cugetului, renunţă să poarte coroana de aur, i-am pus acestuia pe cap cu mâinile noastre brâul acesta preastrălucit, care semnifică Sfânta înviere; iar noi, coborându-ne la rangul slugerului [îngrijitor de cai] şi frâiele calului acestuia ţinând, am ieşit din curţile sfintelor lui palate, cu sfială şi cu teamă faţă de domnul meu, urmaşul Sfântului Petru. Am socotit a fi întru totul de folos şi plăcut lui Dumnezeu a părăsi noi cetatea Romei şi a preda prea sfinţitului Papă toate ţinuturile şi cetăţile apusene, iar stăpânirea împărăţiei a le muta în părţile cele de răsărit, ocupând noi cetatea Bizanţului, care stă aşezată în cel mai bun loc sub soare, pentru a întemeia în aceasta cele ale împărăţiei. Căci socotim a fi nedrept ca împăratul cel de pe pământ să-şi aibă stăpânirea acolo unde se află începătura religiei creştinilor care ne este dată nouă din ceruri. Scriind noi acestea cu mâinile noastre şi aşezându-le înaintea lui Petru cel mort pentru Domnul nostru, facem jurăminte credincioase ca acestea toate să nu fie deloc încălcate. Şi îi făgăduim părintelui nostru Papa şi urmaşilor lui că şi urmaşii noştri la stăpânire vor respecta fără ştirbire acestea" [Sintagma Sfintelor Canoane, ed. Ralli şi Potli, vol. VI, pag. 261].

Opinia clerului francez, despre donația lui Constantin cel Mare

În „Învăţătura despre tronul cel sfânt al Romei” [Declaraţia clerului Franţei de la 1682, redactată de Jacques-Bénigne Bossuet şi adoptată de Adunarea extraordinară a clerului, defineşte „libertăţile Bisericii galicane” în defavoarea autorităţi şi a puterilor pe care şi le aroga Papa] citim următoarele despre donaţia lui Constantin cel Mare către Papa Silvestru al Romei, potrivit opiniei francezilor:

Orice om liber de vreo prejudecată îşi dă seama că donarea imaginară a Romei şi a părţii apusene a Imperiului către Papa Silvestru I de către Constantin cel Mare este o minciună fără pereche.

Pentru dovedirea acestei minciuni este de ajuns doar trecerea sub tăcerea a acestei donaţii de către cardinalul Baronius în lucrarea sa „Istoria bisericească”, fapt care ne convinge de acest lucru.

Acela care a avut îndrăzneala să scoată la lumină această născocire se dovedeşte a fi de la sine cel mai mare mincinos. În primul rând datorită vălului plin de diformităţi pe care l-a ţesut şi în al doilea rând datorită anacronismelor clare pe care le introduce şi a nepotrivirilor grosolane pe care le amestecă acolo.

Acesta povesteşte despre Constantin că, pe când era încă închinător la idoli, fiind cuprins de o lepră grea, i s-a propus, la sfatul doctorilor, să se cufunde într-o scăldătoare umplută cu sânge de prunci spre a se vindeca. Iar în timp ce cerceta cele despre această scăldătoare, i s-au arătat lui în somn cei doi Apostoli, Petru şi Pavel, care i-au spus să-l cheme din surghiun pe Papa Silvestru, care îl poate vindeca fără vărsare de sânge nevinovat. Şi cum s-a sculat din somn, Constantin l-a rechemat pe Silvestru, care l-a botezat şi l-a curăţit de lepră prin botez, iar în urma vindecării petrecute, în semn de

recunoştinţă, Constantin i-a dăruit ca răsplată, împreună cu primatul asupra celorlalţi Patriarhi - ai Alexandriei, Antiohiei, Constantinopolului şi Ierusalimului - şi toate drepturile împărăteşti asupra Imperiului apusean. Părăsind Roma, Constantin şi-a aşezat tronul la Constantinopol unde a rămas, respectându-şi cuvântul dat.

În finalul celor spuse este consemnată şi data donaţiei, spunând că aceasta a avut loc în timpul celui de-al patrulea consulat al lui Constantin şi al lui Galican.

Falsitatea acestei povestiri plăsmuite reiese cu uşurinţă din nenumăratele dovezi atât de limpezi, încât niciuna nu poate fi contrazisă. Prima dovadă este aceea că niciunul dintre istoricii care au scris despre viaţa lui Constantin nu istoriseşte despre o astfel de donaţie, nici chiar Eusebiu, care nu a omis nimic din faptele lui Constantin. Ne este imposibil să credem că Sfinţi precum Vasile, Grigorie de Nazianz, Ieronim, Augustin, Ambrozie, Papa Damasus, Beda, Orosie, precum şi Istoria cea în trei părţi, care au adus la lumină atât istoria lumii, cât şi pe cea bisericească, au trecut sub tăcere o chestiune atât de importantă. În al doilea rând, falsitatea ne-o indică şi totala tăcere a Papilor înşişi, care în desele dispute avute cu Patriarhii Constantinopolului nu au adus niciodată în discuţie această donaţie pentru a-şi dovedi presupusa legitate şi îndreptăţire a supremaţiei lor, pentru care au avut loc toate aceste dispute.

Despre cea de-a treia dovadă ne este şi greu să vorbim datorită neroziei născocitorului unei astfel de poveşti, care se condamnă pe sine prin pălăvrăgeala şi repulsia pe care o produce prin amestecul a nenumărate circumstanţe istorice false. Este cu adevărat vrednic de menţionat anacronismul potrivit căruia Papei i-a fost dăruit primatul şi întâietatea asupra Patriarhului Constantinopolului într-o vreme în care nu exista nici Constantinopolul, nici Patriarhi ai Constantinopolului. În epoca acestei donaţii imaginare, Constantinopolul nici nu fusese construit la porunca lui Constantin, nici nu fusese înzestrat cu cinstea de a-i purta numele, nici nu fusese declarat cetate mitropolitană a statului roman. Toate acestea vor avea loc abia la şapte ani după Sinodul de la Niceea,

când Constantin purta rangul de consul de Pakatiana şi Iliria, fapt care coincide cu informaţia istorică că aceste transformări s-au petrecut la 17 ani după cel de-al patrulea consulat al lui Constantin cel Mare.

Cea de-a patra dovadă este aceea că, în actul de donaţie, Biserica Constantinopolului apare a fi înzestrată cu titlul de Patriarhie, în realitate fiind cât se poate de cunoscut faptul că cinstea aceasta i-a fost acordată după Sinodul întrunit la Constantinopol (al patrulea Ecumenic), deci la 50 de ani în urma fabricării donaţiei.

A cincea dovadă este relatarea că Galican, la vremea apariţiei donaţiei, nu era coparticipant împreună cu Constantin la rangul de consul.

Cea de-a şasea dovadă este aceea că, împărţind statul celor trei fii ai săi - Constantin, Constant şi Constanţiu - Constantin cel Mare le-a dat acestora şi părţile menţionate în donaţie, pe care aceştia şi urmaşii lor le-au guvernat de-a lungul a 170 de ani, până la împăratul Augustin. Cunoaştem faptul că ulterior, pe la anul 476, Roma a fost distrusă de către regele Odoacru al Arulilor, fiind supusă acestui rege până la revenirea ei în stăpânirea împăraţilor Bizanţului, în vremea lui Iustinian. Aşadar era imposibil ca el să-l fi trimis în surghiun pe Papa Silvestru, urmaşii lui Iustinian păstrându-şi stăpânirea asupra Romei şi guvernarea ţinuturilor apusene de-a lungul multor ani.

Cea de-a şaptea dovadă este aceea că, şi după această donaţie imaginară, Papii au recunoscut în mod efectiv autoritatea împăraţilor Răsăritului asupra Romei.

Bonifaciu al IV-lea a cerut şi a luat de la Focas permisiunea de a închina Panteonul slujirii Dumnezeului celui adevărat.

Sfântul Grigorie îl numeşte pe Mauriciu domn şi stăpân al său, iar pe sine se numeşte slujitor şi rob, ţărână şi vierme. Onoriu l-a rugat pe împăratul Heraclie să-i îngăduie să transporte acoperişul de bronz care acoperea templul lui Romul pentru a-l aşeza peste biserica Sfântului Petru.

Cea de-a opta dovadă constă în aceea că succesorii lui Silvestru nu au exercitat niciodată dreptul de proprietate asupra acestei donaţii imaginare. Potrivit mărturiei lui Grigorie Turenesius, pentru a scăpa de necazuri şi de foamete, Grigorie cel Mare i-a trimis o scrisoare împărătesei Brunalda prin care îi cerea îndurare şi ajutor prin acordarea dreptului de proprietate asupra unui loc oarecare de unde să-şi poată procura cele necesare traiului.

Cea de-a noua dovadă a falsităţii reiese din relatarea că donaţia a fost făcută cu voia şi încuviinţarea senatului, care în vremea aceea era format din închinători la idoli, senatul aducând jertfe idolilor până în vremea lui Valentinian. Cum era posibil ca un asemenea număr de idololatri cu autoritate supremă, cum era senatul Romei, să fie de acord cu o astfel de donaţie prin care jumătate din imperiu era dat unui oarecare umil monah creştin?

Alături de nenumărate alte argumente, lipsa de fundament a acestei donaţii născocită de către Papii Romei pentru a-şi institui hegemonia şi primatul este dovedită şi de către autori precum Ospinian, Laurenţiu Balla şi alţii.

Astăzi nici zeloţii cei mai fervenţi ai dominaţiei Papale nu mai îndrăznesc să pronunţe numele donaţiei lui Constantin cel Mare către Papa Silvestru care, după genialul poet italian Ariost [Ludovico Ariosto, Orlando Furioso, 1516, cântul XXXIV, 80; de asemenea, ed. S. Debenedetti, Bari, 1928, vol. II, XVII, 79, pag. 20], miroase urât, exagerat de urât:

Ch'ebbe gia buono odore, or putia forta;
Guesto era il dono (se pero dir lece)
Che Constantino al buono Silvestro fece.

Acestea au fost „cuvioasele” mijloace fabricate pentru a atinge scopul sacru care să le scuze. Se întrevede deja schisma, motivele ei şi principalele ei cauze. Unitatea

lăuntrică a fost deja ruptă, legătura morală a fost tăiată, prăpastia s-a deschis şi distanţa s-a mărit, separând Roma de Biserica romană de răsărit sau mai bine zis de Biserica cea Una, Sfântă, Sobornicească şi Apostolească. Papii au devenit împăraţi romani, iar Biserica romană a devenit Biserică imperială, Biserică a Bisericilor, iar episcopul Romei a devenit episcop al episcopilor întregii lumi. Papa a devenit deja om-dumnezeu, fiindcă mânuieşte de drept divin şi uman două autorităţi supreme: autoritatea divină care ar decurge din rangul lui Petru, ca gură a adevărului, prin care Papa ar fi Biserica cea cu adevărat incontestabilă şi infailibilă, şi autoritatea omenească care decurge din donaţiile împăraţilor. Cine oare li se va opune? Cine poate privi spre înălţimile papale? Cine le poate întrezări măreţia?

Întreg Apusul s-a plecat deja închinându-i-se, Răsăritul însă nu se supune, ci ţine statornic canoanele Bisericii pe baza cărora episcopii răsăriteni nu-i recunosc Papei suveranitatea asupra Răsăritului, îi desconsideră dominaţia pe care o exercită în Apus. Atâta timp cât măreţia Papilor este exercitată în Apus ea este întâmpinată cu oarecare toleranţă; în Răsărit însă nu poate fi îngăduită nici cea mai mică intervenţie a lui. Răsăritul îl tolerează pe Papă în Apus, însă îl respinge cu toată puterea în Răsărit. Aceasta a fost poziţia şi acestea au fost relaţiile dintre Biserici de la mijlocul secolului al 8-lea, relaţii care în secolul al IX-lea şi al X-lea au sfârşit în schismă.

Sinodul al şaptelea Ecumenic şi acțiunile celor două Biserici

Sinodul al 7-lea Ecumenic s-a întrunit pentru a rezolva problema cinstirii şi închinării la sfintele icoane. Disputa asupra închinării la sfintele icoane a început în vremea lui Leon al III-lea Isaurul (717-741) şi a luat sfârşit în anul 842, în vremea împărătesei Teodora şi a fiului ei Mihail al cărui tutore era. În decursul acestei lungi perioade, au avut loc în Răsărit multe sinoade în favoarea şi împotriva icoanelor, la iniţiativa împăraţilor şi a Patriarhilor Constantinopolului. Papii nu apar nicăieri ca protagonişti. Persoanele care au acţionat au fost Patriarhii şi împăraţii, Papii fiind când aliaţi, când adversari. La Sinodul al 7-lea Ecumenic s-au întrunit în Niceea Bitiniei, la 24 septembrie 787, la iniţiativa şi în urma decretului împărătesei Irina şi la îndemnul Sfântului Tarasie, Patriarhul Constantinopolului, 216 arhierei şi 32 de stareţi, iar ca principali apărători şi mărturisitori în favoarea icoanelor o seamă de monahi, 348 de părinţi în total, cu toţii din Răsărit. Papa Adrian şi întreaga Biserică apuseană au fost reprezentaţi în acest sinod de doar doi clerici, Petru, economul Bisericii Romei, şi Petru, stareţul mănăstirii Sfântului Sava [Adrian a trimis Sinodului şi împărătesei epistole în care exprimă ceea ce gândeşte el referitor la închinarea la sfintele icoane].

Ocupându-se în cea de-a patra sesiune cu chestiunea principală pentru care s-a întrunit, Sfântul Sinod a anulat hotărârile sinodului iconomahilor întrunit sub Constantin al V-lea [întrunidu-şi sinoadele, iconomahii nu i-au luat deloc în considerare pe Papi: vezi epistola Papei Adrian al Romei către Tarasie, Patriarhul Constantinopolului], i-a anatematizat ca eretici pe partizanii acelui sinod şi a alcătuit o hotărâre de credinţă, care începe după cum urmează:

„Sfântul, marele şi ecumenicul Sinod, cel de-al doilea întrunit prin harul lui Dumnezeu şi prin decretul iubitorilor de Hristos împăraţilor noştri Constantin şi a mamei

sale Irina la Niceea, strălucita capitală a eparhiei Bitinienilor, în sfânta biserică a lui Dumnezeu cea numită Sofia, urmând tradiţia Bisericii Soborniceşti a hotărât următoarele...” [atragem atenţia apusenilor asupra celor spuse la acest Sfânt Sinod, care confirmă încă o dată faptul că Sinoadele sunt convocate prin decret imperial, iar prin Biserică Sobornicească (universală) se înţelege nu cea Romană, ci Biserica întreagă].

Sinodul l-a avut ca preşedinte pe Patriarhul Tarasie, care i-a înştiinţat în mod direct pe ceilalţi Patriarhi şi pe Papă despre cele petrecute, aceştia semnând ulterior hotărârile şi documentele Sinodului, recunoscându-se astfel oficial caracterul lui ecumenic.

Din istoria disputei asupra icoanelor, vedem că în toată această perioadă Răsăritul nu l-a luat deloc în considerare pe Papa, nici nu l-a recunoscut pe acesta ca suveran al Bisericii, nici nu a acceptat infailibilitatea vreunei proclamaţii ex cathedra a acestuia, nici n-a făcut recurs la el ca la unul care grăieşte adevărul, adevăr pe care răsăritenii considerau că se află doar în Biserica Sobornicească a cărei tradiţie o exprimau.

Un sinod asupra icoanelor la Paris

Ludovic cel Pios, fiul şi succesorul lui Carol, dorind să se amestece în problemele Răsăritului din motive politice şi religioase, în urma unei înţelegeri cu împăratul Mihail al II-lea şi cu încuviinţarea Papei Eugen, i-a chemat la el pe clericii din Apus pentru a întruni un sinod. Adunându-se deci într-una din sălile Curţii regale pariziene, în ianuarie 826, episcopii franci au luat următoarele hotărâri:

a) Au validat decizia luată în comun cu Biserica Engleză la sinodul întrunit la Frankfurt în anul 794 împotriva închinării la icoane.

b) Au încuviinţat în mod deosebit poziţia aşa numiţilor iconomahi.

c) Au condamnat ceea ce ei numeau idololatria manifestată prin icoane.

d) Au acuzat-o pe împărăteasa Irina împreună cu cel de-al doilea Sinod întrunit la Niceea (al şaptelea Ecumenic), declarând că Sinodul acesta este unul local şi nu unul ecumenic aşa cum au fost cele şase sfinte şi mari Sinoade dinaintea lui.

e) Au condamnat aspru epistolele trimise de Papa Adrian al Romei Sinodului al şaptelea Ecumenic şi împărătesei Irina.

f) Au acceptat ca o excepţie închinarea cu evlavie la Sfânta Cruce ca simbol al mântuirii săvârşite asupra neamului omenesc prin Hristos.

g) L-au rugat pe regele Ludovic să comunice prin Papa Eugeniu Bisericii Greceşti a Constantinopolului cele petrecute la acest sinod.

Importanţa acestui sinod şi a hotărârilor lui constau în aceea că el dezaprobă hotărârile celui de-al şaptelea Sinod Ecumenic pe care le-a aprobat şi semnat Papa Adrian

şi în faptul că îl mustră cu asprime pe Papa Adrian pentru cele două epistole adresate Sfântului Sinod şi împărătesei Irina.

Documentele acestui sinod al francilor, întrunit cu încuviinţarea Papei Eugeniu şi validat de către episcopii apuseni şi de către legaţii Papei, au o adâncă semnificaţie întrucât întregul sinod dimpreună cu Papa dezaprobă hotărârile şi infailibilitatea Papei Eugeniu şi-l mustră pe Papa Adrian pentru epistolele sale. Aceasta, desigur, nu datorită adevărurilor care ar fi fost spuse în acest sinod, cum credeau participanţii. Ne întrebăm aşadar: care dintre cei doi Papi era cel infailibil? Cum este posibil ca amândoi să fie infailibili şi cum de a uitat sinodul să menţioneze infailibilitatea Papilor? Şi iarăşi, cum de recunoaşte Biserica Apuseană şi restul Papilor Sinodul al şaptelea Ecumenic condamnat deja de Papa Eugeniu prin sinodul francilor?

Să se dezică deci papistaşii de acum de Papa Eugeniu, precum cei de atunci de Adrian. Dacă apusenii vor spune referitor la acestea că Eugeniu nu luase parte la hotărârile sinodului, ei confirmă în felul acesta faptul că se întruneau sinoade, chiar în Apus şi de către episcopi franci, fără permisiunea şi încuviinţarea Papilor şi hotărau lucruri contrare celor ce gândeau Papii. Ambele variante condamnă şi anulează clar pretenţiile papistaşe şi niciuna dintre ele nu sprijină revendicările papistaşilor.

Acestea sunt principiile după care s-a dezvoltat şi a luat formă Biserica Apuseană. Am luat la cunoştinţă cât de contrare sunt acestea principiilor Bisericii Răsăritene şi în ce măsură această diferenţă separa Bisericile între ele. Cunoscând deci aceste lucruri, să înaintăm acum la expunerea istoriei schismei.

Papa Nicolae şi Patriarhul Fotie. Despre Papa Nicolae I

Meletie al Atenei scrie următoarele despre Papa Nicolae I:

„Nicolae I, episcopul Romei, fiind hirotonit în prezenţa Cezarului şi suindu-se pe tron, s-a luptat neînduplecat pentru a ridica slava papală şi a-şi întinde propria stăpânire până la marginile lumii, creând în acest fel o monarhie bisericească mondială spre care apusenii priveau pe sub sprânceana ochiului. Acesta îi cheamă la Roma pe Ignatie şi pe Fotie, Patriarhii Constantinopolului, care se aflau în dispută unul cu altul, pentru a se prezenta înaintea majestăţii sale şi pentru ca tronul său să judece ca instanţă supremă disputa dintre ei. Toţi câţi, venind de la instanțele din afară, făceau recurs la tronul episcopal (al Romei), descopereau ei singuri că acela care şedea pe el era dispus şi bucuros să-i apere şi să-i susţină şi să le fie ocrotitor îndrăzneţ, după cum se vede şi din cazul episcopilor Rothald de Suessoniu şi Hincmar de Laudunus, pe care i-a apărat împotriva arhiepiscopului Igmar de Reims”.

[Igmar, Mitropolit de Reims între anii 845-882, l-a depus în anul 861 din treapta arhierească pe Rothald de Suessoniu (Soissons), sufraganul său, pentru caterisirea unui cleric pe motivul încălcării votului castităţii. Caterisirea fusese confirmată de un sinod întrunit de Rothald, acţiune văzută de Igmar ca o încălcare a dreptului său, ca mitropolit, de a convoca sinodul. Rothald a refuzat să accepte hotărârea superiorului său, ambele părţi făcând recurs la Papă. Papa a decis în favoarea lui Rothald, care a fost reinstalat episcop.

Hincmar de Laudunus (Laon) îi era nepot lui Igmar şi, după urcarea în treapta episcopală, s-a arătat nesupus atât mitropolitului său cât şi regelui. Consecinţa a fost depunerea din treaptă în anul 871 şi arestarea şi orbirea lui de către regele Carol cel Pleşuv. Papa Adrian al II-lea (mort în 872) i-a luat apărarea, însă fără vreun rezultat

practic].

Nicolae I era de o mândrie josnică, care o depăşea în măsură şi pe aceea a ateilor, şi care-l învăluise cu totul. O dovadă între altele a acestei stări a lui este episodul, povestit de bibliotecarul Anastasie şi de Platin în lucrarea „Nicolae I", în care l-a silit pe împăratul Ludovic să străbată, mergând pe jos, o distanţă ca de o aruncătură de arc, ţinând în mâini frâiele calului împărătesc şi trăgându-l în urma calului Papei. În epistola către împăratul Mihail, Nicolae scria: „Pe arhiereul Romei, Constantin cel Mare l-a supranumit dumnezeu; este deci imposibil ca pe Dumnezeu să îl judece oamenii, e limpede".

Din această epistolă, Graţian a învăţat, la rândul său, următoarele: „Tronul cel dintâi, adică acela al Romei nu poate fi judecat de nimeni, iar judecata lui nimeni dintre oameni nu trebuie s-o revizuiască şi nimănui dintre aceştia nu-i este îngăduit să se pronunţe asupra judecăţii lui".

A. Diomide Chiriac, în Istoria sa bisericească, scrie următoarele despre Papa Nicolae I:

„Papa Nicolae I (858-867) era bărbat ambiţios şi arogant, nici-unul dintre predecesorii săi nerevendicând privilegii ale tronului atât de lipsite de raţiune ca el. El a fost cel dintâi dintre Papi care a făcut uz în mod practic de drepturile pe care decretele pseudo-isidoriene, apărute cu puţin înainte, le-ar acorda episcopului Romei. De aceea nu e deloc straniu faptul că, deşi a fost invitat de către Fotie ca un frate, el a hotărât să se înfăţişeze în mijlocul disputei ca un judecător auto-invitat" [A. Diomides Kyriakos, *Istoria Bisericească...*, Atena, 1887].

Acesta este omul cu care Fotie a fost nevoit să rupă legătura pentru salvarea Bisericii Ortodoxe Soborniceşti.

Despre Patriarhul Fotie

Despre sfinţitul şi prea înţeleptul Fotie nu vom spune multe, fiindcă oricâte am spune vor fi mai puţin decât adevărul. Cel care voieşte să-l cunoască pe Sfântul Fotie, să-i citească scrierile sau măcar una din epistolele lui. Valetta, în partea a treia a ediţiei Epistolelor de mângâiere ale lui Fotie, scrie într-o notă următoarele cuvinte, din care se vede cât de admirat este el chiar de către duşmanii lui:

„Multe se pot spune despre aceste epistole ale lui Fotie în care străluceşte minunata credinţă a acestui bărbat şi retorica lui redutabilă. Jager, adversarul nemilos şi insultătorul discreţionar al lui Fotie, a fost nevoit să dea mărturie favorabilă şi să-l admire pe acela pe care-l insulta cu atâta ireverenţă (lipsă de respect). Și pătimind acestea, precum Pavel de la iudei, ei admirau şi, fără de voia lor, mărturiseau despre înțelepciunea celui pe care-l prigoneau atât de puternic. Iar dacă, cititorule, treci cu vederea aceste lucruri, adu-ți aminte de cuvintele acelea pe care Fotie le-a spus în a 29-a epistolă a sa, Despre Iudei: «Vezi cum puterea cuvintelor celui mai vrednic i-a silit să dea mărturie pe vrăjmaşi şi pe cei ce nu vor?»".

Şi astfel, Jager spune în Istoria sa: „Printre scrisorile sale, întâlnim multe de mângâiere. Una din ele este adresată aceluiaşi episcop de Nicomidia cu prilejul morţii unui tânăr preot a cărui pierdere îi provoca o mare durere; o alta, unei călugăriţe, Evsevia, stareţa unei mănăstiri, cu prilejul morţii unei sore; o a treia este adresată fratelui său, Tarasie, cu prilejul morţii fiicei sale. Acestea două din urmă merită să fie aşezate în rândul celor mai frumoase fragmente pe care antichitatea creştină ni le oferă în cadrul genului epistolelor de consolare. Epistolele de genul acesta sunt atât de frecvent utilizate în viaţă,

încât suntem datori să le scoatem din umbra în care au stat până în prezent" [I.N. Jager, Histoire de Photius patriarche de Constantinople, Louvain, 1845, pag. 411].

Analizând în acelaşi mod Epistola către Tarasie şi admirând desigur şi altele dintre acestea, el exclamă cu evlavie: „Niciodată Părinţii Bisericii nu au rostit un limbaj mai creştin".

Jager spune de asemenea:

„Fotie a primit de la natură, toate la un loc, cele mai frumoase dintre darurile pe care aceasta le-a dăruit vreodată unui om muritor. Înălţimea gândirii, adâncul genialităţii, vioiciunea duhului, stăruinţa, acţiunea, ambiţia şi puterea voinţei, uneori mai maleabilă ca aurul, alteori mai rigidă decât fierul. Îndrăgostit fiind de litere, petrecea cu fervoare nopţi întregi cultivându-le, devenind atât un retor abil, cât şi un scriitor distins în proză, în cuvântul versificat rivalizând uneori cu vechii maeştri artişti. Studiind toate disciplinele veacului său şi ale celor precedente, s-a arătat a fi şi aici mai presus decât oricare altul... Adăugaţi la asta chipul vesel, trăsăturile grave şi sobrietatea, caracterul voios, manierele amabile şi simple, curtoazia deosebit de fină şi, simplu vorbind, toate acele podoabe care-i atrag şi seduc pe oameni printr-un har inexprimabil. Vreau să înţelegeţi că gruparea atâtor calităţi strălucite şi importante i-au procurat lui Fotie o neobişnuită predominanţă asupra tuturor contemporanilor lui, fiindcă a fost sortit [nota autorului (Sfântul Nectarie): „Iubirea nu este lucrarea sorţii, ci a virtuţii"] în cel mai înalt grad să fie iubit de către prieteni, până la a-i face pe aceştia luptători credincioşi în favoarea intereselor lui... Ce-i mai lipsea deci acestui om demonic de genial? Smerenia creştină".

Protestez împotriva unei calomnii ca aceasta: cel lipsit de smerenia creştină nu este iubit, ci urât de ceilalţi.

Paparigopulos spune următoarele:

„Sigur este faptul că Fotie a fost o persoană eminentă. Între cel dintâi Constantin, care a oferit prilejul întemeierii statului răsăritean, şi cel din urmă, care a căzut pe meterezele Constantinopolului şi împreună cu el şi statul ce dăinuise 1000 de ani, nici un alt nume nu a strălucit mai tare pe firmamentul nostru istoric ca numele lui Fotie care, stând între cei doi Constantini, dintre care unul reprezintă începutul, iar celălalt sfârşitul definitiv al elenismului medieval, a contribuit ca nimeni altul la formarea acestui elenism" [Paparigopulos, Istoria neamului elen, 1886, vol. III, pag. 727].

Schisma

Desfăşurarea istorică a schismei ne-a oferit prilejul de a cunoaşte mijloacele de tot felul şi acţiunile variate la care au recurs prea fericiţii Papi ai scaunului episcopal roman în vederea supunerii Bisericii faţă de ei şi a dominării opresive a acesteia. Iubirea neînfrânată de stăpânire şi ambiţia au urzit, au scornit, au lucrat orice pentru a-i afirma pe Papi ca suverani ai Bisericii şi tirani ai întregii lumi. Iubirea lor de stăpânire a sărit peste orice limită; planul a fost pregătit, iar aplicarea lui a fost urmărită cu toată puterea; orice opoziţie trebuia înlăturată şi orice obstacol întâlnit trebuia zdrobit; orice ar fi împiedicat desfăşurarea planului a fost condamnat ca păcat de moarte, iar principiile morale despre păcat şi justiţie au fost răsturnate; păcatele nu erau stabilite pe baza principiilor morale ale Sfintei Evanghelii, ci pe baza principiilor morale ale planului papal; virtuţile evanghelice, care constituiau un obstacol în calea planului, puteau fi caracterizate ca păcate de moarte, iar păcatele care, potrivit Evangheliei, erau de moarte erau considerate ca virtuţi supreme care slujesc planului; evlavia faţă de Dumnezeu a fost înlocuită de evlavia faţă de Papa, iar acela care-l respectă pe Papă, respectă şi cele divine; refuzul de a-l respecta pe Papă însemna lipsa respectului faţă de Dumnezeu al cărui reprezentant pe pământ era el; acela care-l recunoştea pe Papă era îndreptăţit la mântuire.

Recunoaşterea Papei era superioară cunoaşterii lui Dumnezeu; muritorilor care nu-L pot cunoaşte pe Dumnezeu le este de ajuns să-l cunoască pe reprezentantul acestuia pe pământ, acela care ţine cheile împărăţiei cerurilor. Şi pe drept cuvânt: căci ce nevoie mai are cineva să-l cunoască pe stăpânul casei, când simpla cunoaştere a reprezentantului acestuia ne introduce în rai, când reprezentantul ţine cheile raiului şi-l bagă înăuntru pe cel plăcut lui? Care mai este necesitatea cunoaşterii poruncilor dumnezeieşti? Cei care se împotriveau acestor principii erau proscrişi (interziși, izgoniți);

Biserica greacă ortodoxă a fost proscrisă. Însă Biserica greacă ortodoxă era sufletul neamului grecesc şi a neamurilor ortodoxe. Aceasta însemna că Biserica greacă şi neamul elen trebuiau ori să se supună, ori să fie distruse. Războiul împotriva Bisericii de pretutindeni urmărea distrugerea ei. Războiul împotriva Bisericii de pretutindeni însemna de acum un război împotriva Bisericii greceşti şi împotriva neamului grecesc şi ortodox.

Pe de o parte, degradarea şi schimbarea condiţiilor politice îi sunt de ajutor Papei, pe de altă parte, acesta din urmă se opunea statului bizantin. Statul roman de răsărit era de acum pur elenic; Apusul era de acum adversar al Răsăritului, iar elementul elenic era atacat din toate părţile. Poziţia Papilor îi aducea statului bizantin destule necazuri, iar Biserica şi statul au început să se gândească serios la poziţia pe care trebuie s-o adopte. Starea de lucruri impunea prudenţă politică, pentru a evita agravarea relaţiilor cu Papii. Însă când vehemenţa atacurilor succesive din afară devine de nestăvilit, prudenţa încetează a mai fi o armă de luptă. Comportamentul Papilor în secolul al IX-lea a devenit îndrăzneţ până la extrem. Situaţiile interne anormale de ordin bisericesc, provocate de izgonirea lui Ignatie de către Vardas şi ridicarea lui Fotie pe tronul patriarhal al Constantinopolului, i-au dat Papei Nicolae I prilejul de a se amesteca în treburile Răsăritului.

Izgonirea lui Ignatie şi ridicarea lui Fotie. Motivele izgonirii lui Ignatie şi ale alegerii lui Fotie

Ca motive ale izgonirii lui Ignatie de către cezarul Vardas şi ale alegerii lui Fotie, istoricii menţionează căderea în dizgraţia cezarului a lui Ignatie datorită atitudinii severe a acestuia faţă de abaterile morale ale celui dintâi, precum şi grija de a acoperi fărădelegea izgonirii prin alegerea reuşită a unui succesor. Dacă opiniile istoricilor nu erau simple ipoteze, ci o mărturie istorică a cezarului însuşi nu am avea nici un motiv să ezităm a accepta această mărturie. Însă, deoarece opiniile acestora sunt doar ipoteze plauzibile, să ni se permită şi nouă să studiem istoria şi să ne pronunţăm părerea, urmând ca cititorii să judece care este cea mai apropiată de adevăr.

După noi, izgonirea lui Ignatie şi ridicarea lui Fotie pe tronul patriarhal al Constantinopolului nu este o simplă satisfacere a unei animozităţi ordinare, ci implica şi un motiv important care ţinea de prudenţa politică. Uneori ipotezele pot fi înţelese cu uşurinţă prin folosirea exemplelor comune, însă, adesea, diferenţa care există între persoane este un element care se ridică împotriva unei astfel de înţelegeri arbitrare. Fotie nu era o persoană comună şi un ambiţios lipsit de minte, după cum este caracterizat, încât să slujească drept instrument docil al Cezarului pentru acoperirea acţiunilor lui ilegitime. Fotie era superior unei astfel de categorii umane; Fotie a acceptat patriarhatul nu din ambiţie, ci din patriotism. Epistolele lui către Vardas şi către Papa Nicolae sunt o mărturie suficientă despre caracterul acestui om şi despre excepţionala lui înţelepciune, dăruire de sine, generozitate şi smerenie, virtuţi care resping o astfel de acuzaţie umilitoare la adresa lui.

Fotie a fost convins de către Vardas, deoarece motivele acestuia erau într-atât de puternice, încât au putut atinge inima vitează şi sensibilă a lui Fotie, convingându-l şi

înduplecându-i duhul iubitor de adevăr. Supoziţia istoricilor este răsturnată tocmai pe baza datelor pe care se sprijină, deoarece alegerea lui Fotie ca Patriarh al Constantinopolului implică în ea elemente care mai mult dezaprobă decât aplaudă acţiunea lui Vardas care, în esenţă, umilea şi jignea întregul cler. Deci schimbarea nu a fost făcută pentru calmarea sufletelor şi satisfacerea clerului respins şi umilit de Vardas, ci dintr-un motiv de o importanţă mai mare, motiv care privea guvernarea statului. Alegerea lui Fotie nu a fost făcută de către Vardas pentru a fi acoperită fărădelegea, fiindcă acest lucru putea fi considerat ca o nouă fărădelege de către clericii care râvneau la tronul patriarhal. O fărădelege acoperită printr-o altă fărădelege devine mai vizibilă, iar sufletele tulburate se agită şi mai mult. Aşadar, ipoteza istoricilor nu se poate sprijini pe propria-i bază.

Dar să analizăm şi prima parte a ipotezei, aceea că Vardas l-a alungat pe Ignatie de pe tron pentru simplul fapt că nu-i mai era pe plac. Dacă era vorba despre o simplă dizgraţie, putea foarte bine să pună pe tronul Patriarhului pe unul dintre arhiereii distinşi şi puternici, scopul fiind astfel încununat de succes deplin. Dacă urmărea doar acoperirea fărădelegii, el putea aşeza în fruntea întregului cler din răsărit un om politic fidel palatului, fapt care ar fi dovedit o lipsă de înţelepciune. Însă Vardas era deosebit de prudent pentru a cădea în astfel de greşeli ordinare care-l puteau expune chiar pe Fotie cel Mare. Prudenţa lui Vardas şi caracterul lui Fotie ne obligă să respingem această ipoteză istorică. Însă făcând aceasta, trebuie să aflăm motivul izgonirii lui Ignatie şi al înălţării lui Fotie ca Patriarh al Constantinopolului. Răspundem la întrebare spunând că motivul izgonirii lui Ignatie şi al alegerii şi numirii lui Fotie ca Patriarh a fost căutarea cu înţelepciune a unei soluţii de reglementare şi rezolvare a chestiunii reformei, care cuprindea problema iconomahiei, a cărei soluţionare trebuia realizată pe baze cât mai canonice, instruirea şi formarea clerului, răspândirea educaţiei, instruirea poporului şi combaterea neştiinţei şi a superstiţiei. Acestea au fost motivele pentru care Ignatie, datorită educaţiei deficitare şi a slăbiciunii lui, a fost considerat incapabil să ducă la îndeplinire această lucrare, fiind înlocuit cu Fotie, care provenea din cercurile imperiale.

Opinia aceasta a noastră se sprijină pe evenimentele pe care le expunem în cele ce urmează.

Schisma

Începând să prezinte acţiunile lui Vardas şi Fotie pe baza informaţiilor extrase din istoricii bizantini, Paparigopulos spune:

„Guvernul lui Vardas a realizat două lucruri vrednice de menționat: s-a împotrivit pretenţiilor Romei şi a finalizat şcoala de la Magnavra [ambele reuşite ale lui Vardas au fost realizate cu contribuţia lui Fotie]. Vardas era unul dintre oamenii pe care-i întâlnim adesea în istorie şi în care găsim aşezate împreună un mare grad de destrăbălare a vieţii morale şi o dragoste fierbinte faţă de litere [Dragostea nu era platonică, aşa cum crede Paparigopulos, ci practică: provenea atât din prudenţa politică, cât şi din spiritul prevalenţei principiilor reformei împlinite prin răspândirea educaţiei. Vardas nu se deosebea de reformatorii care l-au precedat, însă el a schimbat tactica războiului prin înălţarea lui Fotie, care constituia o lovitură indirectă pentru partida adversă care respingea necesitatea reformei].

Folosindu-se de mişcarea duhovnicească pe care o aducea cu sine reforma şi insistând pe răspândirea în popor a instrucţiei publice, şi în mai mică măsură a instrucţiei de grad superior, el a dat în funcţiune şcoala superioară din regatul Magnavra, în care se predau toate cunoştinţele ştiinţelor şi filozofia. Şcoala aceasta era condusă de eminentul matematician şi filozof Leon, care în vremea reformei a fost arhiepiscop al Tesalonicului.

După restabilirea închinării icoanelor, el a renunţat la această slujire fără a avea de suferit, datorită protecţiei din partea lui Vardas, fiind şi rudă apropiată a fostului Patriarh Ioan Grămăticul, şi a fost numit director al acestui aşezământ de învăţământ superior, unde a predat în special filozofia şi matematica. Teodor, ucenicul lui Leon, a fost numit profesor de geometrie, astronomia era predată de Teodegiu, iar filozofia greacă de Kometas. Profesorii erau plătiţi bine de la vistieria publică, bucurându-se şi de alte binefaceri din partea orânduirii. Studenţii, mulţi la număr, audiau aceste cursuri fără a plăti, iar cei mai silitori şi mai inteligenţi erau încurajaţi în multe feluri de către Vardas, care vizita adesea personal şcoala pentru a-i supraveghea pe dascăli şi pe învăţăcei.

Rămâne nelămurită măsura în care Fotie a participat în mod direct sau indirect la acest proces de învăţământ. Între epistolele păstrate de la el, există câteva, precum acelea adresate fraţilor Leon şi Galaton şi filozofului Nichifor, din care se deduce faptul că, deşi aflat în vâltoarea dificultăţilor politice şi bisericeşti, el continua să fie preocupat de litere, fapt pe care-l vedem din aceste epistole în care examina, lăuda, critica şi corecta scrieri care-i fuseseră supuse spre cercetare, însufleţind prin sfaturi şi cărţi pe aceşti zeloşi educatori [Lucrul acesta îl făcea nu doar din dragoste, ci şi din zelul faţă de adevăr şi faţă de duhul corect al Creştinismului. Pe tronul patriarhal, „în vâltoarea dificultăţilor politice şi bisericeşti", Fotie a stat ca o balanţă a dreptăţii pentru a acorda fiecărei părţi dreptul cuvenit, pentru a împlini toată justiţia şi a aduce pacea în Biserica agitată de valuri]. Un caz deosebit îl reprezintă epistola către filozoful Leon, din care deducem faptul că duhul cercetării libere nu ezita să se răsfrângă atunci chiar asupra textului Sfintei Scripturi, iar Fotie, fără a cere în mod absolut interzicerea examinării acestei scrieri, a încercat să respingă critica filozofului Leon" [Istoria neamului elen, vol. III, 1886, pag. 749].

Consider că opinia noastră este sprijinită îndeajuns de cele istorisite mai sus, unde îi vedem pe Vardas şi pe Fotie colaborând la răspândirea învăţăturii în popor şi

împlinind ceea ce adversarii ideilor reformatoare reproşau adesea împăraţilor iconomahi: „învăţaţi poporul”. Este ceea ce urmărea Vardas şi motivul pentru care l-a ales pe Fotie pentru a-l înlocui pe Ignatie. Ignatie nu era persoana potrivită pentru această operă, deoarece nu s-a putut înţelege deloc cu Vardas, nu doar datorită relaţiilor dintre ei, ci şi din cauza deosebirii totale dintre modul de gândire a celor doi.

Dacă Ignatie rămânea Patriarh, Leon nu numai că n-ar fi ajuns decan al Magnavrei, dar ar fi fost prigonit ca reformator. Instrucţia şi educaţia lui Ignatie respingeau învăţătura ştiinţifică liberă şi educaţia ştiinţifică, pe când Fotie consimţea şi colabora cu Vardas şi cu reformatorul Leon la această operă. Iată ce spune şi un alt istoric din vechime:

„Cu abilitate, cezarul Vardas se ambiţiona să facă multe lucruri, deşi de multe dintre acestea se preocupa pentru a câştiga notorietate: adună oameni erudiţi la Magnavra, aşezându-i pe unii să predea filozofia şi geometria, pe alţii astronomia, pe alţii gramatica, predându-le discipolilor în mod gratuit. Şi tot aşa, s-a îngrijit să separe disciplinele, aşezându-l profesor de filozofie pe marele filozof Leon, iar pe Teodor, studentul acestuia, profesor de geometrie; de astronomie pe Teodegiu, iar de gramatică pe Kometas, cărora le-a şi venit în ajutor cu donaţii împărăteşti. Pe aceştia obişnuia să-i viziteze în mod frecvent şi nutrea cele mai bune nădejdi pentru fiecare dintre discipolii pe care-i considera merituoşi, iar îndrumătorilor acestora, care se arătau mai apropiaţi de ei, le era binefăcător, astfel încât, sporind seminţele cuvântului de atunci şi până acum, mai multă roadă să aducă... spre pomenirea aceluia am consemnat...” [Genesiu, *Cărţile împărăteşti IV*, pag. 98 în Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae, Bonn MDCCCXXXIV. Vezi şi Teofan, *Chronographia*, continuare la cartea a IV-a, Corpus scriptorum historiae Byzantinae, Bonn, 1838].

Aceste mărturii puternice confirmă scopul înalt al lui Vardas. Lămureşte, de

asemenea, şi consimţământul lui Fotie, constituind un sprijin suplimentar în favoarea temeiniciei ipotezei noastre.

Duhul reformei exista deja. Sprijinitorii reformelor, care urmăreau formarea şi educarea clerului şi a poporului, se manifestau, din nefericire, împotriva icoanelor datorită faptului că şi-au însuşit instrucţia şi educaţia elementară care predominau în vremea iconomahiei, dar şi datorită atitudinii de adorare a icoanelor care încă persista în rândul poporului lipsit de învăţătură şi superstiţios, atitudine pe care aceştia o combăteau. Poziţia contrară închinării icoanelor a reformatorilor agita încă lupta împotriva icoanelor, fapt care tulbura liniştea Bisericii. Furtuna luptei împotriva icoanelor a fost atât de mare, încât potolirea ei înainta cu paşi mici. Înălţarea din nou a sfintelor icoane se făcuse cu doar 15 ani mai înainte de către împărăteasa Teodora împreună cu fiul său Mihail, al cărui tutore era şi care acum devenise împărat. Restabilirea închinării icoanelor avusese loc în anul 842, la 54 de ani de la întrunirea Sinodului al 7-lea Ecumenic, cel de-al doilea de la Niceea din anul 788, în vremea lui Constantin al VI-lea şi a mamei sale Irina, iar izgonirea lui Ignatie de pe tronul patriarhal în anul 857.

O imagine clară a stării de lucruri existente în perioada Sinodului al 7-lea Ecumenic ne-o poate oferi sinodul întrunit cu doi ani mai înainte (786) la Constantinopol, în biserica Sfinţilor Apostoli, sinod la care au precumpănit adepţii reformelor, întărindu-se însă şi partida lui Tarasie şi a apropiaţilor lui împreună cu planurile împăraţilor, care au fost prezenţi şi au ascultat discuţiile din sinod. Opoziţia viguroasă şi zgomotoasă a reformiştilor i-a silit pe împăraţi să cedeze pentru moment, iar pe cei din jurul lui Tarasie să dea înapoi. Rămânând singuri în şedinţă, reformatorii au validat, având acum majoritatea, documentele precedentului sinod iconomah întrunit în anul 741, lăudându-i hotărârile şi acţiunile. În urma acestor evoluţii, sinodul s-a dizolvat fără a reuşi să rezolve niciunul din scopurile urmărite, demonstrând totodată forţa reformiştilor.

După doi ani, împărăteasa a întrunit din nou sinodul, de data aceasta la

Niceea, pentru a scăpa de influenţa exercitată de clasele superioare din Constantinopol care insistau pentru aplicarea principiilor reformei. Prin mutarea locului în care urma să aibă loc sinodul, scopul urmărit - închinarea la sfintele icoane - a fost atins. În ciuda acestui fapt, adepţii reformei, îndeosebi la Constantinopol, rămâneau statornici principiilor lor. Lupta dintre reformişti şi conservatori s-a înteţit din nou cu putere. Papii, căutând motive pentru a interveni, îi apărau pe aceia care le cereau protecţia, iar cei protejaţi de ei îl lăudau pe Papă ca pe Dumnezeu: „ca pe divina căpetenie a tuturor căpeteniilor, pe marele verhovnic şi părinte al părinţilor, pe cel întocmai cu îngerii, prea fericitul şi apostolicul părinte, ca unul care are întâietatea de la Dumnezeu şi ca unul care a primit cheile Evangheliei care duce spre Hristos prin întâistătătorul Apostolilor" [Epistolele lui Teodor Studitul către Papa Leon al III-lea].

Disputa tindea să supună Biserica Răsăriteană Apusului. Consecinţa acestei dispute a fost o nouă detronare a icoanelor sub Leon al V-lea, care a întrunit în anul 815 la Constantinopol un sinod alcătuit din arhierei şi egumeni care a anulat hotărârile Sinodului al VII-lea Ecumenic, al doilea întrunit la Niceea, şi a proclamat ca al 7-lea Ecumenic sinodul întrunit în capitală în anul 754 sub Constantin al V-lea, validând cele decretate de acesta cu privire la icoane.

Deci Canoanele Sinodului al VII-lea Ecumenic s-au menţinut doar 27 de ani, după care au fost din nou anulate prin sinod, fapt care a prelungit lupta împotriva icoanelor: icoanele au fost date jos, iar bisericile au fost lipsite iarăşi de lumea sfântă a acestora. Războiul împotriva icoanelor a durat până în anul 842, când au fost din nou aşezate de către Teodora şi Mihail [vezi lucrarea Sfântului Nectarie, *Despre Sinoadele Ecumenice*, Atena, 1892, pag. 200-211].

Restabilirea închinării icoanelor nu a fost rezultatul înfrângerii reformei şi nici a slăbiciunii ei, ci rezultatul înţelepciunii practice şi al dispoziţiei împăciuitoare a

susţinătorilor principiilor reformei. Mulţi dintre cei care aparţineau claselor sociale superioare, armatei şi clerului, dintre cei care crescuseră hrăniţi de ideile reformei, înţelegând şi dându-şi seama că luptele îndelungi şi repetate duse până atunci nu numai că nu au adus vreun folos neamului şi Bisericii, ci le-au vătămat în multe feluri, au început să caute împăcarea. Această întorsătură a lucrurilor a produs o separaţie în rândurile adepţilor reformei: naţiunea era în proporţie de patru cincimi în favoarea închinării icoanelor. Teodora, dorind restaurarea vechiului statut, convoacă în anul 842 un sinod şi restabileşte autoritatea Sinodului al 7-lea Ecumenic.

Pentru a cunoaşte mai bine înflorirea la care ajunsese reforma, îi menţionăm pe cronicarii epocii respective care istorisesc faptul că întreg clerul superior, armata şi clasele superioare ale naţiunii gândeau favorabil la adresa reformei [Paparigopulos, Istoria neamului elen, vol. 3, pag. 703-704]. Perioada de timp de la restabilirea icoanelor până la izgonirea lui Ignatie a fost de doar 15 ani, destul de mică şi, aşadar, insuficientă pentru schimbarea sentimentelor adepţilor reformei. În afară de asta, Biserica nu numai că nu urmărea prin orice mijloace împlinirea acestei opere, ci conducătorii Bisericii căutau să se impună mai degrabă prin propriul comportament [Paparigopulos, Istoria neamului elen, vol. 3, pag. 709]. De aici şi revigorarea chestiunii reformei a cărei rezolvare Fotie, o dată cu urcarea lui pe tron, şi-o asumă convocând în acest sens un Sinod Ecumenic. Ignatie, deşi era un om sincer, era subordonat cinului monahal [Paparigopulos, Istoria neamului elen, vol. 3, pag. 718] într-o măsură mult mai mare decât predecesorul său, Metodie, fiind - se pare - lipsit de virtuţile cerute de împrejurări.

Lucrurile în stat şi în Biserică erau agitate; interesele naţiunii şi ale Bisericii necesitau o terapie rapidă, iar cel care stătea pe tronul Bisericii i se părea lui Vardas a nu fi omul potrivit pentru opera de pacificare a Bisericii şi a statului. Persoana lui Fotie poseda virtuţile necesare şi oferea garanţia unei bune desfăşurări a acestor procese din Biserică. Fotie era omul care putea să concilieze părţile aflate în dispută timp de două secole şi să

satisfacă cerinţele amândurora. Înţelepciunea şi buna credinţă a acestuia era confirmată de toţi, el prezentând garanţia ducerii la bun sfârşit a acestei misiuni atât pentru reformişti, cât şi pentru ortodocşii conservatori. Era cu adevărat singurul bărbat competent să-şi asume o astfel de lucrare.

Istoria confirmă faptul că Fotie s-a arătat a fi la înălţimea împrejurărilor şi că ridicarea lui pe tronul patriarhal al Constantinopolului s-a făcut din pronie dumnezeiască. Odată cu Fotie, dezacordul dintre reformişti şi ortodocşii conservatori a încetat, iar disputa asupra icoanelor a luat sfârşit în mod definitiv. Dacă Fotie respingea şi nu accepta rangul patriarhal şi dacă nu insista cu devotament pe rezolvarea conflictelor, Biserica era în pericol să se rupă şi să ajungă în robia Apusului. Devenind Patriarh, Fotie a salvat independenţa Bisericii. Acestea sunt motivele pentru care Vardas l-a ales pe Fotie şi l-a convins să-i accepte propunerea.

Întrunirea Sinodului lui Fotie

Ridicarea lui Fotie pe tronul patriarhal i-a deranjat pe conservatorii apropiaţi de Ignatie şi îndeosebi pe susţinătorii grupărilor de monahi care umblau din loc în loc, pe adepţii lipsei de instrucţie şi ai superstiţiilor împotriva cărora se ridicase aripa dură a reformiştilor. Chemat să aducă pacea în Biserică, să dea fiecărei părţi dreptul care i se cuvine şi să împace divergenţele, Fotie, în înţelegere cu împăratul Mihail, convoacă un sinod caracterizat de Balsamon ca ecumenic, de alţii ca local. La el a fost invitat, în anul 860, şi Papa Nicolae al Romei prin epistole trimise de Fotie şi de împărat. Prin aceste epistole, Papa este înştiinţat despre ridicarea lui Fotie pe tronul Constantinopolului, despre neînţelegerile din rândul clerului legate de alegerea lui Fotie şi despre disputele existente asupra icoanelor, chestiuni pentru care este întrunit un nou sinod, Papei solicitându-i-se să trimită la Constantinopol locţiitori care să ia parte la sinod. Măgulit de aceste epistole, Papa Nicolae a trimis la Constantinopol doi episcopi, pe Zaharia şi pe Rodoald, cu însărcinarea de a-l recunoaşte pe Fotie, dacă vor constata că evenimentele s-au desfăşurat în conformitate cu canoanele. Pe lângă aceasta, el i-a scris împăratului o epistolă în care repeta vechile pretenţii de dominaţie, făcându-i cunoscut faptul că nu-l va recunoaşte pe Fotie dacă nu i se acordă jurisdicţia pe care o avusese asupra ţinuturilor greceşti (Illiricul răsăritean), care-i fusese retrasă de împăratul Leon Isaurul (pe la anul 725), şi, totodată, dacă nu i se acordau proprietăţile pe care le avusese cândva în Calabria şi care-i fuseseră răpite de acelaşi împărat.

Papa a considerat invitaţia care i-a fost făcută drept un recurs (appellatio), motiv pentru care şi-a trimis cei doi reprezentanţi la Constantinopol nu pentru a sta laolaltă cu ceilalţi în sinod, ci ca judecători în sinod care să cerceteze în amănunţime cele referitoare la Ignatie şi la Fotie şi care, întorcându-se la Roma, să-i comunice cele

constatate, urmând ca el, ca autoritate supremă, să decidă asupra disputei dintre aceia.

Sosind locţiitorii Papei, împăratul convoacă sinodul în anul mântuirii 861, în biserica Sfinţilor Apostoli. Au fost prezenţi şi locţiitorii Papei care, deşi s-au ostenit mult să promoveze cerinţa încredinţării judecăţii Papei, nu au fost ascultaţi.

La acest sinod s-au adunat 348 de episcopi. Înfăţişându-se şi Ignatie, i s-a propus să demisioneze însă, neputând fi convins, a fost judecat, condamnat şi caterisit. Zaharia şi Rodoald au exclamat împreună cu ceilalţi episcopi „nevrednic este" şi l-au recunoscut pe Fotie ca Patriarh legitim. Sinodul nu s-a limitat doar la caterisirea lui Ignatie, ci a alcătuit o serie de rânduieli bisericeşti memorabile şi salvatoare pentru Biserică: pe de o parte, a validat numeroasele hotărâri de credinţă luate împotriva iconomahilor, pe de altă parte, la propunerea lui Fotie, au fost alcătuite diverse canoane prin care să fie restrânsă, pe cât era posibil, înclinaţia lipsită de reţineri a multora spre adoptarea vieţii monahale fără asumarea condiţiilor trebuitoare. A stabilit ca pe viitor mănăstirea să nu poate fi înfiinţată fără încuviinţarea episcopului; întemeietorului ei nu-i este îngăduit să se aşeze pe sine sau pe altul ca egumen fără a cere părerea episcopului; episcopii nu pot înfiinţa mănăstiri pe cheltuiala Bisericilor pe care le păstoresc; nimeni nu poate îmbrăca schima monahală în mod samavolnic „fără prezenţa celui care are datoria de a-l lua sub ascultare" şi altele asemenea, care aveau ca scop decăderii mănăstirilor şi sporirea fără limite şi fără condiţii a numărului monahilor. Ignatie n-ar fi reuşit nimic din toate acestea. Cele hotărâte la acest sinod nu au fost pe placul ignatienilor, care şi-au dat concursul la combaterea prin orice mijloace a acestui sinod, continuând să agite sufletele.

După încheierea sinodului, procesele-verbale ale acestuia au fost frimise Papei Nicolae prin Leon de Asikrit, însoţite de epistolele împăratului Mihail şi ale Patriarhului Fotie [J. Mansi, Concilia..., Venice, 1770, vol. 22. Vezi şi Teofan, Chronographia, cartea a IV-a, pag. 193-196 şi 276, 662, 826, 841 şi Gheorghe Kedrinos, Sinopsă de istorii (Compendium Historianum), Bonn, 1838, pag. 172].

Epistola lui Fotie către Papa Nicolae I

„Fotie, episcopul Constantinopolului, Noua Romă, către cel în toate prea sfinţit şi prea cinstit frate şi împreună slujitor Nicolae, Papă al bătrânei Rome”.

a. „Cu adevărat nimic nu este mai cinstit şi mai preţios decât a avea cineva dragoste. Cu aceasta este de acord şi simţul comun, lucru mărturisit şi de Sfintele Scripturi. Căci prin ea cele despărţite se unesc şi cele ce se războiesc se împacă şi cele familiare se strâng şi mai mult. Ea închide calea către răzvrătiri şi certuri. Pentru că ea nu gândeşte răul, ci toate le acoperă, toate le suferă şi, după fericitul Pavel, nu cade niciodată. Ea împacă cu stăpânii lor pe slugile care au greşit, scoţând în evidenţă, spre apărare, egalitatea firii mai mult decât greşeala. Ea îi învaţă pe slujitori să îndure cu blândeţe mânia întărâtată a stăpânilor şi îi mângâie pentru soarta lor tristă prin pilda celor care au suferit asemenea lor; potoleşte pornirea mânioasă a tatălui faţă de copii şi pe părinţi îi îndeamnă să primească murmurele copiilor, întrarmând legătura cea firească împotriva dezlegării celei potrivnice firii. Pe prietenii care au ajuns lesne la ceartă, îi îndeamnă să se ruşineze de firea egală şi comună tuturor.

Cât despre cei care au aceleaşi gânduri despre cele dumnezeieşti, chiar dacă locuiesc foarte departe unii de alţii, chiar dacă nu s-au privit încă în ochi unul pe altul, ea îi duce la unire şi gândurile lor le leagă împreună şi-i preschimbă în prieteni adevăraţi.

Şi dacă din întâmplare unul din ei va fi împins să aducă reproşuri necugetate celuilalt, ea îl face pe acesta din urmă să nu le ia în seamă, iar pe cel dintâi să se căiască, înlăturând cu uşurinţă cele petrecute şi păstrând fără ruptură legătura unirii. Această

dragoste este cea care m-a convins pe mine, smeritul, să port fără greutate dojenile aruncate de sfinţia voastră, părinte, ca nişte săgeţi spre pedeapsă [Cu câtă dragoste răspunde Fotie reproşurilor nechibzuite ale lui Nicolae. Cât de demn şi deopotrivă creştineşte îi scrie lui Nicolae care-l acuza cu necuviinţă]. Căci le-am socotit pe acestea nu ca porniri pătimaşe, nici ca vorbe ieşite din gânduri de vrăjmăşie, ci ca fiind pricinuite de o voinţă neprefăcută şi de o grijă amănunţită şi profundă pentru disciplina bisericească. Căci dacă dragostea, ca bunătate ce covârşeşte, nu ne dă voie să socotim nici răul ca fiind rău, rău care poate că nu iese din răutate, deşi întristează şi răneşte şi mâhneşte, cum ne va îngădui să numim rău orice alt lucru? Căci raţiunea bunătăţii ei (a dragostei) se vede în aceea că ea se întinde chiar şi asupra binefacerilor care ne aduc întristare.

b. Dar, de vreme ce nimic nu-i împiedică pe fraţi între ei şi pe părinţi faţă de fii să grăiască adevărul pe faţă (căci nimic nu este mai drag decât adevărul), daţi-mi voie şi mie să vorbesc deschis, nu aşternând în scris un cuvânt de împotrivire, ci punându-vă înainte o apărare, aşa cum vă anunţam pe sfinţia voastră, cea în virtute desăvârşită.

Înainte de toate, fără voia mea, ei au socotit să-mi pună jugul acesta, nu pentru a pedepsi, ci pentru a milui, nu pentru a dispreţui, ci pentru a compătimi. Căci către cei care pătimesc silnicie suntem datori a avea milă şi iubire de oameni, iar nu a-i pedepsi sau a-i dispreţui. Dumnezeu, căruia toate cele ascunse i se descoperă, ştie că am fost supus la atât de multă silnicie. Am fost strâmtorat fără de voie, am fost închis asemenea răufăcătorilor, am fost supravegheat sub pază, am fost votat refuzând, am fost hirotonit plângând, jelindu-mă, bătându-mă cu pumnul în piept. Toţi au văzut aceasta; căci nu s-a făcut în ascuns şi măsura ameninţării făcute a ajuns la cunoştinţa tuturor. Şi apoi, de ce au trebuinţă cei care pătimesc atâtea nenorociri? Să fie călcaţi în picioare, să fie dojeniţi, să fie ocărâţi ori să li se arate milă şi să fie mângâiaţi pe cât este posibil? M-am lipsit de

viaţa paşnică, m-am lipsit de dulceaţa liniştirii, m-am lipsit şi de slavă (cu toate că osândă este dorinţa de slavă lumească), m-am lipsit de iubita singurătate, de convieţuirea aceea curată şi prea plăcută cu cei apropiaţi şi de tovărăşia cea fără de mâhnire şi fără de viclenie şi nedojenitoare. Nu a fost nimeni din cei care m-au defăimat pe drept, fie dintre străini, fie dintre cei de acasă, fie dintre cunoscuţi sau dintre prieteni căruia eu să fi încetat să-i mai scriu. În acest fel, niciodată n-am supărat pe cineva pentru că a aruncat asupra mea ocară, în afară de cazul în care cineva va voi să observe că acest lucru este un pericol pentru dreapta credinţă; aşa că nici unul, a cărui limbă a alunecat până la ocară, n-a păcătuit faţă de mine. Astfel toţi mi-au fost de folos, precum şi eu lor, deşi nu spun aceasta strigând. Pe prieteni îi iubeam mai mult decât pe rudenii; şi pe unii, şi pe alţii, îi socoteam ca rudenii şi ca pe cel prea iubit dintre rudenii, şi mai mult ca rudenii decât ca prieteni. Iar vorbele grăbite ale celor de aproape ai mei despre mine i-au atras şi pe necunoscători la dragostea dumnezeiască şi la legătura prieteniei; poate că aceia le vor lăuda fără regret.

c. Dar cum e posibil să treacă cineva pe lângă acestea fără să lăcrimeze? Căci rămânând la casa mea, cea mai harică dintre plăceri se împletea cu satisfacţia, văzând osteneala celor ce învaţă, silinţa celor ce întreabă, frământarea celor ce conversează, lucruri cu care - petrecându-şi cineva timpul - cu multă uşurinţă îşi ordonează judecata, aşa cum prin lecţiile de matematică se subţiază gândirea, cum prin metodele logice se urmăreşte adevărul, cum prin cuvintele dumnezeieşti mintea este îndreptată către credincioşie, care este roada tuturor celorlalte osteneli. Un astfel de grup era cel din casa mea. [În tinereţe, Fotie începuse să predea în propria casă, unui număr în continuă creştere de studenţi, discipline precum filozofia, gramatica şi teologia]. De multe ori, când ieşeam înspre Curtea imperială, căci aveam şi acest privilegiu şi datorie de cinste, îmi făceau urări ca de doliu şi mă îndemnau să nu întârzii, căci dorinţa de a petrece

în anturajul împărătesc trebuie să fie cu măsură. Când mă întorceam apoi şi stăteam în faţa porţilor, îmi ieşea în întâmpinare grupul acela înţelept, din care unii îmi aduceau aminte că am întârziat, ceea ce-i încuraja, mai mult decât pe alţii, să se bucure peste măsură. Unora le era de ajuns să-i salut, altora trebuia să le arăt că-mi aduc aminte (de cele promise). Şi grupul s-a strâns ca un cerc pe care vicleniile nu-l desfac, pizma nu-l taie, nici nu se veştejeşte din nepăsare. Şi cine este acela care, ducând o viaţă ca aceasta, se va scula şi va alege de bună voie să o schimbe, afară de cazul în care este luat cu de-a sila?

d. De acestea toate m-am lipsit, pe acestea le jelesc, de acestea fiind depărtat am vărsat izvoare de lacrimi şi negura mâhnirii s-a revărsat în jurul meu. Căci cunoşteam şi din experienţă că scaunul acesta pricinuieşte multă tulburare şi aduce multe griji; cunoşteam şi gloata cea amestecată, nemulţumită şi greu de ţinut în frâu, cearta dintre oameni, pizma, fratriile (vezi „fratrie” în dicționar), revoltele, ocara şi murmurul celor din jur când nu reuşeşti în cele ce trebuie să faci şi când lucrurile nu sunt pecetluite şi aranjate în felul în care vor ei; apoi semeţia şi dispreţul când vei fi nevoit să le ceri ceva şi te vor trage după voia lor. Căci ei socotesc îndeplinirea acestui lucru nu prin liberă voinţă, ci după porunca silnică a voinţei lor. Căci luând gloata stăpânirea, îl comandă pe cel ce-i este stăpân, făcându-se spre pieire celui ce guvernează. Căci şi corabia se scufundă cu uşurinţă atunci când marinarii îl alungă pe comandant ca să conducă cu toţii împreună; şi oştirea este cu desăvârşire distrusă când orice incapabil de comandă învinge prin vicleşug, semeţindu-se faţă de aproapele. Şi prin câte mai poate trece fiecare în parte!

Aşadar, se impune adesea cu necesitate să ne schimbăm culoarea privirii într-una posomorâtă, fiindcă cea a sufletului se află într-o astfel de stare. Şi, dimpotrivă, aflându-se uneori în suferinţă, sufletul îi dă chipului o strălucire: aceea de a se mânia fără a se arăta mânios, lăsând să răsară un surâs. Căci aceasta este pedeapsa celor condamnaţi

a se dedica conducerii mulţimii.

Şi cum erau cele dinainte? Pentru prieteni eram prieten neîmpovărător, nimeni nu avea, după cum se pare, vreo dispoziţie duşmănoasă faţă de mine. Acum însă este nevoie uneori să-i mustru aspru pe prieteni şi pe rudenii, să trec cu vederea porunca, şi faţă de cei care păcătuiesc să mă port cu gravitate; pizmă din toate părţile. Neorânduiala s-a întărit în timp. Mai trebuie oare să înşir câte pătimesc din cauza faptului că-l gonesc pe Simon? La câte ispite sunt supus tăind îndrăznelile cele lumeşti ale sfintei adunări, nepăsarea pentru cele mai înalte, grija pentru cele zadarnice? Pe acestea văzându-le şi mai înainte şi străpungându-mi sufletul şi socotind că nu stă în puterea mea să mă încurc cu unele ca acestea, am fugit de alegere, am rugat să nu fiu hirotonit, m-am plâns epistasiei. Însă nu era uşor să fugi de cele dinainte rânduite.

Dar de ce scriu toate acestea? Am scris şi mai înainte. Iar dacă acestea au fost crezute, iarăşi sunt nedreptăţit, căci, scriind adevărul, nu sunt crezut. Astfel eu sunt nefericit din toate părţile. Cei la care nădăjduiesc să găsesc mângâierea tristeţii, aceia mă dojenesc; cei la care nădăjduiesc să aflu rugăciune şi încurajare, aceia îmi adaugă durere peste durere.

S-a spus: nu trebuia să te nedreptăţească. Celor care m-au nedreptăţit li s-a spus aceasta. Nu trebuia să te silească. E bine a da legi, dar cine merită pedeapsa dacă nu cei care m-au silit? Iar milostivirea n-o merită oare cei care au suferit apăsările? Dacă cineva le arată îngăduinţă celor care au făcut presiuni şi îl pedepseşte pe cel care a suferit presiunile, nădăjduiam să te chem pe tine ca să judeci cu dreptate asupra acestui lucru. Se spune că au fost încălcate canoane, fiindcă am fost ridicat la înălţimea arhieriei provenind din treapta laicului. Dar cine le-a încălcat? Cel care a aplicat sila sau cel care a fost târât prin silă şi împotriva voii lui? «Dar trebuia să rezişti». Până când? Am rezistat chiar mai mult decât trebuia. Dacă nu prevedeam dinainte că viforul duhurilor viclene urma să se înteţească, aş fi rezistat chiar până la moarte. Care sunt însă canoanele care au fost

încălcate? Cele pe care Biserica Constantinopolului nu le-a primit până în ziua de astăzi? Încălcarea canoanelor priveşte pe acelea care au fost încredinţate spre pază. Însă privitor la cele care nu sunt primite, încălcarea respectării lor nu aduce vreo vină [„Dar unde nu este lege, nu este nici călcare de lege”, Romani 4, 15].

e. Însă cele spuse despre mine sunt de ajuns, am vorbit chiar mai mult decât se cuvenea. Nu pentru a mă îndreptăţi m-am apucat să alcătuiesc acestea; cum aş putea face aceasta? Singurul lucru pe care doresc să-l fac, într-un fel sau altul, este acela de a scăpa de această tulburare şi de a-mi uşura povara. În aşa fel râvnesc eu la acest tron şi atât de tare vreau să-l păstrez. «Căci - au spus unii - la început tronul nu era o povară, urcarea pe el s-a făcut din dorinţă», însă aşa cum fără de voie am venit pe tron, tot aşa împotriva voinţei mele şed pe el. Şi dovada învederată, alături de altele, a faptului că am fost silit să mă urc pe el este aceea că de la început şi până acum am vrut să părăsesc această dregătorie.

Şi acela care mi-a scris în mod prietenos, nu trebuia să scrie: «Toate celelalte sunt bine făcute şi lăudabile, şi le primim şi ne bucurăm şi cântare de mulţumire Îi aducem atotînţeleptului Dumnezeu care cârmuieşte astfel Biserica; însă promovarea din treapta de laic nu este un lucru lăudabil. De aceea ne păstrăm reţinuţi, urmând a trimite încuviinţarea deplină la întoarcerea apocrisiarilor noştri». Ci trebuia să scrie: «Nu încuviinţăm deloc, nu acceptăm şi nu vom accepta în veac pe cel care a alergat spre acest scaun, pe cel care a neguţătorit dregătoria, pe cel votat în mod necinstit, pe cel rău în toate. Părăseşte tronul, renunţă la păstorie!». În acest fel dacă mi-ar fi scris prieteneşte cel ce a scris, deşi cele mai multe sunt minciuni. Dar, după cum pare a spune, era de trebuinţă ca acela care a fost nedreptăţit la intrarea în dregătorie să fie din nou nedreptăţit la ieşirea din ea; cel care a fost împins cu asprime şi fără de voie la slujirea aceasta, să fie scos din

ea cu mai mare asprime şi tărie. Celui care are astfel de simţăminte şi care gândeşte astfel, nu-i trebuie multă chibzuinţă pentru a lepăda calomniile prin care mi se poate lua autoritatea tronului.

f. Deci, după cum arătam, cele spuse sunt deajuns. Cât despre cazul meu, sunt în primejdie de a fi defăimaţi împreună cu mine şi Sfinţii şi fericiţii Părinţi cei mai dinainte de mine, precum Nichifor şi Tarasie (căci şi aceştia fără voia lor au înaintat la arhierie de la treapta de laic, devenind propovăduitori înflăcăraţi ai bunei credinţe şi luminători nestinşi ai neamului nostru) pe care, spre completarea cuvântului, era nevoie să-i aduc drept pildă, evidenţiindu-i pe acei fericiţi bărbaţi ca unii care s-au arătat mai presus de orice pricină şi deasupra oricărei bănuieli zavistnice.

Dacă, pe de o parte, nimeni altul nu va îndrăzni să-i arate pe aceştia vinovaţi, iar, pe de altă parte, se va susţine că înaintarea din treapta de laic la preoţie este un impediment, atunci sunt condamnaţi tocmai cei cărora nu li se aduce vreun reproş (căci şi aceştia dintre laici au fost înaintaţi), neputându-i scăpa de dojană tocmai pe aceia pe care îi cinstim şi admirăm.

Oare aceştia, Tarasie şi Nichifor, strălucind ca nişte astre în viaţa cea lumească şi aleşi fiind în dregătoria preoţească, au fost aşezaţi în fruntea Bisericii contrar canonului şi regulii bisericeşti? Să nu-mi fie mie a grăi, nici a auzi pe altul spunând una ca aceasta. Căci aceştia au fost straşnici păzitori ai canoanelor, apărători ai bunei cinstiri, osânduitori ai relei cinstiri, luminători în lume, având asupra lor cuvântul vieţii asemeni dumnezeiescului Cuvânt. Vezi cum aceştia nu au păzit acele canoane despre care nu au avut ştiinţă, căci oricine îşi face datoria nu este mustrat. Ci, fiindcă ei au ascultat de cele pe care le-au moştenit, în aceasta au fost slăviţi de Dumnezeu.

Fiindcă, pe de o parte, a păstra cu scumpătate cele predate este dovada unei

hotărâri statornice de a izgoni orice aplecare spre născociri, iar, pe de altă parte, cele care n-au fost primite spre folosinţă nu pot fi invocate în scopul de a fi legiuite şi nici nu trebuie a le respecta cineva, căci acestea sunt rămăşiţele unei minţi născocitoare şi rătăcite. Deoarece fiecare are într-însul şi este guvernat de propria măsură.

Multe rânduieli sunt acceptate de unii, iar de alţii nici nu sunt cunoscute. Acela care le primeşte şi le încalcă este vrednic de judecată; însă acela care nici nu are cunoştinţă de ele şi nici nu le-a primit, cum va fi răspunzător? Multe sunt şi legiuirile care au fost aşezate, au fost păzite, iar cei care le-au păzit s-au arătat a fi plăcuţi lui Dumnezeu. Aceia însă care nu le-au moştenit pe acestea şi, din această pricină, nu şi-au îndreptat mintea către ele, nu s-au aflat a fi mai puţin iubiţi de Dumnezeu. Şi pildele le avem la îndemână. Dintre acestea le las la o parte pe celelalte şi mă opresc la Avraam care a fost tăiat împrejur, primind tăierea împrejur ca legiuire prin poruncă dumnezeiască. Melchisedec, însă, căruia prin asemănare cu Fiul lui Dumnezeu nu i se cunoaşte începutul naşterii şi sfârşitul, era netăiat împrejur. Dumnezeu a primit respectarea de către Avraam a tăierii împrejur, însă se vede că încălcarea acesteia de către Melchisedec nu i-a adus acestuia nici o ocară, iar nelegiuirea lui nici măcar nu a fost scrisă în Scriptură. De vreme ce, pentru cei născuţi din Avraam şi cuprinşi în această lege, osânda pentru călcarea ei era moartea, moarte venită nu numai din partea oamenilor, dar şi ca ameninţare puternică a îngerilor înşişi [cei trei îngeri de la stejarul Mamvri], acesta din urmă, (pentru că îndrăzneşte una ca aceasta) trebuia vădit în scris mai degrabă decât cel dintâi. Deşi Avraam şi Melchisedec se deosebeau în aceasta, şi unul şi altul păstrau aceeaşi recunoştinţă şi închinare faţă de Stăpânul comun, lucru pentru care niciunul din cei doi nu a primit vreo dojană; însă comuniunea puternică şi ferită de născociri în cele cu totul esenţiale nu lăsa această deosebire să se vadă şi să se amestece în celelalte.

Şi este de neapărată trebuinţă ca toate cele ce sunt comune să fie păzite de toţi şi înainte de toate cele ale credinţei, de la care cu puţin abătându-se cineva, săvârşeşte

păcat de moarte. Şi sunt îndeosebi anumite rânduieli asemănătoare, a căror încălcare este păgubitoare pentru cei cărora le-au fost date spre a le păzi, pe de o parte; pe de altă parte, pentru cei cărora nu le-au primit, nerespectarea lor rămâne fără de osândă. Aşadar, cele formulate prin hotărâri de obşte şi ecumenice, se cuvine a fi respectate de toţi. Privitor, însă, la cele pe care vreunul dintre Părinţi le-a înfăţişat în particular sau cele care au fost rânduite de un sinod local, părerea celor care le respectă pe acestea nu va fi socotită evlavioasă peste măsură şi, cu toate acestea, este primejdios a fi trecute acestea cu vederea de cei care nu le-au primit.

Astfel, a se rade cineva este pentru unii un obicei strămoşesc, iar pentru alţii un lucru de lepădat chiar în baza unor hotărâri sinodale. Şi pentru că trebuie să îmbrăcăm cuvântul în veşmânt frumos, voi spune că, dacă am adăuga şi canonul de la Sida, ne-am arăta a fi nesuferiţi şi împovărători peste măsură.

[Sida, localitate în Pamfilia Asiei Mici, este locul în care s-a desfăşurat în secolul al IV-lea (anul 383) un sinod local la care au participat 25 de episcopi sub preşedenţia lui Amfilohie de Iconiu (340-400). Procesele-verbale şi canoanele nu ni s-au păstrat. Cunoaştem însă, din sursele istoricilor bisericeşti, că sinodul acesta i-a condamnat pe masalieni, o sectă de tip gnostic-nicolaitic ai cărei conducători erau laicul Adelfie şi călugărul Sava, care se castrase. Aceştia se dedau la orgii şi la desfrânări împotriva firii, comportament afemeiat (modernul travesti), raderea părului etc. Aşadar, în scopul de a condamna aceste practici (Epifanie îi acuza pe masalieni că îşi rad barba), unul dintre canoanele sinodului de la Sida interzice raderea părului în cazul clericilor, spre deosebire de Apus, unde clericilor li se permite să se radă].

Astfel, vrednic de mustrare este faptul de a ţine noi (a posti) sâmbetele în afară de una (sâmbăta patimilor); alţii, însă, socotesc că trebuie să se postească mai mult de una. Şi, pentru a evita cârtirea unora, a biruit tradiţia care socoteşte a se ţine mai

degrabă obiceiul decât canonul. Şi nu se poate găsi la Roma vreun prezbiter care să fie însoţit cu femeie în nuntă legiuită, pe când noi am fost învăţaţi a-i ridica la treapta de prezbiter şi pe aceia care şi-au întocmit viaţa într-o nuntă unică. Iar pe aceia care se feresc să ia împărtăşirea cu Trupul Domnului de la unii ca aceştia, îi scoatem afară de pretutindeni, deopotrivă cu cei care socotesc să desfiinţeze legea nunţii şi să legiuiască curvia [referitor la aceasta, vezi canonul al patrulea al sinodului local de la Gangra].

Iarăşi, dacă la noi cineva, trecând peste hirotonia în prezbiter, este îmbrăcat din diacon în episcop, este judecat ca şi cum ar fi greşit în cele esenţiale; pentru unii, însă, a fi ridicat cineva din treapta de prezbiter la rangul de episcop este un fapt apropiat de acela de a fi înaintat din treapta de diacon în cea de episcop, trecând peste treapta de mijloc, deşi deosebirea dintre ele este atât de mare, pe cât de importantă este treapta cea de mijloc! Pentru fiecare ceată şi treaptă sunt rugăciuni diferite, diferite sunt şi cele săvârşite şi tot diferite sunt şi slujirile; altele sunt timpurile de aşteptare (într-o treaptă) şi altele modurile de cercare.

Însă aceluia care nu a primit legiuirile, aducând ca răspuns de apărare - pentru faptul că nu le-a respectat - aceea că nu le-a primit deloc, nu i se va cere socoteală. Iar dacă cineva de la noi ar fi vădit a fi făcut aceasta, nici o picătură de iertare n-ar putea vărsa cineva pentru el. Căci încălcarea rămasă nepedepsită a legilor mai mici stârneşte dispreţul faţă de cele mai mari. Unii, odată ce au intrat în monahism, nu se mai ating de carne până la sfârşit, desigur nu din scârbă faţă de ea, ci din nevoinţă. Iar alţii (ţin interdicţia) din prea multă scrupulozitate. Căci eu am auzit din gura unor bărbaţi, care cinstesc adevărul mai mult decât orice, cuvântul cum că, în Biserica alexandrinilor, acela care urmează a fi pus întâistătător este silit să dea cuvânt de făgăduinţă că nu se va depărta niciodată de mâncarea de carne, acest obicei al locului fiind ţinut în urma unei împrejurări locale neaşteptate.

De asemenea, la noi, nu va preschimba cineva chipul (schima) monahului în

acela al clericului. Unii, însă, atunci când vor să-l ridice pe un monah la înălţimea episcopiei, tunzându-l pe el împrejurul creştetului, îi vor schimba chipul cel dinainte. Aşa se petrece la aceia la care ceea ce încalcă nu este pentru ei credinţă, nici abatere de la vreo hotărâre de obşte şi universală. Adică, unii păzind alte obiceiuri şi legiuiri spre deosebire de alţii - dacă ar judeca cineva drept, ar observa separaţia -, se feresc astfel atât a-i nedreptăţi pe cei ce păzesc (obiceiul, practica), cât şi de a-i acuza de călcarea legii pe cei care nu le-au primit pe acestea.

Şi, desigur, ceea ce pentru noi s-a socotit a fi o vină, pusă în asemănare cu unele din cele pe care le-am înşiruit, ea nu aduce cu sine o lipsă de responsabilitate. Cu toate acestea, acelea sunt respinse în latura celor nelegiuite şi urâcioase, pe când aceasta (din urmă) se cuprinde în partea celor lăudabile şi foarte bune. Şi lucrul acesta s-a săvârşit şi se practică până acum şi se propovăduieşte cu voce şi părere îndrăzneaţă şi pe faţă. Şi cum să nu fie lăudat acela care, deşi nu a fost încă ales în rândul preoţilor, şi-a orânduit viaţa în aşa fel, încât să fie înaintat la arhierie, fie este el din rândul celor care au primit preoţia, fie dintre toţi ceilalţi membrii ai Bisericii?

Însă acestea ce se săvârşesc, din câte cunosc, nu se primesc de cei ce păcătuiesc datorită, desigur, mărimii covârşitoare a acestei necuviinţe sau, nu ştiu ce să spun, datorită mai degrabă faptului că săvârşitorii schimbă tăgăduirea adevărului. Căci cine dintre creştini ţine sâmbăta şi şi-ar încălca jurământul, chiar dacă de mii de ori le-ar făgădui acelora? Şi de nunta legiuită cine s-ar scârbi dacă nu s-ar pune împotriva ei cele ale celor rău-cinstitori şi ale celor fără Dumnezeu şi cele ale Creatorului, de Care cu bun scop a fost înfiinţată? [Succesiunea aceasta de întrebări este îndreptată împotriva inovaţiilor latinilor care interziseseră căsătoria preoţilor, introduseseră postul în sâmbete şi contestau canonicitatea înălţării din treapta de laic în cea de arhiereu a lui Fotie].

Şi cine nu s-ar ruşina de dogmele Stăpânului şi de cele ale Părinţilor şi de cele ale Sinoadelor (ca să nu spun despre fiecare în parte) şi, săvârşind acestea, nu le-ar socoti

ca pe un lucru de nimic? Căci a fi luat dintre laici cineva cu viaţă sfântă şi înaintat arhiereu este un fapt cu totul potrivit şi este adeverit nu prin simple cuvinte ale dumnezeieştilor Părinţi, ci fiind împlinit prin însăşi lucrările lor, şi săvârşit în diferite timpuri spre mare câştig pentru mireasa lui Hristos, Biserica.

Dacă vrei, însă, alături de cele spuse, ia seamă şi la deosebirile care există în rugăciunile de la Liturghie, în cele de la epicleze, din rânduială şi din slujbă, în lungimea şi scurtimea timpului, în mulţimea şi în puţinătatea lor, deşi prin acestea, o, minune! pâinea cea de obşte se preschimbă în Trupul lui Hristos şi vinul cel de obşte se face Sângele mântuitor care a izvorât împreună cu apă din coasta Sa. Şi deosebirea şi felurimea acestora despre care am vorbit nu a împiedicat harul cel de un singur fel şi îndumnezeitor al Duhului să primească în mod neînmulțit [deşi săvârşită în nenumărate locuri deodată, Sfânta Euharistie rămâne una, fiind primită ca o singură Jertfă a Bisericilor de pretutindeni] şi neschimbat cele asupra cărora se săvârşesc acestea. Însă, după canoanele care au tărie la noi şi martori, în număr de până la trei, dacă se întâmplă să nu poată fi puşi la îndoială, sunt îndeajuns pentru a încredinţa adevărul acesta, chiar şi în cazul în care primeşte cineva rangul de episcop. Iar la alţii, dacă mulţimea martorilor nu trece de şaptezeci de oameni, cel acuzat rămâne nevinovat şi este slobozit chiar dacă este prins asupra faptului.

Nu-mi este ziua deajuns să vorbesc despre aceste deosebiri şi socotesc că sunt deajuns cele spuse pentru a-i convinge pe cei binevoitori şi pe cei cărora nu le este pe plac să recunoască că (ei) greşesc mai degrabă decât să înţeleagă. Şi cu ce poate ajuta la primirea preoţiei forma părului şi lungimea vârstei? Căci felul vieţii mai mult decât îmbrăcarea cinului îl arată pe bărbat a fi vrednic de preoţie, chiar dacă nu-şi pune cineva mâna peste el, chiar dacă nu spune rugăciunea asupra lui. Însă mulţi, părăsindu-i şi plecând de la ei acest fel de viaţă, rămân să se laude cu forma cea dinafară a cinului. Pentru că tăierea părului este semn al unui fel curat de viaţă de faptele cele moarte, iar

acela care-şi păstrează cu toată puterea viaţa nepătată, chiar dacă trâmbiţa ce dă de ştire nu sună încă spre a vesti curată viaţa lui, unul ca acesta nu este pentru mine mai prejos în virtute decât cel ce poartă schima pe dinafară.

Şi spun aceasta nu lăudându-mă pe mine însumi - să nu fie! -, căci eu sunt în urmă şi în ceea ce priveşte felul vieţii şi haina cinului, şi am atâta trebuinţă să spun acestea despre mine, încât zic că este mai drept, pentru cei care voiesc, să mă batjocorească mai degrabă pentru purtările care învrednicesc de preoţie, decât să se ridice împotriva mea pentru schima cea din afară. Nu pentru mine se scriu acestea, ci pentru cei despre care am vorbit mai înainte. Pentru că atunci când Părinţii sunt acuzaţi, nu-i pot lăsa fără apărare. Căci ce, între a tăcea pentru moment şi între a-i apăra, lăsând să înceapă comedia, nu este mare diferenţă? A-i acuza însă ca ucigători de tată este un lucru de care se scârbeşte şi firea. Aşadar nu sunt de condamnat Tarasie şi Nichifor care au dovedit a avea o viaţă vrednică de urcarea pe tron şi de schima preoţească. Nici Ambrozie nu va fi acuzat şi se va învoi, căci ştiu bine că dintre latini nici un altul nu a fost precum Ambrozie podoaba Bisericii Latinilor, scriind în limba latinească multe şi de suflet folositoare scrieri. Şi nici Nectarie nu va fi supus dojanei. Căci rangul episcopiei lui i l-a întărit un Sinod Ecumenic, iar dacă cineva va încerca să-l defaime, nu pe el îl va judeca, ci mai degrabă Sinodul. [Nectarie menționat = Patriarh al Constantinopolului între 381-397. Când, la Sinodul al II-lea Ecumenic, Grigorie Teologul a demisionat din scaunul patriarhal, poporul l-a silit pe Nectarie să accepte tronul, aducându-l înaintea Sinodului, deşi la ora aceea nu era nici măcar botezat. Potrivit altor izvoare, el a fost propus pentru acest rang de către episcopul Antiohiei, în favoarea lui pronunţându-se şi împăratul Teodosie cel Mare. Drept urmare, Nectarie a fost botezat creştin şi, purtând încă veşmântul celor nou-botezaţi, a fost proclamat Patriarh al Constantinopolului, fiind hirotonit de Părinţii participanţi la Sinod].

De altfel, nu numai dintre laici a urcat fiecare dintre aceştia la desăvârşirea

arhieriei, ci şi dintre cei nebotezaţi (dintre catehumeni) care, după ce au fost cercetaţi, s-au învrednicit odată cu darul Botezului şi de harul arhieriei. Şi dacă nimănui dintre aceştia nu îndrăzneşte cineva a-i cere socoteală, chiar de-ar fi îndrăzneţ în toate, atunci nici lui Tarasie al nostru, cel dumnezeiesc din tată, nici lui Nichifor, vrednicul urmaş de neam şi de tron şi de fel de viaţă al aceluia, să nu-i ceară. Las deocamdată la o parte pe Grigorie, tatăl Teologului, şi pe Talasie al Cezareei şi ceata celorlalţi arhierei care după aceeaşi rânduială şi aşezare au luat asupra lor conducerea Bisericilor, dovedindu-se a fi mai presus de orice defaimă şi vină.

Şi acestea au fost desigur spuse pentru cei pentru care se cuvenea să fie spuse. Însă despre mine un lucru s-a spus şi se va spune: acela că am urcat fără voia mea pe tron şi şed până acum pe el ca un prizonier. Arătând, însă, supunere în toate faţă de dragostea voastră părintească şi înfăţişând limpede cele spuse, nu spre ceartă, ci spre dezvinovăţirea fericiţilor Părinţilor noştri, am crezut de cuviinţă să pronunţăm în mod sinodal ca, de acum încolo, cei aleşi dintre laici sau monahi să nu mai fie înălţaţi direct la rangul episcopiei, ci numai dacă vor trece pe rând prin treptele preoţeşti. Căci, acolo unde se iveşte boala smintirii fraţilor, am învăţat să găsim pricină de sminteală; nădăjduim că vindecarea nu va aduce mare vătămare, asta din cauză că i-aţi şi lăsat (să urmeze această rânduială). Când unii sunt de voie orbiţi de pizmă, noi suntem gata să dezlegăm pricina smintelii şi să dăruim cu mare uşurinţă, odată cu înlăturarea pricinei tulburării, vindecarea bolii.

A primi aşadar sfatul despre cele petrecute în vremurile dinainte şi a cere stăruitor să respectăm regula voastră, înseamnă a accepta ocara împotriva Părinţilor şi a cere judecarea acelora care nu au săvârşit nici o nedreptate. Însă a ne învoi şi a trece (aplicarea regulii), în urma hotărârii celor mulţi, asupra celor ce vor veni, nici nu pricinuieşte vreo ocară Părinţilor, nici pedepsire nedreaptă şi nici nu aduce vreo pagubă cuiva. Pentru că trebuie să păzim aşezămintele, şi drept şi cuvios este ca fiii să se supună

părinţilor.

De aceea nu ne-am însuşit cea dintâi cerere, ci am lepădat-o şi i-am sfătuit şi pe alţii şi-i vom sfătui să n-o încuviinţeze, iar pe cealaltă ne-am însuşit-o şi am întărit-o în sinod şi ne-ar fi plăcut ca Biserica Constantinopolului să se fi arătat păzitoare a acestei reguli încă din vechime. Căci în felul acesta poate aş fi scăpat şi eu de silnicia nesuferită şi de mulţimea încercărilor care au căzut asupra mea şi mă îneacă.

Căci pentru ceilalţi canonul a fost aşezat în scris spre mântuire şi spre izbăvirea de griji. Pentru mine, însă, cine va găsi un mijloc să mă izbăvească de valul necurmat al durerilor şi al ostenelilor, pentru a putea să-i sprijin pe cei fără sprijin, să-i învăţ pe cei neînvăţaţi, să-i educ pe cei needucaţi şi pentru a încerca, cu cuvântul şi cu biciul, să-i reţin pe cei care cu greu se întorc, să-i atrag pe cei îndrăzneţi, să-i îmbărbătez pe cei trândavi, pe iubitorii de bani să-i conving să dispreţuiască banii şi să fie iubitori de săraci, să-i înfrânez pe cei ambiţioşi şi să-i obişnuiesc să îndrăgească cinstea care face ca sufletul să devină mai preţios şi mai dumnezeiesc, să-i trag la pământ pe cei mândri şi să-i îndemn să fie cumpătaţi, să-i opresc pe cei ce curvesc şi să-i silesc să se îndrepte, să-i împiedic pe cei ce nedreptăţesc şi să-i deprind să săvârşească dreptatea, să-i îmblânzesc pe cei aplecaţi spre mânie, să-i încurajez pe cei slabi de suflet. Şi de ce trebuie să le înşir pe fiecare? Să-mi dau silinţa, şi chiar fără să vrea ei, să-i slobozesc de patimile obişnuite şi de răutăţile care au robit sufletele şi au doborât trupurile pe cei posedaţi de acestea şi să-i arăt a fi slugi adevărate ale lui Hristos. Şi cum se poate ca acela, care a fost aşezat, să se îngrijească de lucruri atât de multe şi atât de mari, să nu caute cu stăruinţă să fie slobozit mai degrabă decât să i se înmâneze stăpânirea?

Pe de altă parte, sunt înconjurat de cei necinstitori-de-Dumnezeu, dintre care unii leapădă icoana lui Hristos şi batjocoresc pe Însuşi Hristos cel închipuit în ea, iar alţii, amestecând sau făgăduind firile în El, introduc o altă fire nouă, înlăturând-o pe cea dinainte, şi împroaşcă cu mii de blasfemii cel de-al patrulea Sinod. Faţă de aceştia, rea-

prinzând noi lupta cea de multă vreme începută, mulţi s-au supus ascultării de Hristos. Şi cine-mi va da mie să-i văd supuşi pe toţi aceştia? Vulpile, despre vulpile schismatice vorbesc, ieşind iarăşi din vizuini, îi mănâncă prin înşelăciune ca pe nişte păsări pe cei mai naivi din mulţime şi pe cei mai proşti, răutatea lor ascunsă şi stricăciunea fiind mult mai grozavă decât cea a acelora care uneltesc aceasta pe faţă. Căci, după dumnezeiescul Apostol, intrând ei în case, înşeală femeiuştile cu grămadă de păcate, înlesnindu-le calea spre lăcomie şi slavă deşartă şi orice altă plăcere şi necurăţie, uneltind a se răscula împotriva Bisericii.

Căci năravului mulţimii celei de rând, din cauza judecăţii ei bolnăvicioase şi nestatornice, îi place mai mult să caşte gura la născociri şi făcături noi (modernisme), decât să se sprijine pe cele statornice şi bine aşezate. Şi, deşi flacăra îndrăznelii şi a vorbelor de beţie ale tuturor acestora a fost stinsă prin hotărârea sinodală şi prin întărirea hotărârii celei împotriva lor de către cuvioşia voastră prin prea cinstiţii voştri locţiitori, cu toate acestea fumul ei îi înţeapă încă şi-i supără pe cei care vor să ia aminte la turma lor cu grijă şi care socotesc şi păcatul cel mic al păstoriţilor lor ca fiind o mare pagubă pentru ei. Însă, poate că prin canoanele care au fost formulate şi prin care s-a păstrat întreaga Biserică Romană fără a fi împărţită de furia schismatică, şi fumul se va risipi şi întunericul se va spulbera, iar tristeţii noastre i se va aduce uşurare.

Căci am socotit drept ca, după sfatul vostru, să fie păzit nu numai canonul mai înainte amintit, ci şi altele care au fost date cu încuviinţarea tuturor şi a căror tărie încununează Biserica cu pace multă şi aduce cinstea şi slava cuvenită acelora care le-au primit atunci şi care le împărtăşesc acum. Şi nici o lege, din cele pe care prea fericirea voastră, părinte, aţi rânduit a fi alcătuite, nu ar fi lăsată la o parte dacă nu ar exista o respingere din partea împăratului mai puternică decât voinţa noastră, şi care nu a îngăduit a fi legiuite acelea. De aceea, împreună cu prea cinstiţii locţiitori, am socotit folositor ca nu cumva, cerând noi totul, să pierdem laolaltă totul; pentru a câştiga cele mai multe, am

suportat paguba restului celorlalte. Desigur, cel mai bine este să nu se piardă nimic din cele pe care le râvneşte cineva; însă dă dovadă de lipsă de înţelegere acela care, deşi i se dau multe, se ocupă de cele care nu i s-au dat şi se ceartă pentru ele, pierzându-le pe toate. De aceea, cele asupra cărora a fost rostită părerea într-un glas, pe acestea le-am întărit în mod sinodal, pe care le-am şi cuprins în epistolă împreună cu cele istorisite mai înainte.

Iar despre aceia care în vechime îşi luau hirotoniile de la ei înşişi [adică aşa numiţii „autohirotoniţi”], locţiitorii cuvioşiei voastre ne-au încunoştinţat că aceştia au datoria să se întoarcă şi să meargă îndărăt la maica lor dintâi.

Însă dacă stătea în tăria voinţei noastre şi lucrarea noastră nu era împărţită împreună cu împărăţia, nu ar fi nevoie de cuvânt de apărare, lucrarea însăşi dovedindu-se mai presus de cuvântul de apărare. Dar fiindcă cele bisericeşti, şi mai ales drepturile privitoare la enorii, se schimbă de obicei după stăpânirile şi guvernările politice, înţelepciunea cuvioşiei voastre, înţelegând faptul că voia noastră consimte la acordarea lor, să socotească faptul de a nu lua această hotărâre ca o vină a stăpânirii politice, iar nu a noastră. Căci eu nu am voit să răstorn cele care în vechime se aflau după dreptate şi în bună pace sub jurisdicţia altora, ci şi pe acelea care au fost încredinţate de la început tronului acestuia, dacă vreun puternic oarecare cerea dreptul de a le ocârmui, aş fi gata să le încredinţez aceluia care are puterea să le ţină piept mai bine. Pentru că acela care îmi adaugă ceva din cele ce nu am, acela mă încarcă cu mai multă greutate (căci îmi sporeşte grija), pe când acela care caută să-mi ia cu dragoste ceva din cele pe care le aveam mai înainte, îmi aduce mulţumire mai degrabă decât îşi aduce sieşi un câştig, fiindcă îmi face mie mai uşoară sarcina supravegherii.

Însă, dacă acela care ia cu dragoste cele ale mele, îmi mărturiseşte mie, celui care cer cele ale mele, că-mi adaugă mai multă mulţumire, cum de nu-i va da cineva cu mulţumire, neexistând nici o piedică, şi mai ales unui părinte atât de mare şi care a cerut aceasta prin nişte bărbaţi atât de destoinici şi de-Dumnezeu-iubiţi? Căci locţiitorii

desăvârşirii voastre, părinte, sunt cu adevărat bărbaţi care se disting prin priceperea şi virtutea şi bogata lor experienţă, şi care prin felul vieţii lor îi fac cinste celui care i-a trimis într-o măsură nu mai mică decât i-au făcut lui Hristos ucenicii Lui, şi pe ei i-am însărcinat cu majoritatea chestiunilor care trebuiau să se spună şi să se scrie, fiind desigur convinşi că ei au puterea să spună adevărul şi că ne putem încrede în ei mai mult decât în alţii.

Şi nu voiam să scriu absolut nimic despre noi, mai ales că părintească voastră cuvioşie a hotărât să fie înştiinţat nu prin scrisori, ci prin locţiitorii săi, însă pentru ca să nu se creadă că faptul de a nu voi să vă scriu de la început are drept pricină nebăgarea în seamă, de aceea v-am desfăşurat pe scurt cele despre noi, multe fiind şi multă zăbavă trebuind (pentru a le spune) şi pe cele pe care le-am lăsat la o parte. De-Dumnezeu-iubitorii locţiitori, fiind martori oculari şi ascultând cu urechile lor cele mai multe, ar putea să vă desluşească cu limpezime toate, dacă înţelepciunea voastră cea prea iscusită voieşte să cerceteze cu amănuntul.

Însă lucrul ce trebuie spus, şi care era să-mi scape, îl voi adăuga şi voi înceta cuvântul, având în vedere lungimea epistolei. Tot omul înţelept este, desigur, dator să păzească adevăratele canoane, şi cu atât mai mult cei învredniciţi de Pronie să fie dreptare celorlalţi, iar dintre aceştia încă mai mult aceia care au fost sortiţi a avea întâietatea între ei; căci cu cât este mai presus de ceilalţi, cu atât mai mult este dator să păzească legile. Căci cusurul acelora, ca unii ce stau la înălţime, se vesteşte tuturor împrejur şi, drept urmare, îi aduce iarăşi de nevoie spre virtute pe ceilalţi sau îi trage în jos spre răutate.

De aceea trebuie ca şi prea fericirea voastră cea mult iubită, care în toate se îngrijeşte de ordinea bisericească şi ţine cu tărie dreptarul canonic, pe cei ce pleacă de aici spre Biserica romană fără a avea scrisori de recomandare, să nu-i primiţi, după cum s-a întâmplat, nici să le daţi voie, sub pretextul ospitalităţii, să răspândească seminţele urii de frate. Căci a veni în fiecare zi la părintească cuvioşia voastră aceia care vor şi a se bucura de urmele cinstiţilor voştri paşi [Expresia aceasta o foloseşte şi Petru al Antiohiei

adresându-i-se lui Mihail Cerularie: „Şi te chem şi te rog, căzând înaintea ta, şi cu gândul ating sfintele tale picioare...”, Cotelerius, Ecclesiae graecae monumenta, Lutetiae Parisiorum, 1686, vol. II. De asemenea, Sfântul Ioan Gură de Aur spunea poporului: „mă rog şi ies în întâmpinare şi de genunchi mă ating...”. De altfel, privitor la Papă, Jager presupune că în loc de „urmele paşilor” (ιχνων) ar fi fost scris de fapt „rugăciunile voastre” (ευχων)] este pentru mine un lucru drag şi îl preţuiesc mai mult decât multe altele, însă să se pornească unii ca aceştia în călătorii fără rânduială, fără înştiinţarea noastră şi fără scrisori de recomandare, nu este lucru lesne de primit nici de către noi, nici de către canoane şi nici de judecata voastră cea nepărtinitoare. Le lăsăm, desigur, la o parte pe celelalte care se întâmplă de obicei şi care nu se fac după regula călătoriei în locuri străine: luptele dintre cei ce pleacă, popasurile, certurile, ambiţiile, zavistiile, uneltirile, răzvrătirile. Voi vorbi, bineînţeles, şi despre cele pe care văd că se petrec acum: căci dacă unii de pe aici, prin trândăvia cea născătoare de patimi, îşi mânjesc cu totul viaţa şi, pe când aşteaptă să fie traşi la răspundere pentru greşelile lor, se fac fugari, păstrând un nume respectabil şi îmbrăcând fuga lor sub veşmântul rugăciunii, aceştia îşi acoperă fapta de ruşine cu un nume bun. Şi dintre aceştia, unii au desfăcut nunţile altora, alţii au fost osândiţi pentru furturi, s-au dedat la beţii sau au căzut în robia desfrânărilor, alţii au fost prinşi săvârşind fapte mai umilitoare, iar alţii s-au legat cu alte patimi ale necurăţiei.

Aceştia, după cum am spus, atunci când simt că vine asupra lor judecata, după ce le răstoarnă şi le tulbură pe toate, fug pe ascuns de pedepsele pentru faptele de ruşine şi îndrăznelile lor şi, astfel, nici nu se înţelepţesc prin epitimii, nici nu se vindecă prin pedepse, nici nu se ridică din căderea lor, ci continuă să ducă spre pieire pe ei înşişi şi pe alţii, prin care se deschide larg poarta pierzaniei pentru acela care vrea să se desfăteze în patimi; pentru că au, ca mijloc de a fugi de pedeapsă, călătoria la Roma sub pretextul rugăciunii.

Capul vostru cel de patimi ucigător şi dăruit de Dumnezeu cu har, băgând de

seamă uneltirea cea prefăcută, să arate fără de folos şi neroditoare viclenia şi urzitoarea alegere a acestora, şi să se îngrijească a-i întoarce înapoi acolo de unde au plecat fără rânduială şi vicleneşte pe cei sosiţi fără scrisori de recomandare. Fiindcă astfel se va lucra atât mântuirea acestora, dar va stăpâni şi grija de obşte pentru toţi spre folosul sufletului şi al trupului”.

Reacția Papei Nicolae

Epistola aceasta a lui Fotie este una dintre cele mai frumoase scrise vreodată cu privire la această rivalitate cu consecinţe dezastruoase asupra Bisericilor. Ea se distinge prin principiile cuprinzătoare, justeţea gândirii şi prin harul fără pereche al cuvântului care le împodobeşte pe toate, însă, este de înţeles că epistola nu l-a convins pe Papa Nicolae, întrucât era departe de a-i recunoaşte acestuia suveranitatea. Văzându-şi zădărnicite speranţele, ambiţiosul şi arogantul Nicolae a scris, prin martie 862, epistole către Patriarhii Alexandriei, Antiohiei şi Ierusalimului şi, totodată, către toţi episcopii şi creştinii Răsăritului, către împăratul Mihail şi către Fotie însuşi (pe care nu-l numeşte episcop, ci i se adresează doar cu apelativul de bărbat preaînţelept) prin care dezaproba cele petrecute, adică condamnarea lui Ignatie şi validarea lui Fotie, şi cerea ca acest caz să fie judecat de Biserica Romei. Le poruncea, de asemenea, episcopilor Răsăritului să-l

alunge pe Fotie şi să-l primească ca Patriarh legitim pe Ignatie (adică, în acelaşi timp în care chema la judecată, el condamna deja pe unul din cei implicaţi).

Şi pentru că cererea nu i-a fost ascultată, a mers mai departe, cu atât mai mult cu cât sosise între timp arhimandritul Teognost, care i-a prezentat un protest din partea lui Ignatie, fapt care l-a încurajat să îndrăznească orice. În protestul acesta se scria, între altele: „Adu-ţi aminte de Patriarhii dinaintea ta, de Flavian zic, de Iulian, de Inocenţiu, de Leon, de aceia care s-au îmbărbătat pentru adevăr împotriva nedreptăţii, şi a căror râvnă urmând, ridică-te spre răzbunarea noastră, a celor atât de nedreptăţiţi”. De aici, împins de propria iubire de stăpânire şi întărâtat de cealaltă parte şi de Ignatie, el a adunat prin aprilie 863 un sinod la Roma în care l-a caterisit pe Zaharia, unul din trimişii lui, sub acuzaţia că a acţionat încălcând limita împuternicirii acordate, l-a caterisit pe episcopul Grigorie de Siracuza şi i-a interzis lui Fotie orice lucrare preoţească, i-a supus anatemei pe cei hirotoniţi de el şi i-a trecut în rândul laicilor, iar pe de altă parte, le-a redat tronurile episcopale lui Ignatie şi episcopilor surghiuniţi împreună cu el, ameninţând cu anatema şi cu afurisania pe oricare laic sau cleric care ar îndrăzni să încalce cele hotărâte de el. Acestor pretenţii nebuneşti ale Papei Nicolae le-a răspuns, în anul 865, împăratul Mihail prin protospătarul Mihail, care a dovedit ca neîntemeiată puterea asupra tuturor Bisericilor pe care acela şi-o aroga.

Conținutul epistolei Papei Nicolae

„Temeiul puterii divine, pe care Creatorul a toate l-a dăruit din belşug aleşilor Săi Apostoli, l-a dăruit mai presus de ceilalţi verhovnicului Apostolilor, lui Petru, zicând: «Tu eşti Petru şi pe această piatră voi zidi Biserica Mea»”.

În continuare, Papa se plângea că, la Constantinopol, caterisirea în sinod a lui Ignatie s-a făcut fără a fi cerută părerea tronului roman [în ciuda celor susţinute, îi vedem pe legaţii acestuia judecând şi votând, dimpreună cu ceilalţi, caterisirea lui Ignatie], lucru care nu s-a întâmplat, de fapt, niciodată şi care arată în ce măsură trecea sub uitare istoria. În plus, el cerea ca Ignatie, care a fost caterisit fără a se putea apăra, să vină din nou înaintea sinodului ecumenic şi a legaţilor latini, cărora ruga să li se acorde neîndoielnică credibilitate, urmând ca hotărârea finală să fie trimisă de către el de la Roma. În final cerea de la împărat supunerea sub tronul Romei a Epirului, a Iliricului, a Macedoniei, a Thesaliei, a Ahaiei, a Daciei, a Moesiei şi a Dardaniei şi recunoaşterea arhiepiscopului Tesalonicului ca locţiitor al său în Răsărit, pe motivul că acesta ar fi depins de Papă din vechime.

Mai cerea şi restituirea moştenirilor Bisericii romane din Calabria şi Sicilia şi ca hirotonia arhiepiscopului Siracuzei şi eparhia acestuia să depindă iarăşi de tronul papal [Nicholas I, Epistulae, ed. Ernst Perels, Monumenta Germaniae Histórica Epistulae, vol. XXII. Acta Concilorum, pag. 62, 75, 299. Vezi şi Andronic Dimitrakopoulos, Istoria Schismei şi Adevărul Bisericii Ecumenice, p. 236-251]. Oare nu cerea cam multe? Cine putea să îndestuleze atâta lăcomie?

Noi acțiuni ale Papei Nicolae împotriva lui Fotie

Văzând că nu putea izbândi nimic prin scrisori, Papa Nicolae a trimis iarăşi, către sfârşitul anului 866, ca ambasadori la Constantinopol, către împăratul Mihail, pe episcopul Donat, pe preotul Leon şi pe diaconul Marin, cărora le-a poruncit să facă presiuni pentru readucerea lui Ignatie pe tronul patriarhal şi pentru caterisirea lui Fotie. Mai mult, pretindea ca împăratul să-i trimită pe amândoi la Roma şi să arunce în foc epistola aceea în care îi răspunsese cu desfiinţarea „puterii şi a privilegiilor" Bisericii romane. El ameninţa că, în cazul în care împăratul nu va consimţi la aceasta, va convoca la Roma un sinod la care va spânzura pe lemn acea epistolă împreună cu altele asemănătoare şi le va arunca în foc spre marea ruşinare a Bisericii Răsăritene! Răspunsul lui Mihail n-a venit însă prin cuvinte, ci prin fapte, dându-i Papei să înţeleagă că toate încercările lui de supunere a Bisericii Constantinopolului sunt zadarnice, poruncind să nu fie îngăduită intrarea legaţilor lui Nicolae în statul său, dacă aceştia nu dau mai întâi o libelă de credinţă prin care să lepede şi să anatematizeze dogmele latine lepădate de Biserica Răsăriteană. Ajungând până în Bulgaria şi aflând despre aceasta, ambasadorii s-au întors la Roma pentru a-l anunţa pe Papa Nicolae despre cele ce li s-a întâmplat.

O nouă epistolă a Papei Nicolae I către împăratul Mihail

„Privilegiile Bisericii romane, cele încredinţate fericitului Petru prin gura lui Hristos şi rânduite în Biserica sa, cele de demult păzite şi de Sinoadele Ecumenice încuviinţate şi respectate de toată Biserica, nu pot fi ştirbite nicidecum pe undeva; ele pot fi ori desfiinţate, ori schimbate cu altele. Căci acţiune omenească nu poate clătina vreo temelie pe care Dumnezeu a pus-o, şi ceea ce Dumnezeu a rânduit are o temeinică şi puternică aşezare; şi foarte mult păcătuieşte acela care încearcă să se pună împotriva poruncii lui Dumnezeu. Privilegiile Bisericii şi ale tronului acestuia, zic, rămân pentru totdeauna; căci sunt de Dumnezeu înrădăcinate şi sădite. Se poate lovi în ele, însă nu pot fi înlăturate; ele pot atrage, nu pot îndepărta. Căci tocmai acestea sunt celelalte (raţiuni) pentru care ne-au fost date privilegiile acestea”.

Cu adevărat, cât de mult ajung să uite adevărul istoric susţinătorii privilegiilor tronului roman! Cât de cumplită e falsa interpretare pe care o dau celor scrise! Câtă lipsă de respect faţă de raţiunea omenească, dispreţul faţă de care provoacă pe drept revoltă. Însă aşa au fost întotdeauna aceia care socoteau interesul personal ca fiind mai presus decât adevărul.

Agravarea disputei prin apariția schismei bulgare

Disputa iscată de amestecul Papei Nicolae şi de pretenţiile sale lipsite de raţiune s-a agravat încă mai mult, înrăutăţirea situaţiei datorându-se şi faptului că intervenţiile Papei întăreau partida episcopilor care-l simpatizau pe Ignatie.

Tensiunile dintre Patriarhul Fotie şi Papa Nicolae au sporit şi în urma aducerii bulgarilor la creştinism, pe la anul 861, prin acţiunea sfinţitului Fotie şi a împăratului Mihail. Dorind să supună nou botezata Bulgarie tronului papal, Papa Nicolae a trimis în anul 866 episcopi pentru a învăţa poporul bulgar dogmele Bisericii Apusene. Sosind în Bulgaria, aceştia propovăduiau localnicilor că toate cele săvârşite de Fotie nu au validitate deoarece Fotie nu era arhiereu legitim şi adevărat, îndepărtându-i în felul acesta pe cei botezaţi de preoţii trimişi de la Constantinopol. În acelaşi timp, Papa i-a scris voievodului Bulgariei contestând demnitatea de Patriarh a lui Fotie.

Epistola Papei Nicolae către regele Bulgariei

„Patriarhi adevăraţi” - scria el în răspunsul către regele Bulgariei - „sunt doar aceia care conduc Bisericile Răsăritene, adică acelea aşezate de Apostoli, care sunt cea a Romei, a Alexandriei şi a Antiohiei. Iar episcopii Constantinopolului şi Ierusalimului au doar denumirea de Patriarh, însă nu şi autoritatea acestui rang, fiindcă Biserica Constantinopolului nu a fost întemeiată de un Apostol, nici nu a fost menţionată de Sinodul de la Niceea. Ci pentru că Constantinopolul a fost numit Noua Romă, episcopul acestuia a luat titlul de Patriarh mai degrabă prin favoare împărătească decât potrivit dreptului. Astfel, al doilea Patriarh - după cel al Romei - este cel al Alexandriei”.

„Dragostea” aceasta pentru adevăr a Papei Nicolae constituie o mărturie evidentă despre aşa zisa gură nemincinoasă a Papilor: cum de nu şi-a mai amintit el de canoanele Sinoadelor Ecumenice? Cum a trecut sub uitare adevărul? [Andronic Dimitrakopoulos, Istoria Schismei, p. 6-7 şi Pichler, Istoria Schismei - Geschichte der kirchlichen Trennung zwischen dem Orient und Occident, 2 Bände, 1864-1865]. Se spune că Nicolae s-a repezit să scrie această epistolă la cererea voievodului bulgarilor care dorea să fie învăţat şi despre obiceiurile Bisericii de la Roma. În realitate, după cum corect observă Valetta în prolegomenele la „Epistolele” lui Fotie, „după noi, acest lucru este improbabil. Căci cum voievodul cel nou botezat al bulgarilor, abia ce a fost învăţat credinţa cea în Hristos şi cunoscând atunci Biserica cea una şi nedespărţită a lui Hristos, să fi dorit să afle şi despre obiceiurile Bisericii Romei?”.

Justeţea acestui silogism este evidentă.

Şi Valettas continuă:

„Aşadar, obrăznicia Papei Nicolae atingând culmea, iar Biserica de la Constantinopol fiind iarăşi tulburată de nemăsurata ambiţie şi iubire de întâietate a aceluia, prea sfinţitul Fotie suporta cu greu ademenirea bulgarilor spre a-i abate de la Ortodoxie - nu puţin trudindu-se el pentru aceştia - şi blasfemia vădită (Filioque) pe care Nicolae deja se gândea să o protejeze pe faţă, şi intenţionând să se lupte corp la corp cu acestea, a întrunit mai întâi un sinod local în care învăţăturile vătămătoare ale latinilor au fost condamnate, iar ei au fost izgoniţi afară din turma creştinilor. Apoi, întrucât nu încetau cei ce tulburau Biserica, ci încercau să ademenească şi popoarele slave din vecinătatea Bulgariei pentru a le îndepărta de statul şi de Biserica Constantinopolului, a socotit de cuviinţă să le impună pedepse încă mai grele. Şi într-adevăr, a scris către tronurile arhiereşti din Răsărit acea epistolă enciclică minunată şi plină de har şi de dreaptă credinţă prin care le dădea de veste despre lucrarea necuvioasă a acelor slugi ale Papei, rugându-i pe aceştia să trimită locţiitori pentru întrunirea unui sinod ecumenic, care va avea loc la porunca împăratului. Şi sosind aceştia, s-a întrunit la Constantinopol un sinod cu participare numeroasă la care, în prezenţa împăratului şi a lui Vasile Macedoneanul, coregentul său de după moartea lui Vardas, şi a reprezentanţilor celorlalte tronuri patriarhale din Răsărit, sunt daţi anatemei Papa Nicolae dimpreună cu slugile lui rău credincioase din Bulgaria, iar documentele sinodului, care purtau semnăturile a o mie de participanţi, sunt trimise lui Nicolae prin Zaharia de Calcedon şi Teodor de Laodiceea. Sinodul acesta a avut loc în anul 867” [vezi şi Paparigopoulos, Istoria neamului elen, vol. III, p. 745 şi vol. IV, p. 300. Vezi Adevărul Bisericesc, p. 238, A.D. Kyriakos, Istoria Bisericească, vol. II, p. 15 şi 125].

Cave spune despre Fotie că: „era bărbat cu cunoştinţe nemărginite, de o erudiţie uimitoare, mai instruit decât toţi, nu numai cei din veacul său, ci din toate veacurile, un devorator de cărţi, un judecător deosebit de critic; acela care doar o dată i-a vizitat «Biblioteca» îl va înţelege din ea pe istoricul suprem, pe filologul deosebit de instruit, pe criticul deosebit de pătrunzător. Despre experienţa lui dobândită cu silinţă în domeniul dreptului dau mărturie răspunsurile atât de precise la întrebările puse, iar despre înţelepciunea politică, epistola adresată lui Mihail al Bulgariei. În final, citeşte-i epistolele şi-l vei afla în ele pe filologul precis, pe doctorul, pe matematicianul, pe teologul. Şi S. Zampelios îl numeşte - nu nejustificat - Teofrastul secolului al nouălea" [Studii Bizantine, Atena, 1857, p. 480; referitor la scrierile lui Fotie vezi Fabricius, J.A., Bibliotheca graeca, vol. X, pag. 690-770 şi XI, p. 1-38, precum şi Prologul lui Teotoke la Octateuh, vol. II, p. 20-29].

Epistola enciclică a Prea Sfințitului Fotie

„Fără saţiu au fost, se pare, relele celui viclean şi fără sfârşit născocirile şi meşteşugirile pe care de la început s-a îngrijit a le pune în mişcare împotriva neamului omenesc, şi cu câte mii de amăgiri, mai înainte de arătarea în trup a Stăpânului, l-a supus pe om faptelor celor străine şi fără de lege şi rătăcitoare prin care l-a legat pe om cu toată tăria sub tirania lui, neîncetând nici după aceasta a-i împiedica şi a-i trage la sine prin mii de amăgiri şi momeli pe cei ce au crezut în El. De aici s-au înmulţit Simonii şi Marcioniştii, Montaniştii şi Maniţii şi ereziile cele ce în tot felul şi chipul luptă împotriva lui Dumnezeu. De aici Arie şi Macedonie şi Nestorie, Eutihie şi Dioscor şi trupa cea rău credincioasă a celorlalţi, împotriva cărora s-au întrunit cele şapte Sfinte Sinoade Ecumenice şi s-au strâns adunările locale ale bărbaţilor celor sfinţi şi de-Dumnezeu-purtători care cu sabia Duhului au secerat din rădăcini lăstărişurile cele viclene şi au pregătit curată ţarina Bisericii spre răsădire.

Şi trecând aceştia din urmă şi fiind daţi tăcerii şi uitării, o bună şi adâncă nădejde nutreau cei binecredincioşi, aceea că nu vor mai apărea vreodată născocitori ai unor noi învăţături rău credincioase, căci toate cele prin care a ispitit cel viclean s-au întors împotriva scopurilor lui, nici nu se vor mai ivi susţinători şi apărători ai celor ce deja au fost osândiţi în sinod, deoarece cu prăbuşirea şi cu pătimirea celor care au început acestea ar fi opriţi în loc şi aceia care ar gândi să-i imite pe ei. Şi pe aceste nădejdi se odihnea socotinţa cea drept credincioasă, mai ales în Cetatea împărătească (Constantinopolul) în care, cu ajutorul lui Dumnezeu, s-au izbutit lucruri peste aşteptări, căci multe limbi, scuipând spurcăciunea dinainte, au fost învăţate să cânte laudă împreună cu noi Făcătorului şi Creatorului comun al tuturor, Cetatea împărătească izvorând, ca dintr-un loc înalt din văzduhuri, izvoarele Ortodoxiei şi revărsând curate apele dreptei

credinţe până la marginile lumii şi adăpând cu dogmele, ca un râu, sufletele de acolo care, cu mult timp în urmă, uscate fiind de arşiţa relei credinţe sau a religiei lor, devenind deşerturi sterpe şi neroditoare, primind apoi ploaia învăţăturii fac să rodească îmbelşugat ţarina lui Hristos.

Pentru că şi cei ce locuiesc în Armenia, întăriţi fiind în reaua credinţă a iacobiţilor şi semeţindu-se împotriva adevăratei propovăduiri a dreptei credinţe, pentru care s-a întrunit acel numeros şi Sfânt Sinod al Părinţilor noştri de la Calcedon, ocrotiţi cu rugăciunile voastre au dobândit putere să lepede acea îndelungată înşelare, încât partea Armenilor slujeşte astăzi curat şi ortodox credinţa creştinilor, scârbindu-se precum Biserica Sobornicească de Eutihie şi de Sever, şi de Dioscor şi de Petrii care aruncă cu pietre în dreapta credinţă, şi de Iulian Alicarnaseanul şi de toată seminţia lor cea răspândită şi supunându-i legăturilor celor nedezlegate ale anatemei.

Dar şi neamul bulgarilor, cel barbar şi urâtor de Hristos, s-a întors la o aşa blândeţe şi cunoştinţă de Dumnezeu încât, părăsind orgiile demonice ale strămoşilor şi scuturând înşelăciunea superstiţiei elineşti, s-a altoit în chip minunat pe credinţa creştinilor.

Dar, o!, sfat şi faptă vicleană şi pizmaşă şi fără Dumnezeu! Căci istoria aceasta, pricină fiind de bune vestiri, se schimbă în mâhnire, din pricină de veselie şi bucurie se preface în nenorocire şi lacrimi. Pentru că n-au trecut nici doi ani de când neamul acela cinsteşte închinarea cea dreaptă a creştinilor, că nişte bărbaţi rău credincioşi şi urâcioşi - şi cum nu i-ar putea numi cel bine credincios pe aceştia? -, bărbaţi ieşiţi din întuneric - căci partea de la apus i-a născut pe ei -, vai de mine! cum voi povesti mai departe? Aceştia, tăbărând peste neamul de curând închegat în dreapta credinţă şi de curând unit ca un fulger sau cutremur sau grindină deasă, sau, ca să spun mai potrivit, ca un mistreţ sălbatic în via Domnului, şi cu picioarele şi cu dinţii, adică cu căile purtării lor ruşinoase şi cu stricarea dogmelor, pe cât le-a dat voie îndrăzneala lor, risipindu-l l-au

prăpădit pe cel iubit şi de curând creştinat. Căci cu toată şiretenia s-au pornit să-i strice şi să-i tragă de la dogmele cele drepte şi curate şi de la credinţa neîntinată a creştinilor.

Şi mai întâi i-au dus pe aceştia, împotriva celor legiuite, la a posti sâmbăta. Dar cea mai mică încălcare a celor predate poate să împingă spre dispreţuirea întregii învăţături. Apoi, tăind prima săptămână de post din celălalt post, i-au atras la băutul de lapte, la mâncarea de brânză şi la îmbuibarea cu unele ca acestea, lărgindu-le lor prin aceasta calea abaterilor şi întorcându-i de la calea împărătească cea dreaptă. Încă şi pe preoţii care se distingeau în nuntă legiuită, ei care pe multe fiice le-au arătat femei fără de bărbat şi pe femei crescând copii care nu pot vedea tată [Sfântul Fotie se referă la urmările impunerii în Apus a obligaţiei clericilor de a nu se căsători, cei deja căsătoriţi fiind obligaţi să se despartă de soţiile lor legitime], ei, i-au făcut (pe oameni) să se scârbească şi să-i respingă pe preoţii adevăraţi ai lui Dumnezeu; însămânţând între ei seminţele cele aruncate de Manes (din care se trag Maniheii), au prăpădit prin semănarea neghinei sufletele în care abia începuse să odrăslească sămânţa dreptei credinţe.

Însă ei nu se înfioară nici când îi miruiesc din nou pe cei care au fost unşi cu Mir de către preoţi; înălţându-se pe ei înşişi episcopi şi povestind grozăvii cum că ungerea preoţilor este nefolositoare şi se săvârşeşte în zadar.

Există oare cineva care să fi auzit cu urechile lui nerozia atât de mare pe care aceşti nebuni nu s-au sfiit să cuteze a o face? Să-i ungă din nou cu Mir pe cei o dată miruiţi şi să ia în râs Tainele cele preaînalte şi dumnezeieşti ale creştinilor, dănţuind în flecăreală întinsă şi largă? Negreşit aceasta este „înţelepciunea” celor cu adevărat rupţi de Taine. Căci ei spun că nu este îngăduit preoţilor să-i sfinţească cu Mir pe cei care se botează, ci doar arhiereilor le-a fost rânduit aceasta. De unde această lege? Şi cine este legiuitorul? Cine dintre Apostoli, cine dintre Părinţi, şi care dintre Sinoade? Sau când şi unde s-au întrunit? Şi cu votul cărei majorităţi? Nu-i este îngăduit preotului să-i pecetluiască cu Mir pe cei botezaţi? Aşadar, nici să boteze cumva, nici să slujească cele

preoţeşti; deci, ca să nu fie pentru tine preot pe jumătate, ci pe de-a-ntregul, să fie izgonit întreg în latura celor nesfinţiţi. Slujeşte Trupul şi Sângele Stăpânului Hristos şi prin acestea îi sfinţeşte pe cei iniţiaţi mai demult în Taine, deci cum nu-i sfinţeşte ungându-i cu Mir pe cei care acum se desăvârşesc? Preotul botează, săvârşind darul curăţitor pentru cel ce se botează, deci cum îl lipseşti de pază şi de pecete pe lucrătorul acestei curăţiri? Aşadar îl lipseşti de pecete: nici nu-i dai voie să slujească darului, nici să-i ducă prin el pe unii spre desăvârşire, astfel încât, când slujeşti alături de el, preotul tău, înfăţişîndu-se despuiat de renumele său, să te arate pe tine întâistătător şi episcop. [Defăimările de felul acesta la care erau supuşi preoţii ortodocşi canonici din ţinuturile bulgare ţinteau micşorarea autorităţii lor de slujitori în conştiinţa poporului şi înălţarea clericilor misionari catolico-latini trimişi de Papa spre a-i înlocui şi a aduce poporul sub autoritatea ecclesială a Romei].

Însă nu s-au oprit cu călcarea legii doar la acestea, ci, dacă există vreo încununare a relelor, au ajuns şi la ea. Căci pe lângă necuviinţele pomenite, ei au încercat cu îndrăzneală peste măsură, prin cugetări măsluite şi motive plăsmuite, să falsifice şi Simbolul cel sfânt şi dumnezeiesc, care are tărie de neîmpotrivit în toate adunările sinodale şi ecumenice. O, meşteşugirile celui viclean! Au răspândit în lume că Duhul Sfânt purcede nu numai din Tatăl, ci şi de la Fiul.

Cine vreodată a auzit ieşind de la rău-credincioşii de până la noi o vorbă ca aceasta? Ce şarpe înşelător a vărsat acest lucru în inima lor? Într-un cuvânt, cine din cei ce săvârşesc cele sfinte între creştini ar îngădui a se introduce două cauze în Sfânta Treime, Tatăl ca şi cauză a Fiului şi a Duhului, şi iarăşi Fiul ca şi cauză a Duhului, şi a desface în diteism monarhia Tatălui şi a sfâşia teologia creştinilor cu nimic mai prejos decât o face mitologia elină şi a necinsti rangul Treimii monarhice şi mai presus de fiinţă? Şi de ce să purceadă Duhul de la Fiul? Căci dacă purcederea din Tatăl este desăvârşită (şi este desăvârşită, fiindcă este Dumnezeu desăvârşit din Dumnezeu desăvârşit) ce sens mai are

purcederea din Fiul şi pentru ce? Pentru că acest lucru ar fi de prisos şi fără temei.

Încă mai mult, dacă Duhul purcede de la Fiul aşa cum purcede din Tatăl, de ce să nu se nască şi Fiul din Duhul aşa cum se naşte din Tatăl, astfel încât toate cele ale celor rău-credincioşi să fie lipsite de cucernicie: şi părerile, şi vorbele şi să nu rămână nici un lucru pe care ei să nu-l fi îndrăznit?

Însă bagă de seamă şi aceasta: dacă însuşirea Duhului se face cunoscută în aceea că El purcede din Tatăl, tot astfel şi cea a Fiului se face cunoscută în aceea că Fiul se naşte. După flecăreala acelora, însă, şi Duhul purcede de la Fiul, deci Duhul se deosebeşte de Tatăl prin mai multe însuşiri decât Fiul. Pentru că este comună Tatălui şi Fiului ieşirea Duhului din Ei, iar proprie Duhului este purcederea atât din Tatăl, cât şi de la Fiul. Însă dacă Duhul se distinge prin mai multe deosebiri decât Fiul, Fiul ar fi mai apropiat de fiinţa părintească decât Duhul şi astfel ei se vor apropia iarăşi de îndrăzneala lui Macedonie cea împotriva Duhului, jucând drama şi teatrul acelora [A lui Macedonie şi a adepţilor lui].

De altfel, dacă toate însuşirile comune Tatălui şi Fiului sunt neapărat comune şi Duhului, precum aceea de Dumnezeu, de Împărat, de Creator, de Atotţiitor, de a fi mai presus de fire, de Simplitate, de a fi fără formă, de Netrupesc, de Nevăzut şi toate celelalte cu desăvârşire, comună fiind Tatălui şi Fiului şi ieşirea din Ei a Duhului, atunci Duhul va purcede şi din Sine Însuşi şi va deveni propria Sa obârşie, cauză şi totodată cauzator, lucru pe care nici miturile elinilor nu l-au plăsmuit.

Dar şi dacă îi este propriu doar Duhului să se raporteze (să se mişte anagogic) la obârşii diferite, cum nu este atunci propriu doar Duhului să-şi aibă începătura din mai multe obârşii? [Dogma ortodoxă afirmă din descoperire că Fiul şi Duhul îşi au mişcarea (raportarea, mişcarea anagogică) către un singur principiu - persoana Tatălui - care este obârşia unuia (a Fiului) prin naştere şi a celuilalt (a Duhului) prin purcedere. Atât pentru Fiul cât şi pentru Duhul există o singură obârşie în Sfânta Treime - Tatăl -, iar nu două,

după cum afirmă adaosul Filioque].

Mai mult, dacă - în cele ce au născocit despre comuniunea Tatălui şi a Fiului - ei pun un zid între Duhul şi Aceştia, iar dacă Tatăl se leagă în comuniune cu Fiul după fiinţă, însă nu şi după vreuna dintre însuşiri, atunci ei îngrădesc înrudirea cea după fiinţă a Duhului (cu Aceştia). [Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt sunt de o fiinţă. Fiinţa dumnezeiască treimică, creatura n-o poate cunoaşte: „Pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată" (Ioan 1, 18). Însă Ea se face cunoscută lumii în relaţia dintre Persoane, relaţie descoperită ca însuşirea de a fi Tată (Născător), de a fi Fiu (Născut) şi de a fi Duh Sfânt (Purces). Deci numele Persoanelor celor unite în fiinţă ne dezvăluie însuşirile care Le deosebesc. Fiecare dintre cele trei însuşiri - născător, născut, purces - sunt specifice unei singure Persoane. Născocirea purcederii „şi de la Fiul" îngrădeşte înrudirea cea după fiinţă a Duhului cu celelalte Persoane în sensul că, dacă ar purcede de la Fiul, Duhul s-ar uni fiinţial cu Tatăl prin intermediul Fiului, iar nu direct printr-o legătură fiinţială].

Vezi cum aceştia în zadar şi-au dat loruşi numele creştinilor, şi asta mai mult spre vânarea lesnicioasă a celor mulţi. Duhul purcede de la Fiul: de unde ai auzit lucrul acesta? De la care Evanghelişti ai cuvântul acesta? Al cărui sinod este acest cuvânt blasfemiator?

Domnul şi Dumnezeul nostru zice: „Duhul, care din Tatăl purcede", pe când născătorii acestei nelegiuiri noi zic: „Duhul, care de la Fiul purcede". Cine nu-şi va astupa urechile faţă de această blasfemie peste măsură? Aceasta este potrivnică Evangheliilor, stă împotriva Sfintelor Sinoade, îi înlătură pe Sfinţii şi fericiţii Părinţi, pe Atanasie cel Mare, pe Grigorie cel vestit în teologie, pe împărăteasca podoabă a Bisericii şi stâlp al ei - Vasile cel Mare -, pe gura cea de aur a lumii de pretutindeni, marea înţelepciunii, pe cel cu adevărat (Ioan) Gură de Aur. Şi ce să mai spun despre cutare sau cutare? Cuvântul acesta blasfemiator şi luptător de Dumnezeu se porneşte împotriva tuturor sfinţilor prooroci,

apostoli, ierarhi, martiri laolaltă, şi împotriva înseşi cuvintelor Stăpânului.

Duhul purcede şi de la Fiul? Care din două, aceeaşi purcedere, sau una potrivnică celei din Tatăl? Dacă este aceeaşi, cum de nu se fac comune însuşirile, singurele prin care Treimea este Treime şi este închinată şi numită ca atare? Iar dacă este potrivnică aceleia, cum să nu scoată capul prin cuvântul acesta unii ca Manes şi Marcion, scoţându-şi limba luptătoare de Dumnezeu împotriva Tatălui şi a Fiului?

În afară de cele spuse, dacă Fiul s-a născut din Tatăl, iar Duhul purcede din Tatăl şi din Fiul, întrucât se raportează la două cauze, nu va scăpa nici de faptul de a fi compus.

Mai mult, dacă Fiul s-a născut din Tatăl şi Duhul purcede din Tatăl şi din Fiul, ce aduce nou Duhul? Nu cumva a purces şi altceva din El? Aşa încât, după părerea cea lui-Dumnezeu-împotrivitoare a acelora, să se conchidă că ipostasurile sunt nu trei, ci patru sau mai degrabă infinite; după al patrulea apărând pentru ei un altul, şi din acela altul, până când vor cădea în politeismul elin.

Pe lângă cele spuse, poate cerceta cineva şi aceea că, dacă purcederea Duhului din Tatăl împlineşte aducerea la existenţă, ce-i va folosi Duhului purcederea din Fiul de vreme ce aceea din Tatăl este de ajuns spre existenţă? Căci nu va îndrăzni cineva să spună că (o a doua purcedere) împlineşte altceva din cele privitoare la fiinţă, fiindcă acea fericită şi dumnezeiască fire se află cu totul departe de orice compunere şi dualitate.

Afară de cele spuse, dacă tot ceea ce nu este comun Treimii celei atotstăpânitoare şi deofiinţă şi mai presus de fire, este doar a unuia din cei trei, atunci purcederea Duhului nu este comună celor trei, deci este doar a unuia din cei trei. Aşadar care din două? Vor spune că din Tatăl purcede Duhul, şi vor lepăda atunci mistagogia cea nouă şi plăcută lor. Iar dacă spun că din Fiul, de ce nu au avut de la început curajul să-şi vădească întreg războiul lor cu Dumnezeu? Căci nu numai că Îl aşează pe Fiul ca purcezător al Duhului, dar Îl şi scot pe Tatăl de la aceasta; urmarea acestui lucru este,

desigur, acela ca, schimbând între ele şi naşterea cu purcederea, să spună grozăvii precum că nici Fiul nu s-a născut din Tatăl, ci Tatăl din Fiul, astfel încât ei să se facă întâistătători nu numai ai celor necinstitori, ci şi ai celor nebuni.

Şi bagă de seamă din aceasta cum se arată pe faţă scopul lor necinstitor şi nerod. Fiindcă tot ceea ce se gândeşte şi se spune despre Treimea preasfântă şi deofiinţă şi mai presus de fire, fie este comun tuturor, fie este însuşirea doar a unuia din cei trei; iar purcederea Duhului nici comună nu este, însă nici, cum spun aceştia, doar a unuia singur (milostiv fii nouă, iar blasfemia să se întoarcă asupra capetelor acelora), deci purcederea Duhului nu există în întregime în Treimea cea începătoare de viaţă şi atotdesăvârşită.

Şi alte mii ar putea adăuga cineva la cele spuse spre a dovedi greşeala părerii lor celei fără Dumnezeu, lucruri pe care întocmirea epistolei nu ne îngăduie să le aşternem şi să le adăugăm acum. De aceea şi cele ce s-au spus, au fost aduse la cunoştinţă în chip cuprinzător şi în forma dovezilor de amănunt şi a învăţăturii pe larg care, cu îngăduinţa lui Dumnezeu, sunt păstrate pentru adunarea comună.

Această rea-credinţă împreună cu alte nelegiuite lucruri le-au răspândit acei episcopi ai întunericului (căci se numeau pe ei înşişi episcopi) în neamul bulgarilor, şi vestea despre ei a ajuns la urechile noastre: am simţit în cele dinăuntru o lovitură de moarte, ca atunci când vede cineva cu ochii săi pe cei născuţi din pântecele său sfâşiaţi şi făcuţi bucăţi de târâtoare şi de fiare. Căci aceia care au pus osteneli şi dureri şi sudori pentru naşterea din nou şi desăvârşirea acelora, s-a întâmplat ca potrivit cu acestea să vină asupra lor tristeţe de nesuferit şi nenorocire pentru pierderea celor născuţi ai lor.

Căci atâta ne-am jelit pentru reaua pătimire ce a venit peste noi, pe cât de mare a fost bucuria ce ne-a umplut văzându-i pe aceştia sloboziţi din înşelarea cea veche.

Însă i-am plâns şi îi plângem pe aceia, şi nu vom da somn ochilor noştri până ce nu se vor îndrepta din cădere, nici genelor dormitare până ce nu-i vom aduce, pe cât ne este cu putinţă, în locaşul Domnului.

Însă pe noii înaintemergători ai apostaziei, pe slugile vrăjmaşului, pe cei vinovaţi de mii de morţi, pe prăduitorii ordinari, pe cei care cu atât de multe şi atât de mari smucituri au sfâşiat cu totul acel neam firav şi de curând întocmit în dreapta credinţă, pe aceşti înşelători şi luptători împotriva lui Dumnezeu i-am osândit prin dumnezeiască şi sinodală hotărâre, nu stabilind acum hotărârea osândirii lor, ci scoţând la iveală şi făcând cunoscut tuturor, din sinoadele de până acum şi din aşezămintele apostolice, osânda hărăzită lor.

Căci este în firea oamenilor ca să nu se încredinţeze atât de mult din pedepsele trecute, pe cât se înţelepţesc din cele pe care le văd cu ochii lor, iar pedepsele de acum sunt adeverite de potrivirea lor cu cele de mai înainte. Astfel, pentru că ei stăruiau în înşelarea lor cea în multe feluri, le-am vestit că sunt izgoniţi din turma creştinilor; căci şi canonul şaizeci şi patru al Sfinţilor Apostoli spune ca în acest fel să-i respingem pe cei ce se îndeletnicesc cu postul în sâmbete: «Dacă vreun cleric se va afla postind în ziua de duminică sau sâmbăta, în afară de una singură (sâmbăta patimilor), să se caterisească, iar de este laic, să se afurisească».

Iar canonul cincizeci şi cinci al Sinodului al VI-lea Ecumenic grăieşte, desigur, în acelaşi fel: „Fiindcă am aflat că în oraşul Romanilor postesc în sâmbetele din sfântul post al patruzecimilor (postul Paştilor), contrar obiceiului bisericesc ce ne-a fost predat, a socotit Sfântul Sinod să se ţină neclintit şi în Biserica Romanilor canonul care spune: «Dacă vreun cleric se va afla postind în ziua de duminică sau sâmbăta, în afară de una singură (sâmbăta patimilor), să se caterisească, iar de este laic, să se afurisească»".

Dar şi canonul al patrulea al sinodului de la Gangra, privitor la cei ce se scârbesc de nuntă, zice: «Dacă cineva face deosebire între prezbiterul însurat, zicând că nu trebuie să se împărtăşească de cinstitele daruri când liturghiseşte acesta, să fie anatema». De asemenea, împotriva acestora aduce hotărâre de obşte şi Sinodul al 6-lea, scriind în felul următor: „Fiindcă ni s-a făcut cunoscut că în Biserica Romanilor s-a

predanisit, ca rânduială de canon, ca aceia ce urmează a se învrednici de hirotonia în diacon sau prezbiter să făgăduiască că nu se vor mai împreuna cu soţiile lor, noi, urmând vechiului canon al acriviei şi rânduielii apostolice, voim ca însoţirile cele după legi ale bărbaţilor sfinţiţi să aibă tărie şi de acum înainte; nedezlegând în nici un chip unirea cu soţiile lor sau lipsindu-i pe ei de împreunarea unuia cu altul la vremea cuvenită. Astfel, de va fi aflat cineva vrednic de hirotonia în diacon sau ipodiacon, acesta să nu fie în nici un chip împiedicat să urce la rangul acesta, având soţie după lege, nici să i se ceară să făgăduiască la vremea hirotoniei că se va opri de la legiuita împreunare cu soţia sa. Pentru ca să nu fim nevoiţi să necinstim prin aceasta nunta cea legiuită şi binecuvântată de Dumnezeu prin a Sa venire, căci strigă glasul Evangheliei: «Ceea ce Dumnezeu a unit, omul să nu despartă», iar cel al Apostolului învaţă: «Cinstită este nunta în toate» şi «patul nespurcat» [Evrei 13, 4] şi «Te-ai legat cu femeie? Nu căuta dezlegare» [1 Corinteni 7, 27]. Deci dacă cineva, lucrând potrivnic canoanelor apostolice, va îndrăzni a-l lipsi pe vreunul dintre cei sfinţiţi, adică prezbiter, sau diacon, sau ipodiacon de împreunarea şi împărtăşirea cu femeia sa legiuită, să se caterisească. Aşijderea şi dacă vreun prezbiter sau diacon, din pricină de evlavie, va lepăda pe femeia sa, să se afurisească, iar stăruind în aceasta, să se caterisească”.

Iar dezlegarea primei săptămâni (de post) şi miruirea din nou a celor deja botezaţi şi miruiţi, socotesc că nici nu este nevoie de canoane spre a le osândi, istorisirea însăşi a lucrului întrecând orice culme a necinstirii.

Însă nu e mai puţin covârşitoare blasfemia cea împotriva Duhului, sau mai degrabă împotriva întregii Sfinte Treimi, căci chiar dacă nimic altceva din cele spuse mai înainte n-ar fi cutezat ei a le face, aceasta numai este de ajuns pentru a-i supune sub mii de anateme.

Am găsit de cuviinţă, după vechiul obicei al Bisericii, să facem cunoscute acestea, spre ştiinţă, frăţiei voastre întru Domnul, şi vă îndemnăm şi rugăm ca fără preget

să vă faceţi împreună luptători cu noi spre surparea acestor căpetenii rău-cinstitoare şi fără Dumnezeu, şi să nu părăsiţi rânduiala părintească pe care înaintaşii noştri, prin cele ce au săvârşit, ne-au predat-o spre păstrare, ci cu grabă multă şi fără preget să apucaţi a trimite, în locul vostru, oarecare locţiitori, bărbaţi care să vă reprezinte, împodobiţi cu dreaptă credinţă şi sfinţenie, cu cuvânt şi cu trăire, astfel încât să alungăm din Biserică această cangrenă târâtoare a necredinţei de curând apărută, iar pe cei ce cu furie au vrut să răspândească sămânţa vicleniei asupra neamului nou alcătuit şi de curând închegat să-i smulgem din rădăcină şi prin hotărâre comună să-i dăm focului, care-i va primi pe cei blestemaţi, după cum poruncesc cuvintele Domnului.

În acest fel, izgonind necucernicia şi întărind buna credinţă, avem bune nădejdi să se reîntoarcă la credinţa ce le-a fost predată, nou-catehizata în Hristos şi nou-luminata obşte a bulgarilor. Căci nu numai neamul acesta şi-a schimbat necredinţa de mai înainte în credinţa în Hristos, ci şi neamul despre care mulţi şi de multe ori povestesc şi care i-a lăsat pe toţi în urmă în cruzime şi ucideri fără vină, adică acela numit Ros (Ruşii), care, robindu-i pe cei din jurul lor şi umplându-se de mândrie din aceasta, şi-a ridicat mâna şi împotriva puterii Romane. Însă acum şi aceştia au schimbat credinţa idolească şi fără Dumnezeu pe care-o aveau mai înainte cu închinarea cea curată şi fără pată a creştinilor şi în loc de jafurile împotriva noastră şi de marea lor cutezanţă din ultima vreme, s-au aşezat pe sineşi cu dragoste în rândul celor supuşi şi prieteni, şi atât de mult s-a aprins în ei râvna şi zelul credinţei - iarăşi strigă Pavel: «Binecuvântat fie Dumnezeu în veci» -, încât să primească şi episcop şi păstor şi să îmbrăţişeze cu multă silinţă şi luare aminte felul de închinare al creştinilor.

Deci părăsind ei astfel, cu harul iubitorului de oameni Dumnezeu, care «vrea ca toţi oamenii să se mântuiască şi la cunoştinţa adevărului să vină» [1 Timotei 2, 4], vechile lor credinţe şi schimbându-le pe acelea cu credinţa cea curată a creştinilor, dacă şi frăţia voastră se va ridica şi cu aceeaşi voinţă va lucra împreună cu noi la tăierea şi

arderea lăstărişurilor, suntem încredinţaţi că, în Domnul Iisus Hristos, adevăratul nostru Dumnezeu, turma Lui va spori încă mai mult şi se va împlini ceea ce s-a spus: «Toţi Mă vor cunoaşte, de la cel mai mic până la cel mai mare» [Evrei 8, 11], şi «în tot pământul a ieşit vestirea» învăţăturilor apostolice «şi la marginile lumii cuvintele lor» [Psalmul 18, 4].

Trebuie, aşadar, ca cei trimişi să reprezinte în locul Vostru sfânta şi cuvioasa Voastră faţă, să fie însărcinaţi cu autoritatea voastră, care v-a fost dată prin alegerea sorţilor în Duhul Sfânt, astfel încât şi asupra acestor capitole şi asupra altora asemeni acestora să aibă autoritatea tronului apostolic şi să poată vorbi şi făptui neîngrădiţi. Căci şi din părţile Italiei ne-a fost trimisă o epistolă sinodală plină de acuzaţii de negrăit, pe care cei ce locuiesc în Italia le-au răspândit cu multă osândire şi mii de jurăminte împotriva episcopului lor. Nu trece cu vederea pe aceştia care se pierd în chip vrednic de plâns şi sunt apăsaţi de o atât de grea tiranie şi pe cei ce tratează cu dispreţ legile sfinte şi răstoarnă toate aşezămintele Bisericii, fapte care şi mai demult au fost aduse în auzul tuturor de către călugări sau prezbiteri care se întorceau de acolo. Aceştia au fost Vasile şi Zosim, precum şi Mitrofan şi alţii împreună cu ei, care s-au plâns de această tiranie şi chemau cu lacrimi la apărarea Bisericilor. Iar acum, cum am apucat să spun, ne-au sosit de acolo diferite scrisori de la mai mulţi, pline de toată tragedia şi de mii de plângeri, ale căror copii (verbul „a copia”), la rugămintea şi cererea acelora - căci ne-au şi îndemnat cu juruinţe grozave şi cu rugăminţi să le dăm pe acestea mai departe la toate tronurile arhiereşti şi apostolice, ca să înfăţişeze prin citirea lor situaţia - le-am ataşat la gramata noastră, aşa încât, adunându-se, în Domnul, Sfântul Sinod a toată lumea, să se statornicească prin hotărâre comună, şi privitor la acestea, cele încuviinţate de Dumnezeu şi de canoanele sinodale şi să se înstăpânească pacea adâncă în bisericile lui Hristos.

Şi nu numai pe prea fericirea voastră o chemăm la această adunare, ci şi pe celelalte tronuri arhiereşti şi apostolice, dintre care unii s-au înfăţişat deja, iar alţii sunt

aşteptaţi să fie aici nu după multă vreme.

Frăţia voastră în Domnul să nu facă, prin vreo amânare sau întârziere de timp, ca fraţii acestei adunări să petreacă aici mai mult decât trebuie, cunoscând că, dacă din cauza acestei întârzieri se va săvârşi ceva nedeplin, nu altcineva, ci adunarea însăşi va atrage asupra ei osânda.

Şi am socotit că trebuie să adăugăm scrisorilor, spre a fi înmânată plinătăţii Bisericii voastre, şi aceea ca ea să aşeze şi să numere împreună cu cele şase Sfinte Sinoade Ecumenice şi Sfântul Sinod al şaptelea Ecumenic. Fiindcă a ajuns la noi vestea că unele Biserici ale tronului vostru apostolic numără Sinoadele Ecumenice până la al şaselea, iar pe cel de-al şaptelea nu-l cunosc. Însă celor hotărâte la acesta le acordă importanţă şi respect mai presus decât orice. Pe acesta să-l proclame în Biserică, precum pe celelalte care până acum se bucură de recunoaştere, deşi el îşi păstrează pretutindeni un rang egal cu acelea.

Pentru că el a doborât o mare nelegiuire, având împreună şezători şi împreună judecători pe cei ce au venit de la cele patru tronuri arhiereşti; căci au fost de faţă, după cum e cunoscut, din partea tronului vostru apostolic al Alexandriei, prezbiterul monah Toma şi cei împreună cu dânsul, din partea Ierusalimului şi a Antiohiei, Ioan şi cei împreună cu dânsul, iar din partea bătrânei Rome, prea cucernicul protoprezbiter Petru şi un alt prezbiter Petru, monah şi egumen al sfintei mănăstiri a Sfântului Sava de la Roma.

Şi adunându-se toţi aceştia împreună cu dumnezeiescul şi prea sfinţitul şi de trei ori fericitul nostru părinte Tarasie, arhiepiscopul Constantinopolului, s-a întrunit marele Sinod al şaptelea Ecumenic, care a doborât şi a biruit reaua credinţă a luptătorilor împotriva icoanelor, sau a luptătorilor împotriva lui Hristos, şi ale cărui procese-verbale, poate din cauza ocupării ţinuturilor de către neamul cel barbar şi străin al arabilor, nu ne-a fost foarte lesne să vi le aducem. Din această cauză, foarte mulţi din cei de pe la voi, deşi cinstesc şi respectă rânduielile acestuia, nu au cunoştinţă, după cum spun, că ele aparţin

Sinodului acestuia.

Trebuie aşadar, precum am spus, ca şi acest mare şi Sfânt şi Ecumenic Sinod să fie recunoscut dimpreună cu cele şase dinaintea lui. Pentru că a nu săvârşi şi a nu rândui acest lucru înseamnă în primul rând a nedreptăţi Biserica lui Hristos, trecând cu vederea un atât de mare Sinod, şi a rupe şi a desface legătura şi unirea acestuia cu o atât de mare parte a lumii. Iar, în al doilea rând, şi luptătorii împotriva icoanelor, a căror rea-credinţă ştiu c-o urâţi cu nimic mai puţin decât pe cea a altor eretici, se fălesc cu gura că nu un Sinod Ecumenic le-a doborât reaua-credinţă, ci au fost osândiţi de hotărârea unui singur tron, găsind pretext să vorbească minciuni.

Pentru toate acestea cerem şi vă îndemnăm ca fraţii pe fraţi, sfătuindu-vă cele de cuviinţă, ca în scrisorile sinodale şi în toate celelalte înscrisuri şi discuţii bisericeşti să-l număraţi şi să-l cuprindeţi pe acesta alături de cele şase Sfinte Sinoade Ecumenice, aşezându-l ca al şaptelea împreună cu acelea.

Iar Hristos, adevăratul Dumnezeul nostru, cel dintâi şi marele arhiereu, Cel care de bună voie s-a dat pe Sine pentru noi spre junghiere, şi dând sângele Său ca plată de răscumpărare pentru noi, să dea ca cinstitul şi arhierescul vostru cap să se arate mai presus decât neamurile barbare care vă înconjoară, să facă să împliniţi liniştit şi netulburat calea vieţii, să dea încă şi să vă învredniciţi şi de moştenirea cea de sus cu bucurie şi veselie de negrăit, unde este locaşul tuturor celor ce se veselesc şi din care a fugit toată întristarea şi suspinul şi mâhnirea în Însuşi Hristos adevăratul Dumnezeul nostru, a Căruia este slava şi stăpânirea în vecii vecilor. Amin.

Vă rog mult, după datoria dreptăţii părinteşti, nu încetaţi să pomeniţi şi voi pe smerenia noastră”.

Epistola enciclică a lui Fotie îl întărită pe Papa Nicolae

Epistola enciclică a lui Fotie, alături de cea scrisă de împărat către bulgari, care a ajuns şi la Roma, l-a tulburat pe Nicolae, aşa încât i-a chemat de îndată pe episcopii din Galatia şi Germania ca aliaţi, ca şi cum un vrăjmaş înfricoşător zguduise stăpânirea papală. Ca urmare, le-a poruncit acestora să întrunească fiecare sinodul eparhial şi să hotărască ce este de făcut, înaintându-i cât de repede propunerile convenite. „Duşmanul, spunea el, fie este văzut, fie nevăzut, nu se teme decât de unirea noastră în păreri. Să pornim aşadar împotriva vrăjmaşilor comuni, nu cu armate separate, ci toţi împreună, ca o armată ordonată în bătălie" [vezi J.N. Jager, Histoire de Photius, pag. 161].

Multă şi mare este puterea ta, prea sfinţite Fotie! Având ca armă trestia ta cea prea uşoară şi purtătoare de biruinţă, ai lovit tiara (coroana) papală, făcând trupele papale să coboare la luptă cu carele şi călăreţii toţi, şi să se retragă biruite în ruşine, şi având ca alinare pentru mâhnirea lor doar aceasta: vorbele de ocară şi blestemele, care până acum sunt vărsate cu nesaţiu împotriva pomenirii tale. Aşadar, punând înainte ca un cântec de luptă epistola către Nicolae, bunul Jager cântă cu entuziasm, spunând următoarele despre lupta ce stă înainte:

„Se vede din această scrisoare că Papa înţelegea întreaga întindere a „răului" pe care l-ar putea produce Fotie cu talentul său prodigios, precum şi necesitatea de a lupta de acum înainte împotriva lui nu corp la corp, cum s-a procedat până acum, ci cu toţi episcopii împreună, ca o armată ordonată pentru bătălie" [vezi Fleury, Istoria bisericească, vol. XI, p. 177-186].

Schisma, cu un secol înainte de Fotie

Pichler, scriind despre schismă, spune următoarele:

„Ruptura dintre Roma şi Constantinopol era deja mare şi de netrecut încă cu o sută de ani înainte de Fotie. Ura latinilor faţă de greci este expusă limpede în epistolele lui Ştefan al II-lea şi Pavel I către Pepin. Acesta din urmă îi scrie lui Pepin în anul 766: «Îţi este cu desăvârşire cunoscut cât de mare şi vicleană este răutatea cea necredincioasă a ereticilor greci care, deşi Dumnezeu le este potrivnic, gândesc şi urmăresc neîncetat lucrul acesta: cum să umilească şi să calce în picioare sfânta biserică catolică şi apostolică şi să distrugă credinţa drept slăvitoare şi tradiţia Părinţilor»” [Codex Carolinus, PL XCVIII, 37; de asemenea ed. W. Gundlach, Hanover, 1892,1,182. Optime tibi compertum existit, quanta qualisque sit impia hereticorum maliţia, inhianter meditantes atque insidiantes, qualiter Deo illis contrario sanctam catolicam et apostolicam ecclesiam humiliare atque conculcare et fidem orthodoxam atque sanctorum patrum traditionem destruere possint].

La Roma exista planul ca latinii să devină independenţi faţă de Constantinopol şi să instaureze un Imperiu Roman, latinii invocând în favoarea acestui plan „donaţia” lui Constantin (donatio Constantini). Cel dintâi Papă care, adresându-se lui Carol cel Mare, dă glas limpede acestui lucru şi menţionează donaţia lui Constantin este Adrian I. Faţă de Carol, el îi caracterizează pe greci ca fiind „oameni urâţi de Dumnezeu şi corupţi”.

Pichler consideră ca motiv al duşmăniei celor două Biserici, sau mai bine spus al duşmăniei apusenilor faţă de răsăriteni, Imperiul greco-bizantin pe care apusenii nu-l sufereau. Iată motive invocate de el:

Pentru că în Apus a fost instaurat Imperiul Roman de către Carol cel Mare şi pentru că împăratul Bizanţului era numit în Apus „împărat al grecilor”, ei i-au negat

acestuia titlul de „împărat Roman”. Cât timp a existat Statul Bizantin, aceasta a fost cauza duşmăniei şi a schismei dintre cele două Biserici [Pichler, Geschichte der kirchlichen Trennung... vol. I, p. 180-211].

Noi socotim că două au fost motivele principale ale urii apusenilor îndreptate împotriva răsăritenilor: ura înnăscută a minciunii împotriva adevărului şi însuşirea caracterului grecului de a nu accepta robia.

Cei care i-au imputat schisma prea sfinţitului Fotie, au pronunţat o mulţime de acuzaţii împotriva lui şi a caracterului lui. Mulţi le-au preluat pe cele ale duşmanilor lui personali. Şi fiindcă una dintre acuzaţii era aceea a asprimii lui, publicăm două epistole ale acestuia către cezarul Vardas, din care se vede bunătatea, îngăduinţa şi caracterul filantrop al lui Fotie.

Epistole ale lui Fotie către cezarul Vardas care dau mărturie despre smerenia creştină a acestui bărbat şi care desființează calomniile duşmanilor îndreptate contra lui

Epistolă privitoare la clericul Vlasie, care se afla în pericol.

„Încă înainte de a cerca lucrul, mă ştiam pe mine nevrednic şi de treapta arhierească şi de lucrarea pastorală. De aceea, dus şi tras fiind, simţeam descurajare în faţa acestora; şi fie ca moartea să mă fi răpit înainte de alegerea de atunci, mai bine zis de sila nesuferită (cu care am fost tras). Căci nu m-ar fi înecat atât de multe şi mari valuri de rele, revărsate fiecare peste ticălosul meu suflet, a căror aşteptare şi nădejde - căci firea oamenilor este foarte deprinsă a pricepe greutăţile viitoare, mai ales când nenorocirea se abate asupra ei - m-a tulburat atunci cu totul şi m-a cuprins, şi de care plângeam, fiind lovit şi durându-mă amar, ceream înduplecare, făceam tot ce se poate, rugând ca aceia care au hotărât şi m-au silit să încuviinţeze să se ia de la mine paharul grijilor şi ispitelor celor multe şi felurite.

Acum, însă, lucrurile acestea mă învaţă şi mă mustră pe mine nevrednicul, şi nu mai este teama de cele aşteptate, ci durere pentru lipsa celor cuvenite şi suspin şi strâmtorare de la cele ce deja au pus stăpânire pe mine. Căci când văd preoţi, oricine ar fi ei, suferind toţi împreună pentru o vină, loviţi, confiscându-li-se averea, înjosiţi, tăindu-li-se limba - îndură-te, Doamne, de păcatele noastre -, cum să nu-i fericesc mai mult decât pe mine pe cei ce s-au săvârşit? Cum să nu socotesc sarcina cu care am fost împovărat ca o mustrare a păcatelor mele? Om nevoiaş, fără ocrotire, care nici mintea n-o avea

nevătămată - lucru pentru care este mai potrivit a fi miluit, iar nu necăjit - a pătimit atâtea rele laolaltă: a fost vândut, a fost bătut, a fost pus în închisoare; şi neînduplecat, i-a fost tăiată limba, şi aceasta în timp ce purta preoţia; în favoarea căruia de multe ori am mijlocit, de multe ori am rugat, pentru care eu, cel deşert, am primit cuvinte de nepăsare, lucru pe care-l cunosc cei care au văzut. Şi dacă aceştia au uitat, nu a uitat Dumnezeu.

Ce nădejde să am, aşadar, către cele nevăzute, când în cele învederate şi care îmi stau în faţa ochilor nu izbutesc într-atât şi sunt batjocorit? Cum, mijlocind eu şi pentru păcatele voastre şi pentru ale poporului, voi dobândi ispăşirea, când mijlocind la voi în favoarea unuia am căzut în aşa măsură şi am fost dat la o parte în acest chip?

Am scris acestea cu sângele lacrimilor; mai departe ține de tine să primeşti epistola aceasta ca pe cea dintâi sau ca pe cea din urmă. Eu îţi spun înaintea Domnului că dacă acesta este scopul vostru, ca - în rugăciunile şi chemările noastre întemeiate - să fim respinşi şi izgoniţi, şi dacă nu i se face acelui nenorocit vreo uşurare şi mângâiere în felul în care este cu putinţă, nu voi scrie, nici nu voi mai supăra altcumva, ci mă liniştesc cercetându-mă pe mine însumi şi jelindu-mă pentru cele ce mă privesc. Căci dacă, împreună cu cele de toată ziua, cu ispitele şi împrejurările care ni se ivesc dinafară, îmi voi pierde şi ticălosul meu suflet, aş fi mai nenorocit decât toţi oamenii”.

Şi într-o altă epistolă către acelaşi cezar scria astfel:

„Ocărâți fiind, ne bucurăm; însă ne doare, fiindcă aceia care ne ocărăsc sunteți voi, cei de care atârnau nădejdile noastre de a găsi ocrotire de atacurile care pot veni de la alţii. Şi cel mai greu este faptul că, pătimind pe nedrept, suntem acuzaţi că nedreptăţim; şi suntem acuzaţi în scris, de către aceia de la care noi suferim în fiecare zi multe din acestea, că uneltim înşelătorii. Mulţumim aşadar pentru toate Mântuitorului nostru Dumnezeu; şi dacă n-am şti că viața de acum este loc de ispite, tare ne-am jeli pentru cele ce ni se întâmplă”.

Cuvintele acestor epistole au curs cu atâta expresivitate din sufletul îndurerat şi atât de compătimitor al lui Fotie, încât era imposibil să poată cere cineva un răspuns de apărare mai bun la clevetirile de om deosebit de aspru plăsmuite împotriva lui. Prezbiterul, pentru care Fotie mijloceşte cu atâta căldură, este acel Vlasie căruia i-a fost tăiată limba pentru curajul vorbirii, deşi duşmanii lui Fotie vor încerca să-l cuprindă şi pe acesta în numărul victimelor făcute de aşa-zisa lui „ambiţie". Prin urmare, acesta este gradul de credibilitate a celorlalte calomnii lansate de aceştia, calomnii pentru care pe drept se indignează Fotie.

Izgonirea lui Fotie şi ridicarea lui Ignatie

Izgonirea lui Fotie a fost neaşteptată, anticanonică şi în afara legii, precum la fel de în afara legii a fost şi ridicarea lui Ignatie pe tronul patriarhal, acesta fiind caterisit de un Sinod Ecumenic. Vasile, de îndată ce s-a urcat pe tronul împăraţilor Bizanţului, l-a coborât pe Fotie de pe tronul patriarhal şi, chemându-l pe Ignatie din surghiun, l-a întronizat şi i-a predat din nou cârma Bisericii. Care să fie oare motivele care l-au convins pe împăratul Vasile să purceadă cu atâta grabă şi atât de anticanonic la o astfel de înlocuire?

Istoricul Zonara scrie că împăratul, intrând la o sărbătoare oarecare în biserica cea mare (Sfânta Sofia) şi vrând să vină la împărtăşirea cu preacuratele Taine, a fost oprit de către Fotie, care l-a numit ucigaş de oameni. Faptul acesta îl repetă şi alţi cronicari: Iosif şi Gheorghe monahul, Leon Grămăticul şi chiar duşmanul lui Fotie, Simeon Logothetul, cel care i-a deformat istoria vieţii prin calomnii lipsite de cuviinţă. Mâniindu-se din această cauză, împăratul a întrunit un sinod la care l-a caterisit pe Fotie pe motiv că l-a îndepărtat nelegal pe Ignatie, ocupându-i tronul, şi l-a închis într-o mănăstire, iar pe Ignatie l-a readus pe tronul Constantinopolului.

În ediţia Epistolelor lui Fotie, Valettas scrie următoarele:

„În timpul acesta, la Curtea imperială se petrece o mare schimbare de care nu sunt străine intrigile papale. Împăratul Mihail, tânăr fiind şi modest, l-a promovat ca asociat la împărăţie pe Vasile Macedoneanul, acesta din urmă declarându-l pe Mihail fiu adoptiv şi moştenitor al tronului, dar pe care l-a ucis apoi într-un mod inuman şi nelegiuit. Acest Vasile a fost proclamat apoi împărat în luna septembrie a anului 867, la şaptesprezece luni după asasinarea lui Vardas. Potrivit obiceiului, Fotie l-a uns pe acesta împărat. Cu toate acestea nu i-a lăudat lipsa de recunoştinţă, ci mai întâi i-a mustrat

cruzimea, dezaprobând şi condamnând atunci cu curaj, aşa cum se cuvine întâistătătorului Bisericii, uciderea de tată săvârşită de acela. [Autorul are în vedere aici relaţia ca şi familială dintre Vasile şi Mihail, între ei neexistând înrudire de sânge. Deşi mai în vârstă cu aproape 25 de ani decât Mihail, Vasile a reuşit să intre în favorurile lui în aşa măsură încât l-a convins de necesitatea înlăturării prin ucidere a regentului Vardas, fapt petrecut la 21 aprilie 866. Luându-i locul de coregent la împărăţie, Vasile avea să-şi întărească poziţia, înlăturându-l apoi prin ucidere şi pe Mihail (23 septembrie 866), cel care-i fusese ca un părinte]. Şi venind, aşadar, după aceasta cel mânjit de sânge nevinovat să se împărtăşească cu preacuratele Taine, i-a strigat în public că este nevrednic de împărtăşirea Tainelor şi l-a izgonit din Biserică ca fiind mânjit de sângele binefăcătorului său. Umplându-se deci împăratul de mânie, îl coboară pe Fotie de pe tronul patriarhal şi-l întemniţează la mănăstirea Skepi, nu foarte departe de Constantinopol. Apoi îl aşează Patriarh pe Ignatie la 23 noiembrie 867”.

Este de ajuns să spunem că aceste informaţii istorice le primim de la diferiţi istorici bizantini şi de la duşmani ai lui Fotie, precum Simeon Magistrul şi Leon Grămăticul. Simeon Magistrul scrie: „Iar Patriarhul Fotie, venind împăratul în biserică şi urmând să se împărtăşească, îl numea pe el tâlhar şi ucigaş şi nevrednic a se împărtăşi; şi mâniindu-se acela... l-a alungat de pe tron şi l-a ridicat iarăşi, pentru a doua oară ca Patriarh, pe Ignatie cel între sfinţi” [Cronograful lui Teofan, PG 108, 688-689 şi următoarele].

La rândul său, Constantin Porfirogenetul, nepotul lui Vasile Macedoneanul, istoriseşte următoarele:

„Vasile, îngrijindu-se de reaşezarea Bisericilor lui Dumnezeu şi văzându-le tulburate de tumultul iscat de greşeala înaintaşului său, deoarece (Ignatie) a fost alungat

de pe tron şi îndepărtat de turma a cărei căpetenie era după lege, fiind succedat de un altul (de Fotie), a hotărât să restabilească pacea şi, prin sinodul comun şi adunarea arhiereilor de pretutindeni ai Bisericii lui Hristos, a potolit neliniştea pe cât se putea, dând tărie şi celui de-al şaptelea Sfânt Sinod de dinaintea acestuia...”.

Motivele expuse de nepotul împăratului ne fac cunoscute pricinile particulare ale lui Vasile pentru care s-a grăbit să-l readucă pe Ignatie şi să-l coboare pe Fotie. Graba stârnită de indignarea în faţa atitudinii lui Fotie nu micşorează, însă, şi importanța oarecăror motive politice.

Aflăm din istoria politică faptul că existau motivaţii politice ale gestului: era considerată necesară apropierea şi împăcarea cu Papa; atitudinea potrivnică şi duşmănia Papei Nicolae față de Biserica Răsăriteană şi față de imperiu îi provoca nelinişte împăratului de curând urcat pe tron prin asasinarea lui Mihail. De dragul său, împăratul l-a sacrificat pe Fotie, deoarece Fotie era persoana nepotrivită pentru o astfel de împăcare. Întorsătura lucrurilor l-a scos biruitor pe Papa Nicolae. Vasile şi Ignatie i-au scris Papei epistole prin care îl informau despre schimbările petrecute în conducerea Bisericii şi-l rugau să conlucreze în vederea reglementării definitive a chestiunii şi pentru întrunirea unui sinod ecumenic care să aibă ca obiect restaurarea păcii bisericeşti. Epistolele, şi îndeosebi cea a lui Ignatie, conţineau unele expresii de evlavie exagerată şi devotament fată de Papa. Vasile numea părerea Papei ca fiind apostolică şi de Dumnezeu insuflată. La rândul său, Ignatie adeverea faptul că „Domnul nostru Iisus Hristos, Cuvântul cel atotstăpânitor şi prea puternic, a rânduit un singur doctor ales şi universal al bolilor şi rănilor mădularelor Bisericii, adică pe cuvioşia Voastră cea frăţească şi părintească”.

Apoi, adăugând spusele Mântuitorului către Petru, pe care se sprijină primatul papal, spune: „Iar aceste fericite vorbe nu le-a mărginit prin vreo tragere la sorţi doar la

verhovnicul (Apostolilor), ci prin el le-a trimis şi tuturor ierarhilor bătrânei Rome. Şi mulţumită acestui fapt, din vechime şi de la început (arhiereii Romei) au fost cei care au dezrădăcinat smintelile cele viclene ale ereziilor şi nelegiuirilor ce s-au ivit. Şi acum, aşadar, Fericirea Voastră, care cu vrednicie hotărâţi prin puterea dată vouă de la Hristos, pe cel care tâlhăreşte a intrat pe fereastră în staulul oilor (pe Fotie)... cu lucrarea puterii tale apostolice şi ierarhice l-ai tăiat de la trupul de obşte al Bisericii".

Câtă decădere! O, Ignatie, cum ai trecut în uitare, în aşa măsură, istoria Bisericii tale? Cum ai tăgăduit adevărul? Cum ţi-ai trădat ortodoxia? Cum ai necinstit Sinoadele Ecumenice? Cum ai cutezat să-i jigneşti pe cei o mie de Părinţi ai Bisericii Răsăritene care cu un an mai înainte l-au osândit pe Papa Nicolae pentru erezie? Cine ţi-a dat, ca Patriarh, dreptul să scrii o astfel de epistolă? Însă nu! Nu ca Patriarh ai scris-o, ai scris-o ca simplu om, fiindcă niciodată până acum ea nu a fost recunoscută de Biserică ca fiind un înscris autentic al Bisericii. Cu adevărat, te-ai urcat pe tronul Constantinopolului fără a fi vrednic, fiindcă ai sacrificat toate de dragul înălţării tale: adevărul şi Ortodoxia. Dacă Biserica rămânea în stăpânirea ta, ai fi supus-o cu totul Romei. Din fericire însă, în sinodul cu participare restrânsă pe care l-ai întrunit sub denumirea de „ecumenic", au existat bărbaţi care au apărat după putere drepturile Bisericii. Cât de grozavă este patima iubirii de slavă şi a răzbunării!

Biserica Apuseană este cea care a avut iniţiativa de a-l proclama sfânt pe Ignatie, proclamare pe care Biserica Răsăriteană a acceptat-o prin partida zisă a ignatienilor. Ignatienii sunt cei care l-au înscris pe Ignatie în rândul sfinţilor şi l-au rânduit în ceata acelora din două motive: pentru a le sluji propriilor interese şi propriilor principii referitoare la sfinţenia conducătorului lor şi pentru a-l coborî pe Fotie în conştiinţa poporului şi a dobândi putere împotriva tovarăşilor lui Fotie. Dacă va citi cineva sinaxarul lui Ignatie, va întrezări duhul şi mâna unui adept al Bisericii Apusene, cel dintâi

insinuându-se în mintea cititorului, cea de-a doua împodobind viaţa lui Ignatie cu minuni cu totul fantasmagorice! Din probabilitatea de a se fi săvârşit vreo mică minune, ei argumentează sfinţenia lui Ignatie.

Sinod Ecumenic la Constantinopol

Papa Nicolae murind între timp, epistolele adresate lui au fost primite de succesorul său, Adrian al II-lea, care, convocând un sinod la Roma în anul 868, a condamnat ca fiind adunări nelegiuite toate sinoadele întrunite la Constantinopol împotriva tronului apostolic al Romei şi a lui Ignatie, l-a anatematizat din nou pe Fotie şi a acordat iertarea celor care au conlucrat cu el, cu condiţia de a dovedi căinţă şi de a se arăta ascultători faţă de dogmele papale. După aceea, a trimis trei locţiitori la Constantinopol pentru a comunica hotărârile emise şi pentru a obţine declaraţia explicită de supunere faţă de tronul roman şi faţă de dogmele lui, având grijă ca toate acestea să fie semnate de toţi arhiereii Răsăritului, şi pentru a prezida sinodul ecumenic care se stabilise deja a se întruni aici.

Sinodul acesta s-a întrunit la 5 octombrie 869. Vasile şi Ignatie au decis să se poarte cât se poate de împăciuitor în cadrul lui, cu atât mai mult cu cât scopul principal, sau mai bine zis singurul scop al sinodului, era acela de a se reînnoi condamnarea lui

Fotie şi a tovarăşilor lui, numiţi fotianiţi, care nu voiau recunoaşterea schimbării petrecute, adică validarea celor săvârşite de Vasile şi de Ignatie. Însă intenţiile acestea ale celor doi se pare că nu se identificau în întregime cu cele ale sinodalilor. Aceştia îşi dădeau acordul pentru condamnarea lui Fotie şi a fotianiţilor, însă nu şi acela de supunere a Bisericii faţă de Papa.

Întrunit ca ecumenic, sinodul acesta a adunat un număr foarte mic de episcopi. În răstimp de doi ani, Vasile şi Patriarhul abia au putut să strângă 18 ierarhi pentru prima şedinţă, iar numărul total al persoanelor adunate s-a ridicat, potrivit lui Anastasie Bibliotecarul, un papistaş zelos, la 128 de episcopi. [Se pare că nu au fost cu toţii episcopi, fiindcă alţi cronicari menţionează şi preoţi şi diaconi şi ipodiaconi. Ce înseamnă acest număr pentru a da unui sinod caracterul de ecumenic?].

Schiţa planului de unire, redactată în latineşte, a fost trimisă de la Roma de către Adrian pentru a fi semnată de arhiereii Răsăritului. Se pare că ea nu a fost acceptată de sinod, fapt pentru care nici nu a fost tradusă integral în greceşte, ci prescurtat şi într-o formă care anula cu totul termenii supunerii Bisericii Răsăritene faţă de tronul Romei. Episcopii Răsăritului au semnat deci această din urmă declaraţie reformulată în modul acesta în greceşte. Un fapt asemănător s-a petrecut şi sub Tarasie, la Sinodul al VII-lea Ecumenic, faţă de pretenţiile lui Adrian I.

Textul grecesc pe care l-au semnat răsăritenii spunea doar că-l anatematizează pe Fotie şi pe tovarăşii lui, că aprobă toate câte a hotărât Nicolae şi Adrian al II-lea privitor la el, însă nu cuprindea nimic referitor la puterea suverană a Papei.

Potrivit mărturiei lui Hergenrother [Paparigopoulos, *Istoria neamului elen*, vol. IV, p. 305. Joseph Hergenrother, 1824-1890, istoric bisericesc şi canonist german, a fost primul Cardinal-prefect al Arhivelor Vaticanului, funcţie instituită la Conciliul Vatican I], principiul predominant în discuţiile şi în deciziile sinodului acestuia este acela că nu Papa singur şi exclusiv, ci cei cinci Patriarhi, adică al Romei, al Constantinopolului,

al Alexandriei, al Antiohiei şi al Ierusalimului, sunt îndreptăţiţi să judece în comun asupra oricărei chestiuni care priveşte întreaga Biserică [Sinodul l-a dezminţit pe Ignatie].

Cel dintâi s-a pronunţat Patriarhul Ierusalimului, Ilie, spunând: „capetele patriarhale, Duhul cel Sfânt le-a aşezat în lume, pentru ca smintelile care apar în Biserica lui Dumnezeu prin ele să fie date pierzării", iar pe episcopul tronului vechii Rome îl numeşte simplu întâi-şezător.

La rândul său, mitropolitul Smirnei, unul dintre cei mai credincioşi adepţi ai lui Ignatie, scoţând în evidenţă „egalitatea deplină a celor cinci Patriarhi", a spus că Dumnezeu este Cel care a aşezat pe firmamentul Bisericii, ca nişte luminători mari puşi în linie dreaptă, capetele patriarhale ca să strălucească peste tot pământul, ca să cârmuiască ziua şi noaptea şi să despartă întunericul de lumină.

Însuşi împăratul Vasile exprimă mai limpede acest principiu, că problemele bisericeşti sunt judecate nu de un singur Patriarh, ci de adunarea Patriarhilor prin votul majorităţii, atunci când întreabă: „Un act a patru tronuri patriarhale, cine-l poate dezlega?".

De asemenea, epitropul imperial Ioan, în îndemnurile sale către fotinieni, îi întreabă pe aceştia: „arătaţi în clipa aceasta dacă, fie un eretic oarecare, fie un schismatic din orice loc a cugetat în afara a ceea ce cugetă cele patru Patriarhii şi nu s-a primejduit? Deci dacă astăzi cele patru Patriarhii, mai bine zis cinci, vă osândeşte pe voi, cine vă va ajuta vouă?" [„Patru Patriarhii", deoarece sinodul patriarhului Alexandriei nu a ajuns la timp la Constantinopol, ci la începutul anului 870, la cea de-a noua şedinţă a sinodului. Însă încuviinţarea de către el a părerilor participanţilor era cunoscută sinodului].

Pe de altă parte, reprezentanţii Papei, care au exercitat preşedinţia sinodului şi au ascultat toate părerile exprimate, nu numai că nu le-au pus la îndoială, ci, după cum observă Hergenrother, au recunoscut prin unele canoane ale acestui sinod, adică al 14-lea, al 17-lea şi, în mod hotărâtor, al 21-lea, egalitatea între ei a celor cinci cârmuitori ai

Bisericii. Sinodul a ţinut zece şedinţe, încheindu-şi lucrările la 28 februarie 870.

Chibzuind asupra celor petrecute la sinod

Cele petrecute la acest sinod sunt foarte importante pentru următoarele motive de o deosebită însemnătate: **a)** pentru îndepărtarea schismei produsă în urma celor petrecute cu Fotie, **b**) pentru recunoaşterea sinoadelor organizate la Roma de către Nicolae şi Adrian, prin care erau condamnate sinoadele şi hotărârile sinoadelor întrunite de către Fotie, **c)** pentru recunoaşterea de către sinod a Bisericii Apusene ca împărtăşind aceeaşi credinţă, în ciuda păstrării diferenţelor dogmatice ale apusenilor condamnate de către Fotie şi **d)** pentru proclamarea şi întărirea principiului egalităţii celor cinci Patriarhi, adică a pentarhiei bisericeşti existente la momentul acela.

Ridicarea schismei produse este un fapt de mare importanţă, deoarece sinodul n-a scos nici o vorbă despre diferenţele de credinţă, ci a ridicat schisma ca şi cum acestea nu existau. Desigur, această acţiune a sinodului a fost dictată de duhul înţelepciunii şi de necesitatea păcii celor două Biserici. A covârşit duhul îngăduinţei, care a covârşit de altfel în Biserica Răsăriteană şi înainte de Fotie şi în primii ani ai patriarhatului său. De dragul păcii şi al iubirii, diferenţele au fost lăsate la o parte, iar Bisericile s-au unit din nou în iubire, ţinând fiecare, fără atingere, cele ale sale. Curios este faptul că Fotie, după a doua lui aşezare pe tronul patriarhal al Constantinopolului, a dat uitării acea faimoasă enciclică a lui împotriva apusenilor şi a căutat să construiască relaţii strânse cu Papa Ioan al 8-lea,

pe care îl numea „prea sfinţit" şi „foarte ortodox" şi altele asemenea, după cum vom vedea la momentul potrivit.

Latinii au numit acest sinod ca fiind „al optulea ecumenic", iar răsăritenii l-au numit mai târziu „sinod mincinos", forţat şi în afara legii, numit „al optulea" în mod fals. Adevărul este că e un sinod local, iar nu ecumenic, deoarece, în primul rând, este sigur faptul că majoritatea arhiereilor Răsăritului necondamnaţi de sinod au lipsit de la el şi, în al doilea rând, nu a fost alcătuit vreun oros dogmatic, lucru care constituie una din caracteristicile de bază ale Sinodului Ecumenic. Principiul pentarhiei bisericeşti aşezat de acest sinod este potrivnic dogmelor referitoare la Sinoadele Ecumenice. Prin instituirea acestui principiu, sinodul limitează caracterul de autoritate al Sinoadelor Ecumenice. Principiul acesta este anticanonic şi înşelător, fiindcă lipseşte celelalte Biserici de dreptul de a discuta asupra chestiunilor bisericeşti; principiul acesta este asemănător celui al infailibilităţii Papei, cu singura diferenţă că există cinci infailibili în loc de unul.

Sinodul acesta a fost condamnat pe drept de către răsăriteni, deoarece nu numai că el nu a adăugat nimic privitor la credinţă, dar şi-a depăşit hotarele prin promovarea principiului egalităţii celor cinci Patriarhi. S-a desfăşurat într-o atmosferă de constrângere; s-a întrunit datorită unor motive politice; l-a afurisit pe prea sfinţitul Patriarh Fotie datorită pornirii pătimaşe împotriva lui şi a numeroşilor lui tovarăşi a Papilor şi a lui Ignatie dimpreună cu adepţii lui; nu reprezintă duhul întregii Biserici; a alcătuit un canon care se opune celor deja dogmatizate de veacuri referitoare la autoritatea Sinoadelor Ecumenice şi celor proclamate cu privire la adevărul dogmatic; reprezentanţii Patriarhilor Antiohiei, Ierusalimului şi Alexandriei nu erau reprezentanţi canonici, ci trimişi ai saracinilor, în favoarea cărora anturajul împăratului l-a convins pe acesta să le permită să se înfăţişeze în sinod ca reprezentanţi ai Patriarhilor menţionaţi. Pentru toate aceste motive, sinodul acesta şi-a pierdut caracterul de sinod ecumenic, ca să nu spunem caracterul de sfânt sinod [vezi *Adevărul religios*, p. 279].

Efectul canonului referitor la pentarhia bisericească

Încă din timpul desfăşurării acestui sinod, bulgarii au trimis ambasadori la Constantinopol pentru a cere rezolvarea de către cârmuitorii întregii lumi creştine a chestiunii: sub care dintre cele două tronuri trebuie să se supună Biserica bulgară, cel al vechii sau cel al noii Rome. În acest scop, la trei zile după terminarea acelui sinod lărgit, Vasile a întrunit un sinod particular al celor cinci Patriarhi pentru a rezolva chestiunea bulgară. Cu toate că a fost de faţă, Ignatie nu a participat la discuţii şi nici la luarea hotărârii, deoarece era, ca întâistătător al Bisericii Constantinopolului, parte implicată în cazul ce urma a fi judecat.

Dimpotrivă, când bulgarii şi-au înfăţişat cererea, locţiitorii Papei s-au grăbit să replice că bulgarii sunt deja supuşi tronului roman, fiindcă voievodul lor a trecut sub stăpânirea acestui tron dându-se pe sine, ţara şi neamul său acestuia şi primind de la acesta îndrumări, şi învăţături, şi episcopi, şi preoţi. Însă locţiitorii Patriarhilor Răsăritului s-au împotrivit spunând că ei nu au în vedere să judece starea de lucruri existentă, ci felul în care trebuie rânduite lucrurile. I-au întrebat deci pe bulgari cui aparţinea ţara lor când s-au supus creştinării şi ce preoţi existau atunci acolo: greci sau latini. Şi fiindcă bulgarii au răspuns că ţara aparţinea de greci şi că existau acolo doar preoţi greci, locţiitorii Patriarhilor Răsăritului s-au pronunţat în sensul că ţara se afla deja sub jurisdicţia tronului Constantinopolului, deoarece şi înainte de cucerirea ei de către bulgari ea se supunea tronului Bisericii acestuia.

În acel moment s-a declanşat o lungă discuţie al cărei rezultat a fost întărirea hotărârii precedente, în felul acesta fiind aplicat în practică în mod oficial canonul privitor la pentarhia bisericească. Locţiitorii Papei au protestat, însă hotărârea a fost dusă la

îndeplinire, astfel încât să rămână pentru totdeauna un fapt neîndoielnic acela că sinodul de la 869 a consfinţit egalitatea cârmuitorilor Bisericii, iar nu supremaţia unuia dintre ei [vezi Paparigopoulos, Istoria neamului elen, vol. IV, p. 311-312].

Întoarcerea lui Fotie şi reaşezarea lui pe tronul Patriarhal al Constantinopolului

Pe la anul 877 (după alţii ar fi anul 878), Patriarhul Ignatie s-a săvârşit din viaţă, iar la a treia zi după moartea lui, Fotie a preluat pentru a doua oară tronul patriarhal, la îndemnul împăratului. Paparigopoulos se întreabă:

„Cum a fost posibil acest lucru de vreme ce se aflau încă în vigoare declaraţiile sinodului lărgit întrunit cu opt ani mai devreme şi care, sub preşedinţia împăratului Vasile însuşi, l-a anatematizat pe Fotie într-un mod atât de solemn? Şi răspunde spunând că aceste sinoade târzii nu aveau în acel timp, precum se pare, importanţa care li s-a acordat ulterior şi, fiind întrunite în funcţie de anumite interese deosebite ale societăţii, ele nu dobândeau autoritate decât în măsura în care se socotea necesar să li se acorde această autoritate, după care erau puse deoparte fără multe formalităţi".

Părerea aceasta a lui Paparigopoulos este cu totul greşită, deoarece, dacă ar fi adevărat, acest fapt ar constitui o hulă grea aruncată împotriva Părinţilor care se adunau în Sfinte Sinoade, cât şi împotriva întregului cler al Bisericii Răsăritene, ca unii care necinstesc ceea ce este mai sfânt, făcându-se organe lipsite de conştiinţă ale statului, într-adevăr, nu ar exista o batjocură mai mare decât a întruni sinoade ale arhiereilor în numele lui Dumnezeu, având înaintea lor Sfânta Evanghelie şi cinstita Cruce, chemând pogorârea Sfântului Duh pentru ca apoi, din simţământul unei importanţe minime şi a duratei vremelnice a autorităţii celor decretate, să nu le mai dea importanţă. Prin părerea lui, Paparigopoulos a transformat sfintele sinoade în şedinţe parlamentare, hotărârile le-a transformat în proiecte de legi, iar pe episcopi în parlamentari care iau, fără conştiinţă, în

deşert numele lui Dumnezeu pentru a servi interese politice. Lucrul acesta este o gravă jignire aruncată pe nedrept împotriva Bisericii Răsăritene, jignire prin care autorul crede c-o apără.

Motivele pentru care sinodul lui Ignatie şi-a pierdut propria autoritate au fost de natură internă fiindcă, după cum am văzut, îi lipseau caracteristicile care dădeau autoritate sinoadelor. Participanţii nu aveau cugetarea pe care Paparigopoulos le-o atribuie. Ei s-au întrunit gândind că alcătuiesc un sfânt sinod ale cărui hotărâri vor avea validitate permanentă. Dacă există motive canonice sau de alt fel pe care Biserica întreagă le consideră puternice pentru desfiinţarea autorităţii hotărârilor unui sinod, acest lucru nu schimbă nici cugetarea părinţilor care alcătuiesc acel sfânt sinod, nici caracterul sinodului. Tocmai prin aceasta un sfânt sinod îşi pierde caracterul de „sfânt": dacă e vădit de departe că sfinţenia acestuia a fost încălcată. Există cazul în care validitatea hotărârilor unui sinod este desfiinţată pe motive canonice, dar există şi cazul în care sinodul se întruneşte din motive politice, iar ulterior hotărârile îi sunt desfiinţate fiindcă sunt creaţii politice. Prin urmare, Paparigopoulos a greşit gândind aceasta despre întrunirea Sfintelor Sinoade.

Fotie a revenit fără formalităţi pe tronul Constantinopolului, fiindcă sinodul lui Ignatie, din motivele menţionate, a decăzut cu totul în conştiinţa întregii Biserici şi a fost considerat ca şi cum nu a avut loc, deoarece majoritatea episcopilor nu a luat parte la el şi a condamnat cele petrecute. Acesta este motivul pentru care Fotie s-a urcat din nou pe tron fără formalităţi. Biserica Răsăriteană, cu excepţia lui Ignatie şi a prietenilor săi porniţi cu patimă împotriva lui Fotie, nu l-a considerat niciodată caterisit pe Fotie.

Atitudinea lui Fotie față de Papă

Îndată după revenirea lui, Fotie i-a scris Papei cu simţăminte prieteneşti şi inimă deschisă, dându-i vestea înălţării lui pe tronul Bisericii, rugându-l totodată să conlucreze prin apocrisiari la organizarea sinodului pe care plănuia să-l întrunească la Constantinopol în vederea validării celor petrecute.

Merită observat faptul că Fotie a dat uitării enciclica sa îndreptată împotriva Papei Nicolae şi a acceptat unirea din nou cu Biserica romană, unire refăcută prin sinodul lui Ignatie, nemaimenţionând deloc diferenţele dogmatice pentru care a supus Biserica romană judecăţii şi care-l determinase să declare ruperea de ea. Această schimbare de gândire ne duce la presupunerea că Fotie şi-a retras enciclica împotriva Papei Nicolae nu din pricina dispariţiei abaterilor dogmatice expuse în ea, ci din alte pricini, pe care le vom descoperi cu uşurinţă. Căci dacă alcătuirea enciclicei şi întrunirea unui numeros sinod împotriva Papei fuseseră dictate de motive dogmatice, întrucât Biserica romană nu-şi îndreptase deloc dogmele greşite, nu-i era îngăduit lui Fotie să mai aibă părtăşie cu ea după caracterizarea ei ca eretică.

De asemenea, dacă presupunem că a acceptat faptul împlinit, nu ar fi scutit de acuzaţia că de dragul tronului Patriarhiei a acceptat unirea împotriva convingerilor sale. O astfel de acuzaţie împotriva lui Fotie ar fi nemeritată, căci din epistolele sale către Vardas şi către pustnicul Teodor şi din cuvântările lui înaintea sinodului ce se va întruni nu mult după aceasta, se vede că Fotie a fost constrâns să se urce pe tron. Paparigopoulos îl nedreptăţeşte pe Fotie atribuindu-i o ambiţie dusă la extrem, interpretând greşit şi vrednic de plâns lipsa lui de ură faţă de împărat şi smerenia lui creştină în general, pe care le atribuia unor gânduri ascunse. Fotie a fost cu adevărat mare, Fotie a fost rugat, după cum vom vedea, să urce din nou pe tronul patriarhal. Şi s-a urcat pe el din duh de jertfă şi cu

gândul satisfacerii cererilor îndreptăţite ale numeroşilor săi tovarăşi.

Respingând deci această acuzaţie, se naşte întrebarea de ce Fotie îi recunoaşte ca fiind de aceeaşi credinţă pe aceia pe care cu doar un deceniu în urmă i-a afurisit ca eterodocşi?

Dezlegarea nedumeririi ne-o oferă relaţiile lui Fotie cu Biserica romană înainte de alcătuirea enciclicei. Înainte de a da enciclica, Fotie îi considera pe Papi de aceeaşi credinţă. În epistola lui Fotie către Papa Nicolae, vedem înfăţişat duhul şi cugetarea lui Fotie privitor la întâistătătorul Bisericii romane şi la Biserica Romei. În acea epistolă, Fotie apare cu totul diferit. Aşadar când a survenit schimbarea? Cauzele schimbării ni le fac cunoscute evenimentele istorice.

Neputând supune Bulgaria, Papa Nicolae a pornit un război aprig împotriva lui Fotie. După cum am văzut deja, în epistolele lui Nicolae către regele Bulgariei, către împăratul Mihail şi către Fotie însuşi, îl ataca aspru pe acesta din urmă. Am văzut de asemenea cum se lupta prin legaţii, prin cuvintele şi acţiunile lui ca să-l doboare pe Fotie. Papa Nicolae se obrăznicise cu totul. Izgonirea lui Fotie prin acţiunile lui Nicolae însemna umilirea Bisericii Răsăritene. Uzurparea Bulgariei şi felul în care s-a purtat clerul apusean în Bulgaria erau pricină de mare indignare. În Bulgaria, Papa şi clerul său nu încetau să răstoarne rânduielile de slujbă statornicite care le-au fost predate de Biserica Răsăritului, învăţând dogme noi şi semănând vrăjmăşie faţă de Biserica de la care şi-au luat aceste slujbe. [Paparigopoulos îl dojeneşte pe Fotie pentru că l-ar acuza pe nedrept pe Nicolae pentru adăugarea lui Filioque, acesta nefiind încă introdus la Roma. Este adevărat că la Roma nu fusese introdus încă, însă acest Papă Nicolae învăţa adaosul lui Filioque prin trimişii lui în Bulgaria. Iată ce citim în enciclica patriarhală către ortodocşii de pretutindeni: „Atunci Nicolae cel dintâi, pentru a arăta acelui popor barbar (al Bulgariei) că credinţa pe care a primit-o de la Constantinopol este nedesăvârşită şi că tronul apostolic (al Romei) o învaţă pe cea deplină şi dreaptă, le-a dat francilor învoirea s-o

propovăduiască pe aceasta fără sfială ca venind de la persoana Papei şi a scaunului apostolic, învăţând că Duhul Sfânt purcede şi de la Fiul etc.” (pag. 66). Iată motivul pentru care Fotie l-a numit pe Nicolae introducător al lui Filioque, cu toate că adaosul nu fusese introdus la Roma, fapte pe care Paparigopoulos pare că nu le-a avut în vedere].

Acest comportament al lui Nicolae şi al clerului său, l-a împins pe preaînţeleptul Fotie la scrierea acelei enciclice, cu scopul de a-l învăţa adevărul, tăindu-l de la trupul Bisericii şi îndreptând împotriva aceluia războiul pe care el îl ridicase cu atâta nedreptate împotrivă-i. Această stratagemă deosebit de inteligentă ar fi izbutit dacă nu ar fi venit pe neaşteptate moartea lui Mihail şi înălţarea lui Vasile Macedoneanul pe tronul Bizanţului care, odată întronat, l-a doborât pe Fotie şi l-a ridicat pe Ignatie.

Motivele care l-au silit pe Fotie să-şi schimbe atitudinea pe care o avusese faţă de Papa Nicolae au ţinut cont de noile realităţi. Poziţia lui Fotie care reiese din enciclică era îndreptată împotriva lui Nicolae, nu împotriva tuturor episcopilor Bisericii Apusene. Aceste motive nemaiexistând acum - Nicolae murind, iar pe scaunul papal şezând Ioan al 8-lea, bărbat cuviincios şi înţelept - lui Fotie nu i-a fost greu să reînnoade legăturile paşnice cu Apusul, lăsând la o parte diferenţele de credinţă de dragul păcii şi al dragostei, considerând de ajuns să se păstreze el dimpreună cu Biserica lui în duhul drept al Ortodoxiei şi arătându-se în continuare potrivnic susţinerii dogmei referitoare la purcederea Sfântului Duh. Pentru aceea s-a grăbit să reia legăturile cu scaunul Romei, întrerupte cu aproape un deceniu înainte.

Despre al optulea Sinod Ecumenic

Contrar înaintaşilor săi, care l-au considerat nevrednic de a i se da recunoaşterea, Papa Ioan nu a respins cererea lui Fotie şi nici persoana lui. Căci, după cum scrie, văzând cum toţi Patriarhii şi episcopii, chiar şi cei hirotoniţi de Ignatie, erau într-un suflet pentru alegerea lui Fotie, urmând pildelor de îngăduinţă din vechime care se arătau cu prilejul sinoadelor, a dat înapoi în faţa situaţiei create, în baza înţelegerii ca Fotie să nu aibă nici-o influenţă în Bulgaria, să ceară iertare în sinod şi să-i primească în comuniune pe toţi episcopii lui Ignatie.

Papa le-a poruncit legaţilor lui să-i afurisească pe toţi cei care evită părtăşia cu aceştia şi cu Fotie, iar pe Fotie să-l roage în faţa întregului sinod să nu intervină cumva în chestiunea Bulgariei, nici să hirotonească pe cineva în această eparhie. În baza acestei înţelegeri, toate sinoadele întrunite împotriva lui la Roma şi la Constantinopol urmau să fie socotite ca şi cum nu ar fi existat. Hotărârea aceasta a fost semnată la Roma, înaintea Papei, de către 17 episcopi. [din aceste două fapte reiese falsul, întâi, că pe cei pe care Papa i-ar recunoaşte din indiferent ce motiv, i-ar recunoaşte şi Dumnezeu şi, al doilea, că Papa ar fi înveşmântat cu autoritate sinodală pentru a-şi valida propriile decizii].

Sinodul s-a întrunit în biserica Sfânta Sofia din Constantinopol în anul 879, iar la el au participat 383 de părinţii episcopi, fiind cu toţii dintre cei aflaţi sub jurisdicţia tronului Constantinopolului. Sinodul a fost prezidat de Fotie, iar la el au fost prezenţi cei trei legaţi ai Papei şi locţiitori ai celorlalte tronuri patriarhale.

În prima şedinţă al celui de-al 8-lea Sinod Ecumenic, Zaharia de Calcedon a spus:

„Lucrul păcii este cu atât mai de cinste, cu cât şi Dumnezeu Însuşi pace este numit şi socotit a fi... Însă nu este multă vreme de când Biserica din părţile noastre a suferit o vătămare, nefiind ea scutită de răzvrătiri nici mai înainte, din cauza simplităţii stăpânitorului; însă ea a izgonit atunci răul şi s-a ridicat la o aşa de mare înălţime a văpăii. Care este pricina acestui fapt, pe care cu toţii cereţi s-o aflaţi? Întrebăm, şi deşi neobişnuit, este totuşi adevărat.

Ştiinţa dumnezeiescului bărbat, bogată atât în cele privitoare la sfintele şi dumnezeieştile Scripturi, cât şi la învăţăturile cele de obşte, cu o curăţie a minţii ca de copil şi firea omenească întrecând, cu totul înţeleaptă, având unită agerimea minţii cu blândeţea, de un caracter îngăduitor în toate şi măsurată, ce se arată mai bună decât toate plăcerile laolaltă, covârşind cu milostenia pe toţi care vreodată au alergat spre ajutorul ei, dovedind a avea smerenia lui Hristos, pe care se cuvine s-o aibă orice creştin şi cu atât mai mult arhiereii... având bune simţăminte faţă de cei păcătoşi din nemărginită iubire de oameni, lipsit de averi; care pe mulţi dintre eretici, pe mulţi dintre necredincioşi şi, mai mult decât aceştia, neamuri întregi pregătindu-le pentru a le întoarce la credinţa noastră cea fără prihană a creştinilor; şi văzând la el, simplu vorbind, toată virtutea câtă poate creşte în oameni.

Însă cum, dacă a lucrat cineva virtutea în aşa măsură şi atât de mult, virtutea aceasta, bună fiind, s-a făcut, dimpotrivă, pricinuitoare a răului, a vrăjmăşiei bisericeşti? Cred că toţi doriţi să aflaţi răspunsul. [prin grija marelui Fotie, a fost deschisă calea propovăduirii creştine către bulgari, vlaho-bogdani, ruşi, polonezi, boemi, unguri, pe lângă aceştia şi către transilvăneni, albanezi, glagoli, dalmaţieni etc. Dintre aceştia, unii au fost creştinaţi parţial, alţii cu toţii deodată, stârnind o puternică invidie la Vatican].

Acest prea sfinţit Patriarh al nostru, pe care-l vedeţi, a lucrat virtutea; aceasta, bună fiind, s-a făcut pricinuitoare de rău, atrăgând asupra ei pizma ce s-a făcut pricină a celor ce ni s-au întâmplat nouă tuturor; şi aveţi ca pildă potrivită pentru cele spuse, pe cel

dintâi şi marele Arhiereu Hristos... Acest lucru s-a întâmplat şi din cauza lui a fost dat jos de pe tron; a pătimit şi bine este a se linişti, căci asupra unora ca acestea e mai de folos tăcerea. Tăria binecredinciosului nostru împărat să repare înfrângerea... Şi e bine să se ia în socoteală şi părerea prea sfinţitului Papă Ioan, care vrea să curme cu totul cele ce s-au abătut asupra Bisericii spre pieire şi stricăciune”.

Şi mai spunea acesta că sinodul a fost întrunit nu din pricina Bisericii Răsăritene, ci din pricina celei Apusene, deoarece cea Răsăriteană a păzit de la început buna învoire şi buna înţelegere cu Patriarhul. Întreg sinodul a repetat acest lucru şi a explicat că majoritatea episcopilor nu a întrerupt comuniunea cu Fotie, iar alţii i s-au alăturat mai apoi. Şedinţa s-a încheiat cu polihroniul la adresa prea sfinţiţilor Patriarhi Fotie şi Ioan, fiind vrednic de observat că în urările de „întru mulţi ani” numele lui Fotie a fost pus înaintea numelui lui Ioan, fapt care nu se potriveşte câtuşi de puţin cu interpretările apusenilor despre suveranitatea papală, mai ales că faptul s-a petrecut în prezenţa legaţilor papali care aclamau împreună cu ceilalţi.

În cea de-a doua şedinţă s-a dat citire epistolelor Papei. Sinodul a răspuns pretenţiilor Papei, spunând că acceptă toate cele ce privesc pacea bisericească, cu excepţia celor ce cad în sarcina împăratului şi a guvernării ţinuturilor acestuia, şi consideră că problema subordonării Bulgariei nu este una duhovnicească, ci politică, îndreptăţind acţiunile iniţiale ale lui Fotie.

În această şedinţă, Fotie a istorisit fapte care merită luate în seamă şi pe care sinodalii le confirmau prin intervenţiile lor, istorisirile lui Fotie dezminţind acuzaţiile de iubire de stăpânire şi ambiţie nemăsurată aduse de adversarii săi:

„Nicidecum nu am ajuns pe tronul acesta din dorinţă; pentru aceea şi mai înainte cu multe lacrimi, căutând în tot chipul să întârzii aceasta şi fiind silit fără

înduplecare, m-am urcat pe acest tron arhieresc. Silă, mai întâi, din partea celui care împărăţea în vremea aceea, care-mi punea în faţă neapărata trebuinţă, încă şi a celor de pe lângă stăpânire. Dar nu numai din partea lor, ci şi din partea arhiereilor şi a preoţilor, şi fără ca eu să simt nimic din cele ce se lucrau, prin voturile tuturor într-un glas şi cu înscrisurile cele de obşte, au întărit şi au sprijinit constrângerea făcută de împărat. Iar după acestea, din judecăţi de Dumnezeu ştiute, părăsind tronul, am ales să nu fac vreo tulburare sau să cer să mi se facă dreptate în aceasta, ci, petrecând în mulţumire faţă de Dumnezeu, sufeream şi răbdam cele ce Acela a judecat şi chivernisit pentru mine, nici zgomot stârnind, nici auzul împărătesc supărând. Însă nici nu s-a născut în mine vreo dragoste pentru acest tron, fără însă a voi să mă lipsesc de nădejde. [Ignorând caracterul lui Fotie, Paparigopoulos scrie: „Este demn de consemnat că nu a încercat niciodată să facă demagogie, deşi i s-au dat o mulţime de motive pentru a o face; dar poate că în cazul de faţă, pentru a face demagogie, ar fi trebuit să încalce faţă de ceilalţi regulile cuvântului şi ale filozofiei”, vol. 4. p. 313. Ipoteza este cu totul eronată şi este desfiinţată de apologia lui Fotie. Nu este posibil ca acela care se respectă pe sine ca filozof să nu se respecte pe sine ca şi creştin].

Iar Domnul milei şi Dumnezeul lucrurilor minunate, deschizând pântecele milei şi al îndurării nu de-a dreptul pentru voi, ci pentru poporul cel mult şi fără număr al lui Hristos, părăsiţi fiind noi deja, după cum spuneam, de orice nădejdi, a rânduit să-l ia la Sine pe înaltul şi marele nostru împărat; şi nici pentru mijlocirea rugăminţii prietenilor, nici pentru altă osteneală sau silinţă depusă de cineva a binevoit să ne scoată din acel surghiun, ci din multă milă să ne întoarcă în cetate cu întâmpinare deosebită. Şi ajungând apoi fericitul Ignatie la sfârşitul vieţii, ne-am dat toată silinţa să strângem în orice fel şi să întărim pacea cu el, fapt care s-a petrecut când am ajuns la palat, căzând amândoi unul la picioarele celuilalt şi, dacă fiecare a greşit ceva faţă de celălalt, a fost slobozit prin iertarea greşelilor unul altuia.

După aceasta, fiind doborât de boală şi cerându-ne să fim de faţă, nu o dată sau de două ori, ci de multe ori m-am dus să-l vizitez, şi am ajutat cu câte mi-a stat în putinţă pentru a-i tămădui boala, cerând el aceasta. Căci până la urmă cuvântul de mângâiere are puterea să înduplece şi să i se facă pricină de vindecare, astfel încât în cele de pe urmă, dumirindu-se el mult în legătură cu mine, pe cei mai apropiaţi oameni ai lui i-a încredinţat în mâinile noastre, ca după plecarea aceluia (la Domnul) să fie ei purtători de grijă şi apărători (ai turmei). Şi îndată după ce s-a mutat acela de la cele omeneşti, împăratul nostru cel iubitor de Hristos mi-a pus la încercare hotărârea: mai întâi prin oarecare oameni de taină, iar apoi pe faţă, prin patricienii lui, a arătat că vrea să-şi impună voinţa, căci până în clipa de faţă nu există nici un motiv, nici n-a apărut vreo pricină de sminteli, nici vreo încălcare a păcii dintre unii şi alţii. «Ceata episcopilor cere înălţarea ta! Tronurile arhiereşti îşi dau votul! Suie-te pe tronul tău şi păstoreşte turma ta, pe care Hristos ţi-a încredintat-o de sus!». Astfel că apoi, solia patricienilor nu o dată, ci de două ori venind şi fiind trimisă înapoi fără să fi isprăvit ceva, însuşi bunul şi iubitorul de oameni împăratul nostru ne-a înfăţişat prin multe cuvinte de sprijin nevoia (întoarcerii pe tron).

Iar sfântul sinod a spus: «Aşa a fost, precum a povestit arhiereul lui Dumnezeu şi păstorul nostru»” [Paparigopoulos, nedreptăţindu-l evident pe marele bărbat, spune că îi linguşea pe împăraţi pentru a se menţine sau pentru a se sui pe tronul Patriarhiei].

S-a dat citire atunci epistolelor Patriarhilor Răsăriteni. Patriarhul Alexandriei i-a dat anatemei pe Iosif şi pe Ilie, cei numiţi locţiitori ai lui şi ai tronului Ierusalimului la sinodul precedent şi a făcut cunoscut că mitropolitul Toma, cel de-al treilea pseudo-locţiitor, din partea tronului Antiohiei, s-a căit şi a trimis din proprie iniţiativă o scrisoare prin care îşi cere iertare. Asupra subiectului, i-au scris lui Fotie şi ceilalţi doi Patriarhi,

spunând că tronurile lor nu au întrerupt niciodată părtăşia cu el, fapt pe care l-a repetat întt-un glas şi sinodul [vezi Ilie Miniat, Piatra de poticnire, Viena, 1783, p. 64. Acesta este motivul principal pentru care sinodul convocat sub Ignatie a fost numit „sinod mincinos" şi şi-a pierdut caracterul de sinod; aşadar, în zadar se luptă apusenii să-l caracterizeze ca fiind al optulea ecumenic].

În cea de-a treia şedinţă s-a continuat cercetarea situaţiei foştilor locţiitori, care au fost recunoscuţi ca trimişi ai saracinilor, şi a fost respins sinodul întrunit împotriva lui Fotie, aceste obiective fiind menţionate şi în instrucţiunile date legaţilor papali care au fost citite în cadrul sinodului.

Ilie Miniat spune că epistola Papei către episcopii răsăriteni, citită în această şedinţă, nu a fost pe placul sinodalilor, deoarece în ea erau arătate pretenţiile acestuia nu numai asupra Bulgariei, ci şi asupra înfregii Biserici a Constantinopolului şi că sinodul a răspuns că, în ceea ce priveşte Bulgaria, chestiunea ține de împărat şi, prin urmare, nu îl priveşte pe Fotie. Episcopii doresc doar „părtăşia, iar nu judecata Romei, în semn de iubire, iar nu de supunere", întrucât ei l-au recunoscut pe Patriarh într-un singur cuget. Cuvintele acestea, prelucrate într-o formă mai blândă, le aflăm şi în descrierea primei şedinţe făcută de Fleury [vezi Ilie Miniat, Piatra de poticnire, p. 65].

În cea de-a patra şedinţă, legaţii au întrebat sinodul dacă este de acord cu cele cinci capete de împăciuire. Sinodul, după ce l-a respins pe cel dintâi, referitor la Bulgaria, nu l-a acceptat nici pe al doilea, care prevedea ca nimeni să nu fie promovat la rangul de episcop direct din laic. L-a respins, de asemenea, pe al treilea, care prevedea ca Patriarhul Constantinopolului să nu fie ales dintr-o altă Biserică în afară de cea Romană, şi a validat într-un glas capetele patru şi cinci referitoare la respingerea sinoadelor precedente îndreptate împotriva lui Fotie şi a tuturor celor care tulbură pacea.

În şedinţa a cincea a fost afurisit Mitrofan al Smirnei pentru că nu a vrut să se înfăţişeze la sinod, el fiindu-i ostil lui Fotie din pricina unei mai vechi antipatii. Fleury

scrie despre această afurisire cum că legaţii Papei au spus că Mifrofan nu poate scăpa de osânda aruncată asupra lui fiindcă autoritatea prin care Fotie rânduieşte osânda cuvenită acestuia îi este dată, chipurile, de către Ioan, Papă apostolic şi ecumenic! Documentele păstrate arată, însă, că sinodul, care a apărat cu atâta statornicie neatârnarea Bisericii Răsăritene şi adevărul, niciodată n-ar fi suferit să audă astfel de vorbe respingătoare, ci le-ar fi dat un răspuns grabnic şi nimerit, care evident că s-ar fi păstrat în documente.

Despre şedinţa a şasea, la care a fost de faţă şi împăratul Vasile împreună cu fii săi, Leon şi Alexandru, lăsăm să vorbească semnificativ cuvintele Pandectelor [Pandectele, ed. Liakopoulos, 1888, vol. II, p. 301-303]: Şezând împreună cu toţi episcopii, Vasile, iubitorul de Hristos împărat, a spus:

„Poate că trebuia să fiu de faţă la sfântul şi ecumenicul sinod ce s-a întrunit pentru ca împreună cu noi să împliniţi cele ce aduc pacea şi înţelegerea Bisericilor lui Dumnezeu şi împreună să arătăm înaintea întregii plerome arhiereşti şi preoţeşti cele hotărâte în acest sfânt şi mare sinod, pecetluindu-le şi întărindu-le prin iscălitura noastră. Pentru ca nu cumva vreunii din cei care îşi au limbile gata de hulă şi ocară să aducă vreo ocară acestui sfânt şi ecumenic sinod, de faţă fiind împărăţia noastră cea de la Dumnezeu; şi pentru ca, sfiindu-se ei oarecum de faţa noastră, sau aşteptându-se la silnicie (din partea noastră), să lucreze împreună spre pacea şi înţelegerea tuturor, am socotit mai întâi ca pe fiecare din voi şi pe celelalte tronuri arhiereşti şi întreaga plinătate a Bisericii să vă sprijinim, împreună lucrând puterea cea dumnezeiască, împlinind întru totul după voinţa dumnezeiască hotărârea noastră cea de bună voie şi de la noi pornită.

Astfel, cele aşezate şi întărite de stăpânirea voastră cea de Dumnezeu aleasă la sfântul şi ecumenicul sinod, dimpreună le primim şi le întărim pecetluindu-le cu mâna noastră; însă socotesc că este mai bine, dacă sunteți şi voi de aceeaşi părere, ca unindu-ne toţi în înţelegere şi pace statornică şi împreunaţi fiind cu Hristos, capul tuturor, să se dea glas unui oros al cugetării bisericeşti (de la acest sinod), însă nu ceva nou şi băgat pe furiş,

ci acela pe care l-a pus ca temelie Sfântul şi marele Sinod de la Niceea şi pe care celelalte Sfinte Sinoade Ecumenice s-au întrunit şi au clădit”.

Prea sfinţitul Vasile, mitropolit de Martiropole şi locțiitor din partea Antiohiei, a spus: „Vrednic şi drept este ca schismele şi smintelile să fie ridicate de întreaga Biserică, cu silinţa şi purtarea ta de grijă, o, iubitorule de Hristos împărate al nostru, cu rugăciunile şi cererile cele către Dumnezeu ale părintelui tău şi al nostru duhovnicesc, prea sfinţitul Patriarh Fotie, iar orosul să fie comun şi să fie ţinut pretutindeni în lume; să se întărească prin sinodul de faţă ceea ce până acum este ţinut”.

Arhiereii lui Dumnezeu, de faţă la sinod, au spus: „Avem datoria să dăm citire orosului de la Niceea în acest mare şi Ecumenic Sinod, oros pe care celelalte Sfinte Sinoade Ecumenice l-au întărit şi au clădit pe temelia lui”.

Sfinţiţii locţiitori ai vechii Rome au spus: „După cum a poruncit marele nostru împărat cel de la Dumnezeu lăsat şi cum a plăcut fraţilor noştri şi împreună preoţi cu noi, cuviincios este să nu facem un alt oros nou, ci să-i dăm citire şi să-l întărim pe cel vechi şi ţinut pretutindeni în lume”.

Prea sfinţitul Patriarh Fotie a spus: „După judecata tuturor fraţilor şi împreună slujitori cu noi, să se dea citire”.

Şi îndată, îndemnat fiind, de Dumnezeu iubitorul Petru, diacon şi protonotar, a citit: «Sfânta şi dumnezeiasca învăţătură a Domnului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos în adâncurile cugetului întemeind-o prin hotărâre neîndoielnică şi curăţia credinţei, şi sfintele rânduieli şi aşezăminte canonice ale sfinţilor Lui ucenici şi Apostoli învederându-le şi păstrându-le împreună şi încă şi pe cele ale celor şapte Sfinte Sinoade Ecumenice, ca unele care sunt îndreptate şi puse în lucrare prin insuflările unuia şi aceluiaşi Sfânt Duh,

împreună cinstind şi păzind cu hotărâre nezdruncinată şi cu totul neprefăcută aşezămintele canonice nevătămate şi neprecupeţite, să-i lepădăm pe cei care s-au pus în afara Bisericii, iar pe cei ce s-au arătat a fi de aceeaşi credinţă să le arătăm părintească dragoste, datorându-le chiar cinstea şi cuviosul respect cuvenite învăţătorilor dreptei credinţe. Aşa cugetăm şi glăsuim despre acestea».

Întărirea hotărârii de credință (orosul)

„Hotarul (orosul) preacuratei credinţe a creştinilor, cel de sus pogorât, de la părinţi şi până la noi, îl iubim şi cu cugetul şi cu vorba, şi-l vestim tuturor cu voce răsunătoare, nescoţând nimic din el, nici adăugând ceva, neschimbând nimic, nefalsificând nimic. Căci scoaterea şi adăugarea nu are îndreptăţire şi nici temei, amestecând meşteşugurile celui viclean, şi aduce osânda ereziei în cele fără de osândă şi necinstirea părinţilor; iar a schimba orosurile părinţilor (hotarele puse de ei) cu cuvinte mincinoase este lucru mai grav decât cel dintâi. De aceea, acest sfânt şi ecumenic sinod socotind, de Dumnezeu insuflat şi îmbrăţişând cu dumnezeiască dorire şi cu dreptatea cugetului orosul cel de la începutul Crezului, şi pe el întemeind şi zidind temelia mântuirii, în acelaşi fel cugetă şi propovăduieşte şi strigă către toţi: cred întru Unul Dumnezeu, Tatăl, Atotţiitorul”..., şi s-a dat citire în continuare întregului Sfânt Simbol

(Crezul) fără vreun adaos, ci aşa cum este citit până astăzi de creştinii ortodocşi.

Apoi au spus: „Cu toţii aşa cugetăm, în această mărturisire a credinţei ne-am botezat, prin aceasta cuvântul adevărului a sfărâmat şi a surpat toată erezia. Pe fraţii şi părinţii împreună părtaşi la această cugetare îi înscriem între cetăţenii cei de sus; iar dacă cineva va îndrăzni să scrie un alt aşezământ decât acest Sfânt Simbol, cel de sus venit până la noi prin fericiţii şi Sfinţii noştri Părinţi, şi-l va numi hotar (oros) al credinţei, şi vor despuia de cinstea ei mărturisirea acelor dumnezeieşti bărbaţi şi-o vor îmbrăca cu născocirile lor de tot felul şi-o vor pune înaintea credincioşilor ca pe o învăţătură de obşte, încă şi dacă îndrăznesc, prin cei ce se întorc de la vreo erezie, să falsifice cu totul prin vorbe măsluite sau adăugiri sau tăieri lunga vechime a acestui oros sfânt şi vrednic de cinstit, după hotărârea cea glăsuită încă mai înainte de noi de Sfintele Sinoade Ecumenice, dacă dintre cei sfinţiţi este acesta, îl supunem caterisirii depline, iar dacă este dintre mireni - îl dăm anatemei”.

Şi după citire, sfânta adunare a celor de faţă a strigat: „Aşa cugetăm toţi, aşa credem, în această mărturisire ne-am botezat şi am fost învredniciţi de rangul preoţiei; pe cei ce cugetă altceva decât acestea îi supunem anatemei”. Şi înşişi legaţii Papei Ioan, Pavel, episcopul Anconei şi Evghenie al Ostisiei şi prezbiterul şi cardinalul Petru au strigat: „Cuviincios este a nu face un alt oros nou, ci pe cel vechi şi ţinut şi slăvit pretutindeni în lume să-l citim şi să-l întărim” [„Aequum est, ut nulla, alia definitio de novo fiat se dut antiqua illa, et per totum orbem obtinens ac celebrata legatur et confirmatur”. Vezi al treilea proces-verbal al Sinodului. Vezi aceste procese-verbale la pag. 301 al vol. al II-lea al Pendectelor, ediţia Beveregius, Oxonii, 1672, şi Epistola 303 a Papei Ioan către Pavel şi Evghenie, Concilia generalia..., ediţia Binius Severinus, 1644, vol. VI].

De Dumnezeu cinstitorul prezbiter, Ilie, locţiitor din partea tronului Ierusalimului, şi apocrisiarul Cosma, din partea tronului Alexandriei, au spus: „Anatema celor ce cugetă altceva decât aceasta; anatema celor ce nu mărturisesc Simbolul acesta de credinţă comun”.

Prea sfinţitul Patriarh Fotie a spus: „Dacă sunteţi de aceeaşi părere, o, sfântă şi sfinţită adunare, să fie împlinit acum ceea ce ne-a îndemnat de la început sfântul şi înaltul nostru împărat, adică să fie pecetluite şi întărite prin iscălitura lui cele săvârşite şi hotărâte de sinod”.

Sfinţiţii mitropoliţi au spus: „Nu numai că suntem de aceeaşi părere, ci şi cerem şi rugăm sfânta şi înalta sa împărăţie ca prin iscălitura sa să primească şi să pecetluiască cele săvârşite la acest sfânt şi ecumenic sinod”. Şi luând iubitorul de Hristos împărat Vasile orosul sinodal, l-a iscălit cu propria sa mână.

În cea de-a şaptea şi ultima şedinţă, a fost repetată şi validată din nou unanim mărturisirea de credinţă, după care legaţii Papei au spus: „Dacă cineva nu-l are (pe Fotie) ca sfânt Patriarh şi nu îmbrăţişează părtăşia cu el, să fie partea lui împreună cu Iuda şi să nu fie aşezat deloc împreună cu creştinii”. La rândul său, Sfântul Sinod a strigat într-un glas: „Aşa cugetăm toţi şi dacă cineva nu-l are pe acesta ca arhiereu al lui Dumnezeu, să nu vadă slava lui Dumnezeu”. Sinodul a cântat apoi cel din urmă polihroniu pentru Patriarhul Fotie şi pentru Ioan [Fleury, Istoria bisericească, cartea a LIII-a, cap. 23, Dositei, Piatra de poticnire, p. 69].

Sinodul acesta n-a socotit deajuns doar să valideze alegerea lui Fotie, ci aproape că l-a divinizat, înfăţişându-l cu mult mai presus decât arhiereul Romei. Când, în ultima şedinţă, după laude nesfârşite la adresa lui Fotie, Procopie de Cezareea a spus, ridicând glasul: „Acesta trebuia într-adevăr să fie sortit a sta în fruntea întregii lumi, în chipul arhipăstorului Hristos, Dumnezeul nostru”, locţiitorii Papei au întărit cuvântul spunând: „şi noi auzim acestea, cei ce locuim la capătul pământului”, ceea ce înseamnă că

l-au ridicat pe Fotie fără îndoială la o înălţime superioară celei a arhiereului Romei.

În şedinţa a patra, locţiitorii Papei i-au acordat ei înşişi lui Fotie acel rang covârşitor în lume. Fiindcă, după ce sinodul a spus cu glas mare: „nimeni nu trece cu vederea faptul că Dumnezeu sălăşluieşte într-însul”, locţiitorii Papei au adăugat următoarele, cuvânt cu cuvânt: „mila lui Dumnezeu şi insuflarea Lui au răspândit o aşa lumină în sufletul curat al prea sfinţitului Patriarh, încât străluceşte şi luminează la toată zidirea. Căci precum soarele, prin simplul fapt că străbate cerul, luminează întreaga lume jur împrejur, tot aşa şi stăpânul nostru, kir (domn) Fotie, şade în Constantinopol, însă străluceşte şi aruncă lumină asupra întregii zidiri”.

La 13 august 880, Papa Ioan al 8-lea, prin scrisori de răspuns către împăratul Vasile şi către Fotie, a validat cele hotărâte de sinod [vezi Paparigopoulos, Istoria neamului elen, vol. IV, p. 316].

Pe cei care neagă autenticitatea epistolei lui Ioan către Fotie, îi trimitem la Pihler, cel care o acceptă fără ezitare ca autentică şi care a respins cu probe principalele argumente prin care latinii se luptau să dovedească că ar fi falsă.

Epistola Papei Ioan al 8-lea către Fotie

„Se cuvine nouă, (scrie Ioan) să nu fim fără băgare de seamă, precum unii de pe aici, nu oameni ai păcii, care vorbesc lucruri rele despre Biserica de la noi, nevăzând adevărul - şi de aceea, mai înainte cu totul, ca frăţia ta să-mi aduci la cunoştinţă, apuc eu însumi să-ţi fac cunoscut despre unii ca aceştia. Căci şi frăţia ta ştii bine că, atunci când, nu cu mult timp înainte, a sosit la noi trimisul vostru, ne-a cercetat pe noi cu privire la Sfântul Simbol (Crezul) găsindu-l nevătămat, păstrându-l noi aşa cum ne-a fost predat nouă de la început şi nici adăugând sau scoţând ceva, ştiind foarte bine că aceia care îndrăznesc unele ca acestea trebuie să se aştepte la o grea osândă.

Aşadar dau iarăşi de înţeles cuvioşiei tale că despre articolul acesta pentru care s-au întâmplat smintelile în mijlocul Bisericilor lui Dumnezeu, ai de la noi deplina încredinţare că nu numai că nu spunem acest lucru, dar şi pe cei care au cutezat, din nesăbuinţa lor, să facă cei dintâi aceasta, îi socotim călcători ai dumnezeieştilor cuvinte şi schimbători ai teologiei Stăpânului Hristos şi a Apostolilor şi a celorlalţi Părinţi, care întrunindu-se în sinod au predanisit Sfântul Simbol. Şi îi aşezăm pe ei împreună cu Iuda, pentru că au cutezat acelaşi lucru precum acela, nu dând la moarte trupul Domnului, ci pe cei credincioşi, care sunt ca mădulare ale trupului Său, sfâşiind şi tăind prin mijloc unul pe altul şi trimiţându-i astfel la moarte veşnică, încă mai mult, sugrumându-se pe ei înşişi precum a făcut cel numit ucenic nedrept.

Socotim aşadar să nu ascundem faţă de sfinţia ta, cel ce ai pricepere şi înţelepciune deplină, nici faptul că nu ne este deloc lesnicios a-i convinge pe ceilalţi episcopi ai noştri să cugete la fel. Pentru că nimeni n-ar putea să schimbe uşor şi grabnic ceva ce ţine de cele dumnezeieşti, cu toate că (adaosul la Crez) şi-a luat începutul nu de multă vreme şi n-a fost statornicit de mulţi ani. Şi de aceea am socotit că este bine ca nu

prin silă să fie constrâns cineva din cei de la noi să părăsească adaosul pe care au apucat a-l aşeza mai înainte în Simbol, ci mai degrabă să-i pregătim pe aceştia cu îngăduinţă şi prin iconomie, îndemnându-i ca în scurtă vreme să îndepărteze blasfemia.

Prin urmare, fiind noi acuzaţi în felul acesta, ca unii care cugetă unele ca acestea, (vă spunem) că n-a existat vreo legătură între acuza aceasta şi adevăr. Câţi nu vor pune la îndoială această părere a mea, îi vor vădi nouă cu îndrăzneală acum şi pe alţii (susţinători ai adaosului) **1**; unii ca aceştia nu vor greşi de vor spune: se cuvine, aşadar, ca frăţia ta să nu ai de la noi vreo pricină de ispită **2**, nici să ne tai de la restul trupului Bisericii noastre, ci mai degrabă să lupţi împreună cu noi cu iconomie şi îngăduinţă ca şi pe ceilalţi, câţi s-au abătut de la adevăr, să-i readucem la el, pentru ca să te bucuri împreună cu noi de răsplata faptei acesteia. Să fii întărit în Domnul, prea cucernice şi sobornicesc frate”.

1 O altă epistolă a lui Ioan poate fi citită în Colecţia Sfintelor Sinoade, vol. II, p. 940-944. Vezi şi Colecţie bogată a Sfintelor Sinoade, vol. II, p. 974. De asemenea, Epistola lui Ioan către Fotie, la sfârşitul volumului al II-lea al Pandectelor, ediţia Beveregius, Oxonii, 1672. O recunoaşte ca autentică şi catolicul Fleury (vezi cartea 53, nr. 24, p. 528 al vol. III al Istoriei acestuia), cu toate că amestecă aici fără discernământ multe şi mari calomnii împotriva lui Fotie, transcriind toate câte istoriseau duşmanii lui Fotie.

2 Această epistolă a lui Ioan dă mărturie despre faptul că pricina smintelii şi a separării celor două Biserici nu este Fotie, pe care apărătorii Bisericii Apusene îl privesc ca pricinuitor al acesteia, ci adaosul în Simbolul de Credinţă, iar pe cei care au făcut adaosul îi declară călcători ai dumnezeieştilor cuvinte şi schimbători ai teologiei Stăpânului Hristos şi a Apostolilor, aşezându-i împreună cu trădătorul Iuda.

Mărturia dreptei credințe a Papei Ioan

[Am găsit această epistolă a lui Ioan în Codicele manuscris nr. 147, datând din anul 1369, din biblioteca mănăstirii Dionisiu de la Sfântul Munte, în care apar şi următoarele date: „A ajuns la capăt în cele din urmă cartea de faţă la anul 8077, luna iulie, indictionul 7”. Epistola o publicăm aici, din manuscris]

Din epistola Papei către prea sfinţitul Fotie, Patriarhul Constantinopolului:

„...Căci şi frăţia ta ştii bine că, atunci când, nu cu mult timp înainte, a sosit la noi trimisul vostru, ne-a cercetat pe noi cu privire la Sfântul Simbol, găsindu-l nevătămat, păstrându-l noi aşa cum ne-a fost predat nouă de la început şi nici adăugând sau scoţând ceva, ştiind foarte bine că aceia care îndrăznesc unele ca acestea trebuie să se aştepte la o grea osândă; aşadar, dau iarăşi de înţeles cuvioşiei tale că, despre articolul acesta pentru care s-au întâmplat smintelile în mijlocul Bisericilor lui Dumnezeu, ai de la noi deplina încredinţare că nu numai că nu spunem acest lucru, dar şi pe cei care au cutezat, din nesăbuinţa lor, să facă cei dintâi aceasta îi socotim călcători ai dumnezeieştilor cuvinte şi schimbători ai teologiei Stăpânului Hristos şi a Apostolilor şi a celorlalţi Părinţi, care întrunindu-se în sinod au predanisit Sfântul Simbol. Şi îi aşezăm pe ei împreună cu Iuda, pentru că au cutezat acelaşi lucru precum acela, nu dând la moarte trupul Domnului, ci pe cei credincioşi, care sunt ca mădulare ale trupului Său, sfâşiind şi tăind prin mijloc unul pe altul şi trimiţându-i astfel la moarte veşnică, încă mai mult, sugrumându-se pe ei înşişi precum a făcut cel numit ucenic nedrept.

Căci cine este cel care pune pe primul loc părerea Papei şi primatul şi întâietatea lui, şi nu face la fel şi cu adaosul cel respins de Sfântul Sinod? Aşadar latinii nu vor socoti a fi bărbaţi cu minte şi simţiri, nici nu-şi vor tămădui mintea, nici nu vor fi în potrivire cu ei înşişi dacă încearcă să dărâme cele ce au zidit de demult. Însă ei se joacă cu cele ce nu sunt de joacă şi de-a dreptul împotriva capului lor. Aşadar, ori să şteargă adaosul, ori să chibzuiască: cine le va da cuvânt drept de apărare în ziua judecăţii de obşte, când li se va pune înainte însăşi legea celui ce judecă, şi trupul Său sfâşiat care este Biserica lui Dumnezeu, şi legile Apostolilor şi depărtarea de El pe care ei au sporit-o împotriva loruşi (lor înșiși), însuşindu-şi în adunările de obşte stăpânirea asupra celor bisericeşti.

Rugăciune: însă să nu fie una ca asta, mângâietorule bune, nici pe noi să nu ne treci cu vederea, pe cei care cântăm la urechile surzilor; ci dă-le acelora cunoştinţa cea după Sfintele Tradiţii, pe care le-ai insuflat Apostolilor înşişi, iar nouă să nu fim păgubiţi de acestea; căci despărţirea de acestea i-a adus pe fiecare la o aşa stare, încât să nu ştie unul de altul şi să se întrarmeze în chip vrednic de plâns unul împotriva celuilalt, fiecare din ei socotind nenorocirile celorlalţi ca un câştig personal. Vezi, Doamne, războiul cel de multă vreme al Bisericilor şi răsplăteşte-ne nouă cu pacea, potoleşte furtuna, să avem înţelegere unul faţă de altul prin harul Tău; să nu trecem cu vederea până la sfârşit taina iubirii, nici iconomia Cuvântului Tău Celui de o fiinţă şi de o fire, nici să fim îndepărtaţi cu totul de la dumnezeiasca rugăciune pe care El a înălţat-o pentru noi la apropierea patimii celei de bunăvoie: ca toţi să fim una, ca să fim împreună unii cu alţii pentru a cugeta acestea, ca să viem Ţie şi Celui fără de început născătorului Tău Părinte şi Cuvântului Său celui Unul-născut; căci Tu eşti viaţa, iubirea, pacea şi adevărul, sfinţenia, şi acestea toate de la Tine se revarsă tuturor din belşug, şi închinându-ne Ţie Te slăvim întru toţi vecii. Amin”.

Există mărturii de necontrazis ale faptului că Ioan, precum Leon al III-lea înaintea lui, a fost ortodox în modul de viaţă şi în gândire. În epistola sa către contele Sfentopoulos, Ioan condamnă adaosul, scriind următoarele despre arhiepiscopul Metodie al Moraviei (acesta era de neam grec şi a fost trimis de către Fotie împreună cu Chiri1 la împăratul Mihail pentru a fi trimişi, în urma cererii dregătorilor locali, să propovăduiască acolo credinţa în Hristos):

„L-am întrebat aşadar pe acest Metodie, venerabilul vostru arhiepiscop, în faţa fraţilor noştri episcopi dacă mărturiseşte Simbolul credinţei ortodoxe aşa cum este şi cântă sfintele ierurgii aşa precum este ţinut în sfânta Biserică Romană şi dacă ţine învăţătura evanghelică aşa cum este propovăduită şi predanisită învederat de către Părinţi în cele şase Sfinte Sinoade Ecumenice, prin puterea lui Hristos Dumnezeul nostru; iar acela a mărturisit întocmai învăţătura evanghelică şi apostolică aşa cum o învaţă sfânta Biserică Romană, şi precum este predanisită, ţinută şi cântată de Părinţi. Iar noi găsindu-l pe el ortodox în toate învăţăturile bisericeşti şi în folosirea lor şi înaintând în ele... l-am trimis din nou la voi...”, cuvinte în urma cărora li se pot aminti papistaşilor cuvintele fericitului Pavel: „Voi alergaţi bine. Cine v-a oprit ca să nu vă supuneţi adevărului? Înduplecarea aceasta nu este de la cel care vă cheamă” (Galateni 5, 7-8). [„Igitur hunc Methodium venerabilem Archiepiscopum vestrum interrogavimus coram positis fratribus nostris Episcopis si orthodoxae fidei Symbolum ita crederet et inter sacra missarum solemnia caneret sicuti sanctam Romanam Ecclesiam tenere, in sanctis sex universalibus Synodis Sanctis patribus secundum evangelicam Christi Dei nostri auctoritatem promulgatum atque traditum constat; ille autem professus est se juxta evangelicam et apostolicam doctrinam sicuti Sancta Romana Ecclesia docet, et a patribus traditum est tenere et psallere. Nos autem illum in omnibus eccesiasticis doctrinis et utilitatibus orthodoxum et proficuum esse reperientes etc.” - Epist. Ioh. No CVIII ad Suentepulcum comit. Mansi, Concliorum... vol. VI, col. 86]

Cele scrise mai sus fac proba faptului că până la Ioan al 8-lea adaosul nu era introdus în Apus, în ciuda violenţei exercitate de regii franci. Se vede că adaosul îşi face apariţia odată cu Benedict al 8-lea. Licyene vorbeşte în mod acoperit despre adaosul în Simbolul de Credinţă, ruşinându-se de erezia aceasta:

„Iar preaînvăţatul Pagius şi alţi bărbaţi eruditi nu cred că lucrul acesta - a se spune Simbolul cu adaosul - s-a făcut mai înainte sau a început a fi cântat la Roma; aceasta nu s-a petrecut mai înainte de anul 1014, când împăratul Eric l-a constrâns pe Papa Benedict al 8-lea ca, în Biserica Romei, Simbolul să fie cântat la slujbele publice după obiceiul înstăpânit în Germania, lucru care s-a făcut anevoie, deoarece prezbiterii romanilor n-au acceptat deloc să fie cântat Simbolul Credinţei în Biserica lor în forma aceasta. Căci spuneau: nu cumva aceasta să se facă pricină de a fi bănuită de erezie" [înţelegând prin aceasta erezia lui Nestorie. „Id doctissimus Pagius aliique viri eruditi non credunt ante contigisse quam Symbolum Romae cani ceptum sit; hoc est ante annum 1014 quo Hernicus Imperator apud Benedictum VIII Papam egit; ut ad publicam missam in Ecclesia Romana. Presbyt. minime probantibus concini Symbolum fidei in Ecclesia sua, quae in nullius erroris suspectionem hactenus venerat"].

Acest fragment istoric aruncă destulă lumină asupra originii obscure a adaosului la Simbol şi dezvăluie atât timpul introducerii lui în Biserica Romei, cât şi modul: **a)** s-a făcut prin forţă şi prin constrângerea împăratului; **b)** în vederea întăririi stăpânirii seculare a Papei Benedict al 8-lea; **c)** adaosul adus de papistaşi împotriva integrităţii Simbolului a fost introdus în formă cântată ca o contra-strategie la strategia Papei Leon al III-lea care a poruncit, ca măsură de evitare a ereziei, ca Simbolul să fie doar citit; **d)** prezbiterii, adică preoţimea din Roma, se împotriveau constrângerilor Papei - deci, nu îl respectau ca fiind infailibil; **e)** papistaşii eretici îi mânjeau pe ortodocşii apuseni cu acuza de erezie nestoriană, fie fiindcă erau, bieţii de ei, cu totul nepregătiţi în

chestiunile de istorie bisericească şi de istorie a capetelor ereziei lui Nestorie şi a hotărârilor sinodale, fie pentru a-i vorbi de rău. De aceea acei cinstitori de Dumnezeu prezbiteri se temeau ca nu cumva Biserica lor să fie bănuită de erezie.

Câteva judecăți asupra celui de-al 8-lea Sinod Ecumenic

Cel de-al 8-lea Sinod Ecumenic are o mare însemnătate prin aceea că a validat orosul Sinoadelor Ecumenice I şi II şi a apărat Mărturisirea de Credinţă (Crezul), pe care a întărit-o din nou, ridicând în jurul ei un zid de nebiruit, i-a afurisit şi i-a dat anatemei pe cei ce cugetă altceva decât aceasta şi pe cei ce nu mărturisesc Simbolul acesta comun, şi a restabilit unitatea şi pacea bisericească între Răsărit şi Apus. La acest Sinod au fost recunoscute egalitatea rangurilor arhiereşti ale episcopilor Romei şi Constantinopolului şi autoritatea absolută a Sinoadelor Ecumenice, cărora li s-a supus şi Papa prin recunoaşterea acestor hotărâri. La acest Sinod, Fotie a repurtat o biruinţă, fiindcă luptele lui în favoarea independenţei Bisericii Răsăritului au fost încununate aici de deplin succes, triumfând adevărul Ortodoxiei pentru care atât de mult s-a ostenit.

La acest Sinod, cel cu puţin înainte exilat şi osândit, s-a văzut pe sine prezidând pe reprezentanţii întregii lumi creştine, pe care i-a auzit ridicându-l la o înălţime la care nimeni dintre înaintaşii lui nu ajunsese şi la care nimeni dintre succesorii lui nu avea să se înalţe şi, în plus, a văzut validată partea de căpătâi a mai vechii lui condamnări a inovaţiilor Bisericii Apusene, prin votarea interzicerii oricărei adăugiri la Simbolul de Credinţă. Într-un cuvânt, biruinţa a fost deplină: biruinţă politică, bisericescă, personală.

Observăm încă un lucru vrednic de atenţie, acela că nu s-a discutat deloc în Sinod despre celelalte inovaţii ale Bisericii Apusene menţionate în Enciclica lui Fotie. Dintre acestea, Sinodul a supus cercetării şi a luat o hotărâre doar în privinţa inovaţiei Bisericii Apusene îndreptate împotriva Simbolului de Credinţă, ca una care loveşte în credinţa ortodoxă. Asupra celorlalte a păstrat tăcere. Peste ani, după cum vom vedea, părinţii întruniţi la Florenţa vor considera suficientă lepădarea adaosului Filioque.

Papa Ioan şi teologii apuseni despre cel de-al 8-lea Sinod Ecumenic de sub Fotie

Lui Ioan nu i-a fost pe plac respingerea primelor trei cereri înaintate Sinodului. De aceea, în epistolele adresate împăratului Vasile şi lui Fotie, el nu accepta decât la modul general cele stabilite la Sinod, adăugând că, dacă apocrisiarii lui la Sinod au săvârşit ceva contrar instrucţiunilor lui, declară acel lucru fără validitate şi ca şi cum nu ar fi. Acest principiu era cu totul original şi slujea foarte bine intenţiei respingerii sau acceptării parţiale sau deloc a hotărârilor Sinodului. Această rezervă de ordin intelectual a Papilor constituie baza principiului „reservatio mentalis" al Şcolii iezuite, considerat ulterior ca principiu etic.

Reprezentanţii îl închipuiau pe însuşi Papa şezând în Sinod; Sfântul Duh este Cel care îi luminează şi îi conduce în sinod pe Sfinţii Părinţi, iar nu duhul Papei; instrucţiuni se dau reprezentanţilor politici - ale căror hotărâri sunt, de asemenea, fără drept de recurs - însă episcopilor trimişi la un sinod întrunit în Duhul Sfânt nu li se dau instrucţiuni, ci se pune doar la încercare credinţa, râvna, evlavia şi virtutea bărbaţilor trimişi la acel sfânt sinod ce-şi propune să rezolve chestiuni de credinţă. Darea de instrucţiuni presupune tăgăduirea venirii Sfântului Duh care luminează sinoadele, refuzul libertăţii sinodului, exploatarea sfintelor hotărâri sinodale, anularea caracterului însuşi de „sfinte" al Sinoadelor Ecumenice, pe care le consideră simple instrumente în slujba planurilor lui. Cei care cugetă unele ca acestea sunt înşelaţi. Duhul Sfânt conduce sfintele sinoade, iar Papii sunt datori să cunoască acest lucru. Reprezentanţii Papei au devenit organe ale harului Sfântului Duh; Duhul cel Sfânt i-a învăţat pe ei să glăsuiască în felul în care au făcut-o. Nimeni nu poate nega autoritatea semnăturii reprezentanţilor Papei care

certifică hotărârile Sfântului Sinod pe motivul că aceştia au acţionat contrar instrucţiunilor lui. Sinodul nu ia în discuţie acest lucru, nici nu cere să afle instrucţiunile Papilor. Sinodul îl consideră pe Papa ca fiind prezent şi împreună lucrător şi nimic mai mult; pe toate celelalte le respinge ca zadarnice şi necuviincioase.

Teologii apuseni încearcă, totodată, să dovedească că Papa Ioan al 8-lea nu l-a recunoscut pe Fotie decât pentru a preveni ruptura definitivă şi de durată dintre vechea şi noua Romă, pentru că avea nevoie de ajutorul împăratului Vasile, pentru că spera să-i fie predată Bulgaria şi alte eparhii asupra cărora nu înceta să-şi înainteze pretenţiile. Apusenii adaugă la acestea faptul că, deşi avea motive importante de a acţiona contrar celor hotărâte la sinodul lărgit întrunit împotriva lui Fotie în anul 869, el a vrut nu mai puţin decât să salveze pe cât posibil autoritatea celor votate anterior împotriva lui Fotie, primindu-l pe acesta doar cu anumite condiţii [Vezi Paparigopoulos, *Istoria neamului elen*, vol. 4, p. 317-318 şi Ilie Tantalidou, *Combaterea învăţăturilor papale*, Constantinopol, 1850, vol III, cap. 30, p. 233-242]. Ei spun astfel de lucruri cu totul dezgustătoare pentru a ridica prestigiul căzut al Papei. Noi însă socotim că nimic din toate acestea nu este vrednic de luat în seamă şi răspundem spunându-le un singur lucru: la al 8-lea Sinod Ecumenic, Fotie, şezând alături de Papă, adică de reprezentanţii acestuia, şi fiind aclamat, a fost recunoscut ca Patriarh canonic al Constantinopolului, iar toate cele ce încă se mai spun şi câte s-au spus de atunci sunt lipsite de autoritate canonică şi de bază legitimă. Puţin contează dacă Papa a vrut să salveze sau nu autoritatea acestor hotărâri. Fiindcă lupta lui este zadarnică.

Umilirea trufiei papale

[Ilie Tantalidou, *Combaterea învăţăturilor papale*, Constantinopol, 1850, vol. II, cap. 30, p. 243]

„Şi pentru ca să înţelegi câtă umilinţă a pricinuit acest (al optulea) Sinod trufiei şi îngâmfării papale şi ce rană de moarte a adus ereziei, pune la socoteală agonia, lipsa de argumente, contrazicerile reciproce dintre apărătorii partidei papale. Căci, pe de o parte, spun cu toţii că sinodul de sub Fotie este cu totul mincinos şi plăsmuit; în acest fel ei visează ceea ce doreşte Cardinalul Baronius. Alţii, pe de altă parte, nefiind cuprinşi de o aşa de mare lipsă de ruşine, dau mărturie că Sinodul a spus adevărul. Cei dintâi, însă, ne asigură cu oarecare jurământ că epistola Papei Ioan către Fotie este plăsmuită. De ce? Fiindcă în ea, spun ei, deşi Ioan judecă dogma „purcederii şi de la Fiul" ca fiind vrednică de osândă, adăugând rugămintea ca aceia care falsifică dumnezeiescul Crez să fie aşezaţi de partea lui Iuda, susţin în mod mincinos, după cum vom arăta, că Ioan credea şi învăţa „Filioque" [avem patru mărturii de neşters pentru faptul că Papa Ioan al 8-lea era ortodox şi păzitor al Sfântului Simbol de Credinţă al Părinţilor de la Niceea, adică a moştenirii comune a creştinilor, şi egal fericitului Leon al III-lea. Vezi Enciclica Bisericii celei Una, Sfinte, Soborniceşti şi Apostoleşti de la 1863, ed. A. Koromila şi P. Paspalli, Constantinopol, 1863, p. 96-108].

Ceilalţi spun că, săvârşindu-se Sinodul şi consemnându-se în scris cele petrecute la el, acestea au fost schimbate cu vicleşug în multe puncte în favoarea lui Fotie, între care şi condamnarea dogmei. Dar fiindcă epistolele au fost citite înaintea locţiitorilor papali, - care fie cunoşteau limba greacă, datori fiind s-o ştie, fie, necunoscându-o, erau datori să aibă traducători personali - din această cauză nu era posibilă falsificarea epistolei, în afară de cazul în care se făcea cu ştiinţa locţiitorilor.

Alţii spun că aceştia, fiind mituiţi cu daruri, au negociat defavorabil poruncile papale, lucru pe care aflându-l Papa Ioan, i-a pedepsit de îndată pe aceştia, iar pe Fotie l-a blestemat de la amvon [acest fapt este o minciună, pentru că Fotie nu a întrerupt niciodată relaţiile pe care le avea cu Papa Ioan. După moartea lui Ioan, Fotie îl pomeneşte laudativ în epistolele sale către Patriarhul Achelie; vezi Enciclica Bisericii celei Una, Sfinte, Soborniceşti şi Apostoleşti de la 1863, ed. A. Koromila şi P. Paspalli, Constantinopol, 1863, p. 98] etc.

Unei asemenea specii de oameni îi aparţine şi abatele Jager. De asemenea, alţii mai iubitori de adevăr, constrânşi fiind de adevărul acestei stări de fapt, vor confirma faptul că toate câte s-au săvârşit, adică primirea prietenească cu cinste şi slavă a lui Fotie, anularea sinodului care l-a depus pe Fotie şi condamnarea noii erezii dimpreună cu condamnarea adaosului, au fost făcute cu ştiinţa şi deplinul consimţământ al lui Ioan, după cum stau mărturie faptele. Însă, cu toate acestea, părerile sunt împărţite, unii spunând că Ioan şi-a dat cu uşurinţă încuviinţarea faţă de toate acestea în scopul de a câştiga Bulgaria - căci în privinţa Siciliei, aflată deja în stăpânirea saracinilor şi fiind aproape de Italia, nimic nu l-a împiedicat să o supună prin rapt (hoție) sub jurisdicţia lui ca o moştenire, după cum spunea Papa, a Apostolului Petru sau a Bisericii romane -, iar alţii găsind în această faptă a lui Ioan culmea necredinţei, prin aceea că şi-a trădat credinţa şi onoarea tronului apostolic pentru cuceriri lumeşti, făcându-se de aceeaşi părere cu schismaticii (înţelegând aici pe ortodocşi). Aceştia ne asigură că Ioan a săvârşit toate acestea cu bună ştiinţă. Fiind lipsit de bărbăţie şi de curajul opiniei şi temându-se de greci, care nu puteau înfricoşa prin nimic atunci, a fost înfrânt de Fotie. Pentru faptul acesta a fost numit Ioana în loc de Ioan, de unde s-a răspândit între papistaşi numele de Papesa Ioana”.

A doua izgonire a lui Fotie, surghiunul şi moartea lui

După a doua sa ridicare pe tron, Fotie a mai rămas Patriarh încă opt ani. Împăratul Leon al 6-lea, ucenicul său nerecunoscător, împins de planuri personale, voia să-l aşeze pe tronul patriarhal pe fratele său minor, Ştefan. Tatăl lui Leon, în ultimii ani ai vieţii lui, se pusese în slujba Bisericii în scopul de a-l ridica mai târziu pe tronul patriarhal pe fiul său, pentru a concentra în cadrul casei imperiale întreaga putere în stat, politică şi duhovnicească. Astfel, Leon l-a coborât pe Fotie de pe tron şi l-a ridicat pe fratele său Ştefan, un copil de şaisprezece ani, provocând mare sminteală în Biserică. Fotie cel Mare şi-a petrecut puţinul ce i-a rămas din ostenita sa viață la mănăstirea Armonienilor, murind în surghiun la 6 februarie 891.

Izgonirea lui Fotie a fost privită atunci cu deosebită satisfacţie de Papa Ştefan care, deşi era dator să protesteze împotriva acestei îndoite nelegiuiri cu totul scandaloase, nu a spus nimic, ci s-a mărginit să-şi sature ura neîmpăcată față de Fotie, cel depus acum, insistând asupra pretenţiei lui lipsite de raţiune de a fi considerat Fotie ca simplu laic şi în Răsărit, ca fiind hirotonit în afara legii, iar cei hirotoniţi de el să fie considerați ca unii care nu au primit punerea mâinilor şi, deci, ca simpli laici.

Ce poate spune cineva despre o asemenea atitudine? Să plângă sau să râdă de nişte pretenţii ca acestea ale Papilor Apusului? Consider că trebuie să plângă, fiindcă neamul ortodox a vărsat multe lacrimi din cauza unor astfel de Papi, deveniţi ca nişte diavoli răi pentru Biserica Răsăriteană şi pentru neamul grec şi ortodox.

În loc de concluzie

Care sunt motivele furiei apusenilor împotriva lui Fotie

(Scriere a Sfântului Nectarie publicată în periodicul „Anuarul Tracic” în 1897)

Care sunt cu adevărat motivele pentru care cei din Biserica Apuseană fierb de mânie împotriva lui Fotie? Ce rău a lucrat el împotriva Bisericii Apusene, încât de zece secole aceasta să-şi stârnească furia împotriva lui? Cum de timpul n-a putut s-o potolească şi să aducă uitarea răului? De unde această neputinţă a timpului? Datorită amintirii puternice şi de neiertat a presupuselor nedreptăţi sau din cauza mărimii nedreptăţii?

Cu adevărat, cercetătorul istoriei este pus în încurcătură, neştiind pe care din cele două s-o accepte pentru a putea explica furia apusenilor împotriva lui Fotie. În istorie, în afară de acea faimoasă Enciclică a lui Fotie, nu găsim nimic altceva care să le poată stârni mânia împotriva lui. Însă este oare acea Enciclică astfel alcătuită, încât să poată stârni împotriva lui duşmănia veşnică a apusenilor? Socotim că nu, deoarece datorită ei au fost reluate legăturile dintre Biserici: mai întâi sub Ignatie, când sinodul a validat legăturile dintre cele două Biserici, caterisindu-l pe Fotie, şi a doua oară sub Fotie, când legăturile se strâng încă mai mult. Al 8-lea Sinod Ecumenic îl dezvinovăţeşte pe Fotie şi-l recunoaşte ca Patriarh legitim şi canonic al Constantinopolului şi validează punctele de căpătâi ale mai vechiului său protest împotriva inovaţiilor Bisericii Apusene, validare prin care întreaga Biserică dă mărturie despre dreptatea lui Fotie. La rândul său, Papa Ioan l-a recunoscut în mod sinodal dimpreună cu hotărârile Sinodului Ecumenic. Nimic altceva n-a mai făcut Fotie.

Într-adevăr, nu există un motiv direct care să justifice furia apusenilor împotriva lui Fotie. Există însă un motiv indirect deosebit de important: consecinţele Enciclicei şi hotărârile Sinodului al 8-lea Ecumenic. Enciclica lui Fotie, scrisă după cea dintâi urcare pe tronul Constantinopolului, a pus stavilă acţiunilor lui Nicolae în Bulgaria, făcând cunoscut bulgarilor cine este cel care învaţă credinţa cea adevărată, dreaptă şi deplină; a atras atenţia Bisericii de pretutindeni asupra inovaţiilor Bisericii Apusene, Fotie fiind cel dintâi care a îndrăznit s-o denunţe ca înclinând spre erezie şi s-o condamne; a apărat independenţa Bisericii Ortodoxe Greceşti pe care Papii căutau s-o subjuge.

După cea de-a doua urcare pe tron, a reuşit să dea o puternică lovitură semeţiei apusenilor prin convocarea Sinodului al 8-lea Ecumenic şi anatematizarea celor ce îndrăznesc să adauge ceva la Simbolul de Credinţă. Sinodul acesta i-a arătat Papei şi oricărui episcop că este dator să respecte Simbolul de Credinţă al Sinodului de la Niceea pe care l-au validat şi confirmat şi celelalte Sinoade Ecumenice. Sinodul acesta nu s-a mulţumit doar să valideze alegerea lui Fotie, ci doar că nu l-a divinizat arătându-l cu totul superior Arhiereului Romei. Când în ultima şedinţă, după nesfârşite elogii în favoarea lui Fotie, Procopie al Cezareei a strigat: „Acesta trebuia într-adevăr să fie sortit a sta în fruntea întregii lumi, în chipul arhipăstorului Hristos, Dumnezeul nostru”, locţiitorii Papei au confirmat cuvântul spunând: „şi noi auzim acestea, cei ce locuim la capătul pământului”, ceea ce înseamnă că l-au înălţat pe Fotie pe o culme neîndoielnic superioară Arhiereului Romei. Iar în şedinţa a patra, locţiitorii Papei i-au acordat ei înşişi lui Fotie acel rang superior în lume întrucât, odată ce Sinodul a strigat: „nimeni nu trece cu vederea faptul că Dumnezeu sălăşluieşte într-însul”, locţiitorii Papei au adăugat următoarele, cuvânt cu cuvânt: „mila lui Dumnezeu şi insuflarea Lui au răspândit o aşa lumină în sufletul curat al prea sfinţitului Patriarh, încât străluceşte şi luminează la toată zidirea. Căci precum soarele, prin simplul fapt că străbate cerul, luminează întreaga lume jur împrejur, tot aşa şi stăpânul nostru, kir (domnul) Fotie, şade în Constantinopol, însă străluceşte şi aruncă lumină asupra întregii zidiri”.

La 13 august 880, Papa Ioan al IX-lea, prin răspunsurile adresate împăratului Vasile şi lui Fotie, a validat cele hotărâte de Sinod [vezi Paparigopoulos, Istoria neamului elen, vol. IV, p. 316].

Iată care este motivul principal pentru care papistaşii sunt foc şi pară împotriva lui Fotie până astăzi. Şi pe bună dreptate, fiindcă, în primul rând, Fotie a respins prin atitudinea lui năvala apuseană asupra Răsăritului, salvându-l din înşelarea şi de sub asuprirea papală, iar în al doilea rând, fiindcă a condamnat prin hotărâre sinodală adaosul Filioque, pe care catolicii îl introduseseră în Simbolul Credinţei, supunându-i pe făptaşi afurisaniei. Din această cauză se simt pe ei înşişi împovăraţi de anatema acestui Sinod, a cărui autoritate se luptă în zadar s-o doboare. Orice ar spune ei despre recunoaşterea sau nu a acestor hotărâri de către Ioan şi către ceilalţi Papi, sau despre validitatea hirotoniei lui Fotie, sunt vorbe lipsite de autoritate legală şi samavolnice.

Toate atacurile împotriva lui Fotie au drept cauză încercarea de a arăta că Sinodul al 8-lea Ecumenic e lipsit de autoritate, deoarece ar fi fost prezidat de un bărbat lipsit chiar de preoţie şi ar fi fost alcătuit din episcopi lipsiţi, la rândul lor, de rangul ierarhic, ca unii care au fost hirotoniţi, în majoritatea lor, de către Fotie. Faptul acesta ne oferă şi explicaţia motivului pentru care Papa Martin, care i-a succedat Papei Ioan pe la sfârşitul anului 882, l-a anatematizat pe Fotie. Acelaşi lucru l-a făcut şi Ştefan al V-lea, succesorul urmaşului lui Martin, Adrian al III-lea. Formozus, succesorul lui Ştefan, a făcut şi el acelaşi lucru. Acesta din urmă spunea, cerându-şi chiar iertare, că aceia care au fost hirotoniţi de Fotie nu pot fi primiţi în sânurile Bisericii decât ca simpli laici!

Într-adevăr, înfricoşători oameni. Acestora li se potriveşte cu adevărat mustrarea făcută de Mântuitorul către Farisei cum că înghit cămila şi strecoară ţânţarul. După cum am văzut şi după cum vom vedea, unii ca aceştia nu respectă nici o lege dumnezeiască sau omenească; se ridică fără înfrânare împotriva alegerii cu totul după lege a lui Fotie. Şi aceasta, după cum am văzut, dintr-un motiv cu totul particular: atitudinea

lui Fotie şi zidul de apărare pe care el l-a înălţat în apărarea independenţei şi a ortodoxiei Bisericii Răsăritene, zid care a păzit Biserica şi în vremurile ulterioare. Apărătorii de mai târziu ai Bisericii s-au adăpostit în spatele acestui zid, preluând unii de la alţii - ca pildă vrednică de urmat - lupta lui Fotie pentru Biserică.

Lui Fotie i se datorează faptul că Răsăritul nu a fost robit de Apus. Deoarece, dacă Fotie urma poziţia lui Ignatie şi dacă nu se întrunea Sinodul al 8-lea Ecumenic, întreg Răsăritul ar fi fost supus Papei. Fotie nu numai că a răsturnat cele petrecute sub Ignatie, restabilind aşezămintele ortodoxe, dar i-a salvat şi pe bulgari de la căderea în falsa credinţă. Lui Fotie i se datorează faptul că bulgarii şi-au păstrat dreapta credinţă.

Acestea sunt deci motivele pentru care papistaşii sunt foc şi pară împotriva lui Fotie. Şi au dreptate, pentru că dacă Fotie nu exista, cu adevărat n-ar fi existat nici schisma, însă n-ar fi existat nici Ortodoxie, nici popoare ortodoxe, ci ar fi existat o robie spirituală şi un mod de gândire religios şi etnic greşit.

Pe amândouă acestea, Fotie le-a salvat prin lupta sa împotriva invaziei apusene.

Nectarie Kefalas, Mitropolitul Pentapolei,
Directorul Şcolii Rizarios